

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6 - ΠΕΜΠΤΗ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1996

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 614
Δρχ. 500

**Νέα πρόκληση Σαντάμ,
επίδειξη ισχύος Κλίντον!**

**Παιδεία:
Ο «ουδέτερος»
εκσυγχρονισμός**

**Με «σπασμένη πατερίτσα»
Μητσοτάκης στηρίζει Έβερτ**

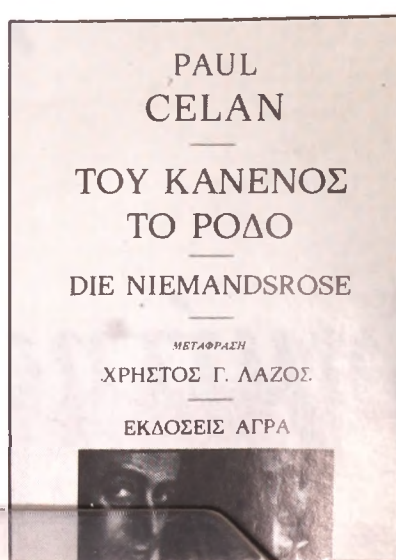
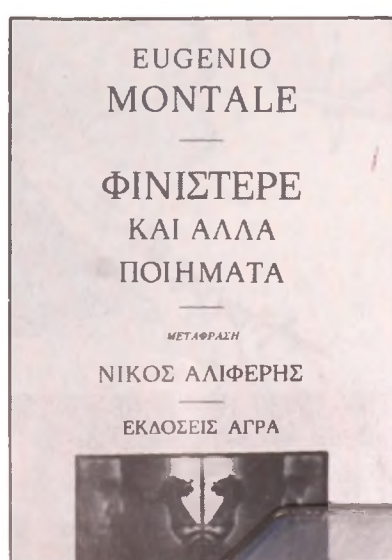
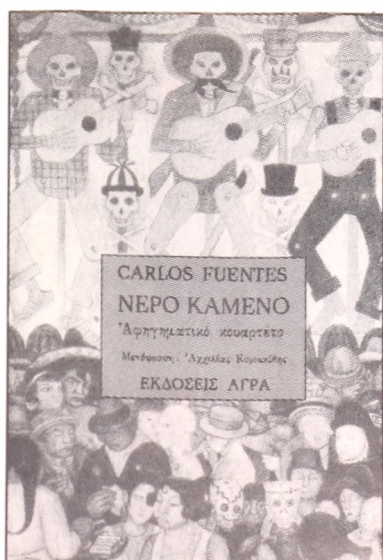
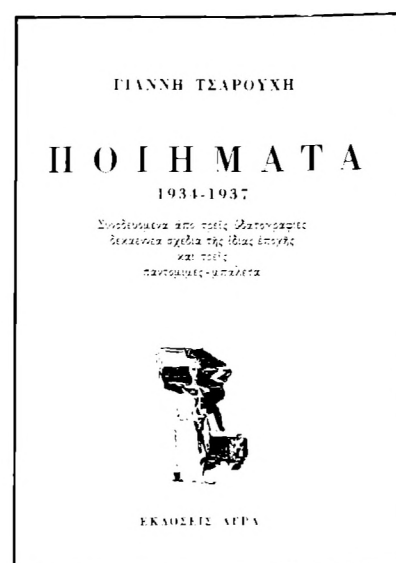
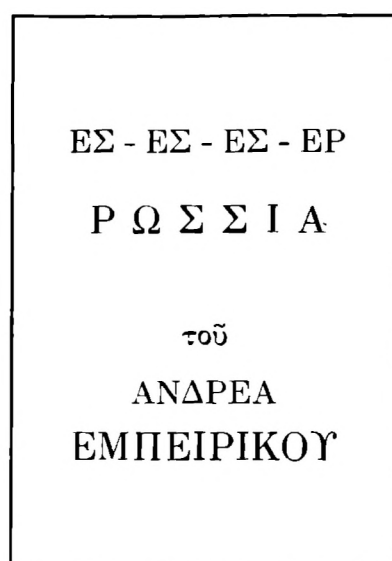
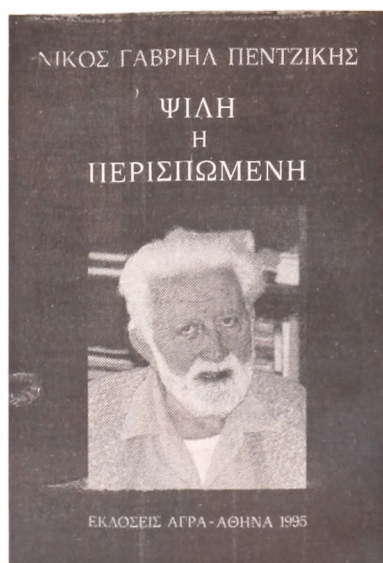
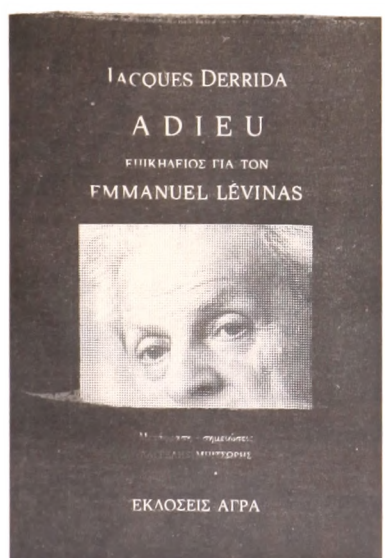
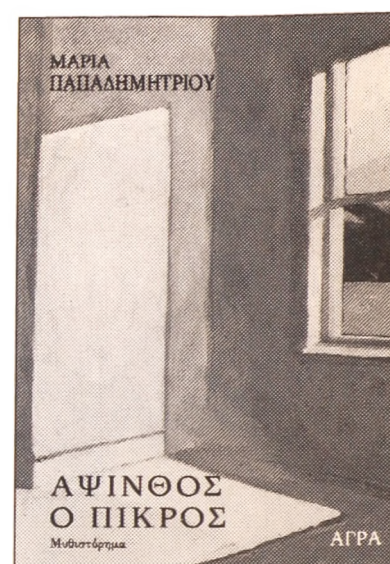
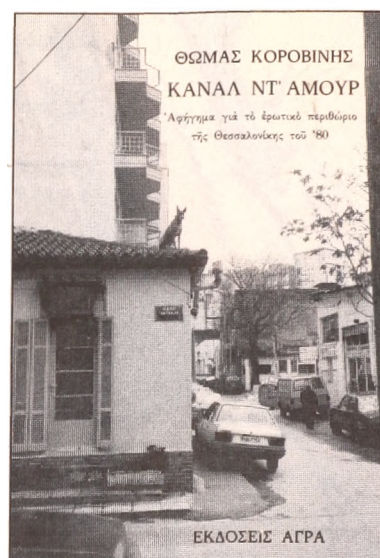
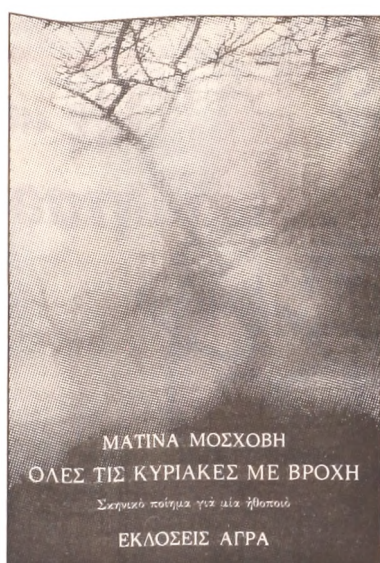
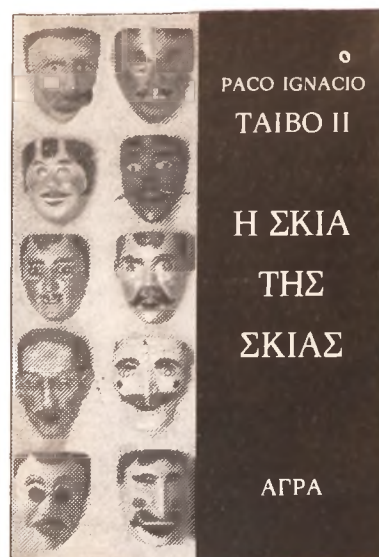
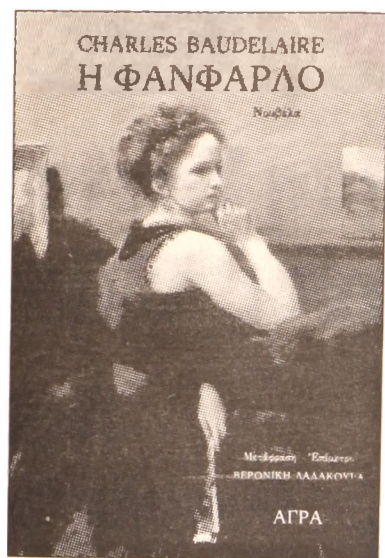

Σημίτης:

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ, ΝΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΕΡΟΥΣ!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6 - ΠΕΜΠΤΗ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1996

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 614
Ιαρασσκευή 6 - Πέμπτη 12 Σεπτεμβρίου 1996 · Δρχ. 500

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 19 ΕΚΛΟΓΕΣ ΕΞΠΡΕΣ. ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΛΕΘΕΑΜΑ. Γράφουν:
Σπ. Παπασπηλιόπουλος, Μ. Στεφανίδης, Τ. Παπάς, Κ. Δέδες,
Δ. Χατζησωκράτης, Αλ. Οικονομίδης, Σ. Σκουμπουρδής

ΣΕΛ. 34 ΠΑΙΔΕΙΑ: Ο «ΟΥΔΕΤΕΡΟΣ» ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ - Κάποια
ευρωπαϊκά κονδύλια και κάποιοι φόβοι - της Ελένης
Καραντζόλα.

ΣΕΛ. 36 ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ. Νέα ερωτήματα για αναθέσεις,
καθυστερήσεις, μεγάλα συμφάροντα και μεγάλες παρατυπίες -
από τον Φίλιππο Βασιλείου.

ΣΕΛ. 38 ΝΕΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΣΑΝΤΑΜ, ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΚΛΙΝΤΟΝ
Τι συνέβη στη Βαγδάτη; Και γιατί; - της Ελένης Κολιοπούλου,
στα Διεθνή

ΣΕΛ. 54 100 ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΜΙΚΣ Η Βαβέλ, το περιοδικό των κόμικς,
πανηγυρίζει για την 9η τέχνη που έκλεισε τα 100 χρόνια της - και
γιορτάζει - του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

ΣΕΛ. 56 ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ Σκέψεις για την κριτική της τέχνης
(και όχι μόνο), με αφορμή το κοίταγμα της πορείας της Ελένης
Βακαλό. - του Αντώνη Κωτίδη.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Κόσμος, σελ. 37

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 46

INTERNET

Δημήτρης Σκούφης, σελ. 48

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 52

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Ηλίας Κανέλλης, σελ. 66

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΟΙ ΠΡΩΡΕΣ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 16

ΟΝΕΙΡΑ

Παύλος Μεθενίτης, σελ. 18

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

σελ. 45

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
ΧΡ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΣ

«ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ, ΝΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΕΡΟΥΣ»!

«...Ο διάλογος με τις άλλες δυνάμεις της Αριστεράς και της Κεντροαριστεράς δεν είναι διάλογος κορυφής... Από αυτό το διάλογο θα προκύψει μια νέα δυναμική, θα προκύψουν ιδέες, απόψεις για το ποιον δρόμο πρέπει να ακολουθήσουν τα αριστερά κόμματα. Έτσι μονάχα θα δημιουργηθεί ένα ευρύ μέτωπο δυνάμεων, το οποίο θα οδηγήσει αυτό τον τόπο σε μια πορεία με περισσότερη κοινωνική αλληλεγγύη και κοινωνική δικαιοσύνη. ...Υπάρχουν και εκτός ΠΑΣΟΚ πολλά πρόσωπα, με τα οποία και συζήτηση πρέπει να γίνει και πρέπει να συνεργαστούν για να πραγματοποιήσει η κυβέρνηση το έργο της. Κατά καιρούς έγιναν -και θα γίνουν οπωσδήποτε και στο μέλλον- προτάσεις για να ενταχθούν αυτά τα πρόσωπα στην κοινή προσπάθεια».

Κ. Σημίτης, Ελευθεροτυπία, Δευτέρα 2 Σεπτεμβρίου.

ΟΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ του Προέδρου του Κινήματος και πρωθυπουργού για το πώς εννοεί την περιώνυμη έννοια της Κεντροαριστεράς, ήρθαν την κατάλληλη ώρα και αποδεικνύονται χρήσιμες.

ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ η ώρα, γιατί είναι ώρα εκλογών και ώρα αποφάσεων. Είναι σωστό, την ώρα αυτή να γνωρίζει κανείς τι σκέφτονται οι φίλοι του και τι οι αντίπαλοί του.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ οι αποσαφηνίσεις γιατί βοηθούν στη διάλυση των αοριστολογιών και των γενικών ευχολογίων και διακηρύξεων.

ΤΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ που παραθέτουμε από τη συνέντευξη του κ. Σημίτη έχουν ένα ειδικό ενδιαφέρον για την Αριστερά και τους αριστερούς ψηφοφόρους, που διερωτώνταν για το πώς το Κίνημα του κ. Σημίτη και ο ίδιος αντιλαμβάνονται το διάλογο.

Ο κ. ΣΗΜΙΤΗΣ θέλει λοιπόν τους αριστερούς να προσέρχονται ως πρόσωπα, για να ενταχθούν στην κοινή προσπάθεια! Τόσο απλά. Ο κ. Σημίτης που θεωρείται ως ένας πολιτικός που σέβεται τους θεσμούς, ομίλησε αυτή τη φορά προσπερνώντας τους θεσμούς. Γιατί η Αριστερά δεν είναι πρόσωπα (λχ. Ανδρουλάκης, Πατρίκιος κ.λπ.). Η Αριστερά συγκροτείται από συντεταγμένες πολιτικές δυνάμεις, οργανωμένες σε κόμματα, λέσχες, σωματεία κ.λπ.

ΑΝΑΛΟΓΑ, θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς στον κ. Σημίτη ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είναι ο κ. Σημίτης, αλλά το πολιτικό Κίνημα στο οποίο αυτός προεδρεύει. Τόσο απλά νομικά πιστεύουμε ότι δεν χρειάζεται να τα υπενθυμίζουμε στον ακαδημαϊκό δάσκαλο.

ΑΛΛΑ έτσι φτάσαμε να διαπιστώσουμε αυτό που οι πολλοί υποψιάζονταν. Ότι δηλαδή και ο κ. πρωθυπουργός είναι ένας καλός μαθητής του Ανδρέα Παπανδρέου. Τον Ανδρέα Παπανδρέου μνημόνευσε εξ άλλου και σ' αυτόν αναφέρθηκε την επομένη της δημοσιεύσεως της συνεντεύξεως, στην πανηγυρική συνεδρίαση της Κ.Ε. της 3.9.96. Ο Γενάρχης του ΠΑΣΟΚ είναι ένα ταμπού, για το οποίο δεν εγείρεται καμιά αμφισβήτηση, ούτε και από τον κ. Σημίτη.

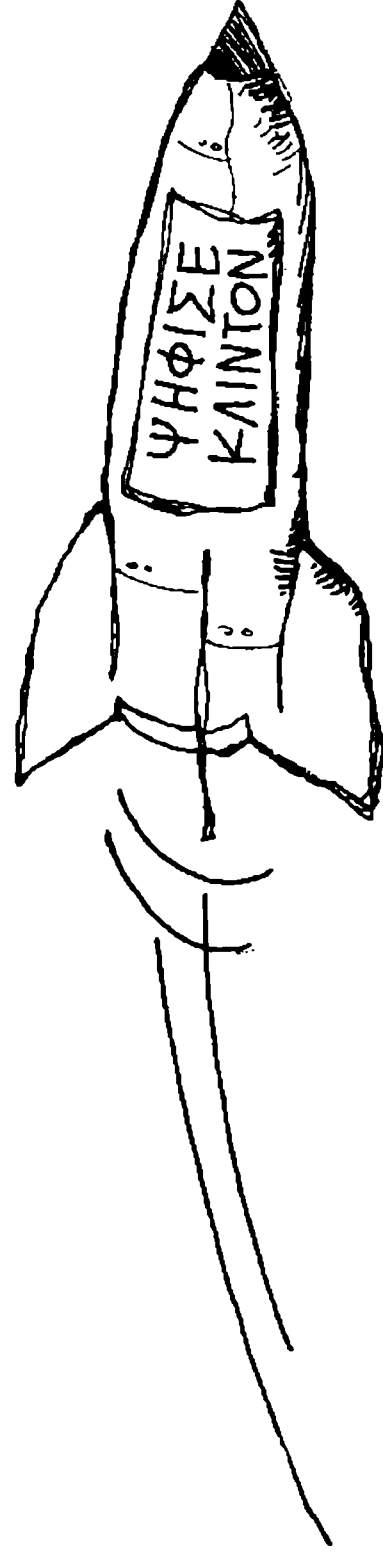
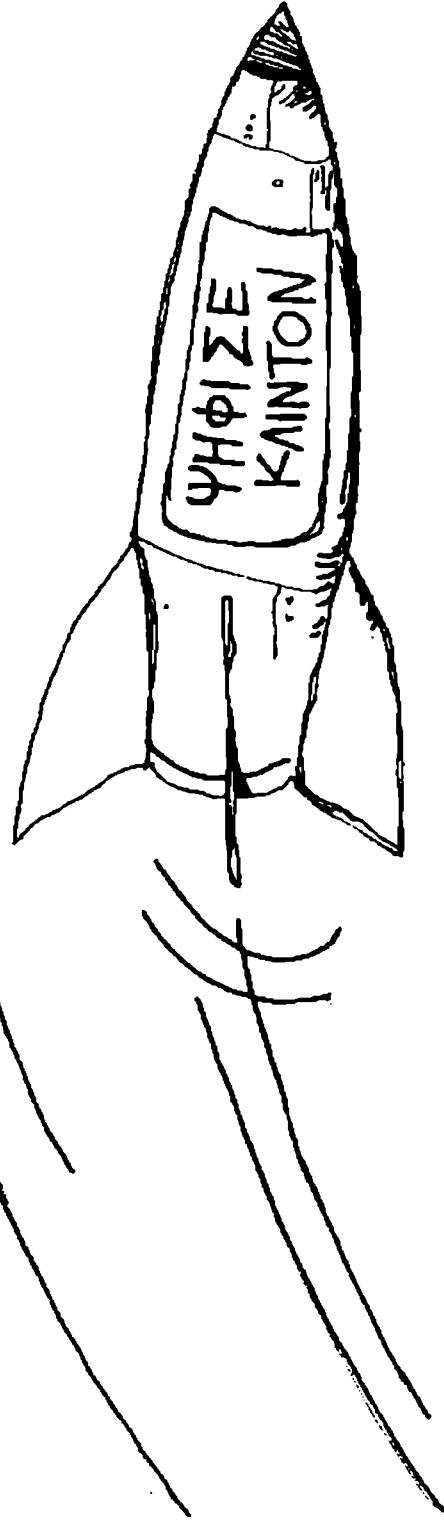
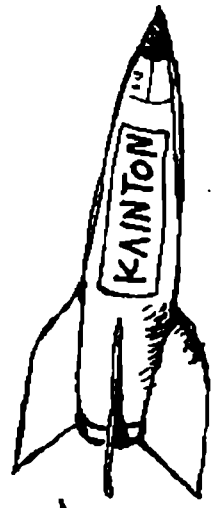
ΕΙΝΑΙ ΟΛΑ κατανοητά. Στην αντίπερα όχθη караδοκεί ο Δημήτρης Τσοβόλας, που τώρα εκφωνείται από την... εκσυγχρονιστική *Αυριανή* ως «αγωγιάτης του Έβερτ». Στην αντίπερα όχθη -αλλά και μέσα στο ίδιο το Κίνημα- υπάρχει ζωντανός ο λαϊκισμός των Κουλούρηδων και των Γιαννοπουλέων. Πώς λοιπόν να μην ενσωματώσει και τον λαϊκισμό ο κ. Σημίτης; Δεν χρειάζεται παράθεση παραδειγμάτων.

ΕΤΣΙ ΕΧΟΥΝ τα πράγματα με την «Κεντροαριστερά», τον «διάλογο» κ.λπ. Ο πρωθυπουργός προσέφερε (από «πολιτικό λάθος»;) μια χρήσιμη πληροφορία για τις προθέσεις του.

ΕΤΣΙ ΟΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ψηφοφόροι που δεν ενδιαφέρονται να ενταχθούν στην κοινή προσπάθεια των κ. Σημίτη και Κουλούρη, ξέρουν τώρα ποιο δρόμο πρέπει να πορευτούν. Πρέπει να σταθούν αρνητικά απέναντι στους αλαζόνες και τους μονοπωλούντες την αλήθεια.

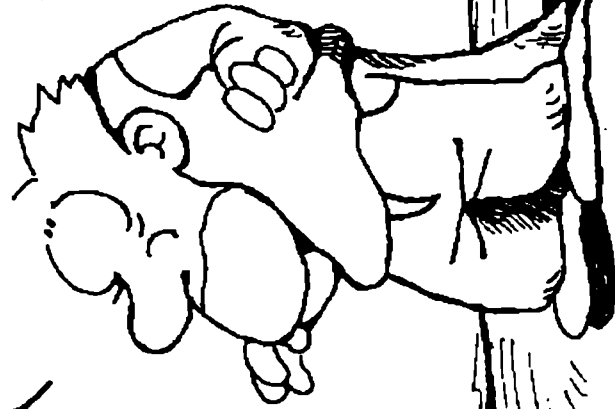
αντί

α Προφες

...ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΟΠΟΙΟΣ ΑΦΗΝΕΙ
ΚΑΜΜΕΝΗ ΓΗ
ΧΑΝΕΙ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ...

...ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΠΡΟΦΑΝΟΣ ΤΙΣ
ΚΕΡΔΙΖΕΙ...

Κ. ΚΟΧΦΟΤΟΡΠΟΣ 9969

ΠΟΛΙΤΙΚΟ Επταήμερο

Οι δύο «μονομάχοι» και οι «τέσσερις μικροί νέγροι»

ΤΟ «ΕΞΠΡΕΣ» των εκλογών τρέχει και στις ράγες του τραίνου έχουν κι όλες πολλοί αυτοχειριαστεί. Οι λίστες των κομμάτων ανακοινώθηκαν και οι υποψήφιοι εκπρόσωποι του έθνους εξορμούν στις επαρχίες τους, ελπίζοντας να κερδίσουν την βουλευτική έδρα, που θα τους εξασφαλίσει την μόνιμη παρουσία τους στην Αθήνα.

ΣΤΑ ΜΙΣΑ του προεκλογικού χρόνου, έχουν βγει στο φως της δημοσιότητας τα πρώτα γκάλλοπ και συντάσσονται σενάρια του μετεκλογικού πολιτικού σκηνικού. Όλοι θεωρούν ότι μπήκαμε σε περίοδο «νέας μεταπολίτευσης». Και είναι σωστό. Δεν είναι μόνον ο παροπλισμός των παλαιών πολιτικών «βαρώνων», είναι κυρίως το νέο πλαίσιο αναφοράς των κοινωνικών και πολιτικών εξελίξεων.

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ αυτές δεν ορίζονται στην Ελλάδα, δεν καθορίζονται από τους πολιτικούς μας ή τους οικονομικούς παράγοντες της χώρας. Το άνοιγμα σε Ευρώπη, Βαλκάνια, Μέση Ανατολή είναι ενεργό και καθορίζει τους όρους των παιγνίων στη χώρα μας, περισσότερο εμφανώς από ποτέ. Η επιρροή των γεγονότων έξω από την Ελλάδα δεν θα επιτρέψει στο μέλλον στην πολιτική ηγεσία της μικρής μας χώρας να ομφαλοσκοπεί. Αν συνεχίσουν να παίζουν το ίδιο βιολί, τόσο το χειρότερο γι' αυτούς αλλά, κυρίως, για τη χώρα και το λαό της.

ΤΟ ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ λ.χ. αυτές τις ώρες στο ιρακινό Κουρδιστάν, τα παιχνίδια του προέδρου Κλίντον, οι αγωγοί μεταφοράς του πετρελαίου, οι ενδοκουρδικές διαμάχες κ.λπ, θα έπρεπε να είχαν απασχολήσει με αναλύσεις το ΥΠΕΞ, αλλά και τους έλληνες πολιτικούς. Οι οποίοι ξέρουν μόνον να συντάσσουν δηλώσεις για τον «βασανιζόμενο κουρδικό λαό» κ.λπ. κ.λπ., τυχαία και σε κάποια έξαρση των γεγονότων.

ΑΥΤΕΣ οι παράμετροι είναι που θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στα ελληνικά πράγ-

ματα. «Αναμένονται αμερικανικές πρωτοβουλίες, αμέσως μετά τις εκλογές για τα ελληνοτουρκικά», δήλωνε στον ANTENNA ο «επίτιμος» της Ν.Δ., λες και απεκάλυπτε κάποιο εφτασφράγιστο μυστικό. Όχι μόνον οι σχέσεις με την Τουρκία, αλλά και το Μακεδονικό και οι σχέσεις με τον αραβικό κόσμο, με τις μεσογειακές χώρες, με την Ιταλία, κ.λπ. είναι μερικά από τα λίγα θέματα που θα αντιμετωπίσει ο αυριανός πρωθυπουργός. Η πορεία της οικονομίας μας, λ.χ., πόσο καθορίζεται από τους σχεδιασμούς των οικονομικών υπουργείων και πόσο από τις αναλύσεις των Βρυξελλών;

ΚΑΙ ΕΝΩ τα πράγματα «ούτως βαίνουν», ο σημερινός πρωθυπουργός στενεύεται και έχει να παίξει τα παιχνίδια του με τους εσωκομματικούς αμφισβητίες και τον κ. Τσοβόλα, ενώ τον κ. Έβερτ -χαμένος στον ωκεανό- το κύριο μέλημα που τον απασχολεί είναι το αν θα εξακολουθήσει και «μετά» να βρίσκεται επικεφαλής στην Ρηγίλλης.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ σύρθηκαν στις εκλογές αυτές, όχι βέβαια για κάποιον σοβαρό λόγο, πέραν εκείνου που θεώρησε «σοβαρό» ο κ. Σημίτης: Την σταθεροποίησή του, δηλαδή, στα γραφεία του ΠΑΣΟΚ πρώτα και στην κυβέρνηση έπειτα. Οι πολίτες δεν πληροφορούνται τίποτε για τα μεγάλα και τα δύσκολα, αλλά υφίστανται καταιγισμό υποσχeseολογίας ή μαύρη διαφήμιση: «Τούτο δεν έκαναν οι άλλοι». «Εκείνο θα πράξουμε εμείς καλύτερα».

ΕΙΝΑΙ νωρίς και παρακινδυνευμένο εν γένει να προβλέπεις, αλλά πολλοί αναλυτές κλίνουν στην άποψη ότι αυτές οι εκλογές θα αναδείξουν ένα πραγματικά νέο Κοινοβούλιο και υποψιάζονται βάσιμα εκπλήξεις. Στο προσκήνιο έχουν αναδειχθεί τα μικρότερα κόμματα και οι πολίτες, κουρασμένοι και απογοητευμένοι από το δίπολο Ν.Δ.-ΠΑΣΟΚ, φαίνεται ότι στρέφονται με ενδιαφέρον αλλού. Αφού όλοι

έχουν μάθει απ' έξω τα συνθήματα έχουν κουραστεί από το θέαμα των μονομάχων, που επαναλαμβάνουν τα ίδια τα ίδια τρυκ. Τρυκ, που τώρα οι ψηφοφόροι τα θεώνται για λίγα λεπτά στις τηλεοπτικές «αναμετρήσεις» και μετά αρχίζουν τα ζάπινγκ.

ΕΑΝ ΟΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ αυτές αποδοθούν στις 23 Σεπτεμβρίου ορθές, τότε προκύψει ένα Κοινοβούλιο που για πρώτη φορά θα διαθέτει μεν αυτοδύναμη κυβέρνηση, αλλά θα έχει έξι κόμματα: Τους δύο «μονομάχους» και τους «τέσσερις μικρούς νέγρους».

Στο ΚΚΕ και την ΠΟΛΑΝ φαίνεται ότι θα προστεθούν ο ΣΥΝ και το ΔΗΚΚΙ. Απ' αυτή η νέα εικόνα, εκτός του ότι θα εμπλουτίσει το Κοινοβούλιο με περισσότερες απόψεις, θα δυσκολέψει την κυβερνητική πλειοψηφία στις διαθέσεις της για αυταρχικές αποφάσεις. Θα περιορίσει την αλαζονεία και θα αναπτύξει έναν γόνιμο διάλογο. Χωρίς να είναι αναλογική, η νέα Βουλή ίσως αποδειχθεί αναλογικότερη στην εκπροσώπηση των ιδεών και των τάσεων της κοινωνίας μας.

ΑΥΤΟ όμως το χρειάζεται ο τόπος. Έχουν κουραστεί από τους αλαζόνες ή τους μακρόνους. Όσες αντιρρήσεις και αν έχουν κανείς για κάποιο από τα κόμματα αυτά δεν μπορεί να αρνηθεί το γεγονός ότι η εκβιαστική τακτική που ακολούθησαν μέχρι σήμερα Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ πρέπει να σταματήσει.

ΕΧΟΥΝ ΟΜΩΣ ελπίδες να διαμορφωθεί έτσι το σκηνικό; Ο κ. Σημίτης, στη συνέντευξή του στην *Ελευθεροτυπία*, δεν ευχήθηκε μια τέτοια κατάληξη του εκλογικού αποτελέσματος. Χαρακτηρίστηκε «μικρόψυχος και αλαζών» προς τους μικρούς από σχολιαστές του Τύπου, αλλά ο ίδιος εκφράστηκε αυθόρμητα, ίσως γιατί διέβλεψε τους κινδύνους σαν «κακομαθημένος Πασόκος»: Θέ-

την αυτοδυναμία του και θέλει την άνεσή να κινείται όπως αυτός επιλέγει.

ΕΧΡΙ στιγμής, το μεγαλύτερο κίνδυνο κοπής από το Κοινοβούλιο, φαίνεται να τρέχει η Πολιτική Άνοιξη, σύμφωνα με τρώτο επίσημο γκάλλοπ (ρ/σ. ΦΛΑΣ). Ο Σαμαράς ίσως δυσκολεύεται να πείσει. τελευταίο ολίσθημά του, ο αποκλεισμός ισουλμάνων από τα ψηφοδέλτιά του –λες

αυτός θα μπορούσε να αποφασίσει ποι-
θεωρούνται πολίτες αυτής της χώρας και
οι όχι– είναι χαρακτηριστικό της ρατσι-
κής και εθνικιστικής νοοτροπίας. Και
νερώνει ακόμα την ευθύνη και άλλων
ν κ. Μητσοτάκη συγκεκριμένα– που του
αν εμπιστευθεί τόσο κρίσιμους τομείς
θύνης, όπως το ΥΠΕΞ.

Ο ΚΚΕ με τη συνεπή –έστω και με πα-
πιδες– πολιτική του εμφανίζεται να συ-
ειρώνει τους οπαδούς του. Η τακτική
αυτή επέλεξε η κ. Παπαρήγα, των μικρών,
κνών συναντήσεών της με εργαζόμε-
νους στους τόπους δουλειάς, φαίνεται ότι
ροδίζει.

ΕΡΧΟΜΑΣΤΕ τώρα στα δύο κόμματα
ου δεν είχαν παρουσία στο προηγούμενο
Κοινοβούλιο και τώρα διεκδικούν με πολ-
ες μιλίες ελπίδες την παρουσία τους στο επόμε-
νο, που θα προκύψει από τις κάλπες της
ας Σεπτεμβρίου.

Ο ΔΗΚΚΙ του Δημήτρη Τσοβόλα έχει
α επιμιουργήσει πολλά προβλήματα, όπως
πρινόχρησται, στο ΠΑΣΟΚ. Τόσα πολλά, που
η πλήρης «πτέρυγα μάχης» έχει διατα-
χθεί για την αντιμετώπισή του: Ο ανεκδιή-
γτος Ευάγγελος Γιαννόπουλος έχει εγκα-
τοστάθει στο Κανάλι 5 του κ. Γιώργου
νέου Βουρή και με τις γνωστές του «νουθεσίες»
η σπροντίζει να συγκρατήσει τους «διαμαρτυ-
ριζομένους». Ο Κουρής από την άλλη –αλή-
θεια, τι οβιδιακές μεταμορφώσεις!–, από

η *Αυριανή* του αναδεικνύεται πρώτη
η *Παραμυθία* εκσυγχρονιστής! «Αγωγάτη του
α *Εξβερν*» προσφωνούσε τις προάλλες τον
α *Φίλο Μήτσο*». Βέβαια, ο Γιώργος Κουρής
ου αξιώθηκε να διατρέξει τις διαδρομές
η *Πολυαποστάτης*, *μητσοτακικός*, *παπανδρε-*
κικός, και πάλι *μητσοτακικός*, και τώρα
εκσυγχρονιστής, δεν βρίσκεται στις πα-
ριές του δόξης. Είναι όμως αξιοπαρατήρη-
το ότι συνέτρεξε κι αυτός –πιο σωστά: επι-
χρηματεύτηκε– στην «εκσυγχρονιστική προ-
σπάθεια»...

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ σασπένς, πάντως, πλέκε-
ται γύρω από το Συνασπισμό. Οι τρεις χι-
λιάδες ψήφοι που υπολείφθηκε στις εκλο-
γές του 1993 για να μπει στο Κοινοβούλιο
έχουν εντυπωθεί βαθιά στη μνήμη και των
οπαδών του ΣΥΝ αλλά και των συμπαθού-

νων. Αυτό είναι ένα στοιχείο που ίσως
βοηθήσει τον ΣΥΝ.

ΑΛΛΑ και ο κ. Σημίτης αποσαφηνισε τις
σχέσεις του με την Αριστερά. Στις 2.9.96
δήλωνε στην *Ελευθεροτυπία* ότι μετά τις
εκλογές θα υπάρξει η ευκαιρία και η δυνα-
τότητα να συζητήσει το ΠΑΣΟΚ με άτομα
από την Αριστερά για το... χτίσιμο της Κε-
ντροαριστεράς. Η κυνική αυτή δήλωση
διέλυσε τις αμφιβολίες όσων προβληματι-
ζόταν για το μέλλον των σχέσεων
ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ. Και την επομένη, 3.9.96,
στην πανηγυρική συνεδρίαση της Κ.Ε., ο κ.
Σημίτης δεν παρέλειψε τις επανειλημμένες
αναφορές στον ιδρυτή του Κινήματος,
Ανδρέα Παπανδρέου. Χωρίς την υποψία
ουδεμιάς κριτικής απόχρωσης για το πα-
ρελθόν του ΠΑΣΟΚ.

ΑΥΤΑ όλα ενδιαφέρουν όσους αριστε-
ρούς ταλαντεύονταν μέχρι πρότινος για το
χαρακτήρα του «νέου ΠΑΣΟΚ». Είναι θε-
τικό ότι αποσαφηνίστηκαν όλα αυτά. Γνω-
ρίζουμε ήδη πώς ο πρωθυπουργός εννοεί
το διάλογο με την Αριστερά. Το πληροφο-
ρηθήκαμε ήδη μετά την επίσκεψη του Μί-
μη Ανδρουλάκη στο Μέγαρο Μαξίμου:
Μετά τις εκλογές, ο κ. Ανδρουλάκης θα
συναποτελεί μέλος της αντιπροσωπείας
του ΠΑΣΟΚ στο συνέδριο της Σοσιαλιστι-
κής Διεθνούς...

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ πάντως να επισημανθεί ότι
οι δυνατότητες ελιγμών του Προέδρου του
ΠΑΣΟΚ είναι περιορισμένες και προκα-
θορισμένες. Δεν μπορεί να αποκαθάρει το
Κίνημα όπως θα επιθυμούσαν ορισμένοι.

Γιατί θα πρέπει τότε να κάμει και τη δική
του αυτοκριτική και να προκαλέσει την αυ-
τοκριτική του Κινήματος. Θα περάσουν
στα σιωπηλά όλες οι αμαρτίες του παπαν-
δρεϊσμού; Και όταν ο κ. Σημίτης ομιλούσε
για την κληρονομιά του ΠΑΣΟΚ, μήπως
συμπεριελάμβανε και τις αμίμητες εκείνες
τελετές του «γραμματοσήμου» και εκείνες
της Φλώρινας όπου έτρεχαν υπουργοί κα-
τά δεκάδες (!) να παρακολουθήσουν τις
ομιλίες της κ. Λιάνη-Παπανδρέου;

ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ να τα κάμει αυτά ο κ. Ση-
μίτης. Είναι παγιδευμένος. Και αν θα το
επιχειρούσε, προς τι και για ποιους; Μή-
πως για εκείνους τους αιθεροβάμονες που
νομίζουν ότι ο κ. Σημίτης θα ασχοληθεί με
όσα οι διάφοροι Γιαννόπουλοι, Κουλούρη-
δες, Κατσιφαραίοι κ.λπ. ευγενείς βαρώνοι
του ΠΑΣΟΚ, σκέπτονται, λένουν και
πράττουν; Τι περιμένουν λοιπόν; Να δια-
σπάσει το κόμμα του προκειμένου να αι-
σθάνονται πιο βολικά όσοι επιθυμούν να
γευθούν τα αγαθά της διαχείρισης; Μα ο κ.
Σημίτης είναι οπαδός της real politik και
δεν πρόκειται να ενδιαφερθεί για τα συ-
νειδησιακά προβλήματα του Τίτου Πατρί-
κιου που παρακάθεται τώρα με αρειμάνι-
ους συναγωνιστές όπως ο Βαγγέλης Γιαν-
νόπουλος κ.λπ. Ο κ. Σημίτης ως γνήσιος
πολιτικός ενδιαφέρεται για την εξουσία.
Το πώς θα ασκήσει την εξουσία φοβούμα-
στε ότι τον ενδιαφέρει δευτερευόντως.

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

*Ο Αντήνωρ απουσιάζει λόγω διακοπών.
Θα επανακάμψει στο μεθεπόμενο τεύχος.

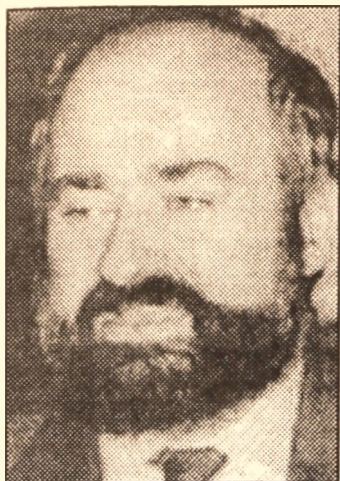
ΞΑΦΝΙΚΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Δεν το πιστεύω! Ο κ. Βενιζέλος μ' αγαπάει! Το διάβασα στο περιπαθές βλέμμα του προχτές το βράδυ, όταν τον κοιτούσα στο γυαλί. Το γυάλινο βλέμμα του έσταζε πόθο. Δεν κάνω λάθος. Εγώ είμαι το επίκεντρο των στοχασμών του, εγώ ο απλός πολίτης. Με θέλει! (Ημαρτον κύριε). Για μένα τα κάνει όλα. Τι κι αν χρόνια τώρα μ' αγνοούσε επιδεικτικά, ΤΩΡΑ, του προέκυψε αιφνίδιος έρωας. Μη έχοντας ακόμη συνέλθει απ' το σοκ, εξακολουθώ να τον κοιτάω στο γυαλί και να μελετώ το γυάλινο βλέμμα του. Το στόμα του εκφωνεί ερωτικά τετράστιχα αλά Πετράρχη. Τα στιβαρά του μπράτσα είναι μια υπόσχεση, μια ζεστή αγκαλιά. Σαν του κορυδαλλού. Μιλάει, μιλάει συνέχεια κι εγώ ακούω σαν μαγεμένος. Ξαφνικά αλλάζω κανάλι. Δικαιοσύνη. Μ. Στ.

ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ

Μουσουλμάνοι οπαδοί της Πολιτικής Άνοιξης διαμαρτύρονται έντονα για τον αποκλεισμό Μουσουλμάνων υποψηφίων από τις λίστες της. Εάν ακολουθήσει την ίδια στάση και με τους άλλων θρησκευμάτων οπαδούς της, έγκυροι αναλυτές προβλέπουν ανατακατατάξεις. Τζ. Ε.

Ο κ. ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΥΠΟΥ

την Κώνστα.

Ιδού λοιπόν η είδηση:

α. Η είδηση για την απόφαση είναι πολύ παλαιά (από τριμήνου).

β. Η απόφαση δεν είναι τελεσίδικη αλλά πρωτόδικη και το Αντί θα καταθέσει έφεση όταν νόμιμα του κοινοποιηθεί.

γ. Η απόφαση αποτέλεσε για μας έκπληξη, γιατί το δημοσίευμα στηριζόταν σε ενυπόγραφα έγγραφα του κ. Κώνστα και σε επίσημα πρακτικά του Παντείου:

Το δημοσίευσμά μας ήταν αληθές και σ' αυτό θα επιμένουμε όταν εκδικασθεί η έφεση.

Στα δημοσιεύματά μας (βλ. τχ. 538, 539, 540, 541 και 542 από 12.11.1993 έως 7.1.1994) υποστηρίξαμε τα ακόλουθα αληθή περιστατικά, τα οποία επαναλαμβάνουμε στα βασικά σημεία για όσους τυχόν δεν τα θυμούνται:

• Σε υπεύθυνη δήλωσή του, όταν υπέβαλε υποψηφιότητα για την πρόσληψή του στο Πάντειο, ο ίδιος ο κ. Κώνστας έγραφε:

«Κατά την προ της Εθνικής Επαναστατικής Κυβερνήσεως περίοδον υπήρξα ακραιφνής οπαδός της εθνικόφρονος παρατάξεως, η οποία εξεφράζε-

μας προξένησε ιδιαίτερη εντύπωση ότι στον Τύπο της 4.9.96 «διέρρευσε» η πληροφορία ότι το Αντί καταδικάστηκε -τελεσίδικα κατά μία εφημερίδα- για «συκοφαντικό δημοσίευμα» που αφορούσε τον υπηρεσιακό υπουργό Τύπου και τέως πρύτανη του Παντείου, τον κ. Δημή-

το τότε υπό της ΕΡΕ, χωρίς όμως να συμμετάσχω ως μέλος εις αυτήν. Συμμετείχα εις εκδηλώσεις εθνικοφρόνων φοιτητών δια να καταδειχθεί ότι φοιτητικός κόσμος δεν ήτο με την πλευράν των κομμουνιστών και των συνοδοιπόρων τους».

Ο κ. Δ. Κώνστας στο διάστημα της στρατιωτικής θητείας του στη διάρκεια της δικτατορίας ήταν στρατολογημένος σε «υπηρεσία πληροφοριών» της μονάδας του, όπως ο ίδιος ενυπόγραφο ομολογεί: «Κατά την διάρκειαν της βασικής στρατιωτικής εκπαίδευσέως μου εις το 11ον Σ.Π. Τριπόλεως μου ανετέθησαν υπό του διοικητού του λόχου μου (1ος Λόχος 1ον Τάγμα) ειδικά καθήκοντα ασφαλείας και εθνικής επαγρυπνήσεως διά την ασφάλειαν του λόχου μου».

Στη συνέχεια ανεχώρησε στο εξωτερικό και «προσεχώρησε» στο ΚΚΕσσ. Μετά από χρόνια -επί Μητσοτάκη- ήταν στην επιτροπή που εξέδιδε το θεωρητικό όργανο της Ν.Δ. Επίκεντρα. Ανήκα στο «περιβάλλον» της κ. Μπακογιάννη και είχε υποστηρίξει με πείσμα την εκλογή του περιφημού κ. Βεντούρη στην Πάντειο.

Στη συνέχεια «προσεχώρησε» στο ΠΑΣΟΚ και τώρα ορίστηκε υπουργός Τύπου.

Ο κ. Δημ. Κώνστας ήταν πάντοτε άνθρωπος όλων των καταστάσεων «κατά εποχάς». Αυτά είχαμε γράψει και τα επαναλαμβάνουμε. Και αυτά θα υποστηρίξουμε στη δικάσιμο όταν θα γίνει η έφεση.

Αναμένοντας την πραγματικά τελεσίδικη απόφαση της δικαιοσύνης, εμείς θα επανέλθουμε στην «περίπτωση Κώνστα».

Με την ευκαιρία ας συγχαρούμε τον αντιστασιακό κ. Σημίτη που τον επέλεξε στην αρμοδιότητα του υπουργού Τύπου.

Χ.Γ.Π.

ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΜΕΡΕΣ...

Η κ. Κατερίνα Βελλίδη μετά της θυγατρός της έφυγε στο εξωτερικό από την Πάτρα την περασμένη εβδομάδα. Ας ελπίσουμε ότι στο εξωτερικό θα τακτοποιήσει τα της Μακεδονίας και Θεσσαλονίκης. Πώς; Εκείνη γνωρίζει. (Αν τελικά γνωρίζει). Η κατάσταση, πάντως, στις εφημερίδες είναι συγκεχυμένη. Και αυτό γιατί: Πρώτον: Η διοίκηση της Εθνικής Τραπεζής προτίθεται να προβεί, μετά τις εκλογές, σε κατασχέσεις

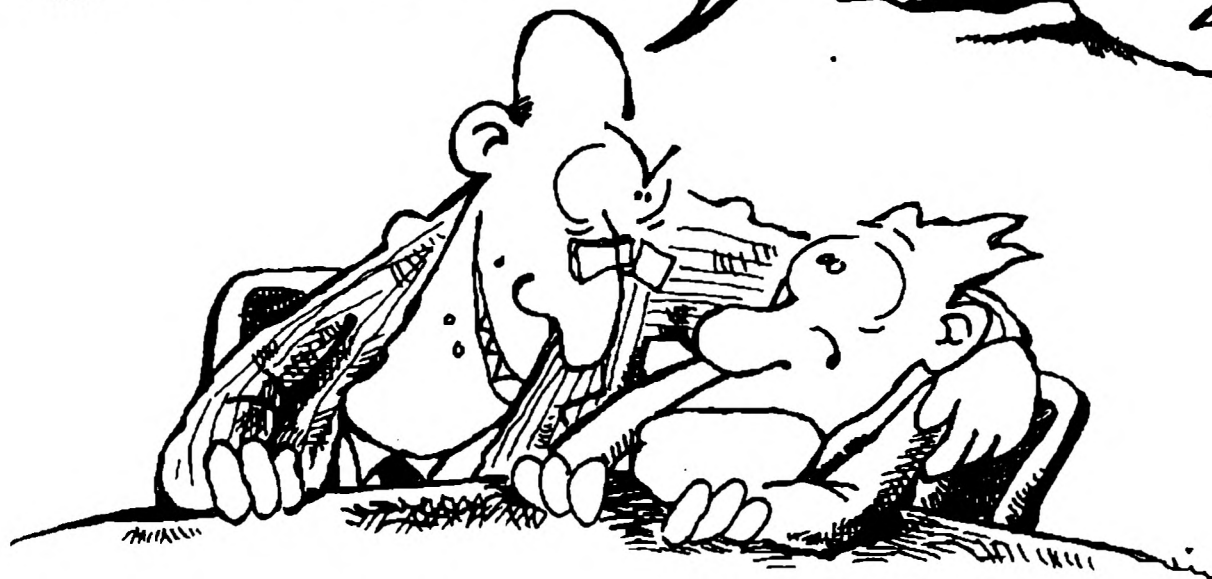
(κτίρια, τυπογραφεία, κ.λπ.), διότι το θέμα δεν είναι «πολιτικό», αλλά «οικονομικό». Δεύτερον: Ο οικονομικός διευθυντής του συγκροτήματος κ. Καραδαλής, διαβεβαιώνει ότι την προσεχή Παρασκευή (σήμερα), μέχρι το πολύ την Τρίτη, θα έχει κλείσει το ζήτημα κι οι εφημερίδες θα επανεκδοθούν. Και όταν λέμε ότι θα έχει κλείσει, φυσικά εννοούμε ότι οι «επενδυτές» και η κ. Βελλίδη θα έχουν υπογράψει

σχετική συμφωνία και θα εισρεύσουν χρήματα για να πληρωθούν δημοσιογράφοι, τεχνικοί, προσωπικό. Ημέρες αγωνίας για τους εργαζόμενους στο συγκρότημα «Ι. Βελλίδης», για το οποίο αν θα γίνει κάτι σημαντικό από την πλευρά της εκδότριας, εντός των αμέσως προσεχών ημερών, θα περάσει και αυτό στην αιωνιότητα.

Κ. Δ.

ΜΑ ΕΓΩ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΕ ΜΟΥ
ΔΕΝ ΣΕ ΘΕΛΩ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΨΗΦΟΥΣ ΣΟΥ...

ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΡΜΙ ΣΟΥ
ΣΕ ΘΕΛΩ...

ΚΚΟΧΟΤΟΡΤΟΣ 969

του Κώστα Κουφογτώργου

ΥΠΟΓΕΙΑ ΝΕΡΑ

«Θέλω να σε φιλήσω,
και γεμίζω την άκρη της γλώσσας μου με αλάτι
θέλω να πλαγιάσεις δίπλα μου,
και στρώνω με αγκάθια και πέτρες το σεντόνι.
Η καρδιά μου σου ανήκει,
δεν είσαι αυτός που ονειρευόμουν».

Το παλιό ανατολίτικο ποίημα, ερανισμένο από τον Μπόρχες, στάθηκε τούτη τη φορά η καλύτερη -η μόνη- αιτιολόγηση ψήφου προς τη «σύγχρονη, δημοκρατική αριστερά». Να το ξέρει όμως.

Να της υπενθυμίσουμε ότι διαθέτει ψηφοφόρους κάτω των 35, που ούτε τους γνωρίζει, ούτε τους καταλαβαίνει. Που δεν διαβάζουν την Αυγή. Κι όταν τη διαβάζουν συγχύζονται με την ξύλινη, ναι ξύλινη και γύψινη και λασπερή γλώσσα. Με το κενό ρήματος περί των «νέων», αλλά και των παλιών προβλημάτων: των νέων τεχνολογιών που άρχισαν να παλιώνουν, των μεταναστών, των μικρών μονομάχων, των μεγάλων έργων που καταστρέφουν το μικρό περιβάλλον, του μικρού πολιτισμού που ομφαλοσκοπείται και δεν συνδιαλέγεται.

Να της θυμίσουμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που σε ηλικίες πάθους πολιτικοποιήθηκαν με πάθος για την Ευρώπη, με πάθος για τη γνώση, τα πολλαπλά συγ-

γράμματα, τον πολιτισμό, την τέχνη. Υπάρχουν άνθρωποι που πλησίασαν τη «σύγχρονη, δημοκρατική αριστερά», επειδή ο ελληνοκεντρισμός τους έπληττε, τους βασάνιζε, τους καταπίεζε, όπως οι γονείς και το σχολείο.

Ήταν τότε που κάποια μικρά φρικιά συναντιόντουσαν με κάποιους μικρούς διανοούμενους και γίνονταν ωραία πάρτι, κι οι «παλιοί» έβυναν το κεφάλι τους με αμηχανία, με θυμό, με χιούμορ.

Φύσηξε αέρας και πήρε τη στέγη πάνω απ' τα κεφάλια μας. Δεν έχουμε, ωστόσο, ανταπάτες: «Οι ιδέες και οι αγώνες δεν ζουν χωρίς οργάνωση» κι αυτό είναι στ' αλήθεια πολύ διαφορετικό από το «ζούμε σωστά παλεύοντας οργανωμένα». Αλλά για αυτοκριτική, ούτε λόγος. Εσείς δεν παράγετε πλέον πολιτική, αλλά δράτε στην πολιτική σκηνή. Κάποιοι νοιώθετε, λέει, μοναξιά εκεί ψηλά. Σας πιστεύω. Εμείς βράζουμε στο ζουμί μας, άνδρτοι εξόριστοι. Εξακολουθούμε να συναντιόμαστε μεταξύ μας, σε κοινωνικές εκδηλώσεις. Καμιά φορά ανακαλύπτουμε με έκπληξη και καινούριους! Μας περνούν απ' το μυαλό τρελές ιδέες. Μετά συναντιόμαστε με σας, πίσω από το παραβάν. Παροπλισμένοι μπροστά στην κάλπη.

Μ.Τ.

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ

Χθες Πέμπτη, 5.9.96, δεκαπέντε ημέρες προ των εκλογών, εγκαινίασε... τα έργα του αεροδρομίου στα Σπάτα ο πρωθυπουργός μαζί με τον κ. Λαλιώτη και άλλους δραστήριους παράγοντες και υπουργούς. Πρέπει μόνο να θυμίσουμε ότι εγκαινία για τα ίδια έργα στα Σπάτα είχε κάμει και ο κ. Μητσοτάκης τις ημέρες των εκλογών του 1993. Δεν διακρίναμε όμως αν ο κ. Σημίτης χρησιμοποίησε το ίδιο γυάλινο τραπέζι που είχε χρησιμοποιήσει την αντίστοιχη ημέρα του 1993 ο άλλος εκείνος πρωθυπουργός...

Χ.Ν.

ΟΙΚΩΛΟΓΟΣ

Δεν μπορεί να μην τον προσέξατε: αρειμάνιος, με μίντι χιτώνα και ύφος πλανώμενο στην απεραντοσύνη αγνώστων έσω εκτάσεων, κηρύττει το νέο ευαγγέλιο, το καλό μαντάτο της αποποινικοποίησης και γύρω του, φυτά θάλλοντα – ένα θηλυκό ζωόφυτο και κάμποσες κανναβουριές. Έχουμε ασχοληθεί ξανά μαζί του. Πράγματι, ένας τζουτζές είναι ό,τι χρειάζεται για να καταλυθεί η σπουδαιοφάνεια των εκλογών. Έχουμε ανάγκη από το μέτρον του γελοίου, αφ' ης στιγμής η τηλεκρατία έχει αμβλύνει τα αισθητήριά μας. Όμως, η νομιμοποίηση της κάνναβης είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να την αφήσουμε στα χέρια κάποιων οικωλόγων.

Παύλος Μεθενίτης

ΨΗΦΟΛΕΚΤΙΚΑ

• Ίχνη επτά προς δέκα

Γιατί τόσοσ πανικός και τόση φαιά ουσία στην αντιμετώπιση του λαϊκιστικού σχεδίου των επτά σημείων του Έβερετ;

Ακόμα και αν είναι σωστή η εκτίμηση της αξίας στα 600 δισ. το ποσό αυτό θα είναι μάλλον μικρότερο από το 5% του γενικού προϋπολογισμού του 1997 (αγνώστου ύψους αλλά ασφαλώς όχι μικρότερου από τα 12,3 τρισ. του 1996) και μικρότερο από το 2% του συνολικού δημόσιου χρέους του 1995 (31,2 τρισ.).

Τα ποσά αυτά, και ως απόλυτα μεγέθη και ως ποσοστά, είναι εύκολα ανεκτά από τον πολύπαθο ελληνικό λαό, είτε του είναι χρήσιμα είτε όχι, όπως ανέχεται και τόσες άλλες αιφνίδιες φαντασίες των κυβερνήσεων που προκύπτουν στην πορεία μεταξύ προϋπολογισμών (ας θυμηθούμε τα τελευταία 3,3 τρισ. για την άμυνα). Πέραν αυτού, τα ποσοστά αυτά δεν είναι σοβαρότερα από τα αντίστοιχα στατιστικά σφάλματα μέτρησης από τους οικονομικούς γραφειοκράτες οιοδήποτε μεγέθους, περιλαμβανομένου και αυτού του προϋπολογισμού.

Φοβούμαι ότι το ανησυχητικό της υπόθεσης δεν είναι οι οικονομικές θυσίες των εξαγγελιών αλλά οι απαντήσεις τόσο των αρμοδίων υπουργών ΥΠΕΘΟ και Οικονομικών όσο και η ανταπάντηση του εκπροσώπου της Νέας Δημοκρατίας. Και οι δύο πλευρές παραλείπουν να μνημονεύσουν αυτές τις τάξεις μεγέθους πράγμα που δείχνει ότι οι αρμόδιοι είτε έχουν χάσει την αίσθηση της κλίμακος ή την παρασιωπούν.

• • Υποψηφιότητες

• Ίσως θα έπρεπε να θεσπιστεί σε κάθε εκλογή ο πρώτος της λίστας Επικρατείας να είναι ex officio

ο ψυχίατρος του κόμματος ως εγγυητής σταθερότητας της πολιτικής συμπεριφοράς του κόμματος.

• Προσφυνέστατη η επιλογή του Τίτου Πατρίκιου για την τελευταία θέση της επικρατείας ως εκ των ελαχίστων να ανεχθούν την αποτυχία καθό και ποιητής της ήττας.

• Οι τελευταίοι της λίστας επικρατείας συνήθως είναι οι ακραιφνέστεροι κομματικοί ως μη εκλέξιμοι (βλ. και Λαλιώτης παλαιότερα που το χρησιμοποιεί κατά το δοκούν στο βιογραφικό του σημείωμα).

Πώς αντιμετωπίζουν άραγε αυτήν τη θεωρία και πόσο πασόκοι αισθάνονται οι Τίτος Πατρίκιος, Φωτεινή Τσαλίκोगλου και Μιχάλης Μοδινός, 12ος έως 10ος στη λίστα;

• Η Τόνια Αντωνίου εργάζεται στον ΟΤΕ από το 1986 όπου προσελήφθη στην απαλή ηλικία των δεκαεννιά χρόνων. Αφελές ερώτημα: Άραγε επιτρέπονταν οι προσλήψεις τότε;

• Ο γιος του Μένιου Κουτσόγιωργα, Δημήτρης, θα είναι υποψήφιος στην Αχαΐα. Λέγεται ότι αξιοποιεί το όνομα ως μόνο προσόν της μέχρι τώρα σταδιοδρομίας του. Στην πεπολιτισμένη Ελλάδα ασφαλώς δεν ενοχοποιούνται οι κατιόντες αλλά από το σημείο αυτό μέχρι την αναζήτηση στηρίγματος στο ελαφρώς ταλαιπωρημένο όνομα πατρός είναι μεγάλη απόσταση και σίγουρα η περίπτωση τέτοιας αντιστροφής αποτελεί μια διεθνή πρωτοτυπία.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΕΥΗΘΕΙΑ (ΒΛΑΚΕΙΑ)

«Ο αποκλεισμός μουσουλμάνων υποψηφίων από τους συνδυασμούς της Πολιτικής Άνοιξης στη Θράκη καταδεικνύει πολιτική ακρισία – αν όχι απαράδεκτη πολιτική ευήθεια (κοινώς βλακεία)...». Έτσι ξεκίνησε το κύριο άρθρο της, με τίτλο «Ακρίσια ή ευήθεια;», η *Καθημερινή* στο φύλλο της 3.9.96. Είναι περιττό να παραθέσουμε συγκροτημένα επιχειρήματα, με τα οποία η έγκριτη εφημερίδα προσπαθεί να στηρίξει την ευθεία γνώμη της, για το βλακώδες της ανοιξιάτικης απόφασης. Όσοι γράμματα γνωρίζουν, αλλά και όχι μόνον αυτοί, τα ξέρουν πολύ καλά.

Και πιστεύουν ότι η χώρα μας, με το τόσο πληγωμένο κύρος, δεν τραβάει κανένα ζόρι για να εκτεθεί και πάλι διεθνώς ως εφαρμόζουσα πολιτική διακρίσεων. Ούτε επίσης χρειάζεται η πολιτική μας να αλείφει με βούτυρο τις επιδιώξεις εκείνων, που απεργάζονται το διχασμό στη Θράκη. Ο κ. Σαμαράς, ως πρώην υπουργός Εξωτερικών, θα έπρεπε να γνωρίζει και να αντιλαμβάνεται ότι εθνικός μας στόχος για τη Θράκη είναι η εξουδετέρωση των αιτίων που γεννούν τη «ριζοσπαστικοποίηση» τμήματος της μουσουλμανικής μειονότητας. Και όχι η υποδαύλιση αυτών των αιτίων, όπως προφανώς πράττει (συνειδητά;) ο κ. Σαμαράς.

Η αιτιολόγηση της απόφασής του υπήρξε αποστομωτική: «Δεν έχουμε τίποτε με τους μουσουλμάνους»

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Τελικά θα τα καταφέρει η Τουρκία οριστικά να βάλει (το πολυπόθητο) χέρι στο βόρειο Ιράκ; Μονά-ζυγά η Τουρκία κερδίζει. Αυτό δείχνει η μακρο-ιστορία. Έκανε ο Κλίντον παιχνίδι κατά του Ντόουλ μέσω Ιράκ, να η ευκαιρία για να κάνει ένα ακόμη βήμα προς το πετρέλαιο της Μοσσούλης.

Ω

συμπατριώτες μας, αλλά το τουρκικό προξενείο έχει αλωνίσει τη Θράκη!». Και όταν τον εγκάλεσε με σχετική δήλωσή της η πρώην πρόεδρος του ΣΥΝ, εκεί κι αν έδωσε ρέστα αποστομωτικά: «Κάνει πως δεν θυμάται η Μαρία Δαμανάκη τι συνέβη με τον Σαδνίκ και τον Φαϊκογλου...». Μα, ακριβώς επειδή θυμάται τα λέει η κυρία, καλέ μου άνθρωπε... Ξαναθυμήθηκε την Μακεδονίσσιμη παροξυσμική ηττοπάθειά του ο κ. Σαμαράς και αναλογίστηκε: αν κάποιος μουσουλμάνος εκλεγεί βουλευτής, νομοτελειακά θα προκύψει τουρκοκίνητος, προφανώς διότι όλοι οι μουσουλμάνοι είναι –φαίνεται– τουρκικής συνειδήσεως, άρα και τουρκοκίνητοι... Εσείς τι συμπέρασμα βγάζετε, αγαπητοί εν Χριστώ αδελφοί;

Επειδή κατά συρροήν ο Πρόεδρος της Πολ. Αν. έχει κατακτήσει στη συνείδησή μας το διαρκές ακαταλόγιστο, όσο και επειδή δεν ταιριάζει στη λογική μας (όπως στη δική του) η προδοτολογία, φυσικά και δεν θα πούμε ότι ο κ. Σαμαράς αποδεικνύεται πράκτορας της Τουρκίας. Όμως, αφού δεν θέλει να μας αφήσει να αγιάσουμε, ας εκδηλώσουμε την επιθυμία να γνωστοποιηθεί παντού εν Ελλάδι (στη Θράκη και ανατολικότερα, δυστυχώς, έγινε βούκινο), σε όλους τους ψηφοφόρους, τι ακριβώς σημαίνει στρατηγική της πλάκας...

Μια που όλοι λένε ότι σ' αυτές τις εκλογές ήρθε η ώρα να αναλάβουν και οι ψηφοφόροι τις ευθύνες τους.

Επειδή μάλιστα δεν πρέπει να είμαστε ρατσιστές και πρέπει και οι ανά την χώραν ευήθεις να έχουν και αυτοί ελεύθερα την πολιτική τους έκφραση, ας δούμε με ενδιαφέρον πόσα απίδια θα πιάσει στις εκλογές ο σάκος του κόμματός τους. Θα βοηθήσει μια τέτοια αποκάλυψη τον κάθε αναλυτή, να κάνει καλύτερα τους εφεξής λογαριασμούς του.

Σ.Σ.

Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ

Ιδιαίτερα οξεία η δήλωση της Μαρίας Δαμανάκη για τον αποκλεισμό μουσουλμάνων από τα ψηφοδέλτια της ΠΟΛ.ΑΝ.:

«Η απόφαση (...) αποτελεί ανοιχτή διακήρυξη μισαλλοδοξίας. Είναι ανάγκη ν' αντισταθούμε σε τέτοια κηρύγματα εθνικιστικού ρατσισμού υπογραμμίζοντας συγχρόνως ότι η Ελλάδα είναι για όλους τους πολίτες, τους Έλληνες και τις Ελληνίδες, πέρα από το θρήσκευμα και τα οποιαδήποτε άλλα χαρακτηριστικά τους. Η προβολή μιας Ελλάδας χωρίς μουσουλμάνους από τον κ. Σαμαρά πλήττει καίρια τα συμφέροντα της χώρας και τη δυνατότητα άσκησης αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής στην Ευρώπη και τα Βαλκάνια.»

Προσυπογράφουμε...

ΗΡΕΑΣ, ΒΗΜΑ - ΒΗΜΑ, ΕΤΟΙΜΑΖΕΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ!

ΤΟ ΟΓΔΟΟ ΘΑΥΜΑ!

Επτά θαύματα
ανήγγειλε ο Μιλτιάδης
Έβερτ, το όγδοο και
μεγαλύτερο έρχεται
αύριο – και θα πωλείται
στα βιβλιοπωλεία. Είναι
τα Άπαντα Έβερτ, που
συνέλεξε ο προσωπικός
του... ανθολόγος
Μανώλης Βασιλάκης.
Ωραίο βιβλίο – και που
σε Ια-πονεί...

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΑΥΡΙΑΝΗΣ

Από την Αυριανή του
εκσυγχρονισμού,
αντιγράφουμε
κορυφαίο πρωτοσέλιδο
σύνθημα-προτροπή:
«Όποιος βάλει σταυρό
στο Λιβάνη και τον
Κατσιφάρα είναι σαν να
βάζει σταυρό στη Μιμή.
Ο δημοκρατικός κόσμος
θα πρέπει να τιμωρήσει
όλους τους Μιμίκους,
γιατί αυτοί φταίνε για
τον εξευτελισμό του
Ανδρέα, του ΠΑΣΟΚ και
της χώρας».
Έτσι εκδικείται ο
εκσυγχρονισμός – που
θα 'λεγαν και στα
γήπεδα.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ

Στο μέτωπο της
κεντροαριστεράς
στρατεύθηκε και ο
Μιχάλης Μοδινός.
Κίνηση που υποδηλώνει
πολιτική αρχών – των
ίδιων αρχών,
φανταζόμαστε, που
είχαν υπαγορεύσει το
1993 τη συνεργασία του
εν λόγω οικολόγου με
τον ΣΥΝ – τότε.
Το χειρότερο είναι πως
το 1993, η Αυγή
πανηγύριζε για το
κελεπούρι. Τώρα;

ΚΑΙ ΑΛΛΗ ΕΥΗΘΕΙΑ (ΒΛΑΚΕΙΑ)

Σαφώς μικρότερης έκτασης και έντασης ευήθεια
θα μπορούσε να αποδοθεί και στον άλλο πατρι-
δοκάπηλο, τον κ. Έβερτ (ο τρίτος, ο κ. Τσοβόλας,
φρονίμως ποιών, είναι πιο συγκρατημένος), για τα
(προφανώς σχεδιασμένα από κάποιους συμβού-
λους) “μπουλντόζικα” καμώματά του στην Αλεξαν-
δρούπολη. Το ένα ήταν η επί του χάρτου σχεδίαση
σημαιών μας, πάνω στην Ίμβρο, αλλά και πάνω σε
ελληνικά νησιά... Όλοι γελάσαμε, αλλά ουδείς μας
τον ρώτησε: «Και αν βάλεις, μεγάλε, από μια σημαία
πάνω σε κάθε νησί και βραχονησίδα, όπως λες, μετά,
ως κυβέρνηση ελικοπτέρων, θα τρέχεις ιπταμένως
και αρμοδίως να φυλάς τις σημαίες, από το ενδεχόμε-
νο προκλητικής υποστολής τους;». Το άλλο ήταν το
περίφημο «όσο εξοπλίζεται η Τουρκία, τόσο θα εξο-

πλίζεται και η κυβέρνηση της Ν.Δ.!». που αναλογικώς
επανέλαβε και στο Ζάππειο ως «εφτά αεροπλάνα
αυτοί; Δεκατέσσερα εμείς!». Γενικώς κάποιος θα
πρέπει να του εξηγήσει ότι δεν μπορεί με κανένα
τρόπο η Ελλάδα να παρακολουθήσει την τουρκική
λογική των υπερεξοπλισμών, εις το διηνεκές.

Γι' αυτό υπάρχει και η διπλωματία. Ας του απαντή-
σει ο κ. Κωνσταντόπουλος, με την πρότασή του για
Διεθνές Σύμφωνο Περιορισμού των Εξοπλισμών
στην περιοχή. Γιατί πενία (πόρων για όπλα) τέχνας
(διπλωματικές) κατεργάζεται. Και αν δεν είναι ευή-
θης, όποιος λέει ότι θα παρακολουθεί κατά πόδας
την Τουρκία (πράγμα πρακτικά ΑΔΥΝΑΤΟΝ, άλ-
λωστε), στο εξοπλιστικό της κρεσσέντο, τότε είναι
απλώς άθλιος πατριδοκάπηλος λαϊκιστής... Σ.Σ.

- Όταν έρχονται οι εκλογές και είσαι εκ των προ-
τέρων βέβαιος ότι οι δύο μονομάχοι, στην προκει-
μένη περίπτωση ο «σοβαρός» και ο «αποδεκτός»,
δεν θα έχουν και τη δική σου «εντολή» και το δικό
σου κουκί για να κυβερνήσουν, τότε νιώθεις την
πραγματική ανάγκη να μην τους ακούς και να μην
τους βλέπεις. Να μη θέλεις καν να μάθεις αυτά που
επαγγέλλονται και αυτά που υπόσχονται.

- Δεν θέλεις να μάθεις αυτούς που τους στηρίζουν
και αυτούς που τους υπονομεύουν. Αυτούς που κό-
πηκαν και αυτούς που αναδείχθηκαν. Από μακριά
και αποφασισμένος να μην τους χαραμίσεις ούτε
λεπτό, δεν μπορείς ούτε καν να διασκεδάσεις με
τον τιποτένιο λόγο τους, με την ομοιογένειά τους,
με την παρωχημένη οικειότητά τους.

- Και είσαι βέβαιος, πως όλοι αυτοί που τώρα θα
πειστούν θα είναι οι ίδιοι που τις προσεχείς χρονιές
θα διακόπτουν την καθημερινότητά σου, μουντζώ-
νοντας εκεί που σταύρωναν.

- Οι πρεσβύτεροι οικείοι σου σε προτρέπουν να
μην πετάξεις την ψήφο σου στο καλάθι των αχρή-
στων, μέσω λευκού και άκυρου. Και νιώθεις ότι
δεν έχουν άδικο, αλλά πάλι δεν θέλεις να ψηφί-
σεις για να τους κάνεις το χατήρι. Δεν θέλεις να
ενισχύσεις, να στηρίξεις (όπως θέλεις πάρ' το...) τους
μονόφθαλμους ανάμεσα στους τυφλούς. Δεν
θέλεις να ψηφίσεις μόνο από συμπάθεια.

- Θα συνεχίσεις να γυροφέρνεις τη σκέψη στο μυα-
λό σου μέχρι την τελευταία στιγμή, χωρίς να προ-

βληματίζεσαι και πολύ. Είσαι τόσο σίγουρος ότι
και στις 23 του μηνός τίποτα δεν θα αλλάξει,
που όλο και πιο πολύ αντιλαμβάνεσαι τη ματαιότη-
τα αυτής της περιόδου, που την ονομάζουν προε-
κλογική. Καταλαβαίνεις απόλυτα το προκάτ του
πράγματος.

- Θα ήθελες πολύ να λείπεις από το μπετόν της
πόλης σου αυτές τις ημέρες. Θα ήθελες τώρα ν' αρ-
χίζουν οι διακοπές σου. Και είσαι σίγουρος ότι
δεν είσαι ο μόνος που κάνεις ετούτη τη σκέψη.

- Ακόμα και αν το κάνεις το χατήρι, που αναφέ-

Καρτ-ποστάλ
από τον τρίτο φάκελο των
«Μητροπολιτικών Σελίδων»

πιο κοντινή παραλία...

- Και την επόμενη φορά που θα σταθείς στο φα-
νάρι δίπλα σε κάποιο απ' τα παιδιά με τα παπιά θα
ξέρεις ότι και αυτός την ίδια βόλτα κάνει εκείνη τη
νύχτα και θα εκφραστείς κλείνοντας του το μάτι.

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ ΤΗΣ ΑΔΕΣΜΕΥΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Για το θέμα που ανέκυψε (εδώ και καιρό), με επίκεντρο τις δαιδαλώδεις πολιτιστικές διαδρομές του κ. Λαμπράκη, αποτέλεσε για μένα πρόκληση παρέμβασης. Έτσι ανταποκρίθηκα σ' αυτή όχι μόνο με την ιδιότητα του πρώην προέδρου της Ε.Λ.Σ. αλλά και τον πολίτη και διανοούμενου που αγανακτεί απέναντι στην κλιμακούμενη συρρίκνωση της αδέσμευτης έκφρασης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Όλο και συχνότερα οι διανοούμενοι και οι πανεπιστημιακοί αντιμετωπίζουν το αμειλίκτο ερώτημα γιατί δεν παρεμβαίνουν καταγγέλοντας ανοιχτά τις κλιμακούμενες αθλιότητες του δημόσιου βίου. Γιατί δεν εκφράζουν τη γνώμη ή την αποδοκιμασία τους για απαράδεκτα πρόσωπα και πράγματα. Κανείς δεν αναρωτήθηκε όμως για τις πραγματικές δυνατότητες και τις αντικειμενικές προϋποθέσεις ενός τέτοιου εγχειρήματος.

Για να γίνω πιο πειστικός, ας μου επιτραπεί, να καταθέσω προσωπικές μαρτυρίες αφού οι εμπειρίες μου είναι δεόντως οδυνηρές από πρόσφατες συνεργασίες με έγκριτες εφημερίδες και τηλεοπτικούς σταθμούς. Η αρθρογραφία μου στο έγκριτο απογευματινό φύλλο του κ. Μπόμπολα (μεταξύ 1989-1991) εκτιμήθηκε αρχικά μέχρι του σημείου να μου ζητηθεί συχνότερη συνεργασία. Ωσπου (ξαφνικά) ένα άρθρο (όπου παρά το προβάδισμα της Νέας Δημοκρατίας, εξεθείαζα τη συναινετική πολιτική) δεν δημοσιεύτηκε. Λησμονώντας ότι ο ιδιοκτήτης της εφημερίδας υποστήριζε συγκυριακά τον κ. Μησοτάκη διαμαρτυρήθηκε εντονότατα, με επακόλουθο τη λύση της συνεργασίας λόγω .. οικονομικών δυσχερειών.

Η αρθρογραφία μου στην έγκριτη *Καθημερινή* του κ. Αλαφούζου, στα τέλη του '93, απεδείχθη πολύ πιο σύντομη. Δημοσιεύτηκε ένα μόνο άρθρο μου που «χτυπούσε» την τροπολογία της νέας κυβέρνησης αναφορικά με την κομματική ταυτότητα των επικεφαλής των δημοσίων Οργανισμών. Το επόμενο άρθρο μου, που επανέφερε το θέμα της κατάσχεσης του τόμου των 2.300 χρόνων της Θεσσαλονίκης, (διάβαζε: λογοκρισία) παρέμεινε τελικά στο συρτάρι. Διαμαρτυρήθηκα και πάλι αλλά οι υπεύθυνοι της εφημερίδας (όπως ήταν φυσικό) δεν απάντησαν ούτε στα τηλέφωνα ούτε στην επιστολή διαμαρτυρίας που απηύθυνα στον κ. Αλαφούζο.

Στα μέσα του 1994 το *Έθνος*, που στο μεταξύ είχε αλλάξει πορεία πλεύσης, πρότεινε καινούργια συνεργασία στην οποία ανταποκρίθηκα αρθρογραφώντας, μεταξύ άλλων, και κατά της ιδιωτικής τηλεόρασης. Είχα λησμονήσει όμως ότι ο ιδιοκτήτης της εφημερίδας είχε ήδη ενταχθεί στο μέτωπο των καναλαρχών. Ένας από τους αρχισυντάκτες με προειδοποίησε διακριτικά να μην εκτίθεμαι. Τόσα θέμα-

τα υπήρχαν, γιατί αυτή η επιμονή; Έτσι τον Ιούλιο του '95 ενημερώθηκα για τη λύση της συνεργασίας τη φορά αυτή λόγω αλλαγής ύλης της εφημερίδας.

Παρόμοια έκβαση είχαν και οι προτάσεις για (αποκλειστικά) ιστορική συνεργασία με την *Καθημερινή* και τα *Νέα*. Ο διευθυντής της έγκριτης πρωινής εφημερίδας αθέτησε την αρχική συμφωνία μας χωρίς προσχήματα ενώ η συντακτική επιτροπή των (καθ' όλα έγκριτων) *Νέων* απεφάνθη ότι το κείμενο μου δεν ήταν «πιασιάρικο». Δεν αδικώ κανέναν. Αφού δεν ήμουν εμπορικός, προείχαν αναντίρρησητα «πιασιάρικα».

Ακόμη πιο εύγλωττες παραμένουν οι εμπειρίες μου από ιστορικοπολιτικές συνεργασίες με κρατικά και ιδιωτικά κανάλια. Άρνηση προβολών και απροκάλυπτες υπονομεύσεις με στόχο την άμβλυνση της επιμορφωτικής συνεισφοράς. Το τηλεοπτικό οδοιπορικό του Γεωργίου Ράλλη δεν βρήκε ανταπόκριση (επί Νέας Δημοκρατίας) ενώ το επετειακό αφιέρωμα στον Γεώργιο Παπανδρέου δεν προβλήθηκε (πρόσφατα) χάριν της κυρίας Λιάνη. Τα παραπάνω «κρούσματα» είναι τελείως ενδεικτικά, γιατί δεν θέλω να κουράσω τους αναγνώστες.

Ζητώ συγγνώμη που αναφέρθηκα σε προσωπικές εμπειρίες μόνο και μόνο για να είμαι πειστικός. Είναι φανερό ότι το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης ισχύει μόνο για κείνους που δεν αντιδρούν κριτικά. Γι' αυτούς, άλλωστε, άνοιξαν τα τηλεοπτικά παράθυρα με πρόσωπα προσεκτικά επιλεγμένα. Οι διανοούμενοι σε γενικές γραμμές αφορίστηκαν και ο αντίλογος έχει εξοβελιστεί. Δεν πειράζει, η κυρία Κορομηλά να 'ναι καλά.

Μπροστά σ' αυτόν τον «τρομακτικό κίνδυνο», όπως έγραφε πρόσφατα -προλογίζοντας δοκίμιά μου ο Μίκης Θεοδωράκης-, «δεν υπάρχει άλλη λύση από την αντίσταση και ταυτόχρονα την αντεπίθεση. Τις αράχνες θα πρέπει να τις καταγγέλλουμε ανοιχτά και να τις εξοντώνουμε. Δεν υπάρχει πια καιρός για φυγές και κλεισίματα αριστοκρατικά στον εαυτό μας. Έτσι κι' αλλιώς οι αντίπαλοι μας θα μας βιομηχανοποιήσουν πριν προλάβουμε να πετάξουμε ελεύθεροι. Έργο, παρουσία, αγώνας, να τι χρειάζεται σήμερα η πατρίδα μας απ' τους πνευματικούς της ανθρώπους».

Αυτά τα συνοπτικά, για τις συνθήκες αδέσμευτης έκφρασης και κριτικής των διανοουμένων. Τα πόστα έχουν πιαστεί έγκαιρα από ανθρώπους που ξέρουν καλά τη δουλειά τους. Ωστόσο, ένα από τα παρήγορα βήματα που έχουν απομείνει παραμένει το *Αντί*. Μέσα από τις φιλόξενες στήλες του οφείλουμε να αντισταθούμε στις ομάδες κρούσης και στα διαπλεκόμενα, πριν να είναι πολύ αργά.

Πάυλος Πετρίδης

Ο Λ. ΑΥΔΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΠΕΡΑ ΛΑΜΠΡΑΚΗ

Υιοθετεί ο δημοτικός σύμβουλος Λ. Αυδής, σε ανακοίνωση της Αγωνιστικής Συνεργασίας για την Αθήνα (δημοτική παράταξη του ΚΚΕ) τις καταγγελίες του περιοδικού μας για την «Όπερα Λαμπράκη»: «...Από τον τρόπο χρηματοδότησης του συγκροτήματος του Μεγάλου Μουσικής από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι υπήρξε παραπλάνηση της κυβέρνησης και της Ε.Ε. ως προς τις προϋποθέσεις της χρηματοδότησης. Με την ανακοίνωσή μας αυτή είχαμε ζητήσει εισαγγελική έρευνα. Ήδη, μετά τις τεκμηριωμένες καταγγελίες του περιοδικού *Αντί* και του «Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών» (ΣΑΔΑΣ), κατά τις οποίες η οικοδομική άδεια που εκδόθηκε προβλέπει ότι, αντί υπογείου σταθμού αυτοκινήτων, θα κατασκευαστεί ολοκληρωμένο συγκρότημα θεάτρου μελοδράματος (όπερα), ανακλύπτουν βάσιμες υπόνοιες συρροής ποινικών παραβάσεων. Για τη διερεύνησή τους, η Εισαγγελική Αρχή έχει χρέος να παρέμβει. Το γεγονός ότι οι υπόνοιες κατευθύνονται σε μεγάλο οικονομικό και πολιτικό παράγοντα, είναι πρόσθετη αιτία ευαισθητοποίησης της Εισαγγελικής Αρχής.»

ΕΙΝΑΙ

ΔΕΣΜΕΥΣΗ...

Κάτω από τις ρεκλάμες για τα 7 σημεία του κ. Έβερτ υπάρχει η υποσημείωση κύρους «είναι δέσμευση!» και μετά η υπογραφή: Νέα Δημοκρατία.

Μα τίνος είναι αυτή η δέσμευση; Κάποιου φερέγγυου και αξιόπιστου;

Μας θυμίζει εκείνες τις ρεκλάμες του ΠΑΣΟΚ του 1993:

«Μπλα, μπλα, μπλα, μπλα, μπλα, μπλα, μπλα, ΠΑΣΟΚ. Δύναμη ευθύνης!».

Της φερέγγυας και αξιόπιστης πολιτικής ευθύνης του Ανδρέα

Παπανδρέου, δηλαδή...

Σ. Σ.

ΟΝΟΜΑΤΑ-ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ

Αφού μας υποσχέθηκαν να περιμένουμε

λαγούς με πετραχήλια,

Έβερτ, Σημίτης,

Τσοβόλας, Σαμαράς

(«κρατάμε

επτασφράγιστο μυστικό

το όνομα-έκπληξη, που

υποσχόμαστε για το

ψηφοδέλτιο

επικρατείας», ή «να

περιμένετε

μετεγγραφές-

εκπλήξεις»), τελικά

μπάφα ήταν όλα τα

καρπούζια.

Κάποιος θα έπρεπε να

εξηγήσει στα επιτελεία

των κομμάτων ότι αυτή

η επικοινωνιακή

στρατηγική τους

προκαλεί ειρωνικά

χαμόγελα στους

ιθαγενείς

ψηφοφόρους.

Μ. Τ.

«ΚΑΛΠ(Η)ΚΕΣ ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ;»

Η μαγική φράση «σύγκλιση Αριστεράς-Κεντροαριστεράς» αναδείχθηκε αυτή την εβδομάδα σ' ένα από τα κλειδιά της προεκλογικής περιόδου. Το «νέο ΠΑΣΟΚ», με άξονα τις προτάσεις μετεκλογικής συνεργασίας, ξεδίπλωσε την τακτική του έναντι της Ανανεωτικής Αριστεράς. Ο ΣΥΝ προκειμένου ν' αντιμετωπίσει επιτυχώς την προσπάθεια «διεμβολισμού» του χώρου του, καλείται ν' απαντήσει πειστικά στα «κελεύσματα» της Χαριλάου Τρικούπη.

Ο Κ. Σημίτης θυμίζοντας, γι' άλλη μια φορά τον Α. Παπανδρέου, επέλεξε για ευνόητους λόγους την προεκλογική περίοδο, προκειμένου ν' απευθύνει, όπως είχε γράψει το Αντί, πρόταση μετεκλογικής συνεργασίας με τον ΣΥΝ, ακόμη και σε περίπτωση αυτοδυναμίας. Εξάλλου, δεν παρέλειψε τη γενέθλια ημέρα του ΠΑΣΟΚ, την περασμένη Τρίτη, να εντάξει στο νέο ιδεολογικό πολιτικό μανιφέστο τις υποθήκες για τη σύγκλιση Αριστεράς-Κεντροαριστεράς, χρησιμοποιώντας λεξιλόγιο που παρέπεμπε στον χώρο της παλαιότες κραταιάς ιδεολογικά Ανανεωτικής Αριστεράς. Οι προτάσεις του κ. Σημίτη προκάλεσαν τις έντονες αντιδράσεις της ηγεσίας του ΣΥΝ, και μάλιστα τη στιγμή που ο πρωθυπουργός κατά το κοινώς λεγόμενο έτεινε χείρα φιλίας, ο Ν. Κωνσταντόπουλος «σκληρυνε» την στάση του και υπογράμμισε ότι πρόκειται για προεκλογικό τρυκ, ενώ επιχείρησε να μεταθέσει την αντιπαράθεση σε προγραμματικό επίπεδο. Εξάλλου, επί του προγράμματος ο ΣΥΝ διαθέτει υπεροχή, καθώς σε πολλά σημεία τα έργα του κυβερνώντος κόμματος απέχουν από τα λόγια.

Οι κινήσεις του «νέου ΠΑΣΟΚ», όπως η περίπτωση Ανδρουλάκη και η «μεταγραφολογία», ενισχύουν τις αντιστάσεις και τις αμφιβολίες για τις πραγματικές προθέσεις του Κ. Σημίτη, ενώ η προσπάθεια

διεμβολισμού του ΣΥΝ, του μόνου πιθανού «συνεταίρου» στην υπόθεση της σύγκλισης με το «νέο ΠΑΣΟΚ», παραπέμπει σε άλλες εποχές. Ας μη λησμονούμε ότι ο χώρος της Ανανεωτικής Αριστεράς έχει ταλαιπωρηθεί αρκετές φορές από τους περίφημους διεμβολισμούς του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ.

Η υπόθεση της σύγκλισης και του διαλόγου Αριστεράς-Κεντροαριστεράς είναι μια δύσκολη υπόθεση και δεν μπορεί να εξαντλείται ούτε σε διεμβολισμούς και προεκλογικές προτάσεις συνεργασίας ούτε σε απλές ψυχολογικές αντιδράσεις.

Ο διάλογος μεταξύ των δύο χώρων απαιτεί:

- Καθαρές προθέσεις και στάσεις. Αυτό αφορά τον κ. Σημίτη και το «νέο ΠΑΣΟΚ» που έως τώρα με αδέξιες κινήσεις φόρτισαν την ένταση στις σχέσεις μεταξύ ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ.

- Πολιτικές θέσεις και όχι ψυχολογικές αντιδράσεις.

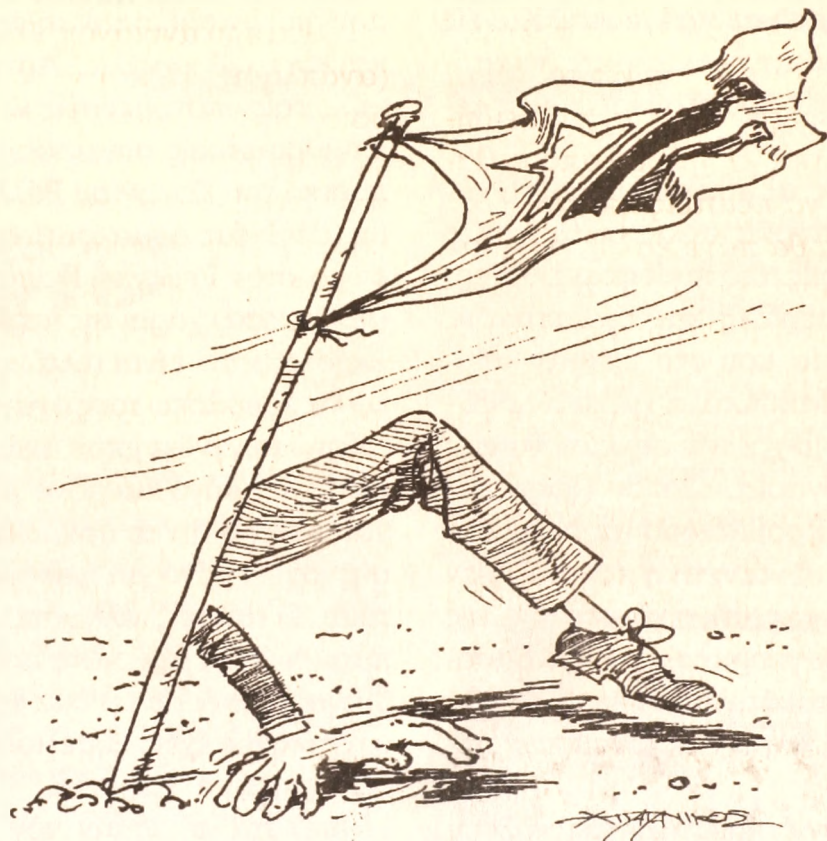
Τα δυο κόμματα πέραν των διακηρύξεων πρέπει να καταθέσουν συγκεκριμένες προγραμματικές προτάσεις για το σχέδιο του προοδευτικού δη-

μοκρατικού εκσυγχρονισμού της χώρας. Ο ΣΥΝ απαιτείται ν' αντιδρά στα κελεύσματα της άλλης πλευράς ως συγκροτημένος πολιτικός φορέας και να κατανοήσει ότι διαθέτει προγραμματική υπεροχή που πρέπει να την αξιοποιήσει.

- Η σύγκλιση δεν περνά αναγκαστικά μέσα από την κυβερνητική συνεργασία, καθώς το πεδίο της κοινωνίας μένει να διερευνηθεί εκ νέου με βάση τις νέες διεργασίες που εξελίσσονται τα τελευταία χρόνια.

Προς το παρόν, ικανή αναγκαία προϋπόθεση για την έναρξη οποιασδήποτε συζήτησης είναι ν' αποκτήσει ο ΣΥΝ κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και αυτό περνά μέσα από την αυτόνομη διακριτική πολιτική παρουσία του ΣΥΝ προεκλογικά και μετεκλογικά.

Γιώργος Γερόπουλος

ΖΗΣΕ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ

Αυτή τη φορά, τα πολιτικά πράγματα σε καλούν να σκεφτείς δύο φορές, όσον αφορά τον τρόπο περικύκλωσης που επιχειρούν στις ζωές μας. Πρώτα απ' όλα, τη νέα σχέση σημαίνοντος-σημαινομένου στη μετα-ανδρεϊκή μας περίοδο. Παράδειγμα, διαταραχή της ύφεσης στην Κύπρο – εκλογές εδώ, στα όρθια. Μάθε να διαβάσεις. Επειτα, πλήρης αναγωγή του πολιτικού θεάματος σε τηλεοπτικό talk-show. Ζοφερό, αν σκεφτείς ότι και η ίδια η ζωή (ο ελεύθερος χρόνος, η επικοινωνία) έχει ήδη υποκατασθεί απ' την τηλεοπτική εικόνα. Το πολιτικό ψεύδος καθίσταται περίπου απαραίτητο. Μετά την καθημερινή τρομοκρατία του δελτίου ειδήσεων. Έχοντας πάρει μια γερή δόση από πεθαιμένους, είσαι έτοιμος να πειστείς από το «Όλα θα πάνε καλά» ή «Όλα θα πάνε καλύτερα», του Εραστή ή του Επιστήμονα, ακόμα και του Παχέος Ζωόφιλου. Η επικοινωνιακή έρημος επεκτείνεται αναπαράγοντας τον εαυτό της. Στεγανποιείται από μηνύματα, καταφεύγοντας σε κηδείες, διαζύγια, εγκλήματα, σάρκες, ιατρικά

ανακοινωθέντα, υπερβολές... Τα μετατρέπει σε υπερθέαμα σαρδόνειας υπέρβασης του καθημερινού. Αλίμονο τότε σε όποιον κρύβει την έρημο μέσα του. Κοιτάξτε το βλέμμα των τηλεοπτικοποιημένων, των σταρ, των κομματικών μάνατζερ – ακριβώς πάνω από το χαμόγελο: δεν χαμογελά καθόλου. Το παγκόσμιο χωριό γίνεται απειλητικά ομοιόμορφο, μονότονο. Παντού βλέπεις τους ίδιους δρόμους, τα ίδια σπίτια, την ίδια-μη-γλώσσα. Μια τάξη αμήχανων νοικοκυραίων επιβάλλει παντού το ίδιο αισθητικό αποτέλεσμα του ανικανοποίητού τους: καταπάτηση (ανάπλαση αλλιώς) της φύσης και κάθε ελεύθερου χώρου από φωτισμένο τσιμέντο – μαζί με τα απαραίτητα παρτέρια. Σκυλάδικο στη θέση της γιορτής ή –γαμώτο– «πολιτιστικές εκδηλώσεις». Drugs – στη θέση της νεανικής κουλτούρας. Έτσι προεκτείνει τα εγώ της –σαν γέφυρα με το κενό– πάνω από την ανασφάλεια που η ίδια παράγει. Διότι είναι μόνο θέσει κι όχι φύσει άρχουσα, πάνω στο ίδιο το φαινόμενο της ζωής. «Ο ελεύθερος χρόνος είναι ανούσιος, τα φρούτα άνοστα, αυτοί που μας κυβερνούν όλοι ίδιοι ή ηλίθιοι, αυτοί μας χειρίζονται αδιάστατοι κ.ο.κ.» Μ' αυτή τη συνέπεια, κι οι χώροι της συνείδησης φλερτάρουν την παρακμή όσο τους φλερτάρει κι αυτή, οι καλλιτέχνες παρουσιάζουν μια σοβαρή μετάλλαξη ρεαλισμού, ενώ οι ορδές της πλειοψηφίας ζουν στην ευτυχή άγνοια των αλαλαγμών που αντανάκλαστικά τους προκαλούν τα media και η λαϊκή κουλτούρα της καψούρας. Καταλήγει να 'ναι οριακά ανίσχυρο το δίλημμα ανάμεσα στην προοδευτική συντήρηση και τη συντηρητική πρόοδο. Τα κόμματα κοιτούν τον εαυτό τους στον καθρέφτη και αντικρίζουν το ίδιο είδωλο. Ο γενναίος νέος κόσμος τον ηλεκτρονικού ελέγχου και του περιορισμού των ιδιωτικών ελευθεριών του υπαρκτού κόσμου εξακολουθεί να απλώνει τα οχυρωματικά του. Το σύστημα συναινεί στα επί της ουσίας, όμως ο κριτικός αντιπολιτευτικός λόγος κι η διαφορετικότητα μοιάζουν εξόριστα απ' το πολιτικό τοπίο. Τουλάχιστον μέχρι να ξεκοκαλίζεται και το δεύτερο πακέτο του κ. Ντελόρ. Λυπάμαι αλλά μέχρι να πάρω κόκαλο ή ο διευθυντής του περιοδικού να μου ανακοινώσει το πλειοδοτούν διαφημιζόμενο πολιτικό προϊόν, δεν μπορώ να προτείνω κομματική γραμμή – αλλά πού ξέρεις πάλι μέχρι την επόμενη βδομάδα; Υπομονή.

(αρ. τραπ. λογαριασμού: 0099993352743,14)

Τζίμης Ευθυμίου

ΤΣΟΒΟΛΑΣ: ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ

Τσοβόλας δυνατός στη Βουλή και στο λαό. Δυναμώνει ο κοινωνικός και πατριωτικός Τσοβόλας. Λίγο από τη δημοσκόπηση του φλας. Λίγο από τη διαφήμιση που του έκαναν οι έξυπνοι του ΕΡΣ, που του «έκοψαν» την τηλεοπτική μετάδοση της συνέντευξης Τύπου (πού να καταλάβουν ότι η καλύτερη διαφήμιση ενός ιδεολογικού προϊόντος είναι η απαγόρευση του...). Λίγο από τη διακριτική «πίεση» του Έμπερτ κατά «νεοφιλελεύθερου» Σημίτη, για να αβαντάρει τον Τσοβόλα, ώστε να μειωθεί ο Σημίτης, ώστε να ελπίζει να κερδίσει ο Έμπερτ τον Σημίτη (δηλαδή, δώστε τα όλα στον Τσοβόλα και σώστε εμένα τον αναξιοπαθούντα...). Λίγο από το σύνθημά του –που φτούρησε– «συντηρητικό το ΠΑΣΟΚ μετά το 1993» (ευτυχώς που ήταν προοδευτικό πριν από το 1993...). Όλα αυτά από λίγο, δημιουργούν μια υπολογίσιμη δυναμική Τσοβόλα, ο οποίος εξελίσσεται σιγά σιγά στο κλειδί των εκλογών του 1996.

Σ. Σ.

ΤΣΟΒΟΛΑΣ ΑΠΕΙΛΕΙ ΣΗΜΙΤΗ

Κι ο πρωθυπουργός ανγκάζεται για αντιπερισπασμό να ανεβάσει τους παπανδρεϊκούς τόνους και τις αντιδεξιές κορώνες στα μπαλκόνια. Στο Περιστέρι, τις προάλλες, κατήγγελλε τη «Δεξιά», προκαλώντας (μόνο με αυτό τον τρόπο, όμως) ιαχές στο ακροατήριο. Βέβαια, όταν κάποιοι από κάτω γιουχάρανε στο άκουσμα της λέξης Έμπερτ, ο κ. Σημίτης επέδειξε κάποια σημειολογική λεβεντιά. Και είπε: «Δεν θέλουμε ούουου. Επιχειρήματα θέλουμε!», υπαινισσόμενος επιτέλους συμβολικά, ότι έχει και κάποιες διαφορές με το μακαρίτη. Μα οι πελάτες, κ. Πρόεδρε, ήρθαν εδώ κάτω γιατί θέλουν ούου, όχι επιχειρήματα, αφού έτσι είναι μαθημένοι... Οι κακές γλώσσες λένε ότι την επόμενη φορά που το ακροατήριό του θα γιουχάρει, ο κ. Σημίτης θα το καταπιεί, χωρίς εκσυγχρονιστικές ενστάσεις του τύπου «δεν θέλω ούου». Για να δούμε. Όπως επίσης, να δούμε κι αν θα ξαναπεί αυτά περί ανοικοδόμησης (αλήθεια, ποιος επέφερε την αποδόμηση;) και περί απελευθέρωσης από το τέλμα (αλήθεια, ποιος μεγάλος ευθύνεται για το τέλμα;), που ξεστόμισε προχτές στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας...

Ω

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Η προεκλογική περίοδος βρήκε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (έντυπα και ηλεκτρονικά) σχεδόν ανέτοιμα. Βεβαίως, γρήγορα ανακλήθηκαν οι άδειες (τουλάχιστον των επιτελείων των πολιτικών ρεπορτάζ) και όλοι έπεσαν στον... αγώνα.

Οι τηλεοράσεις ακολούθησαν την πεπατημένη: τα τηλεοπτικά παράθυρα. Τα πρόσωπα των κομμάτων αντιπαρατίθενται σε καθημερινή βάση – αλλά οι θεαματικότητες κατρακυλούν. Να φταίει, άραγε, η συμβατικότητα των εκπεμπόμενων μηνυμάτων, ή μήπως η πολιτική κουλτούρα του έλληνα πολίτη έχει αλλάξει τόσο ριζικά, ώστε να μην αρκείται στα μεγάλα λόγια με τα κούφια μηνύματα; Ό,τι και να συμβαίνει, σημασία έχει ότι τα κανάλια έτσι που ισοπεδώνουν και ιδεολογία και πολιτικές διαφορές, έτσι που τεμαχίζουν τον πολιτικό λόγο αποδίδοντάς τον σε σλόγκαν και κουβέντες που πασχίζουν να εντυπωθούν στη μνήμη των πολιτών, δεν είναι πλέον οι δίαυλοι μέσω των οποίων εκφράζεται η κρίση της πολιτικής: είναι στοιχεία της κρίσης της πολιτικής. Αν το έχουν αντιληφθεί τα επιτελεία τους, ενδιαφέρον έχει το τι θα πράξουν για να πάνε να υφίστανται τα επιτίμια αυτής της διαπίστωσης...

• Την ίδια στιγμή, στις εφημερίδες, τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα. *Νέα*, *Ελευθεροτυπία* και *Έθνος* δείχνουν σαφώς τη στρατευση τους με τις δυνάμεις του πασοκικού εκσυγχρονισμού, ενώ *Ελεύθερος Τύπος*, *Απογευματινή* και *Αδέσμευτος* ρίχνουν το βάρος τους στην υποψηφιότητα Έμπερτ – στον *Αδέσμευτο*, ωστόσο, πού και πού, εμφανίζονται

ιοβόλα καρφιά εναντίον του τελευταίου. Ενδιαφέρον έχει η *Καθημερινή*, που αν εξαιρέσει κανείς μια μεροληψία υπέρ του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης στο σχολιογραφικό επίπεδο, η ειδησεογραφία της επιχειρεί να απεικονίσει ό,τι συμβαίνει στα προεκλογικά επιτελεία «ψυχρά» και χωρίς τις φορτίσεις που υπαγορεύουν τη μεροληψία και την «ανάγνωση» της είδησης... Πρόκειται, άραγε, για πρακτική που την υπαγορεύει η σοβαρότητα του φύλλου ή, μήπως, σημαίνει κάτι άλλο, τη δυναμική του οποίου δεν μπορούμε τώρα να αναγνώσουμε; Τέλος, η έως πρόσφατα παπανδρεϊκή και τσοχατζοπουλική *Νίκη* του Γ. Σκαρβελάκη φαίνεται ότι προσεχώρησε, ψυχή τε και σώματι, στον Τσοβόλα...

Με ενδιαφέρον βλέπουμε και την προεκλογική στρατηγική του *Βήματος*. Με διακηρυγμένη την υποστήριξη στο ΠΑΣΟΚ, και τις σελίδες του ανοιχτές σε πρόσωπα και στελέχη ιδίως των δύο μεγάλων κομμάτων για να προβάλλουν το πολιτικό στίγμα τους, λειτουργεί ως *Βήμα* δημοσίων σχέσεων με τους ισχυρούς παράγοντες της πολιτικής – πρώτα απ' όλα χρήσιμους γιατί, ιδιαίτερα στις μετά τις εκλογές περιόδους, εξασφαλίζουν στο έντυπο τις απαιτούμενες προσβάσεις στις πηγές των ειδήσεων αλλά, κυρίως, στους χώρους άσκησης της εξουσίας. Αυτές τις προσβάσεις, το Συγκρότημα *Λαμπράκη* τις χρειάζεται όχι μόνο για δημοσιογραφικούς λόγους.

• Ρελάνς από τηλεοράσεως κάνει, από την προηγούμενη Δευτέρα, το Κανάλι 5 του Γεωργίου Κουρή. Η εκπομπή του Βαγγέλη Γιαννόπουλου, που ξανάρχισε,

δίνει πόντους θεαματικότητας στο υποτονικό κανάλι του Ταύρου, ενώ προσπαθεί να διακριθεί στον τομέα των ειδήσεων (στο κεντρικό δελτίο προσελήφθη ο «χαμηλών τόνων» Γ. Δουατζής) και των τοκ-σώου, τα οποία ανέλαβαν ο Σπύρος Καρατσαφέρης και ο Μάκης Γιομπαζολιάς (από τότε που αποχώρησε από την *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* αγνοούνταν η τύχη του).

• Ένας άλλος σώουμαν της Τ.Υ., ο Γεώργιος Τράγκας, ετοιμάζεται να πέσει στον προεκλογικό πυρετό με τον δικό του, ιδιόρρυθμο (και αρκετά κίτρινο) τρόπο, από την εκπομπή «Χωρίς αναισθητικό». Παράλληλα, όμως, ο μεγαλοδημοσιογράφος βάζει και άλλα σχέδια: ετοιμάζει μηνιαίο περιοδικό, με κατεύθυνση πολιτικοκοινωνική! Τα γραφεία του περιοδικού βρίσκονται στην οδό Ομήρου, όπου μεταφέρθηκε και η δημοσιογραφική του σχολή. Στα στελέχη του περιοδικού συγκαταλέγονται πολλοί δημοσιογράφοι που αποχώρησαν από το *Κλικ*, μετά την τελευταία του αλλαγή. Η Νάννα Παπανικολάου φέρεται ως αρχισυντάκτις του νέου περιοδικού ενώ πιστεύεται ότι θα συνεργαστεί και ο Γιώργος Μελισσινός, ως τώρα επικαφαλής του *Κλικ*.

• Το *Κλικ*, και τα άλλα lifestyle έντυπα του συγκροτήματος Τεργιόπουλου, ανέλαβε πλέον ο Φώτης Γεωργελές. Στόχος του, όχι μόνο να τα ανασυντάξει αλλά και να τους αλλάξει κατεύθυνση. Επιθυμεί να εντάξει και την πολιτική στα ενδιαφέροντά τους, ενώ πιστεύει ότι το lifestyle (τουλάχιστον έτσι όπως παρουσιάστηκε κατά κόρον τα τελευταία

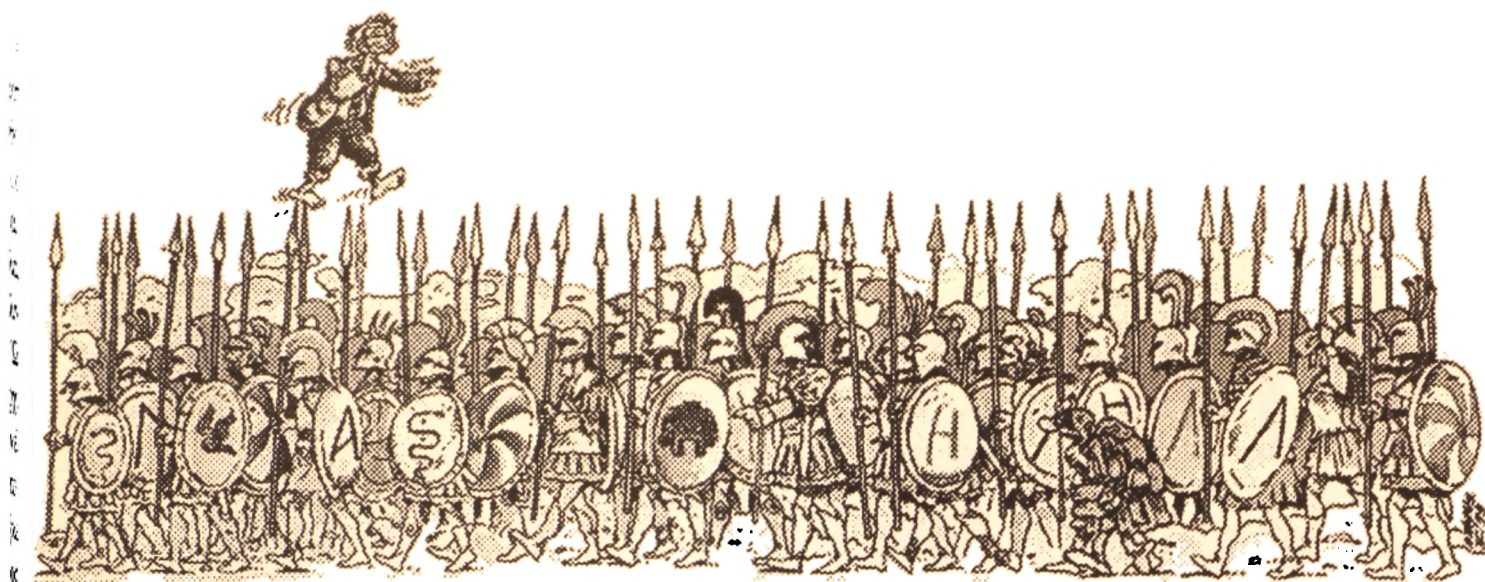
χρόνια στα ελληνικά έντυπα) έχει τελειώσει. Η νέα κατεύθυνση, πάντως, του *Κλικ* θα φανεί από το τεύχος του Οκτωβρίου – παράλληλα θα φανεί και ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται στην οδό Φραγκοκλησιάς το «νέο», τις «αλλαγές». Ός τότε να σημειώσουμε ότι αρχισυντάκτις του περιοδικού ανέλαβε ο Γιάννης Νέες ενώ στο επιτελείο του περιοδικού ανήκει και δημοσιογράφος Στάυρος Θεωδωράκης.

• Ανασύνταξη στο Mega. Ο διευθυντής ειδήσεων Δημήτρης Λεβεντογιάννης απεχώρησε και τη θέση του πήρε ο Άγγελος Σταύρος, πρώην διευθυντής συντάξεως της *Καθημερινής*.

• Ανασύνταξη και στις εφημερίδες. Με πρώτη την *Καθημερινή* διευθυντής συντάξεως της οποίας ανέλαβε ο Αντώνης Καρκαγιάννης. Ο πρώην διευθυντής της εφημερίδας και φερόμενος ως εκδότης, Αντώνης Καρκαγιάννης, έκανε τα χαρτιά του για συνταξιοδότηση.

• Εκλογές και στο Internet. Στο server Cosmos της Compulim ήδη τρέχουν πληροφορίες για τον προεκλογικό πυρετό – και όχι μόνο. Υπάρχει δυνατότητα ακόμα και ανταλλαγής απόψεων ενώ, όσοι «σερφάρετε» στα δίκτυα, μπορείτε να «ψηφίσετε» παίρνοντας μέρος στο πρώτο δικτυακό γκάλοπ εν Ελλάδι.

• Στο μεταξύ, ο κ. Ανδρουλιδάκης, εκδότης του *Επενδυτή* και του *Sport-time* και ιδιοκτήτης του ραδιοσταθμού Planet, ξανάβάζει πλώρη για τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού φύλλου, κατά βάση πολιτικού – παρά το γεγονός ότι, ήδη, έχει στο παθητικό του μια αποτυχία, πριν από μερικά χρόνια, με την *Ελλάδα* σήμερα. Ο τίτλος της νέας εφημερίδας δεν έχει ακόμα γίνει γνωστός, γνωστό όμως είναι ότι διευθυντής της θα είναι ο δημοσιογράφος Σεραφείμ Κοτρώτσος, ενώ επιτελική θέση θα έχει και ο Γιώργος Καπόπουλος. Αυτές τις μέρες γίνονται προσλήψεις. Κυρίως, προσλαμ-

Ένα χαμόγελο στα Βαλκάνια. Μ' αυτό τον τίτλο το Ίδρυμα Προαγωγής της Δημοσιογραφίας Αθανασίου Β. Μπότση κυκλοφόρησε ένα λεύκωμα, που περιλαμβάνει το υλικό της Α' Εκθέσεως Βαλκανικής Γελοιογραφίας, η οποία είχε γίνει στην Αθήνα το διάστημα 11-28.1.1994. Από το λεύκωμα δημοσιεύουμε το α' βραβείο – βινιέτα του Στάθη.

Ζάνονται νέοι δημοσιογράφοι, απόφοιτοι των παντοειδών δημοσιογραφικών σχολών, ενώ η βασική γραμμή της ιδιοκτησίας είναι να ζητείται από τους νεοπροσλαμβανόμενους να δέχονται ότι, τους δύο πρώτους μήνες, θα δουλέψουν αμισθί – γεγονός που σημαίνει ότι η εφημερίδα θα μείνει στην αγορά αν εδραιωθεί και μπορεί να τα βγάλει πέρα. Αυτό θα πει ελληνικό δαιμόνιο...

• Για τα έντυπα του Ιδρύματος **Βελλίδη**, την ιστορική **Μακεδονία** και τη **Θεσσαλονίκη**, τα ξέρετε – το ρεπορτάζ του **Κώστα Δέδε** στο προηγούμενο τεύχος ήταν πλήρες. Για νεότερα, ανατρέξτε στις σελίδες των **Αντιθέσεων**.

• Στο μεταξύ, από τις 12 Σεπτεμβρίου, στη **Θεσσαλονίκη**, κυκλοφορεί ως ημερήσια πολιτική εφημερίδα ο **Αγγελιοφόρος**, ως τώρα εφημερίδα δωρεάν καταχωρίσεων και αγγελιών. Επικεφαλής του νέου εγχειρήματος, οι δημοσιογράφοι **Δημήτρης Γουσίδης** και **Αλέκος Παπαδόπουλος**.

• Ως τις εκλογές, ο **Ριζοσπάστης** κυκλοφορεί εκτάκτως και κάθε Δευτέρα.

• Η **Εποχή**, η εφημερίδα που εκφράζει το χώρο της ΑΚΟΑ και είχε διακόψει την έκδοσή της για το καλοκαίρι, δεν κυκλοφόρησε την περασμένη Κυριακή, όπως αναμενόταν. Η αιτία λέγεται ότι ήταν οι διαβουλεύσεις των στελεχών της ΑΚΟΑ για το εάν και

ποιοι θα κατεβούν στις εκλογές με το ΚΚΕ! Η διεύθυνση της εφημερίδας προτίμησε να αναστείλει για μια εβδομάδα την έκδοση από το να συμπέσει με τη συγκεκριμένη σύγκρουση. Πάντως, ανεξαρτήτως της τελικής αποφάσεως, η **Εποχή**, με τη γνωστή γραμμή της και με την αρθρογραφία όλων της των συνεργατών, θα ξανακυκλοφορήσει την επόμενη Κυριακή.

• Εκδήλωση αφιερωμένη στα κόμικς προγραμματίζει το περιοδικό **Βαβέλ**. Έκθεση ελλήνων και ξένων συνεργατών του περιοδικού και πολλοί ευρωπαίοι εικονογραφητές θα παρευρεθούν στις εκδηλώσεις του περιοδικού.

• Μια και ο λόγος στα κόμικς, ξέρετε ότι σ' αυτόν τον τομέα, το καλοκαίρι που μας πέρασε, άρχισε να δραστηριοποιείται ο **Κώστας Γιαννίκος**, διευθυντής του τηλεοπτικού καναλιού Star; Ο κ. Γιαννίκος ίδρυσε εταιρεία που ειδικεύεται στα κόμικς (τη **Modern Times**) και άρχισε να εκδίδει καταρχάς τρεις τίτλους της Marvel, της πιο δημοφιλούς εταιρείας κόμικς της Αμερικής: **Spiderman**, **Four Fantastic** και **Iron Man**. Εκδίδει, ακόμη, νέες ιστορίες **Τομ και Τζέρι**. Ενδιαφέρον έχει, πάντως, ότι όλα αυτά τα κόμικς προβάλλονται σε σειρές κινούμενων σχεδίων και από το κανάλι στο οποίο προΐσταται. Μάλιστα, και στα περιοδικά δημοσιεύονται ιστορίες στηριγμέ-

νες στις τηλεοπτικές αυτές σειρές. Κάτι που δεν ικανοποιεί τους πραγματικούς φίλους των κόμικς, αφού δημοσιεύεται ό,τι πιο κοινότοπο και συμβατικό –για προσέλκυση κυρίως του παιδικού κοινού–, την ίδια στιγμή που αγνοούνται από την παραγωγή ιδίως της Marvel εξαιρετικές δουλειές σημαντικών σχεδιαστών εικονογραφημένων ιστοριών (όπως οι **Στηβ Ντίτκο**, **Ρος Άντριου**, **Φρανκ Μίλλερ**, **Νταϊνβιντ Μαζοντσέλλι**, **Νταϊνβιντ Μπερν** και πολλοί πολλοί άλλοι).

• Φθινόπωρο, λίγο μετά την ανακοίνωση των εισακτέων στα ΑΕΙ, και οι δεκάδες δημοσιογραφικές σχολές και τα αντίστοιχα εργαστήρια δημοσιογραφίας άρχισαν, με καταχωρίσεις τους στον Τύπο, να προσκαλούν τους φοιτητές-πελάτες τους για να τους μνησούν στο επάγγελμα του δημοσιογράφου, ακόμα φαίνεται ελκυστικό για τον πολύ κόσμο, παρά την αβάσταχτη ελαφρότητα πολλών δημοσιογραφικών καλάρων. Πώς προσελκύουν λοιπόν τους μαθητές τους;

Δημοσιεύοντας στις καταχωρίσεις, κατά κανόνα, λίστες με τα ονόματα των καθηγητών (πολλοί από τους οποίους είναι λαμπροί καθηγητές πανεπιστημίων ή και δημοσιογράφοι) αλλά εικονογραφώντας τις καταχωρίσεις τους με τα διαπρεπή πρόσωπα της τηλεοπτικής υπερημερίας,

που συμπεριλαμβάνονται στους διδάσκοντες. Οι συνειρμοί που αυτές οι διαφημίσεις προκαλούν είναι σαφείς: το δημοσιογραφικό επάγγελμα έχει να κάνει με τα φώτα, τα τηλεοπτικά είδωλα, τη φήμη και το χρήμα.

Μ' αυτό το στερεότυπο προσελκύονται οι αυριανοί δημοσιογράφοι στις σχολές. Για φήμη και δόξα συρρέουν στα εργαστήρια κάνοντας πλουσιότερους μερικούς έξυπνους επιχειρηματίες – και βάζοντας τις... βάσεις για να κάνουν φτωχότερη την ελληνική δημοσιογραφία.

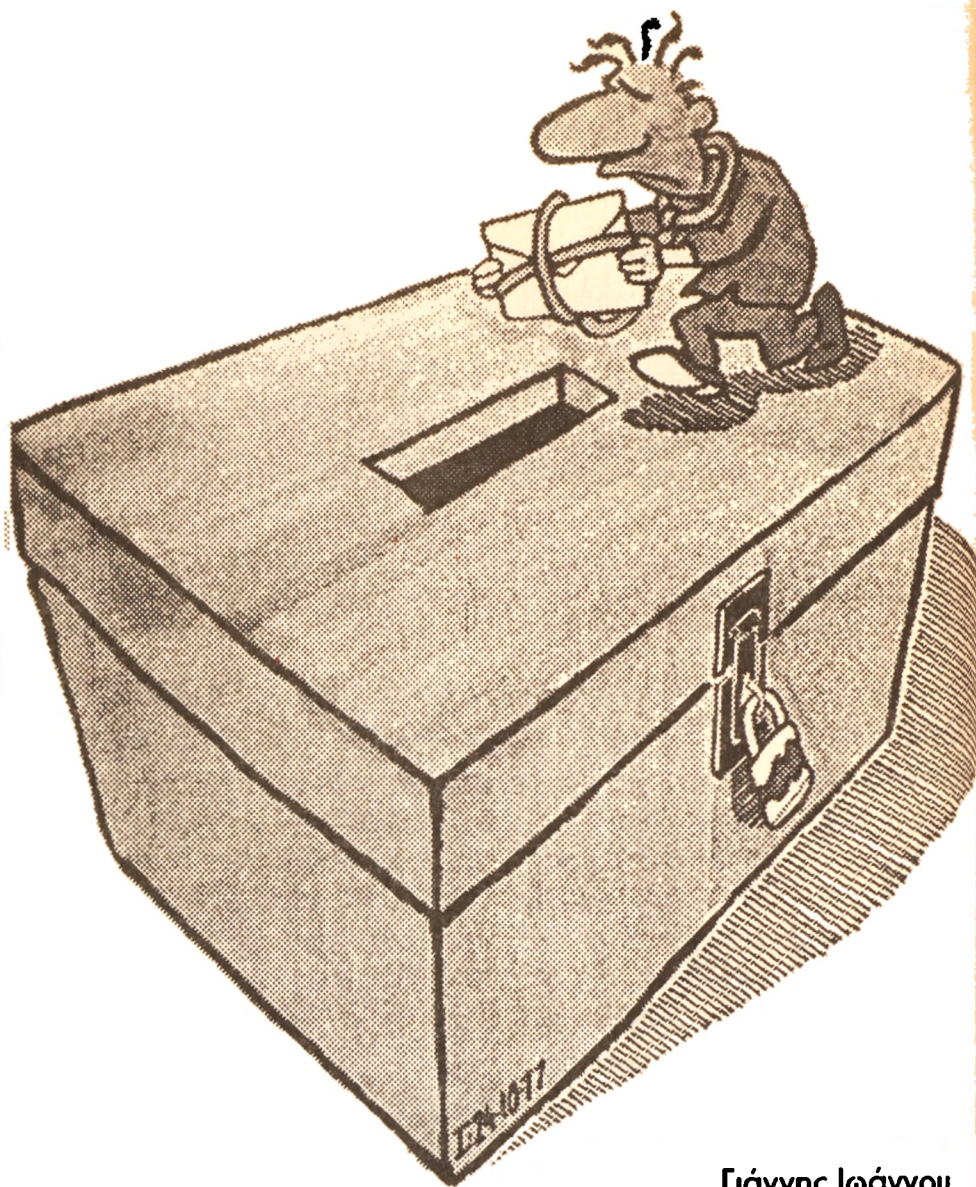
• Μετά την ανακοίνωση της υποψηφιότητας του **Μιχάλη Μοδινού** με το ψηφοδέλτιο επικρατείας του ΠΑΣΟΚ, η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού **Νέα Οικολογία** (στο οποίο είναι διευθυντής) εξέδωσε ανακοίνωση, στην οποία αναφέρονται και τα εξής (οι υπογραμμίσεις υπάρχουν στο κείμενο):

«Την επιλογή αυτή (σ.σ. να πάει με το ΠΑΣΟΚ), που δεσμεύει αποκλειστικώς και μόνο τον ίδιο, δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι συμμερίζονται και τα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού, τα οποία αισθάνονται την ανάγκη να διαχωρίσουν τη θέση τους και να διαφοροποιηθούν από τις οποιεσδήποτε προσωπικές στρατηγικές.

»Εύχονται πάντως στον **Μιχάλη Μοδινό** να κατορθώσει να «μπολιάσει» τον πολιτικό χώρο στον οποίον εισέρχεται με την οικολογική αντίληψη και το πολιτικό ήθος το οποίο επί δώδεκα έτη καλλιεργεί το περιοδικό μας. Δεδομένου δε ότι το εν λόγω κόμμα έχει εφαρμόσει μέχρι σήμερα μια πολλαπλώς καταστροφική πολιτική για το περιβάλλον, οι μελλοντικές προσπάθειές του προδιαγράφονται μάλλον δύσκολες, ιδιαίτερα καθώς θα κατευθυνθούν σε ένα άξενο τοπίο για τις οικολογικές ιδέες και τα οράματα των ευαισθητοποιημένων πολιτών της χώρας».

Ωραία οικολογικά καρφώματα, κατευθείαν στο στόχο: στον πολιτικό καιροσκοπισμό. Παλιά το έλεγαν και οπορτουνισμό...

ΑΨΗΦΙΣΤΑ

ΤΗΛΕΒΑΡΗΣ και σκοτισμένος απ' τη βρο-
ντώδη αλαλία των υποψηφίων βουλευτών,
έκλεισα με κακεντρέχεια την τηλεόραση,
αφήνοντας τους παραθυρωμένους με τα
στόματα ανοιχτά, και γύρισα απ' το άλλο
πλευρό. Ες αύριον τα ίδια και χειρότερα,
ψιθύρισα κι αποκοιμήθηκα στον κα-
ναπέ.

Ξάφνου, ένιωσα τον καναπέ
να σκαμπανεβάζει σαν
φουσκωτό σε φουρτούνα·
ανασηκώθηκα ξαφνιασμέ-
νος να δω τι τρέχει, και τό-
τε αντιλήφθηκα τη δεινή
μου θέση. Κάμποσοι μασκα-
ράδες είχαν σηκώσει τον κα-
ναπέ -με μένα πάνω- στους
ώμους τους και βάδιζαν γρήγορα προς
άγνωστη κατεύθυνση.

Ψυχραιμία συνέστησα στον εαυτό μου κι
άρχισα να περιεργάζομαι τους παράξε-
νους βασιτάζους. Μπροστά, ο καναπές
ακουμπούσε, τραμπαλιζόταν μάλλον,
στους ώμους ενός χοντρού κι ενός κοντύτε-
ρου λιγνού. Καθώς κάθε τόσο γύριζαν για
να βεβαιωθούν ότι είμαι επί του καναπέ,
μπόρεσα να τους παρατηρήσω καλά. Ο κο-
ντός στ' αριστερά ήταν βλογιοκομμένος,
φορούσε γυαλάκια, κυνικό κινέζικο καπέ-
λο και κάτι ρόμπες σαν μανδαρίνος και κά-
θε τόσο ψιθύριζε «έφοδος... έφοδος στο
μέλλον...», σαν ξόρκι.

Δίπλα του, στα δεξιά, ο χοντρός ήταν ντυ-
μένος με στολή γερμανού αξιωματικού, κι
ανάμεσα στα ξεφυσήματά του απ' τη μυϊκή
προσπάθεια, μπόρεσα να ξεχωρίσω ότι
έλεγε «σνελ!... σνελ!», δηλαδή «γρήγορα!...
γρήγορα!» στα γερμανικά, με αυταρχικό
ύφος φυρερίσκου.

Στη δεξιά πλευρά του καναπέ ένας τζιτζι-
φιόγκος με γυαλιά και φορεσιά μακεδοно-
μάχου σφύριζε, μιμούμενος κελαιδίσματα
ανοιξιάτικων πουλιών. Είχε μιαν εκστατι-
κή, υπερβατική θα έλεγα, έκφραση στο

πρόσωπό του, ερχό-
μενος σε αντίθεση
με τον τύπο στ' αρι-
στερά μου, που ήταν
πολύ κατηφής. Ή-
ταν κοντός, με μου-
στάκια, αμπέχωνο
και πηλίκιο και

δεν μιλούσε,
αλλά μού-
γκριζε,
μáλλον
έτριζε τα

δόντια του. Όμως, κάτι δεν πή-
γαινε καλά μ' αυτόν... κι αυτή η
παχιά μουστάκα φαινόταν τόσο πα-
ράταιρη. Ξάφνου, κατάλαβα· οι κινή-
σεις του, η κορμοστασιά του... Ήταν γυναί-
κα!, η οποία λαχάνιαζε να συγχρονιστεί με
τον ψηλό τζιτζιφιόγκο δεξιά. Τώρα γιατί εί-
χε μασκαρευτεί σαν τον Ιωσήφ Στάλιν, αυ-
τό δεν μπόρεσα να το ξεδιαλύνω.

Το σκηνικό ήταν γκροτέσκο, ακόμα και
για όνειρο. Ποιοι ήταν τούτοι; Και πού με
πηγαίνουν;

Δεν πήρα καμιά απάντηση· έτσι, στράφη-
κα για να δω και τους πυραγούς της κομπα-
νίας, μπας και με διαφώτιζαν σε τίποτα.

Πίσω μου, τελευταίος στ' αριστερά, ήταν
ένας διοπτροφόρος σοβαρός τύπος με δι-
κηγορική τήβεννο κι αντίστοιχο σκούφο,
πάνω στον οποίο ήταν καρφισωμένος
ένας χάρτινος παιδικός ανεμόμυλος. Ο δι-
κηγόρος με κοιτούσε σιωπηλός· άπως
υποτιμητικά, σαν να του είχα δώ-
σει κάποιαν υπόσχεση και την
είχα αθετήσει, και κάθε τόσο
έστρεφε το μύλο στο καπέλο
του προς την ελαχιστότερη
πνοή αέρα.

Δίπλα του ιδρωκοπούσε
απ' το κουβάλημα ένας λιγνός
με ρεντιγκότα, ψηλό κολάρο
και τσουλούφια ν' ανεμίζουν, σαν

Το σκηνικό
ήταν γκροτέσκο,
ακόμα και για όνειρο.
Ποιοι ήταν τούτοι;
Και πού με
πηγαίνουν;

Γιάννης Ιωάννου
(από τις «Εκλογές σε σκίτσα», Αντί, τχ. 84, 5.11.77).

τους διαπρύσιους λογίους του περασμένου
αιώνα ή σαν ροβεσπιέρος υπό κλίμακα, με
ύφος θύματος δικαστικής πλάνης σε μιαν
ατέλειωτη δίκη· κάθε τόσο φώναζε πως είν-
αθώς.

Παραδίπλα, ο έβδομος της συντροφιάς
ένας ξερακιανός τυπάκος ξεβράκωτος
εκτός από ένα μεσαιωνικό καπέλο τζουτζέ
με κουδουνάκια, που φορούσε, ήταν ο μό-
νος που χαμογελούσε, και δικαίως, αφού
ένα τεράστιο τσιγαριλίκι ήταν σφηνωμένο
στα χείλια του.

Κάποια στιγμή, η πορεία τελείωσε. Οι μυ-
στήριοι τύποι σταμάτησαν, ξεφόρτωσαν
τον καναπέ και μένα, και μ' οδήγησαν, όχι
και τόσο ευγενικά, στην εξώθυρα ενός τε-
λείως κυβικού κτιρίου, τελείως τυφλού, χω-
ρίς άλλα παράθυρα ή πόρτες, εκτός από
'κείνη που με μπάσαν. Καθώς κλείδωναν
την πόρτα, φώναξαν εν χορώ: «Μην το πά-
ρεις αψηφιστα και μας αψηφήσεις, γιατί

δεν βγαίνεις από 'δώ μέσα!». Ακου-
σα τα βήματά τους να ξεμακραί-
νουν και κοίταξα γύρω μου: τη-
λεβαρή και σκοτισμένα βλέμ-
ματα συνάντησαν το δικό μου.
Κοίταξα ψηλά: ασθενικό φως
έμπαινε από μια στενόμαυρη
θυρίδα στο ταβάνι, ίδια κι απα-
ράλλακτη με τη θυρίδα της κάλ-
πης Βοε, πού μπλέξαμε

Μην το πάρεις
αψηφιστα και μας
αψηφήσεις, γιατί δεν
βγαίνεις
από 'δώ μέσα!

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΡΣΑΤΕ

ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ: Εν λευκώ εξουσιοδότηση;

του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Όσοι εκτός ΠΑΣΟΚ στήριξαν κριτικά τον Κ. Σημίτη από τότε που αναδείχτηκε πρωθυπουργός, πιστεύοντας ότι εκτός από τις αναμφισβήτητες ικανότητές του και την εντιμότητά του, θα είχε και το θάρρος και την επιμονή -όπως αυτή που επί χρόνια έδειξε μέσα στο ΠΑΣΟΚ- για να προβεί στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις του κομματικού μηχανισμού από τον οποίον προερχόταν, ώστε να μπορέσει να πραγματοποιήσει τις εκσυγχρονιστικές προτάσεις του προς την ελληνική κοινωνία, ένωσαν δυσάρεστη έκπληξη με την πρόωγη προκήρυξη των εκλογών. Πρόκειται, βέβαια, για μία τακτική κίνηση που δείχνει επιδεξιότητα στους πολιτικούς χειρισμούς εφόσον μάλιστα αυτοί που επικροτούν την απόφασή του για πρόωρες εκλογές αναφέρονται στα προηγούμενα του Κ.Καραμανλή και του Α.Παπανδρέου.

Αυτοί που έχουν αντιρρήσεις για την πρόωγη προκήρυξη των εκλογών δεν επικαλούνται μόνον κάποια καινούργια πολιτική ηθική, αλλά αναρωτιούνται αν ο ίδιος ο **Κ. Σημίτης** θα πραγματοποιήσει καλύτερα τις αρχές που επαγγελλόταν. Η κριτική του παρελθόντος του ΠΑΣΟΚ, η δυνατότητα μελλοντικών συνταγματικών αλλαγών, η μεταβολή του εκλογικού νόμου, η ενδυνάμωση της κοινωνίας πολιτών μέσω μιας ευρείας κυκλοφορίας και αντιπαράθεσης ιδεών, η παιδαγωγική χρησιμοποίηση των σύγχρονων Μ.Μ.Ε. για να καλυφθεί το δημοκρατικό έλλειμμα που παρουσιάζουν όλες οι σύγχρονες κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, επέβαλαν διαφορετικές προϋποθέσεις και διαφορετική πορεία προς τις εκλογές, εάν βέβαια η άσκηση της εξουσίας δεν έχει γίνει ήδη αυτοσκοπός από τον νέο πρωθυπουργό.

Όπως προσφυώς γράφει ο **Γρ. Ρουμπάνης** στην *Ελευθεροτυπία* της 26.8.96: «Υποτίθεται ότι ο Κ. Σημίτης θα εισήγαγε τον εκσυγχρονισμό. Τη νέα πολιτική αντίληψη με εφικτά, προοδευτικά προγράμματα και πρακτικές πρωτόγνωρες. Χωρίς αποπειρες εντυπωσιασμού των πολιτών με παραπλανητικές εικόνες. Είπε. Αλλά, φαίνεται, τ' αφήνει γι' αργότερα. Τώρα πρέπει να βαδίζει στα σίγουρα». Επίσης, όπως γράφει ο **Μιχ.Κουντούρης**, που όχι μόνον έχει προσφέρει πολλά στην τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά είναι ένας άνθρωπος με μεγάλη ανεξαρτησία γνώμης, στην *Ελευθεροτυπία* της 22.8.96: «Ο κ. Σημίτης μας δημιούργησε την πεποίθηση, τόσο με την πολιτική του προϊστορία όσο και πρόσφατα με τη θητεία του ως πρωθυπουργού και προ-

έδρου του ΠΑΣΟΚ, ότι είναι ένας πολιτικός που φιλοδοξεί να ανοίξει μια νέα εποχή για τη χώρα μας και ότι δεν ενδιαφέρεται αποκλειστικά και μόνο για τη διατήρηση της εξουσίας ή έστω και την καλή διαχείρισή της. Μας έδωσε την εντύπωση ότι νοιάζεται να χαράξει μια πορεία πολιτικής δημιουργίας και όχι να εξαντλείται σε έξυπνες κινήσεις τακτικής που τελικά φθείρουν την έννοια της πολιτικής, όπως συνέβη και στο πρόσφατο παρελθόν. Στην Ιστορία δεν μένει κανείς ως ένας καλός μαθητής του προηγούμενου πρωθυπουργού αλλά ως πολιτικός με δική του δημιουργική πνοή και φαντασία. Το θετικό κεφάλαιο που κέρδισε ο κ. Σημίτης, με τη σαφήνεια των θέσεών του και την αποφασιστικότητα των ενεργειών του, είναι η εμπιστοσύνη του λαού και η ευρύτερη αποδοχή της κοινωνίας. Αυτό το πολύτιμο κεφάλαιο δεν μπορεί να το σπαταλήσει σε μικρές κινήσεις κομματικού υπολογισμού. Πρωτοποριακή κίνηση του κ. Σημίτη είναι να αλλάξει τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού και όχι να πάρει μέρος στα γνωστά από το παρελθόν παιχνίδια μιας ευκαιριακής πολιτικής».

ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΚΟΡΟΜΑΧΙΕΣ

Το επιχείρημα ότι χρειαζόταν η αναβάπτιση της κυβέρνησης Σημίτη στη λαϊκή ετυμηγορία, για να αντιμετωπιστούν οι αποφάσεις τις οποίες αυτή θα έπρεπε να πάρει, τόσο στα εθνικά όσο και κυρίως στα οικονομικά θέματα, δεν είναι πειστικό επιχείρημα, γιατί δεν πρόκειται να αποκαλυφθεί προεκλογικά στο λαό ποιες είναι αυτές οι κρίσιμες αποφάσεις. Όπως σωστά

γράφει ο **Α. Παπαγιαννίδης** στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 29.8.96, οι εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου 1996 κινδυνεύουν να είναι –παρά του εκσυγχρονισμού την επικράτηση– εκλογές εικόνας, εντυπώσεων, «επιταγής εν λευκώ προς διακυβέρνηση»: «Ας πάρουμε τις εκλογές, οι καλύτεροι είμαστε! Και μετά τις εκλογές θα δείτε ότι θα κάνουμε ό,τι το καλύτερο για σας.»

Σε σχέση με την εν λευκώ εξουσιοδότηση που ζητάει ο Κ. Σημίτης, το καίριο ερώτημα που τίθεται είναι αν αυτός θα χρησιμοποιήσει ως όργανο το ΠΑΣΟΚ ή αν το ΠΑΣΟΚ χρησιμοποιήσει ως εργαλείο του τον Κ. Σημίτη. Μετά το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ ο Κ. Σημίτης φαινόταν απόλυτα κυρίαρχος του παιχνιδιού, γιατί κέρδισε τη μάχη της ηγεσίας ενάντια σε όλους τους «βαρόνους» του κόμματος, οι οποίοι αναβαπτίζόμενοι στη λαϊκή εντολή θα αποτελούν πάντα επικίνδυνο ανασταλτικό παράγοντα για τις μεταρρυθμιστικές επιδιώξεις του Κ. Σημίτη. Ας σημειωθεί ότι οι «βαρόνοι» αυτοί απογυμνώθηκαν στο Συνέδριο χάρη στην τηλεόραση, και φάνηκε σ' όλο τον κόσμο ποιες μετριότητες είχαν προωθηθεί στις ηγετικές θέσεις του ΠΑΣΟΚ χάρη στην εύνοια του ηγεμόνα. Οι εκλογείς θα αποφασίσουν βέβαια για τα πρόσωπα, αλλά ήδη με τις επιλογές της βάσης, στην υπόδειξη των υποψηφίων, προωθούνται και πάλι άνθρωποι του μηχανισμού ή άτομα που εν πάση περιπτώσει δεν αποτελούν ό,τι καλύτερο διαθέτει η ελληνική κοινωνία. Αλλά εκτός από δυο-τρεις εξαιρέσεις στις μη εκλόγιμες θέσεις, και το ψηφοδέλτιο επικρατείας δεν χαρακτηρίζεται για την ποιότητά του.

Μετά την κατά κράτος επικράτηση του Κ. Σημίτη στο Συνέδριο και τη συντριπτική αποδοχή που διέθετε από την κοινή γνώμη, γιατί να του χρειάζονταν οι εκλογές μέσα σε συνθήκες βιασύνης, που ελάχιστα επιτρέπουν την αντικειμενική προσέγγιση των προβλημάτων και τον νηφάλιο διάλογο πάνω στις λύσεις που επιβάλλονται ύστερα από μελέτη και κατάρτιση προγραμμάτων, για τα οποία χρειάζοντα ορισμένα μεγαλύτερα χρονικά περιθώρια; Τώρα έτσι όπως βιαστικά προκηρύχθηκαν και γίνονται οι εκλογές υπάρχει ο κίνδυνος της σύγχυσης, της μη απόδοσης ευθυνών για το παρελθόν εκεί που ανήκουν, και του εκβιασμού των πολιτών καθώς και της ανεπαρκούς πληροφόρησής τους. Όπως σωστά γράφει ο **Α. Καρκαγιάννης** στην *Καθημερινή* της 25.8.96: «Υπάρχει ο κίνδυνος η κυβέρνηση και τα κόμματα να προσπαθήσουν, με διασχεδαστικές... κοκορομαχίες, να στρέψουν αλλού την προσοχή ή την περιέργεια των ψηφοφόρων, αποκρύπτοντες την αλήθεια γύρω από τα οδυνηρά αυτά θέματα (που είναι και οι μόνοι σοβαροί λόγοι διενεργείας εκλογών) και αποφεύγοντας να δεσμευθούν με

συγκεκριμένες θέσεις και προγράμματα. Όπως άλλοτε μιλούσαν για “καλύτερες μέρες” και μας επιφύλαξαν τις χειρότερες... Δεν ξέρω για ποιους λόγους οι πολιτικοί μας νομίζουν ότι ο λαός δεν αντέχει την αλήθεια όταν είναι σκληρή. Νομίζουν (όπως λέει ο **Χρόνης ο Μίσσιος**) ότι ο λαός είναι παιδάκι και μπορούν να τον ξεγελάσουν με γλειφιτζούρια. Ποτέ στην ιστορία μας υπουργός Οικονομικών δεν υπήρξε δημοφιλής. Με εξαίρεση τον κ. **Α. Παπαδόπουλο**, παρ' όλο που είναι αυστηρός και ανυποχώρητος. Είναι όμως ευθύς και μας λέει την αλήθεια. Τον αντιπαθούν μόνο οι ρουσφετολόγοι συνυπουργοί του... Ας αφήσουν, λοιπόν, τις προσωπικές επιθέσεις και τις κοκορομαχίες. Ας μας πουν καθαρά τι θα κάνουν ή τι δεν θα κάνουν για τα εθνικά (λεγόμενα) θέματα και για την οικονομία. Αυτό μας ενδιαφέρει. Δυστυχώς, οι πρώτες αψιμαχίες από τηλεοράσεων είναι απογοητευτικές».

Αυτό που έδειξε ότι θέλει να αποκαταστήσει ο Κ. Σημίτης

ήδη με την εκλογή του στην πρωθυπουργία ήταν η αποκατάσταση μιας πολιτικής κουλτούρας από την οποία ο ίδιος προερχόταν, και η οποία χαρακτηριζόταν από πολιτική εντιμότητα και επιδίωξη με δημοκρατικές μεθόδους των μεταρρυθμίσεων και των διαρθρωτικών αλλαγών, που θα επέτρεπαν τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής και την κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, όπως την είχαν στο παρελθόν επιδιώξει και ονειρευτεί οι σοσιαλδημοκράτες και πολλοί προοδευτικοί αστοί, ξεκινώντας από τον **Α. Παπαναστασίου**, τα σοσιαλιστικά μέλη του Ε.Α.Μ., όσους στην άγρια μετεμφυλιακή περίοδο αγωνίστηκαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, όσους στελέχωσαν τον Ανένδοτο και καταλήγοντας στον Όμιλο Αλέξανδρος Παπαναστασίου και στη μεταδικτατορική ανανεωτική αριστερά. Αυτή ακριβώς η πολιτική κουλτούρα είχε ηττηθεί από το λαϊκισμό (του οποίου αυστηρός κριτής υπήρξε πάντοτε ο Κ. Σημίτης) και τις τριτοκοσμικές διακηρύξεις του ΠΑΣΟΚ. Η έλλειψη δημοκρατικών διαδικασιών μέσα σ' αυτό έκανε δυνατές τις ιδεολογικές λαθροχειρίες και αυθαιρεσίες καθώς και την άγρια παραφθορά λέξεων και ιδεών, πράγμα βέβαια που ελάχιστα βοήθησε σε μια έντιμη και μη ιδιοτελή διαχείριση της εξουσίας.

Ο Κ. Σημίτης, που έδειξε πάντα ότι ξέρει να επιλέγει αξιωματικά τους ανθρώπους, προχώρησε με επιτυχία στις αντικαταστάσεις των διοικήσεων των μεγάλων τραπεζών (ενώ εκκρεμεί αυτή της Α.Τ.Ε.), αλλά, ανεξάρτητα από τις ικανότητες των προσώπων, τα προβλήματα που κληρονόμησε από την προηγούμενη χαμένη δεκαπενταετία είναι πράγματι τρομακτικά: ανύπαρκτοι μηχανισμοί οικονομικού προγραμματισμού, ανύ-

χρηκτη βιομηχανική πολιτική για να αντιμετωπισθούν η απο-
 ομηχάνιση και η ανεργία, ανύπαρκτη πολιτική αντιμετώπι-
 ς των μεγάλων περιβαλλοντικών καταστροφών στη χώρα,
 α αναδιάρθρωση του συγκοινωνιακού δικτύου, για προώθη-
 η ήπιων μορφών ενέργειας, για επιδίωξη -των απαρχών του-
 ιχιστον- μιας «αιεφόρου» (βιώσιμης) ανάπτυξης. Η χώρα
 ν βρίσκεται απλώς σε μεγάλη οικονομική κρίση, κυρίως λό-
 ο του βραχνά του δημοσίου χρέους, αλλά -παρά τις έντιμες
 οσπάθειες των οικονομικών υπουργών- στα όρια της χρεο-
 πίας λόγω μιας πολιτικής σπατάλης των πόρων σε αντιπα-
 χγωγικούς σκοπούς. Η χαμένη ευκαιρία αξιοποίησης των
 όρων του 1ου και 2ου πακέτου Ντελόρ αποτελεί ένα επιπλέ-
 ο χαρακτηριστικό των κυβερνητικών και διοικητικών αδυνα-
 ών μας. Είναι πολύ δύσκολο να διορθωθούν όσα οι χαμένες
 καιρίες του παρελθόντος δημιούργησαν, κι αυτό ο Κ. Σημί-
 ς πρέπει να το καταδείξει, αφού ζητάει την εν λευκώ εξου-
 οδότησή του.

ΤΡΥΝ: ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Χρήσιμη θα ήταν, εφόσον ο Κ. Σημίτης διατηρήσει την εξου-
 α, η κριτική του στήριξη από τον Συνασπισμό, εάν αυτός κα-
 ορθώσει να μπει στη Βουλή. Η στήριξη δεν πρέπει να είναι με
 η μορφή υφυπουργείων, αλλά με θετικές προτάσεις και πίεση
 αστε η κεντροαριστερά να έχει ουσιαστικό περιεχόμενο και
 ε μην είναι απλώς τακτικίστικη επιδίωξη. Βέβαια πολλά
 αράγματα θα έπρεπε να έχει κάνει ο Συνασπισμός στο παρελ-
 ον, μεταξύ των οποίων θα έπρεπε να είναι και η αλλαγή του
 οματός του, την οποία δεν τόλμησε, σε «Συνασπισμό της
 ςριστεράς και της Οικολογίας», εγκαταλείποντας την αποτυ-
 ημένη πλέον λέξη της «προόδου». Όπως γράφει και ο γνω-
 ατός γάλλος φιλόσοφος της αριστεράς **Dominique Lecourt** στη
 εφ' *onde* της 31.8.96, η έννοια της προόδου είναι μία έννοια ανε-
 αρκής και ξεπερασμένη για τη σύγχρονη αριστερά. Γενικά
 α έπρεπε να έχουν καρποφορήσει περισσότερο οι αναζητή-
 ςεις για το τι σημαίνει σύγχρονη Αριστερά, μέσα από το Ριζο-
 απαστικό Φόρουμ, τα *Επιχειρήματα* αλλά ακόμα και την *Αν-
 αί*, που ελάχιστα όμως αγοράζεται από τα μέλη του Συνασπι-
 ού. Ο Συνασπισμός δεν τόλμισε να υιοθετήσει έναν νέο αρι-
 ατερό πολιτικό λόγο που προτεινόταν π.χ. από τον **Μιχ. Παπα-
 αννάκη**. Δεν προχώρησε όσο θα έπρεπε σε αναζητήσεις για
 ον σύγχρονο ρόλο της αγοράς και της σχέσης της με την κοι-
 ονική αλληλεγγύη, με τη συνύπαρξη στα πλαίσια ενός παρα-
 ογικού συστήματος της αποτελεσματικότητας με την κοινωνι-
 ή δικαιοσύνη, με τις σχέσεις εξουσίας και δημοκρατίας, με
 ον ταυτόχρονη ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και
 ς κοινωνικής προστασίας. Τελικά η συζήτηση πάνω στο πε-
 οχόμενο των λέξεων «Αριστερά» και «σοσιαλισμός» στα
 αίσια της σύγχρονης δημοκρατίας με την καταγγελία των
 νισοτήτων, την υπεράσπιση της διαφοράς, την ενίσχυση του
 ουραλισμού, την προώθησή στοιχείων συλλογικότητας και
 οινωνικής δικαιοσύνης και την προβολή της άποψης ότι
 άρχει ουσιαστικό μεταρρυθμιστικό περιεχόμενο στη συζή-
 ςη περί εκσυγχρονισμού, με τη ρητή απόρριψη του αντιευ-
 οπαισμού και του εθνικισμού, δεν μπορεί παρά να ενισχυθεί
 ε την ύπαρξη και ενίσχυση του Συνασπισμού χωρίς μικρομέ-
 αλη έπαρση. Η προώθηση της σοσιαλιστικής δημοκρατικής
 ςριστεράς δεν είναι εύκολη υπόθεση στην Ελλάδα - αλλά και
 αλού.

Ν Ε Υ Σ Ι Σ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
 ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Ν Ε Υ Σ Ι Σ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
 Τεύχος 4. Άνοιξη - Καλοκαίρι 1996

4

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΟΥΝΤΑΡΟΥΛΗΣ: *Φυσική και φυσικοί*
 ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ: *Η ελληνική τέχνη και η Ιταλία*
 ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΒΑΤΟΣ και ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ: *Η φωτογραφία στην ψυχιατρική του 19ου αι. Επιστημονικό εργαλείο και καλλιτεχνική δημιουργία*
 ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΡΤΣΩΝΑΚΗΣ: *Ιωάννης Φιλάντος και μηχανική: Μια δυναμική προσέγγιση στην όψιμη αρχαιότητα*
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΞΗΡΟΠΑΪΔΗΣ: *Απρόβλεπτο βίωμα και αναφορά. Στοιχεία μιας φαινομενολογικής σημασιολογίας*
 ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: *Πιθανές αναταραστικές γεγονότων και αντίστοιχες βάσεις δεδομένων*
 ΘΕΩΔΩΡΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ: *Το επιστημονικό ενδιαφέρον για την επίσημη καθιέρωση του μετρικού συστήματος στην Ελλάδα*
 ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ: *Γιώργος Γκουνταρούλης (1945-1996)*
 ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΒΛΑΧΑΚΗΣ: *Δημήτρης Κρίτσας*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μόλις κυκλοφόρησε το 4ο τεύχος με κείμενα των:
 Γιώργου Γκουνταρούλη, Παύλου Χριστοδουλίδη,
 Θανάση Καραβάτου, Γρηγόρη Αμπατζόγλου,
 Μανόλη Καρτσωνάκη, Γιώργου Ξηροπαΐδη,
 Ιωάννου Π. Κωνσταντόπουλου, Θόδωρου Κρητικού,
 Κώστα Γαβρόγλου, Γιώργου Ν. Βλαχάκη.

Ένα έγκυρο περιοδικό διεθνούς
 επιστημονικού προβληματισμού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθούν το καλό βιβλίο

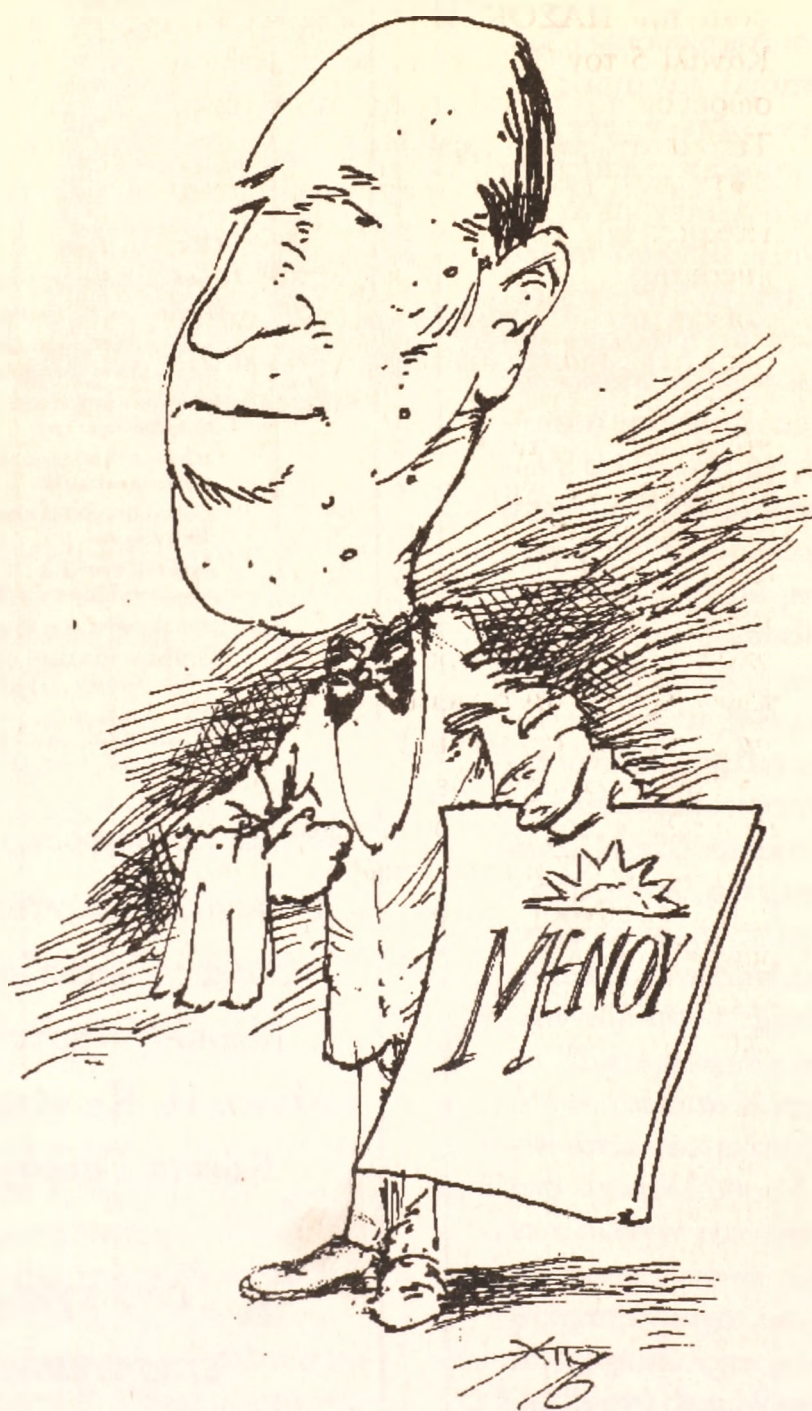
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10680. ΤΗΛ.: 3607744

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΡΣΙΣΤΕ

Ο Σημίτης διάδοχος του Έβερτ!

του Μάνου Στεφανίδη

Παιχνίδια της (μικρο) ιστορίας: τον περασμένου Σεπτεμβρίου -μόλις χτες, σχεδόν- ο Αντρέας από την έκθεση Θεσσαλονίκης απέλυσε -κατ' ουσίαν- ως ανίκανο τον υπουργό Βιομηχανίας. Σήμερα, Σεπτέμβριος πάλι, ο κ. Σημίτης παρουσιάζεται ως το φαβορί των εκλογών. Εν τω μεταξύ, βέβαια, συνέβησαν πολλά: Ωνασειάδα, ο «πόλεμος» της Ίμιας, το Συνέδριο με τα φάσκελα, η γέννηση του Νέου ΠΑΣΟΚ, τα γεγονότα στην Κύπρο, οι αιφνίδιες κάλπες...

Ο κ. Σημίτης ξέρει καλά πλέον ότι κερδίζει σαν αντι-Ανδρέας, και ως τέτοιος πείθει όχι τους πασόκους αλλά τους «άλλους» που καλούνται να του δώσουν την πλειοψηφία. Η τακτική του, μάλιστα, θυμίζει μικρό Καραμανλή. Προσέξτε: απόλυτα διλήμματα -όλα ή τίποτε-, λιτότητα εν τοις

πράγμασιν, φιλοδυτικός προσανατολισμός, χρήση του αιφνιδιασμού, εξόντωση της εσωτερικής αντιπολίτευσης μέσω εκλογών, αποδοχή κυρίως από τους αντιπάλους. Τελικά, ο κεντροαριστερός κ.

Σημίτης θα ψηφισθεί από δεξιούς για να εφαρμόσει την πολιτική που αδυνατεί να πραγματοποιήσει η Ν.Δ., ολοκληρώνοντας μέσα από «δεξιές» πρακτικές το πρόγραμμα σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μήπως θα έπρεπε, από τώρα, ο κ. Ψυχάρης, με τη γνωστή οξυδέρκεια και το απαράμιλλο στυλ ελληνικών, να κατονομάσει τον κ. Σημίτη διάδοχο του κ. Έβερτ, εγγράφοντας μια ακόμη επιτυχία για το έγκυρο φύλλο που κάθε Κυριακή ξεφυλλίζει; Το σενάριο λοιπόν των διαπλεκόμενων παρουσιάζεται ούτω πως: ο κ. Σημίτης κληρονομεί την εκσυγχρονιστική «δεξιά» (μεταξύ μας, τα δύο κόμματα

εξουσίας δεν έχουν διαφορές ούτε καν σ' επίπεδο προσώπων: Καρατζαφέρης απ' τη μια, Κουλούρης απ' την άλλη, Μπάκουλης απ' εδώ, Φάνη απ' εκεί κ.ο.κ.), καρνεύει το μείγμα με ολίγους

ριστερούς» της «Αριστεράς» –εδώ έον τα εισαγωγικά δεν είναι ανααία είναι αναπόφευκτα– και το πακερει σε ΠΑΣΟΚ νέου περιτυλίγματος. Ίκει μόνο που ίσως κολλάει η «συντα» είναι πως για να ευοδοθούν τα ανωρω, ο κ. Σημίτης –αστός και ευπρες– οφείλει ν' απαλλαγεί από τους συρόφους της «ποδαρίλας», τους εξεμένους κακαουνάκηδες που διεκδύν σοσιαλιστικούς παραδείσους (μαρουσίου) ή τους αγωνιστές-μικροσαίους με τα τιμημένα «αυθαίρετα». λη αυτή, δηλαδή, την ιζηματογενή τάπου εξέθρεψε και βαυκάλισε το ΑΣΟΚ και η θυμοσοφία του θείου ιγγέλη, της πιο cult φιγούρας των νυν των αεί εκλογών. Κι εδώ τα πράγμαδυσκολεύουν. Δεν ξεχνιέται εύκολα ήυληνη γλώσσα, ούτε απολακτίζεται ενι νυκτί ο λαϊκισμός, όταν μάλιστα ελχεύει η σφήνα του συμπαθούς Τσοβό. Σύνθημα του οποίου φρονούμε ότι έπει να είναι, αντί του παρωχημένου ανεφάρμοστου «Δώσ' τα όλα!» το οντά στο λαό, κοντύτετρα στο λαουτζί», όπως θα έλεγα και η σοσιαλίστρια ντάμ Σουσου.

Ιέραν όμως αστεϊσμών, το μέγα πρόημα, περί του οποίου οι πάντες ρουθοκαμηλίζουν, είναι το δημόσιο λειμμα το οποίο εγγίζει πλέον τα 40 ισ. Τουτέστιν, το κραχ της οικονομας μας είναι ante portas. Κι ας ισχυεται ανενδοιάστως ο κ. Έβερτ ότι θ' αθεωρήθει το –άνωθεν δοθέν– πρόαμμα σύγκλισης, παρέχοντας εκ του υπάρχοντος άλλα 600 δισ. Απ' την ελη πλευρά, η χαμογελαστή αισιοδοα του κ. Παπαντωνίου μας προετοιίζει για τα χειρότερα. Της οικονομας ημών επί ξυρού ακμής, αυτοί ουσι, φιλομειδείς και αθώοι εκσυγμονιστές!

Κι όμως, σιγά σιγά, ανεπαίσθητα θαρής, μια ολόκληρη εποχή αλλάζει κι έιμονο αν δεν εξαχθούν τ' αναγκαία ήμπεράσματα και δεν ληφθούν οι ανάγκες αποφάσεις. Ο απλός –και καχύπτος πια– πολίτης βαρέθηκε να βάζει να χάνει στοιχήματα, βαρέθηκε τα δαία παιχνίδια εξουσίας, το κράτος χαρίζεται στην ιδιωτική αυθαίρεσία στους ιδιοτελείς των «μεγάλων ορατών». Ο πολίτης ζητεί έντιμη διαχείριη, αξιοποίηση της εοικικής εμπειρίας ενιαία υπερκομματική πλεύση στα νικά θέματα. Με τόσα, οδυνηρά ζητήτα ανοιχτά, είναι –τελικά– προδοτικό

η πολιτεία να κύπτει τον αυχένα στα βίτσια και τα συμφέροντα εφήμερων φορέων εξουσίας, να μην πράττει το εθνικά αναγκαίο.

Άραγε η Αριστερά είναι έτοιμη να ξαναμπεί στο πολιτικό παιχνίδι όχι με μικροπολιτικά παιχνίδια αλλά με συνολικές πολιτικές προτάσεις, έτοιμη να διεκδικήσει το μερίδιο που δικαιούται διδάσκοντας και ύφος και ήθος εξουσίας σε όσους απώλεσαν δραματικά το δεύτερο χωρίς ποτέ –κατ' ουσίαν– να έχουν κατακτήσει το πρώτο;

ΥΓ. Μια που μιλάμε περί ήθους και ύφους, ιδού μερικά πρόσφατα παραδείγματα που αλιεύθηκαν στα προεκλογικά κανάλια...

• Ο κ. Ντεντιδάκης, βουλευτής Πειραιά του ΠΑΣΟΚ, κατηγορεί από το Κανάλι 5 τον Έβερτ για τα δεινά που σώρευσε η... βαβαροκρατία στον τόπο. Τέτοια ιστορική σκέψη!

• Γυμνές προσωπικότητες οι λίστες επικρατείας, αφού ούτε και ο Νταλάρας ευδοκίμησε. Ας τολμήσουν οι κομματικοί εγκέφαλοι. Υπάρχουν κι άλλοι αστέρες πανελλήνιας εμβέλειας. Τι θα λέγατε, π.χ., για τον μακελάρη Θεόφιλο Σεχίδη; Αυτός κι αν είναι σταρ. Ή για τον Κοεμτζή, ας πούμε, ένα απ' τα –πολλά– συναισθηματικά λάθη των αριστερών ανακλαστικών μας, αν βέβαια του επιτρέψει ο Sky από τις συχνότητες του οποίου διδάσκει ο προειρημένος ανήρηθική, έρωτα και δημοσιογραφική δεοντολογία, κατ' αποκλειστικότητα.

• Την καλύτερη, βέβαια, απάντηση στους λιστολόγους έδινε, αρνούμενος συμμετοχή, ο Χρήστος Ιακώβου, προπονητής της εθνικής ομάδας της άρσης βαρών: «Οι αθλητές είναι για τον αθλητισμό κι όχι για την πολιτική». Δυστυχώς, φίλτατε, για την πολιτική ούτε και οι πολιτικοί –κατά δήλωσιν– είναι. Κι άσ' τα να πάνε.

• Πάντως, εγώ ψηφίζω Κώστα Καρρά για λόγους αισθητικής και για το βλαχογκλαμουριάν του πράγματος.

• Εκτός κι αν το ρίξω δαγκωτό υπέρ υιού Κουτσόγιωργα ή Μπάκουλη. Γιατί ο λαός έχει μνήμη (κρίση δεν έχει).

• Πάντως, το τι χαιρόμαι ως απλός λαός που συνεχίζω τα μπάνια του λαού ενώ οι έρμοι υποψήφιοι, σοβαροί και γραβατοφορεμένοι, συνωθούνται από παρθύρου εις παράθυρον και από πλατείας εις πλατείαν δεν λέγεται! Η εκδίκηση του πολίτη.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Θρησκευολογία

JOHN BOWKER

Καθηγητής Πανεπιστημίου
της Πενσυλβανίας

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Μαρία Ν. Κονομή -
Αμαλία Α. Λογιάκη

Με 352 σελίδες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΡΙΑΤΕ

Ο προεκλογικός πολιτικός χάρτης...

του Τάσου Παπά

Η χαλαρότητα των πρώτων ημερών σιγά-σιγά υποχωρεί στο ΠΑΣΟΚ, καθώς εδραιώνεται η αντίληψη πως τούτες οι εκλογές δεν είναι ένα υγιεινός περίπατος. Στόχος της εκλογικής καμπάνιας του ΠΑΣΟΚ είναι να περάσει από την άμυνα στην επίθεση και να διασκεδάσει τις εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν στην αρχή. Ο προεκλογικός λόγος του κινήματος απευθύνεται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες ψηφοφόρων: στους σκεπτόμενους, συντηρητικούς, στους απογοητευμένους πρώην οπαδούς του που αναζητούν στέγη στο κόμμα του Δ. Τσοβόλα και στους αναποφάσιστους που έλκουν την καταγωγή τους από την ευρύτερη Αριστερά.

Στην πρώτη μεγάλη ομάδα ψηφοφόρων παραπέμπουν τα συνθήματα που συχνά-πυκνά εκτοξεύει ο πρωθυπουργός **Κώστας Σημίτης** και μιλάνε για «ισχυρή Ελλάδα», «αποτελεσματικό κράτος», «σύγχρονη δημόσια διοίκηση». Πρόκειται για κείνους τους πολίτες που δεν συνδέουν την επαγγελματική τύχη τους με την κρατική οργάνωση, συναντούν όμως σε κάθε βήμα τους τη γραφειοκρατική λογική και τις αγκυλώσεις ενός δυσκίνητου μηχανισμού που γίνεται εμπόδιο στις παραγωγικές δραστηριότητές τους. Το νέο δίπολο που μάλλον θα κυριαρχήσει στην ιδεολογική πλατφόρμα του ΠΑΣΟΚ είναι «η Ελλάδα της δημιουργίας» κόντρα στην «Ελλάδα της αρπαχτής και της διαφθοράς». Το σχήμα αυτό δεν απορρέει από τις σοσιαλιστικές δέλτους και τα μαρξικά και μαρξιστικά θέσφατα, είναι όμως για την εποχή μας –εποχή καθόλου επαναστα-

τική– μια μεταρρυθμιστική στρατηγική που μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τις ανησυχίες ενός μεγάλου φάσματος κοινωνικών δυνάμεων οι οποίες κινούνται, μεταξύ των παρυφών της κοινωνικής δεξιάς και

των ορίων της δογματικής αριστεράς. Τη ρουμπέν των αναλογιών είναι η νέα «Εθνική λαϊκή ενότητα» του ΠΑΣΟΚ. Μέσα σ' αυτήν υπάρχει χώρος και για τη λεγόμενη «εθνική αστική τάξη» αλλά και για τη

οσιαλδημοκρατική Αριστερά.

Στη δεύτερη ομάδα ψηφοφόρων –δεν
πάρχουν σοβαρές μετρήσεις για να ξέ-
ουμε το μέγεθός της– απευθύνονται οι
«κλήσεις όλων των κορυφαίων στελεχών
του ΠΑΣΟΚ, για «να μην πάει χαμένη η
ήφος τους». Αρκετοί πολίτες που, το
1993, είχαν επιλέξει την κάλπη του
ΠΑΣΟΚ, σήμερα φλερτάρουν επιμόνως
με το αρτιγέννητο κόμμα του κ. Τσοβόλα.
Προέρχονται από τα πιο καθυστερημένα
πολιτικά στρώματα αλλά και από τα πιο
πλαμπωρημένα τμήματα του πληθυσμού.
Είναι αυτοί που έχουν πληγεί από το βίαιο
κσυγχρονισμό που προωθείται, από το
ιευθυντήριο των Βρυξελλών. Δεν προσ-
οκούν πολλά από τις διαχειριστικές προ-
ίσεις του νέου ΠΑΣΟΚ και μέσα στην
επόγνωσή τους προμηδοτούν τα κόμματα
ιαμαρτυρίας (ΚΚΕ, ΔΗΚΚΙ). Οι αναφο-
ές του πρωθυπουργού στον Γκράμσι και
την Ευρώπη «των λαών» δεν τους λένε
ολλά πράγματα, αντιθέτως τους απω-
ούν ή τους αφήνουν παγερά αδιάφορους.
υτό το γνωρίζουν στο ηγετικό επιτελείο
του ΠΑΣΟΚ και γι' αυτό, εσχάτως, ο Κώ-
τας Σημίτης ενισχύει τις ομιλίες του με
ερές δόσεις αντιδεξιάς ρητορείας και
υκνές αναφορές στον ιδρυτή του κόμμα-
ος. Με «όχημα» λοιπόν τον **Ανδρέα Πα-
ανδρέου** επιχειρούν στη Χ. Τρικούπη να
όψουν το ρεύμα συμπάθειας που εκδη-
ώνεται προς το πρόσωπο του πρώην
πουργού Οικονομικών του ΠΑΣΟΚ. Η
υναισθηματική πίεση και οι αντιδεξιοί
όνοι έπειθαν παλιότερα τους αναποφά-
ιστους ψηφοφόρους... Το παιχνίδι αυτό
έπαιζε» με δεξιοτεχνία ο εκλιπών ηγέ-
ης. Τώρα καλείται να ανταποκριθεί στις
νάγκες αυτού του ρόλου ένας πολιτικός
με διαφορετικό ύφος και εντελώς άλλη ει-
όνα στο δημόσιο βίο.

ΔΕΞΑΜΕΝΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Τέλος υπάρχει και η δεξαμενή της Αρι-
στεράς. Το ΠΑΣΟΚ στο παρελθόν, διά του
ιδρυτή του, κατάφερε να προσελκύει ψή-
ους της Αριστεράς. Πρόβλημα δημιουρ-
ήθηκε από το 1989 και μετά, όταν η ενιαία
μφάνιση της Αριστεράς (ΣΥΝ) σε συν-
ασμό με την κρίση στο ΠΑΣΟΚ έστρεψε
ριστερούς πολίτες προς την κάλπη του
ΥΝ. Η πόλωση της εποχής προκάλεσε δι-
αστικά τραύματα που απομάκρυναν τους
ύο χώρους. Σήμερα όμως δεν υπάρχει ο
κ. Παπανδρέου. Σήμερα στο τιμόνι του
ΠΑΣΟΚ βρίσκεται ο Κ. Σημίτης, ο οποίος
ύτε για ηγεμονισμό μπορεί να κατηγορη-
εί ούτε για κινήσεις εκλογικής σκοπιμό-
τητας και εντυπωσιασμού. Τουναντίον. Τα

συνεχή ανοίγματά του προς τις όμορες
ομάδες του ρεύματος δείχνουν πολιτικό
που αντιμετωπίζει με ειλικρινές ενδιαφέ-
ρον την προοπτική του διαλόγου και της
σύγκλισης. Βεβαίως εκλογές έχουμε και
δεν είναι δυνατόν ένα μεγάλο κόμμα να
παραιτηθεί του δικαιώματός του να διεκδι-
κήσει την αυτοδυναμία. Κατά τούτο, λοι-
πόν, είναι μέσα στα όρια της θεμιτής προε-
κλογικής στρατηγικής η απόπειρα να εμ-
φανίσει το ΠΑΣΟΚ ένα πολιτικό προφίλ
περισσότερο οικείο στους αριστερούς ψη-
φοφόρους. Τη λογική αυτή υπηρετεί με
αξιοπιστία το ψηφοδέλτιο Επικρατείας του
ΠΑΣΟΚ, το οποίο με ελάχιστες εξαιρέσεις
θα μπορούσε να συνυπογράψει και ο ΣΥΝ.
Από την άλλη πλευρά είναι κατανοητή η
αντίδραση της Κουμουνδούρου η οποία για
να έχει ένα αξιοπρεπές αποτέλεσμα οφεί-
λει να περιχαρακώσει όσο μπορεί τους ψη-
φοφόρους της ερεθίζοντας ακόμη και το
συναίσθημα τους.

Ν.Δ.: Η ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΗΣ... ΚΟΙΝΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ

Στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί* λέγαμε
ότι τούτη την ώρα η Ν.Δ. έχει κρίση ηγε-
σίας. Υποστηρίζαμε ότι ο αρχηγός της είναι
κατώτερος των περιστάσεων και υπονομεύ-
ει τη δυναμική της παράταξής του. Οι κα-
ντριλίες του περί τα εθνικά θέματα και η
προσπάθειά του να χρεώσει στον Κ. Σημίτη
το νεοφιλελευθερισμό αποδεικνύουν του
λόγου το αληθές. Δεν μπορεί να είναι εξω-
τερική πολιτική η παχυλή ανοησία του περί
τοποθέτησης ελληνικών σημαιών σ' όλες τις
βραχονησίδες! Δεν μπορεί να συνιστά εξω-
τερική πολιτική η πλειοδοσία της Ελλάδας
στις παραβιάσεις του εναέριου χώρου (7
παραβιάσεις οι Τούρκοι, 14 εμείς είτε με
στόμφο ο αρχηγός της Ν.Δ.)! Ο αεικίνητος
πρόεδρος της Ν.Δ. και πολλοί άλλοι, εκ του
ασφαλούς πατριώτες, νομίζουν ότι αν στις
επισκέψεις τους στις ακριτικές περιοχές
της χώρας φλυαρήσουν εθνικιστικά, υπο-
σχόμενοι περίπου πόλεμο, θα κερδίσουν
ψήφους. Προφανώς δεν υποψιάζονται ότι
οι κάτοικοι αυτών των περιοχών, που θα
ματώσουν πρώτοι σε περίπτωση πολεμικής
εμπλοκής, είναι εξαιρετικά επιφυλακτικοί
με εκείνους που εξαπολύουν πολεμοχαρείς
κραυγές. Τέτοιου τύπου «πατριωτισμός»,
«φύεται» κυρίως στις περιοχές του Κολω-
νακίου και του Συντάγματος και καλλιερ-
γείται από μερικούς πολιτικούς και ορισμέ-
νους δημοσιογράφους. Είναι βέβαιο ότι αυ-
τοί την κρίσιμη ώρα θα επιλέξουν μια θέση
στα μετόπισθεν ή κάποιο γραφείο Τύπου
για να ενημερώνουν τους Έλληνες για την
πορεία των μαχών, οι οποίες βεβαίως θα
διεξάγονται ερήμην τους...

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Φιλοσοφία -
Κοινωνιολογία

D.M. Mac DOWELL

Καθηγητής των Ελληνικών στο
Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

D. M. MacDOWELL

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ
ΧΡΟΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Γιώργου Μαθιουδάκη

Με 432 σελίδες και 12 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Οι διαρροές προβληματίζουν

του Κώστα Δέδε

Στις λεπτές ευαισθησίες του εκλογικού σώματος προσβλέπουν τώρα τα μεγάλα κόμματα, προκειμένου να προσελκύσουν ψηφοφόρους αλλά και το σημαντικότερο, να αποσπάσουν οπαδούς «αδελφών» κομματικών παρατάξεων. Και τούτο, γιατί τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και η Ν.Δ. πιστεύουν ότι η τελική εκλογική αναμέτρηση θα κριθεί στο «νήμα», δεδομένου ότι το κυβερνών κόμμα ναι μεν διατηρεί ένα μικρό προβάδισμα έναντι της Νέας Δημοκρατίας αλλά η παράταξη του κ. Εβερτ εμφανίζει ανοδική τάση. Έτσι, πέρα από τη μάχη για τους λεγόμενους «αναποφάσιστους», τα δύο μεγάλα κόμματα επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε διαρροές, οι οποίες είναι πολύ πιθανό να παρατηρηθούν προς ιδεολογικοπολιτικά συγγενείς κομματικούς σχηματισμούς.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για το ΠΑΣΟΚ είναι η εν δυνάμει παρουσία του Δημοκρατικού Κοινωνικού Κινήματος (ΔΗΚΚΙ) του κ. Δημήτρη Τσοβόλα για τον οποίο η κ. Βάσω Παπανδρέου, σε συνέντευξή της, ομολόγησε ότι ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ «τον αγαπάει»· αλλά και που η ίδια ισχυρίστηκε ότι η αγάπη αυτή δεν θα επηρεάσει την εκλογική προτίμηση των ψηφοφόρων.

Αν η εκτίμηση αυτή, την οποία, κάνουν ή συμμερίζονται και άλλα σημαντικά στελέχη της Χαριλάου Τρικούπη, είχε την τάση προς τη βεβαιότητα, τότε δεν θα έσπευδε ο κομματικός μηχανισμός του κυβερνώντος κόμματος να αποσύρει εσπευσμένα το τηλεοπτικό σποτ, που αναφερόταν, «στο νέο ΠΑΣΟΚ» του κ. Σημίτη· και αμέσως να το αντικαταστήσει με αυτό που κάνει λόγο για «νέα εποχή».

Η απόσυρση προφανώς έγινε διότι, όπως συμβαίνει και στον στατικό ηλεκτρισμό, «το νέο ΠΑΣΟΚ» αυτομάτως ανακαλεί εξ επαγωγής το «παλαιό ΠΑΣΟΚ». Και αυτό το «παλαιό ΠΑΣΟΚ» ποιος θα μπορούσε πολιτικά να το εκφράσει αν όχι ο κ. Τσοβόλας και το Κίνημά του;

Επειδή δεν υπάρχει ιδεολογικοπολιτική περιχαράκωση αλλά και δεδομένου ότι ο κ. Σημίτης σοσιαλιστής κατά τα λόγια φιλελεύθερος κατά την πράξη, απέχει αρκετά από τη διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου '74, η ανάκληση στη μνήμη του «παλαιού ΠΑΣΟΚ» μπορεί να οδηγήσει στην αναπαλαίωση, από τον πρόεδρο του ΔΗΚΚΙ της παπανδρεϊκής πολιτικής και συνθηματολογίας και, συνεπώς, να επηρεάσει αρκετούς ψηφοφόρους της κυβερνητικής παράταξης. Έτσι, πολλοί από το ΠΑΣΟΚ, που παραμέ-

νουν θεματοφύλακες μιας παρωχημένης θεωρίας και πολιτικής, η οποία υποσχετα στους πάντες τα πάντα, μπορεί να βλέπουν το ΔΗΚΚΙ σαν την ιερή κιβωτό αν όχι όλων, τουλάχιστον των περισσότερων «χαμένων ευκαιριών». Και δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι οι περισσότερες κοινωνικές επιταγές μπορούν να βρουν υποστήριξη από τους «απογοητευμένους και προδομένους», από τη νέα φιλοσοφία του ΠΑΣΟΚ, υποψήφιους βουλευτές του ΔΗΚΚΙ. Ποιος μπορεί να πείσει αυτούς τους ψηφοφόρους του κυβερνώντος κόμματος ότι η οικονομική πολιτική του κ. Σημίτη μακροπρόθεσμα θα τους εξασφαλίσει ένα ευπρεπές βιοτικό επίπεδο ή καλύτερη θέση του οποίου αποτελεί ανεκπλήρωτη προσδοκία; Εξάλλου, ο κ. Τσοβόλας ήταν από τους πιο πιστούς σ' αυτό το παπανδρεϊκό

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ

«Makedonissimo η στρατηγική της πλάκας»

Με αφορμή το Μακεδονικό μία πολιτική ανάλυση του Παπανδρεϊσμού και της παρακμής

μετερίζι της κοινωνικής αλλαγής το οποίο να μην είδε την ιστορία αλλά δεν τη συνάντησε.

Μήπως ο κ. Δημήτρης Τσοβόλας αποσκοπεί σ'ένα νέο ραντεβού με την ιστορία; Ίσως. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι στο χώρο του ΠΑΣΟΚ αλλά και στα περίξ που πιστεύουν ότι ο πρόεδρος του ΔΗΚΚΙ μπορεί να πείσει την ιστορία με μια ανανεωμένη πολιτική φρασεολογία. Έτσι η απειλή Τσοβόλα αποτελεί και το μεγαλύτερο πρόβλημα της προεκλογικής τακτικής της Χαριλάου Τρικούπη, η οποία φοβάται διαρροές παραδοσιακών ψηφοφόρων της και ιδιαίτερα συνταξιούχων. Και δεν είναι τυχαίο ότι σε γραφεία του ΔΗΚΚΙ τα λεγόμενα «περήφανα γηρατειά» κάνουν συχνά τις εμφανίσεις τους και πίνουν μια πορτοκαλάδα· έτσι «εις υγείαν του Μήτσου»...

Το ερώτημα ακόμα πάντως που απορρέει από τις εκτιμήσεις αυτές είναι το τι θα μπορούσε να αντιπαρατάξει το ΠΑΣΟΚ, ως

προς την μετακίνηση ψηφοφόρων προς το ΔΗΚΚΙ.

Απλώς, το κόμμα του κ. Σημίτη αποβλέπει στην προσέλκυση ψηφοφόρων από την Αριστερά. Και αυτό διότι το ΠΑΣΟΚ εκτιμά, ότι οι ψηφοφόροι των κομμάτων της Αριστεράς μπροστά στον κίνδυνο μιας μετεκλογικής περιθωριοποίησης αλλά και του ενδεχομένου να έρθει στην εξουσία η δεξιά παράταξη, θα πρέπει να ψηφίσουν το μεγάλο κόμμα της κεντροαριστεράς.

Αυτός είναι και ο λόγος που το ΠΑΣΟΚ επιδιώκει να αποσπάσει ψηφοφόρους από τον Συνασπισμό και τους οικολόγους. Φυσικά σε αυτό συμβάλλει «το εκσυγχρονιστικό προφίλ», το οποίο θέλει να παρουσιάζει ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ώστε να γίνει πιστευτός στο εκλογικό σώμα επιδεικνύοντας υπευθυνότητα και ορθολογισμό. Ορθολογισμός, όμως, προς ποια πολιτική κατεύθυνση;

Στο ερώτημα αυτό απάντηση προσπάθησε

να δώσει ο πρόεδρος της Ν.Δ. κ. Μιλτιάδης Εβερτ προκειμένου να αποτρέψει την προσέλκυση ψηφοφόρων της Αριστεράς (και όχι μόνο) από το κυβερνών κόμμα.

Ο κ. Μιλτιάδης Εβερτ πεπεισμένος ότι το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου στηρίζει Σημίτη θυσίασε την φρασεολογία της παράταξής του και προσπάθησε, από την Αλεξανδρούπολη, «να βγει του πρωθυπουργού από τα αριστερά». Και τον κατηγορήσε χρησιμοποιώντας λέξεις που επηρεάζουν την λαϊκή ευαισθησία ότι ο κ. Σημίτης είναι «μονεταριστής» και «νεοφιλελεύθερος».

Δεν έχει άδικο ο πρόεδρος της Ν.Δ. να αποδίδει τέτοιους χαρακτηρισμούς στο πρόσωπο του κ. Σημίτη. Αλλά η αναφορά του αυτή αποτελεί έναν ελιγμό στο πλαίσιο της προεκλογικής τακτικής της Ν.Δ. Ο μόνος πάντως που δεν μπόρεσε να καταλάβει αυτόν τον προεκλογικό ελιγμό ήταν ο πρώην υπουργός της Ν.Δ. κ. **Ανδρέας Ανδριανόπουλος**, ο οποίος όταν του θίγουν «τα ιερά και όσια» αλλά και τα «θατσερικά» του εξακοντίζει τα βέλη, χωρίς να αντιλαμβάνεται ότι όταν μιλάς τώρα για επιτεύγματα του νεοφιλελευθερισμού είναι σαν να ρίχνεις λάδι στην φωτιά της λαϊκής οργής, που προκαλείται από τη λιτότητα και την απουσία αναπτυξιακής διάστασης στην οικονομία. Εξάλλου, ο μονεταρισμός και νεοφιλελευθερισμός δεν αποτελούν και τα λάβαρα της Ρηγίλλης...

Μπορούν, όμως οι ψηφοφόροι να πιστέψουν τους ισχυρισμούς του κ. Μιλτιάδη Εβερτ;

Η απάντηση είναι απλή: ποιος λέει ότι ο πρόεδρος της Ν.Δ. δεν αποβλέπει και σε άλλους πλην των αριστερών αποδέκτες; Και συγκεκριμένα στο ότι δεν επιθυμεί να αποτρέψει οριακούς ψηφοφόρους της Ν.Δ. να ψηφίσουν άλλο κόμμα όπως την «Πολιτική Άνοιξη» υποστηρίζοντας ότι η νεοφιλελεύθερη πολιτική του κ. Σημίτη επιβάλλει σε οπαδούς και συνοδοιπόρους της Ν.Δ. αλλά και ψηφοφόρους της «Πολιτικής Άνοιξης», επανασυσπείρωση στην παράταξη της Δεξιάς;...

Τόνι Μόρισον

ΤΖΑΖ (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Η «σπασμένη πατερίτσα»

του Δημήτρη Ζώνιου

«Σπασμένη πατερίτσα» προσφέρει ως στήριξη στην προεκλογική εκστρατεία του Μ. Εβερτ ο επίτιμος πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας Κ. Μητσοτάκης. Απαντώντας ο «γαλάζιος αρχηγός» –που εξακολουθεί να θεωρεί την εκλογική νίκη «έκπληξη»– βάζει εμπόδια στους επιστήθιους βουλευτές του, προκειμένου να μην επανεκλεγούν.

Η δυναμική που εμφάνισε η Ν.Δ. κατά τη διάρκεια των πρώτων 9 ημερών του προεκλογικού αγώνα έδωσε την ευκαιρία στο επιτελείο του προέδρου της παράταξης να δημιουργήσει την εντύπωση προς τα έξω ότι «το παιχνίδι δεν έχει χαθεί». Η άνευρη και άχρωμη παρουσία του Κ. Σημίτη και συνολικά του ΠΑΣΟΚ διευκόλυνε τη μεταφορά ενός τέτοιου μηνύματος προς το εκλογικό σώμα. Σε καμία περίπτωση, πάντως, οι συνεργάτες του Μ. Έβερτ δεν σχημάτισαν την εντύπωση ότι το κόμμα υπερτερεί του ΠΑΣΟΚ. Ο ίδιος, άλλωστε, με τις κινήσεις και τη συμπεριφορά του, έδειξε πως δεν πιστεύει σε μία νίκη στις εκλογές, αλλά «προσπαθεί να παραμείνει στην ηγεσία της παράταξης μετά από πιθανή ήττα», όπως σχολίαζαν στελέχη της. Επί 10 ημέρες «μαγεύευν» μαζί με τον διευθυντή του γραφείου του Ν. Μπάλιο τους εκλογικούς συνδυασμούς, στη λογική μιας μετεκλογικής προοπτικής. Βουλευτές προσκείμενοι στον Κ. Μητσοτάκη υποστήριζαν, ότι «δυσκολεύει η εκλογή Σημίτη» και συμπλήρωναν λακωνικά: «Το ΠΑΣΟΚ αποδείχθηκε κατώτερο των περιστάσεων». Αποκαλύπτοντας τις αγωνίες αλλά και τις επιθυμίες τους για το εκλογικό αποτέλεσμα, τόνιζαν ότι «μας ενδιαφέρει μόνο να εκλεγούμε και να μην καταρρεύσει το μαγαζί». Το στρατηγείο του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης πιστεύει ότι τα 7 μέτρα που εξήγγειλε για τους αγρότες και τους μικρομεσαίους, «έχουν περάσει». Δίνει επίσης μεγάλη σημασία στη «συμπαγή βάση της Ν.Δ.» και διατείνεται πως οι ψηφοφόροι έχουν πειστεί, για την «αναξιοπιστία Σημίτη» και την «αδυναμία του αναμετρηθεί τηλεοπτικά με τον Μ. Εβερτ».

Όσο πλησιάζει η ημερομηνία των εκλογών, ο επικεφαλής της Ν.Δ. επιδίδεται, με πιο πυκνή συχνότητα, σε λαϊκισμό και δημαγωγία. Μετά τα «πρώτα μέτρα για την οικονομία», περιοδεύοντας στην Αλεξαν-

δρούπολη, κατηγορήσε τον πρωθυπουργό για «μονεταριστική αντίληψη, που αγγίζει τα όρια του νεοφιλελευθερισμού». Την ίδια ώρα που αποκηρύσσει τη συντηρητική πολιτική αυτής της μορφής, εκθειάζει το έργο της κυβέρνησης Μητσοτάκη, που την εφάρμοσε. Η απάντηση που πήρε ήρθε από δύο κατευθύνσεις. Ο πρώην πρωθυπουργός, σε τηλεοπτική συνέντευξη που παραχώρησε την Τρίτη στον Αντέννα, παρατήρησε ότι «στη Ν.Δ. υπάρχει και η τάση των νεοφιλελευθέρων». Με πιο σκληρή γλώσσα μίλησε ο πρώην υπουργός Ανδρ. Ανδριανόπουλος ο οποίος ανέφερε: «Δυστυχώς για τον τόπο, ο αρχηγός της Ν.Δ. εξακολουθεί, να υποστηρίζει πράγματα που δεν καταλαβαίνει καλά και να κατηγορεί πράγματα που δεν καταλαβαίνει καθόλου». Πολιτικοί αναλυτές εκτιμούν πως, με την αναφορά του στο νεοφιλελευθερισμό, ο Μ. Έβερτ επεδίωκε να στρέψει τμήμα οπαδών του ΠΑΣΟΚ προς το ΔΗΚΚΙ του Δ. Τσοβόλα. Ο «εν αναμονή πρωθυπουργός» δέχθηκε ένα ακόμη χτύπημα, αυτή τη φορά από τον Στέφανο Μάνο. Ο πρώην υπουργός Εθνικής Οικονομίας δήλωσε ότι βασική προϋπόθεση για να υλοποιηθούν οι επτά δεσμεύσεις του είναι να εφαρμοστεί πιστά, στα 2 πρώτα χρόνια διακυβέρνησης, το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων της παράταξης. Πριν ακόμη συνέλθει η κομματική ηγεσία, ο Κ. Μητσοτάκης ξεκαθάρισε, πως συμφωνεί «σε γενικές γραμμές με το κυβερνητικό πρόγραμμα». Τόνισε πως ο Μ. Εβερτ δεν εννοεί κατάργηση αλλά «επανεξέταση» των αντικειμενικών κριτηρίων φορολόγησης και κα-

τέρριψε τις υποσχέσεις του ότι «δεν θα επιβληθούν νέοι φόροι και δεν θα εφαρμοστεί πολιτική λιτότητας». Ο πρώην πρωθυπουργός προειδοποίησε την εκλογική βάση ότι όποια και αν είναι η επόμενη κυβέρνηση πρέπει να πάρει σκληρά και επώδυνα μέτρα. Προεξόφλησε, μάλιστα, πως αν καταλάβει την εξουσία η «γαλάζια παράταξη» θα προχωρήσει ταχύτατα σε ιδιωτικοποιήσεις που, όπως επεσήμανε, «φέρνουν απολύσεις και προσωρινώς ανεργία». Αποστάσεις από την ηγεσία του κόμματος κράτησε και στην πολιτική της για το «Μακεδονικό» και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Τα προβλήματα του Μ. Έβερτ θα συνεχιστούν, αφού ο Κ. Μητσοτάκης θα περιοδεύσει τις επόμενες ημέρες σε νομούς που κατέρχονται «δικοί του» υποψήφιοι βουλευτές. Η απόφασή του, άλλωστε, να εκτεθεί ως υποψήφιος στον Έβρο και την Α. Θεσσαλονίκης, προκάλεσε ήδη την αποχώρηση του Π. Χατζηνικολάου από το ψηφοδέλτιο της ακριτικής περιοχής και την έντονη δυσφορία του Σ. Κούβελα. Η επανάληψη μάλιστα του φαινομένου των καταλήψεων γραφείων των νομαρχιακών επιτροπών της Ν.Δ. από «κοιμμένους» υποψήφιους δεν προάγει την ηθική που επαγγέλλεται ότι θα επιβάλει στο πολιτικό τοπίο.

Dialogue a la base

• Η νέα (;) αντίληψη του κ. Σημίτη, για Αριστερά-Κεντροαριστερά.

του Δημήτρη Χατζησωκράτη*

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΙΩΣΤΕ

Οσοι και όσες, καλόπιστα, είχαν σπεύσει να υπογραμμίσουν ότι οι διατυπώσεις του νέου προέδρου του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργού, περί «διεμβολισμού του πολιτικού σκηνικού» και ανάδειξης της Κεντροαριστεράς ως «ζωτικού χώρου», δεν αντιστοιχούσαν –παρά το επιθετικό του χαρακτήρα τους και την ιστορική φόρτισή τους ως επεκτατικής στόχευσης– στην πραγματική διάθεση και στρατηγική αντίληψη του κ. Σημίτη, διαψεύστηκαν καθώς έκλεινε η πρώτη προεκλογική εβδομάδα!

Η ιδιαίτερη προσωπική εμμονή του κ. Σημίτη στις ατομικές προσεγγίσεις στελεχών της ανανεωτικής αριστεράς για συμμετοχή τους σε ψηφοδέλτια ή για έκφραση στήριξής τους στο ΠΑΣΟΚ με μικρή βεβαίως –εκ του αποτελέσματος– επιτυχία (αλλά και μεγάλη θλίψη για τα πρόσωπα που έστερξαν να τον συνδράμουν), καθώς κυρίως η τελευταία (πρώτη προεκλογικά) συνέντευξή του στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, ανέδειξαν αντιλήψεις και διαθέσεις προς την ανανεωτική αριστερά, και ιδιαίτερα τον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ, που θυμίζουν προεκλογικές ΤΑΚΤΙΚΕΣ του **Ανδρέα Παπανδρέου**.

Στόχος και πάλι, η λεηλασία των ψήφων της ανανεωτικής ριζοσπαστικής αριστεράς, ώστε να επιτευχθεί το μείζον εκλογικό αποτέλεσμα. Η μέγιστη δυνατή αυτοδυναμία!

Και ο γενικά διακηρυγμένος στόχος και το «άνοιγμα» του πρωθυπουργού στο Συνέδριο του ΣΥΝ για μια άλλη εποχή στις σχέσεις των δύο κομμάτων; Και η «κοινή πορεία» και όλα τα «άλματα» και οι «νέες ποιότητες», με ποιο κόμμα θα γίνουν;

Πολύ ιδιότυπη και καινοφανής η προσέγγιση του πρωθυπουργού για το διάλογο με τις άλλες δυνάμεις της Αριστεράς: «Ο διάλογος αυτός δεν είναι ένας

διάλογος κορυφής. Ένας διάλογος ουσιαστικός πρέπει να είναι μια *συζήτηση στη βάση, στην κοινωνία, ανάμεσα στους πολίτες, οι οποίοι προβληματίζονται για το τι θα πει η αριστερή πολιτική... Στις συνεργασίες κορυφής δεν πιστεύω*. [οι υπογραμμίσεις δικές μου]

Αυτό λοιπόν είναι το θρυλούμενο «άνοιγμα» ουσίας και σεβασμού προς την Αριστερά του κυρίου πρωθυπουργού.

Η διαδικαστική (!) αυτή πρόταση είναι ιδιαίτερος πολιτικά φορτισμένη! Προδίδει εγωκεντρική διάθεση και, κυρίως, αμυντισμό όταν πρόκειται για μικρά κόμματα· αυτάρκεια και αλαζονεία όταν πρόκειται για μεγάλα κόμματα. Θυμίζει εντονόνατα τη θρυλική UNION A LA BASE [ενότητα στη βάση] που το γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα λάνσαρε από το 1936 και επαναφέρει οσάκις κλείνεται στον εαυτό του. (Μιμητής εδώ είναι, σε αντίστοιχες περιστάσεις, το ΚΚΕ). Βεβαίως σήμερα αυτή η πολιτική έχει εγκαταλειφθεί από το ΓΚΚ· οι συζητήσεις και συνεργασίες με το Σοσιαλιστικό Κόμμα και άλλες δυνάμεις της Αριστεράς είναι στην ημερήσια διάταξη!

Χρειάζεται πολύ μεγάλη επιχειρηματολογία το 1996 για να υποστηρίξουμε ότι, όσο αναγκαίο και χρήσιμο είναι να υπάρχει ευρύτερος και πολύμορφος διάλογος ανοικτός στην κοινωνία και με τις ζωντανές κοινωνικές δυνάμεις, άλλο τόσο αναγκαίος είναι ο διάλογος μεταξύ πολιτικών κομμάτων, δηλαδή και κορυφών; Όταν διαπιστώνεται ότι υπάρχει κατ' αρχήν πεδίο διαλόγου για τα μεγάλα ζητήματα της κοινωνίας και της πολιτικής, είναι τουλάχιστον ανεξήγητη και η αποστροφή στους «ηγεμονικούς όρους» και ο εξορκισμός των «προκαταλήψεων και δυσπιστίας» εκ μέρους της Αριστεράς, αλλά και η ταυτόχρονη ιδιαίτερη επιμονή και μόνο στα πρόσωπα που θα συνεργαστούν για να πραγματοποιήσει η κυβέρνηση το έργο της... και θα ενταχθούν στην κοινή προσπάθεια».

Φυσικά αυτή η συνολική αντίληψη σχέσεων με την Αριστερά βαδίζει παράλληλα με τη διατυπωμένη την ίδια μέρα, εξίσου ξεκάθαρη, άποψη του **Θ. Πάγκαλου** για την αναγκαιότητα του δικομματισμού, την ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ του ΠΑΣΟΚ, και τη δυνατότητα από κει και πέρα συνεργασίας του ΣΥΝ και στη νέα κυβέρνηση!

Αλλά ένα πράγμα οφείλει να γίνει ξεκάθαρο: η επιμονή και η εμμονή στην αναγκαιότητα του δικομματισμού και στις δικομματικές εναλλαγές, ως περίπου νομοτελειακή ανάγκη για το ελληνικό πολιτικό σύστημα, συνιστά ριζική διαφορά ως προς τον τρόπο που η ανανεωτική αριστερά και ο ΣΥΝ από τη μια, και το σύνολο της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ από την άλλη, αντιλαμβάνονται τη σύγχρονη πορεία της χώρας προς τον 21ο αιώνα.

Δικομματισμός, αυτοδυναμίες και κυβερνητική συνεργασία με τον ΣΥΝ είναι ασύμβατοι δρόμοι με το σύνολο της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ.

Αυτό που χρειάζεται και απαιτεί η Ελλάδα του 21ου αιώνα και η προοπτική και το μέλλον του αριστερού προοδευτικού εκσυγχρονισμού είναι ένας ανοικτός διάλογος σε όλα τα επίπεδα. Για το ουσιαστικό περιεχόμενό του, για το πολιτικό περιεχόμενο και τον προσανατολισμό του, για το κόστος του και ποιος θα το πληρώσει. Για το ρόλο της κεντροαριστεράς και της Αριστεράς στην υπόθεση αυτή.

Η πρόσκληση για έναν τέτοιο διάλογο έγινε ήδη από τον **Ν. Κωνσταντόπουλο** προς τον Κ. Σημίτη. Τώρα. Πριν από τις εκλογές. Ο κ. Σημίτης κλείνει, για δικούς του λόγους, αυτή την προοπτική προεκλογικά. Το ζήτημα όμως παραμένει και οι πραγματικότητες επιμένουν...

Υπάρχει ένας ευρύτερος χώρος ευαίσθητων πολιτών που αποβλέπει σε μια προοπτική προοδευτικού εκσυγχρονισμού και σε διάλογο γι' αυτόν. Η ενίσχυση του ΣΥΝ, τώρα, αποτελεί λύση.

*Ο Δ. Χατζησωκράτης είναι μέλος της Πολιτικής Γραμματείας του ΣΥΝ και υποψήφιος στην Α' Αθήνας.

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΥΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΥΣΤΕ

Από το πλαστικό στο «γυαλί»

του Αλέξη Οικονομίδη

Σε πρώτη ματιά, η υπόθεση μοιάζει με φάρσα; Αν όλοι αποστρέφονται εξίσου τα προεκλογικά ήθη του παρελθόντος, πώς αυτά έγιναν ήθη; Αν όλοι αποτάσσονται τις αναμετρήσεις των μεγάλων όγκων, των μεγάλων λόγων και των μεγάλων φανατισμών, πώς αυτές υπήρξαν; Ή μήπως δεν υπήρξαν καθόλου οι συγκεντρώσεις του «μεγάλου πλήθους και του μεγάλου πάθους»; Οι μεταφερόμενοι οπαδοί και οι φρενήρεις εκδηλώσεις τους, τα αξεσουάρ του μαζικού ενθουσιασμού; Οι πλαστικές σημαίες, τα βεγγαλικά, καραμούζες, τα Carmina Burana...

Οι ίδιοι άνθρωποι που εμπνεύστηκαν την εντυπωσιακότερη σκηνοθεσία ανθρώπων και αισθημάτων που γνωρίσαμε ποτέ, οι ίδιοι που την καθιέρωσαν ως μία από τις ισχυρότερες παραδόσεις της μεταπολίτευσης, την απορρίπτουν τώρα ως ξένη, την αποκηρύσσουν με βδελυγμία και βεβαιώνουν ότι ουδέποτε τους εξέφρασε. Ή, όπως είτε και ο πρωθυπουργός: «Ούτε οι πλαστικές σημαίες, ούτε οι ψεύτικες και απατηλές εικόνες, ούτε οι πολυδάπανες και τεχνητές συγκεντρώσεις ανήκουν στη θέληση και την πράξη του ΠΑΣΟΚ». Μία μαγική εικόνα, με τους ίδιους ανθρώπους στους ίδιους πάλι ρόλους, με τους ίδιους επιτελείς και τους ίδιους σκηνοθέτες, να σχεδιάζουν τώρα τις εκλογές της «νέας εποχής». Τι καλύτερη απόδειξη, ότι και η πολιτική ένα επάγγελμα είναι... Και ο καλός επαγγελματίας οφείλει να παρακολουθεί τις νέες τάσεις της αγοράς.

Διότι, είναι απλό: Το έργο κατέβηκε ελλείπει θεατών. Ποιος θα αποτολμούσε σήμερα να κινήσει ένα ακίνητο και ασυγκίνητο πλήθος; Και ποιος θα διενεούσε τον καθηγητή **Κωνσταντίνο Σημίτη** να ομιλεί (σε ποιους άραγε;) μέσα στο φαραωνικό σκηνικό των συγκεντρώσεων του παρελθόντος;

Στην τηλεόραση, λοιπόν! Στη μικρή γα-

λαζωπή οθόνη, που έχει ήδη απορροφήσει τον δημόσιο χώρο και ορίζει πια το πολιτικό πεδίο. Με νέο ύφος και νέο ήθος, με πολιτισμένη αντιπαράθεση και διάλογο ουσίας...

Για να είμαστε ακριβείς, οι προεκλογικές συμπεριφορές του παρελθόντος που σήμερα ξεορκίζονται χάριν της μικρής οθόνης, ποτέ δεν υπήρξαν ανεξάρτητες από την τηλεόραση, τις ανάγκες του μέ-

σου και τη δύναμη επηρεασμού που διαθέτει. Από την εποχή ακόμη του «συγκεντρωσιάρχη» **Κουλούρη** και του άγνωστου, ακόμη τότε, σκηνοθέτη της ΕΡΤ **Τάσου Μπιρσίμ**, ο σχεδιασμός των προεκλογικών συγκεντρώσεων, η διάταξη και οι κινήσεις του πλήθους, οι φωτισμοί και τα εφέ, στο τηλεοπτικό θέαμα απέβλεπαν. Ακόμη και οι πλαστικές σημαίες, αυτό το πολυσυζητημένο σύμβολο

μιας ολόκληρης εποχής, μια σκηνοθετική λύση ανάγκης ήταν: Το μεγάλο πλήθος και το μεγάλο πάθος των κινούμενων συμβόλων κάλυπτε τα κενά του πραγματικού πλήθους και δημιουργούσε την επιβλητική εικόνα της παθιασμένης «λαοθάλασσας»...

Ο ΣΕΣΙΛ ΝΤΕ ΜΙΛ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ!

Άλλωστε, «όλα άρχισαν» (όπως θα έλεγε κι ένας ρεπόρτερ της τηλεοπτικής μας εποχής) όταν, το 1981, ο **Ανδρέας Παπανδρέου** είδε στην τηλεόραση την ομιλία του στα Ιωάννινα, στη συγκέντρωση που θεωρήθηκε αργότερα ως ο πρόδρομος των «χολλυγουντιανών» παραγωγών. Σ' εκείνο το ασπρόμαυρο πρωτόλειο του άσημου Μπιρσίμ, ο Μέγας Λαϊκιστής διείδε το απόλυτο εκλογικό όπλο. Ζήτησε να γνωρίσει τον σκηνοθέτη και τον συνεχάρη με ενθουσιασμό: «Αν υπήρχε μετάλλιο σκηνοθεσίας, θα σ' το έδινα...». «Εκείνη η συγκέντρωση ήταν η αφορμή για να αρχίσουμε τα «σόου» στις προεκλογικές συγκεντρώσεις», θυμάται σήμερα ο Τάσος Μπιρσίμ (*Ελευθεροτυπία*, 27 Αυγούστου).

Δεν είναι τυχαίο ότι και τα προσωνύμια των πρωταγωνιστών της εποχής, από το χώρο του μεγάλου θεάματος θεωρήθηκε φυσικό να επιλεγούν. Ο Κίμων Κουλούρης ήταν «ο Σεσίλ Ντε Μιλ», έστω και αν ο ίδιος σήμερα αρνείται τον τίτλο. Πολύ απλά, πιστεύει πως υπήρξε ο καλύτερος: «Ποτέ δεν ήμουν ένας Σεσίλ Ντε Μιλ. Ο μεγάλος σκηνοθέτης κατηύθυνε 2.000 κομπάρσους, ενώ εγώ εκατοντάδες χιλιάδες λαού...» Όσο για τον Τάσο Μπιρσίμ, ήταν «ο κύριος 5%»: Η τηλεοπτική εντύπωση που δημιουργούσε για τα μεγέθη των συγκεντρώσεων του Ανδρέα Παπανδρέου, θεωρήθηκε ως ο κρίσιμος παράγων που μπορούσε να επηρεάσει την τελική επιλογή των ψηφοφόρων του ρευστού ενδιάμεσου χώρου...

Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80, είναι συζητήσιμο αν μπορούμε να μιλάμε για «λαϊκές συγκεντρώσεις» με την παραδοσιακή συμμετοχική αντίληψη της πολιτικής. Η επιτυχία τους, πλέον, δεν αποτιμάται αποκλειστικά με μεγέθη ανθρώπινης συμμετοχής, αλλά κυρίως με μεγέθη που αφορούν την τηλεοπτική τους κάλυψη: Αριθμοί πυλώνων, φωτιστικών σωμάτων, μηχανών λήψης και ασύρματων συνδέσεων. Είναι ο γραφικός εκείνος «πόλεμος των αριθμών», που συνέπαιρνε τον Τύπο της εποχής, αρκετές ημέρες πριν από τις συγκεντρώ-

σεις στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Το προεκλογικό «μπαλκόνι» δεν υπήρχε πια για τους προσελθόντες ακροατές του. Αντίθετα, «μπαλκόνι» και ακροατές υπήρχαν κυρίως για το εθνικό τηλεοπτικό ακροατήριο. Και προς τα τέλη της δεκαετίας, η αντιστροφή υπήρξε πλήρης και ο κύκλος έκλεισε: Το τηλεοπτικό θέαμα υποκατέστησε την ίδια τη συγκέντρωση ακόμη και για ένα μέρος των συγκεντρωμένων, που προτιμούσαν να αποχωρήσουν νωρίς από την πλατεία, προκειμένου να καταναλώσουν το θέαμά της από τους τηλεοπτικούς δέκτες. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις εκλογές του Νοεμβρίου 1989, τις δεύτερες μέσα σε λίγους μήνες, οι γιγαντιαίες προεκλογι-

ση των όρων της προεκλογικής αντιπαράθεσης ήταν, τελικώς, ένα καλό δώρο στους μεγάλους ιδιοκτήτες του ηλεκτρονικού μέσου, εξόχως συμβολικό στο κατόφλι της «νέας εποχής»...

Τελικά, από το πλαστικό των συγκεντρώσεων στο πλαστικό των τοκ-σόου, η διαφορά μοιάζει μικρή: Τα ίδια πρόσωπα αναμετρώνται στα ίδια πεδία, λέγοντας περίπου τα ίδια πράγματα, σε ένα κοινό αποξενωμένο από τα κόμματα, απογοητευμένο από τη δημοκρατία και συχνά κουρασμένο από την ίδια την ζωή του. Ο θίασος, ανεβάζοντάς ένα έργο που δεν γνωρίζει και τόσο καλά, αδυνατεί να συγκινήσει τους θεατές. Και οι πρώτες politically correct εκλογές στην

Η ρύθμιση των όρων της προεκλογικής αντιπαράθεσης ήταν, τελικώς, ένα καλό δώρο στους μεγάλους ιδιοκτήτες των ηλεκτρονικών μέσων, εξόχως συμβολικό στο κατόφλι της «νέας εποχής».

κές συγκεντρώσεις περιορίστηκαν αισθητά. Ο λόγος ήταν απλός: Διαπιστώνοντας ότι το ταμείον είναι μείον, η διοίκηση της ΕΡΤ αποφάσισε να περιορίσει την τηλεοπτική τους κάλυψη, οπότε και εξέλιπαν οι λόγοι διοργάνωσής τους. Η τηλεοπτική δημοκρατία είχε φτάσει στην Ελλάδα, πολύ πριν έρθει η εμπορική τηλεόραση...

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ ΧΩΡΙΣ ΘΕΑ

Ήταν μοιραίο, λοιπόν, σ' αυτές τις βεβιασμένες εκλογές του '96, να ζήσουμε την οριστική μετακόμιση από το προεκλογικό «μπαλκόνι» στο τηλεοπτικό «παράθυρο». Και να διαπιστώσουμε ότι είναι παράθυρο χωρίς θέα. Τα πρώτα δείγματα γραφής της τηλεοπτικής δημοκρατίας ήταν απογοητευτικά: Απέτυχε να προσδιορίσει στοιχειωδώς κανόνες του παιχνιδιού, που θα μπορούσαν να περιγράφουν το ήθος μιας νέας εποχής και να αποτελέσουν το έμβρυο για τους θεσμούς της νέας μεταπολίτευσης. Η δηλωμένη πρόθεση του Άκη Τσοχατζόπουλου για «ενιαίες ρυθμίσεις» στην τηλεόραση, δημόσια και ιδιωτική, παρέμεινε καλή πρόθεση και η φημολογούμενη οργή του για την ασυδοσία της δεύτερης («δεν βλέπετε τη ζούγκλα που επικρατεί;») έμεινε χωρίς αντίκρισμα. Η ρύθμι-

Ελλάδα, απειλούν να βυθίσουν κάθε γενιά «στα πιο βαθιά χασμουρητά».

Ήδη, την πρώτη εβδομάδα της προεκλογικής περιόδου, ο τηλεπαρουσιαστής που ξεπερνούσε, έστω και για ένα τέταρτο της ώρας, τον πήχυ του 20% στον πίνακα της AGB, έπρεπε να θεωρείται ευτυχής. Και μεγαλύτερο αντίπαλό του είχε, όχι τον εξίσου λαμπερό ανταγωνιστή του απέναντι τοκ-σόου, αλλά κάποιο «b-movie» κάποιου μικρού καναλιού, που προσέφερε μέσα στη μακριά νύχτα τη μοναδική εναλλακτική λύση για βαρεστημένους τηλεθεατές...

Δεν έχουν άδικο όσοι πιστεύουν ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το πιο απρόβλεπτο εκλογικό αποτέλεσμα της εικοσαετίας. Άλλωστε, πρόκειται για τις τελευταίες εκλογές μιας μεταπολίτευσης που τέλειωσε, και τις πρώτες μια νέας, που δεν έχει έρθει ακόμη. Η κάλπη είναι όπως πάντα έγκυος, αλλά παλαιάς τεχνολογίας υπερηχογράφος, ο μόνος που διαθέτουμε, αδυνατεί να προσδιορίσει το φύλο του παιδιού.

Και ο περιώνυμος **Τζο Γκλικ** αναχώρησε για την πατρίδα του, εξίσου αμήχανος με όλους μας: «Δεν ξέρω πώς θα ψηφίσει ο κόσμος, ούτε πιστεύω ότι όσοι κάνουν γκάλοπ έχουν καλύτερη αίσθηση απ' ό,τι εγώ»...

ΨΗΦΙΣΤΕ
ΣΚΟΠΙΣΤΕ
ΤΕΛΕΩΣΑΤΕ

Πολύς ντόρος γίνεται τελευταία για τις εκλογές του καναπέ ή εκλογές της παντόφλας, κατά τις οποίες ο ψηφοφόρος κάθεται αραχτός και ουσιαδώς αμέτοχος στην πολυθρόνα του σαλονιού του, από όπου παρακολουθεί (αποστασιοποιημένος, λένε) τις πολιτικές αναμετρήσεις των υποψηφίων που διεκδικούν την στήριξή του, διανθισμένες από εμβόλιμες πολιτικές διαφημίσεις. Κουβέντα μεγάλη γίνεται επίσης -και όχι αδίκως- για το τέλος των πλαστικών σημαιών και την αρχή των πλαστικών εικόνων, των πλαστικών εκτός θέματος πολιτικών συζητήσεων. Προσφυώς εκάγχασε τις προάλλες από το "ΕΘΝΟΣ" ο Ερρίκος Μπαρτζινόπουλος: "Δηλαδή, απλά, το μπαλκόνι έγινε... γυάλινο;". Και είναι όλα αυτά απότοκα μιας μακράς συζήτησης που δεν έγινε έγκαιρα, όταν άρχισε να εμφανίζεται στη ζωή μας η ραγδαία εμπέδωση

της εποχής της σύγχρονης ηλεκτρονικής δημοκρατίας. Μιας εποχής που χαρακτηρίζεται από τις καταπληκτικές ευκαιρίες για βελτίωση της ποιότητας πολιτικής ζωής, με την αξιοποίηση των παροχών της τεχνολογίας. Δεν υπήρχε όμως το κατάλληλο επίπεδο πολιτικού πολιτισμού που θα τις χώνευε και θα τις αξιοποιούσε ικανοποιητικά. Και πώς να έχουμε άλλωστε τέτοιο επίπεδο, όταν επί χρόνια η πολιτική μας παιδεία διαμορφωνόταν από τον ηγεμονικό μεσαιωνικό χαρακτήρα του Παπανδρεϊσμού, που είχε υποβαθμίσει εκμαυλιστικά την κρίση μας σε τυφλή θρησκευτική αποδοχή κάλπικων ιδεολογικοπολιτικών εικονισμάτων; Έτσι, όταν ο πάπας απέκαμε, με το έμπα της τρέχουσας δεκαετίας, άρχισε η πολιτική διαφήμιση να παίζει τον κυρίαρχο ρόλο της στην διαμόρφωση της πολιτικής μας συνείδησης, σε μια φάση κατά την οποία το πολιτικό μας κριτήριο βρέθηκε ανήμπορο να αντισταθεί στην φενακισμένη γοητεία των χαλκευομένων πολιτικών spots.

Η διαφήμιση ΤΑ ΚΑΝΕΙ ΑΟΡΑΤΑ τα κουσούρια των πολιτικών;

του Σακελλάρη Σκουμπουρδή

Η έννοια της επικοινωνιακής στρατηγικής, μετά την σχετική πρόσφατη φιλολογία, άρχισε τώρα και στα καθ' ημάς να κερδίζει πόντους και στην πράξη, ως φρούτο που ήδη κυριαρχεί στην εσπερία. Έτσι λοιπόν, τελευταία άρχισε να αναπτύσσεται και στη χώρα μας ο θεσμός των επαγγελματικών λόμπυς (εταιρειών προβολής και δημοσίων σχέσεων), που με την αφορμή των τρεχουσών εκλογών πιστεύουμε ότι εφεξής θα παγιωθεί και θα μείνει επί μακρόν κοντά μας, ως στοιχείο της "νέας εποχής".

Ήδη τα σχετικά ρεπορτάζ στις εφημερίδες το καταδεικνύουν απερίφραστα: Δύο με είκοσι εκατομμυριόπουλα κοστίζει η προβολή ενός μεμονωμένου υποψηφίου, περίπου μισό δισ. η αξιοπρεπής προβολή ενός κόμματος... Σπεύσατε και εκλεγείτε, αφήνοντας την άχαρη και επαχθή λάτρευση των προεκλογικών υποχρεώσεων σε μας...

Εκείνο που δύσκολα θα μπορούσε να δεχθεί όμως ένας υποψιασμένος ενεργός πολίτης είναι τούτο: Τι χρειάν διαφημίσεως έχει ο πολιτικός, αφού ισχυρίζεται "εγώ σας λέω την αλήθεια!"; Έχει ανάγκη διαφημιστικής προβολής η αλήθεια;

Δεν χρειάζονται πολλά λόγια για να καταλάβει και ο πιο αφελής καταναλωτής ότι με την επίμονη διαφήμιση προωθούνται προϊόντα που δεν αξίζουν, για να χτυπήσουν κάποια άλλα επιτυχημένα. Επειδή, πες-πες, κάτι θα μείνει... Παρομοίως, δεν χρειάζονται πολλά για να κατανοήσει και ο πιο αφελής ψηφοφόρος ότι η δουλειά της πολιτικής διαφήμισης είναι να κάνει αόρατα τα μειονεκτήματα των πολιτικών. Και στην ανάγκη να κατασκευάσει και να προβάλει κάποια ανύπαρκτα πλεονεκτήματά τους.

Ελάχιστοι πολιτικοί μας ξέρουν και μπορούν να σνομπάρουν τους "spin doctors" (ή συμβούλους επικοινωνίας, ή image

makers), που αναλύουν τα πολιτικά δεδομένα για τους πελάτες τους, σχεδιάζουν την επικοινωνιακή στρατηγική που τους βολεύει και μετά παίρνουν σβάρνα τα ΜΜΕ και σπέρνουν θετικά μηνύματα, υπέρ ευοδώσεως των στόχων τους. Ίσως μόνο ο μεγάλος έμπορος ιδεών Α. Παπανδρέου κατάφερε να αγνοήσει πλήρως τους spin doctors, αφού όσο ήταν ακμαίος ήξερε να κάνει τη δουλειά για λογαριασμό του καλύτερα από κάθε άλλον...

Ο spin doctor ακυρώνεται μόνο όταν ο πολιτικός είναι αστέρι χαρισματικού τύπου, ή αστέρι επί της ουσίας. Γιατί τότε μπορεί με την αξία του να ακυρώσει το αντιπαθητικό χαμόγελό του και την κακόγουστη γραβάτα του. Αν όμως ο πολιτικός είναι καμιά δευτεράντζα, όσους επικοινωνιακούς γιατρούς και να βάλει στην πρίζα, θα μείνει πίσω μακράν στην κούρσα, εκτός αν οι αντίπαλοί του είναι ίδιοι και χειρότεροι... Γιατί, προ-

σπαθώντας να βγάλει για δικά του λόγια ξένες επικοινωνιακές ιδέες, δε μπορεί, θα αποκαλυφθεί σαν τη μύγα μεσ' στο γάλα. Αφού σ' αυτά τα λόγια η κοινή γνώμη διαβάξει: "λέω αυτό, για να φανεί ότι είμαι αυτός που θα ήθελα να φαίνεται πως είμαι, δεν το λέω γιατί πραγματικά αυτός είμαι". Γιαυτό και ο κ. Έβερτ κουβάλησε (ατυχώς) τον κ. Τζόζεφ Γκλικ (που είχε κουβαλήσει παλιότερα και ο κ. Μητσοτάκης), για να του γιατρέψει την άρρωστη εικόνα. Μα κι αν ακόμα του τη γιατρεύει κάπως, με την άλλη του σοβαρότερη ασθένεια, την αδυναμία στρατηγικής θέασης, τι γίνεται; Τίποτε, όσους Τζόζεφ Γκλικ και αν του κάτσεις... Και για ένα ψυχραιμο μάτι είναι κατάντια να καμαρώνεις αντί να ντρέπεσαι και να ομολογείς κυνικά ότι δεν είσαι μάγκας και έφερες τον Γκλικ για να σε κάνει να φαίνεσαι μάγκας... Ενώ άσχημη εντύπωση προκάλεσε και ο κ. Λαλιώτης, όταν του είπαν πως ο κ. Γκλικ υπαινίχθηκε πως και το ΠΑΣΟΚ είχε καλέσει αμερικανούς διαφημιστές το 1993 και απάντησε: "Ψέμματα! Εμείς μόνο έλληνες διαφημιστές χρησιμοποιήσαμε και το 1993!". Μα το ζήτημα δεν είναι η εθνικότητα των διαφημιστών, αλλά η εκχώρηση της πολιτικής στρατηγικής σε κάποιους διαφημιστές...

Παρομοίως χάνουν, όσοι πολιτικοί δεν πήρανε χαμπάρι το πρόσφατο χοντρό χουνέρι που έπαθαν οι συντηρητικοί στην Αγγλία, όταν διέσπειραν -για αρνητική διαφήμιση- παραχαραγμένες φωτογραφίες του εργατικού ηγέτη Τόνυ Μπλαιρ. Στις οποίες τον παρουσίασαν σα σατανά, με κόκκινα μάτια και σαρδόνιο χαμόγελο, με υπότιτλο: "Νέο Εργατικό Κόμμα, Νέος Κίνδυνος" (NEW LABOUR, NEW DANGER). Και ας μη λένε στο ΠΑΣΟΚ: "Εμείς δεν κάναμε ποτέ αρνητική διαφήμιση, δεν θα κάνουμε και τώρα!". Γιατί πράγματι, μπράβο που δεν κάνετε τώρα, αλλά το 1993 στηριχτήκατε αποκλειστικά ("Επιτέλους, τέλος!") στην αρνητική διαφήμιση...

ΤΗΛΕΔΗΜΟΣΚΟΠΟΚΡΑΤΙΑ

Ίσως όλα αυτά να αποτελούν ένα μεγάλο μυστικό, που ακόμα δεν το έχουν μάθει οι πολιτικοί, στην Ελλάδα και όχι μόνο. Αφού ενθουσιαστήκαμε με την λαμπερή ιδεολογία της επικοινωνίας, τώρα αποκαλύπτεται πως έχει πολλά κουσούρια η ηλεκτρονική τηλεδημοσκοποκρατία.

Η τηλεδημοσκοποκρατία, η δημοκρατία της απόλυτης κυριαρχίας της τηλεόρασης, των δημοσκοπήσεων και των πολιτικών διαφημίσεων, συρρικνώνει την δημοκρατία των οραμάτων. Η τηλεδημοσκοποκρατία ευνοεί τους "νέους" τιποτολόγους παλαιο-

πολιτικούς, ιδιαιτέρως σε καιρούς κρίσεων. Γιατί, αντί να κάνουν το δύσκολο, αντί να ρουφήξουν δηλαδή από τη ζωή τις αναδιδόμενες μυρωδιές της κάθε νέας αλήθειας και να τις συνθέσουν σε όραμα, ώστε να εμπνεύσουν τα πλήθη, τους επιτρέπει να κάνουν ακριβώς το αντίθετο: να καθοδηγούνται μέσω των δημοσκοπήσεων από τη χύμα γραμμή που δίνει η υπερ-παραπληροφορημένη λοβοτομημένη κοινή γνώμη, την οποία και κανακεύουν, λέγοντάς της εκείνο που (νομίζουν πως) θέλει να ακούσει. Έτσι, αντί οι πολιτικοί να εμπνεύσουν με το όραμά τους την κοινωνία (κάποιων ενεργών πολιτών), για έξοδο από την κρίση, τελικά σέρνονται άβουλοι από την αδαή, αδρανή και εντελώς "γειά σου" χαλαρή κοινή γνώμη, με αποτέλεσμα να διαιωνίζεται η κρίση.

"Αυτό που κάποτε ονομαζόταν λαός και τώρα πια κοινή γνώμη, έχει γίνει ένα ρομπότ προγραμματισμένο να φτύνει στις δημοσκοπήσεις και να εξεμεί πίσω από το παρβάν του εκλογικού τμήματος, ό,τι το ταΐζει η τηλεόραση...", έλεγε το 1994 γνωστός γάλλος δημοσιογράφος. Την οποία τηλεόραση (ας συμπληρώσουμε για τα καθ' ημάς) την σχεδιάζουν κάποιοι άσχετοι δημοσιοσχεσίτες και φρουτέμπορες, που έτυχε σε κάποια καίρια στιγμή να πιάσουν τα γιοφύρια και έκτοτε δεν μυρίζονται τις κουφές εξελίξεις στην κοινωνία...

Σημαντική ευθύνη για όλα αυτά κουβαλάει και το ρεύμα life style, που με τις επιτυχίες του στον περιοδικό Τύπο, κατάφερε να επιβάλει την ηθική και την αισθητική του κατά την τρέχουσα δεκαετία. Γιατί μέθυσε από το φανταχτερό λούστρο της ιδεολογίας της επικοινωνίας. Και αφού την υποβάθμισε σε ιδεολογία της διαφήμισης, πόνταρε πολύ επάνω της, για να φωτίσει και το δικό του άστρο. Συχνά μάλιστα, με ξελιγωμένη έπαρση, αβάνταρε του σκοτωμού αυτή την ιδεολογία. Έτσι, τόσα και τόσα ωραία κορίτσια που δεν μοιάζουν με τη Βίκυ Καγιά, τα κατέστησε "out", γιατί δεν ικανοποιούσαν τις απαραίτητες προδιαγραφές, σε μέση, γοφούς, στήθος και οδοντοστοιχίες. Και με τον ίδιο περίπου τρόπο, απομόνωσε κάποιες ψαγμένες πολιτικές φωνές όλων των χώρων, που -αν και άγγιζαν την ουσία- έμειναν κρυμμένες πίσω από τις πλάστικες φωνές των κολλητών, οι οποίοι μόνοι "παίζονται" και προβάλλονται από τα ΜΜΕ...

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εν πάση περιπτώσει, τελικά, μάλλον αξίζει μαύρη πίσσα και πούπουλα σε όσους τιποτολόγους κατεβάζουν την πολιτική στο

ύψος μιας Β' διαλογής οδοντόκρεμας. Ιδιαίτέρως μάλιστα όταν υπάρχει κρίση βαθεία, όπως σε μας σήμερα, κάτι πρέπει να κουνηθεί. Γιατί η διαρκώς αναμασσώμενη έλλειψη αξιοπιστίας των πολιτικών και των ΜΜΕ αφ' ενός και η πασιφανής απαίτηση της κοινής γνώμης για περισσότερη αλήθεια αφ' ετέρου, εδώ κατατείνουν.

Χρειάζεται, όσο ποτέ άλλοτε, ο μάγκας πολιτικός που θα πάψει να κυλιέται στο βούρκο της διαφθοράς του "πολιτικού κόστους" και που επιτέλους θα καταλάβει ότι ο κόσμος διψάει για πολιτική αλήθεια. Τότε ο πολιτικός αυτός ο οποίος θα πει την αλήθεια, χωρίς να χρησιμοποιήσει διαφημιστές που θα "στρογγυλέψουν" τα λόγια του, αυτομάτως θα εισπράξει δωρεάν το απεριόριστο πολιτικό κέρδος αυτής του της ειλικρίνειας. Κρίμα δεν είναι να μην το διαβλέπουν αυτό τα παλληκάρια;... Και να πετάνε τζάμπα τα λεφτά των φορολογουμένων στην διαφημιστική τους προβολή, που αποκαλύπτεται ως φενάκη στην υποψιασμένη διαίσθηση της κοινής γνώμης, η οποία έτσι ολοένα και περισσότερο εξωθείται στο να λέει: "όλοι ίδιοι είναι!";

Εν τούτοις όμως, αυτή η αντίφαση παραμένει ισχυρή και μας απογοητεύει: Τώρα που οι αναξιόπιστοι πολιτικοί έχουν απόλυτη ανάγκη για άρση της αναξιπιστίας τους, τώρα εξακολουθούν να προστρέχουν στην πολιτική διαφήμιση, για να τους κάνει αόρατα τα κουσούρια τους, αντί να προσπαθήσουν να βελτιωθούν αισθητά ως προς αυτά. Και τούτο, απλώς γιατί τους διατηρεί εν διαφθορά η απεριόριστη δυνατότητα της διαφήμισης, που αν δεν την είχαν στη διάθεσή τους, θα αναγκαζόντουσαν να "κόψουν" αυτά τα κουσούρια...

Έτσι, σε ένα τέτοιο πολιτικό σύστημα, δεν έχουμε ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, αλλά ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ... Και όλα αυτά προκύπτουν από την υποβάθμιση της "μοδάτης" ιδεολογίας της επικοινωνίας, σε ιδεολογία της διαφήμισης και τα πολιτικά παρακολουθήματα και παρεπόμενά της...

Εμείς πάντως επιμένουμε: μόνο με καθαρό πολιτικό όραμα, κερδίζεις δυναμικά και ουσιαστικά τις δυναμικές πολιτικές μάχες. Και αν νομίζεις πως σε βοηθεί, ας χρησιμοποιήσεις δευτερευόντως την πολιτική διαφήμιση. Και πιστεύουμε πως σύντομα θα έρθει ο καιρός, που κάποιοι πολιτικοί θα το καταλάβουν και θα το εφαρμόσουν, αλλά και θα εκμεταλλευτούν το απεριόριστο πολιτικό κέρδος που θα τους αποδώσει ένα τέτοιο εγχείρημα. Γι αυτό και δεν απελπιζόμαστε για την τύχη της πολιτικής... Εσείς;

Ο «ουδέτερος» εκσυγχρονισμός

της Ελένης Καραντζόλα

Η ανακοίνωση των φετινών επιτυχόντων στις Γενικές Εξετάσεις προσέφερε την ευκαιρία στην πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας να εκθέσει, μεσούσης της προεκλογικής περιόδου, τη φιλοσοφία και το πρόγραμμα δράσης της στο χώρο της εκπαίδευσης. Κι εδώ, όπως και σε άλλους τομείς, το κυβερνών κόμμα έχει επιλέξει να εμφανιστεί ως φορέας και εγγυητής του *εκσυγχρονισμού*. Θα μπορούσε και να μην μας αφορά, αν ο ριζικός ανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού μας συστήματος δεν προέβαλλε ως «γνήσιο τέκνο της ανάγκης»...

Αναμφίβολα έχουμε εισέλθει σε περίοδο συνολικού ανασχεδιασμού του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας. Δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά. Οι προηγμένες δυτικές κοινωνίες, από τα τέλη της δεκαετίας του '80, έχουν αντιληφθεί τις κρίσιμες αλλαγές στη διασύνδεση της παραγωγής με την εκπαίδευση, και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιλέξει να «ποντάρει» στην ποιότητα της εκπαίδευσης και στις τεχνολογίες αιχμής, προκειμένου να αντεπεξέλθει στον ανταγωνισμό των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας.

Η συλλογιστική είναι απλή: Η σύγχρονη κρίση αγγίζει κοινωνικά στρώματα και κατηγορίες πληθυσμού που μέχρι πρότινος δεν είχαν τίποτε να φοβηθούν άπαξ και είχαν επιβιβαστεί στο τραίνο της κοινωνίας του ενός τρίτου. Σήμερα υτή η «κοινωνία εν κοινωνία» κλυδωνίζεται, αναδιαρθρώνεται ερήμην των ανθρώπων που την κινούν με την εργασία τους· σήμερα δεν κλείνουν μό-

νο χρεοκοπημένες επιχειρήσεις, κλείνουν και υγιείς, αν έτσι κριθεί ότι συμφέρει τους ιδιοκτήτες τους· σήμερα άνεργοι δεν είναι μόνο όσοι διέρρευσαν από την υποχρεωτική εκπαίδευση, είναι και οι περισσότεροι απόφοιτοι των πανεπιστημίων.

Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σε αυτή την κοινωνία η γνώση δεν είναι μόνο κοινωνικό αγαθό, ούτε έχει εφάπαξ ανταλλακτική αξία. Αύριο σου ανοίγει μια πόρτα, μεθαύριο στην κλείνει. Η συνεχής εκπαίδευση, με την επιμόρφωση και εξειδίκευση που παρέχει διά βίου, αποκτά έτσι μείζονα σημασία στη διαμόρφωση των όρων διαβίωσης του πολίτη, και αναδεικνύεται σε σημαντικό πεδίο πολιτικού σχεδιασμού.

Την τριετία 1990-1993, ο νεοδημοκρατικός εξορθολογισμός είχε στοχεύσει πολλά. Τελικά, όμως, το μόνο που κατάφερε να πιάσει στις δαγκάνες του ήταν τα συμμετοχικά ανοίγματα του 1268/82. Η πολλή δημοκρατία στη διοίκηση των πανεπιστημίων είχε,

βλέπετε, επιφέρει δυσλειτουργίες· η διεύθυνση του ΔΕΠ, μιαν ανεπιθύμητη ανακατανομή εξουσίας. Το οικοδόμημα παραδόθηκε εκ νέου στην κοινωνία, με σφιγμένους τους αρμούς. Κι όλα τα μεγάλα δομικά του προβλήματαάλυτα.

Από τον Ιούνιο του '93, η ευθύνη για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης περιήλθε στα χέρια του ΠΑΣΟΚ. Η ενασχόληση με την αναθεώρηση του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την αναδιοργάνωση της βαθμίδας του λυκείου, τη σχέση γενικής/τεχνολογικής εκπαίδευσης, σε δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο, ήταν λίγο-πολύ επιβεβλημένη. Έσωθεν και έξωθεν. Στις διαπιστώσεις των εκπαιδευτικών και των πολιτών αυτής της χώρας ήρθαν να προστεθούν τα πορίσματα της επιτροπής εμπειρογνομόνων του ΟΟΣΑ, τη συνδρομή των οποίων ζήτησε ο κ. Γ. Παπανδρέου. Οι τεχνοκράτες κατέληξαν στο ίδιο συμπέρασμα με τους μαθητές, τους γονείς και τους δασκάλους τους: ότι το *εκπαι-*

Παναγιώτης Σούτσος

Ο ΛΕΑΝΔΡΟΣ (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

Μόλις κυκλοφόρησε ο 54ος τόμος της πεζογραφικής μας παράδοσης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

δευτικό μας σύστημα νοσεί. Επισήμαναν τις ίδιες ανεπάρκειες: την έλλειψη πόρων, επιλόρφωσης των εκπαιδευτικών, δημιουργικότητας των μαθητών. Υπέδειξαν τις ίδιες λύσεις με τους εκπαιδευτικούς φορείς: εκδημοκρατισμό και αποκέντρωση, συνεχή αξιολόγηση, αλλαγή των μεθόδων διδασκαλίας.

ΤΡΙΑ ΣΤΟΙΧΗΜΑΤΑ

Μπορούμε ωστόσο να πούμε ότι η πορεία του εκσυγχρονισμού της ελληνικής εκπαίδευσης, και το τελικό της εξαγόμενο, θα εξαρτηθούν από τις απαντήσεις που θα δοθούν –σε επίπεδο κυβέρνησης, Βουλής, κοινωνίας– σε τρία βασικά ερωτήματα:

• Το πρώτο αφορά στο *χαρακτήρα και στο περιεχόμενο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης*. Ποια ισορροπία θα βρεθεί μεταξύ της ανθρωπιστικής και της πρακτικής συνιστώσας; Πώς θα περιοριστούν οι διαφυγές μαθητών που προέρχονται από τα λιγότερο ευνοημένα κοινωνικά στρώματα; Πώς το εκπαιδευτικό σύστημα θα αγκαλιάσει ειδικές κατηγορίες πληθυσμού: μουσουλμανόπαιδες, παλινოსτούντες κ.ο.κ.; Πώς θα μπορέσει να εκπληρώσει τη συνταγματική επιταγή να συμβάλει, μέσα από τη σφαιρικότητα των γνώσεων, στην ολόπλευρη ανάπτυξη και στη συγκρότηση της προσωπικότητας του μαθητή;

• Το δεύτερο ερώτημα σχετίζεται με την ικανοποίηση της ολοένα αυξανόμενης *κοινωνικής ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Ακολουθώντας τις συμβουλές των εμπειρογνομόνων του ΟΟΣΑ η κυβέρνηση επιχείρησε ήδη τη μερική εξίσωση ΑΕΙ/ΤΕΙ· βολιδοσκοπήσε την κοινή γνώμη για τη δημιουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων· εξήγγειλε τη δημιουργία Ανοικτού Πανεπιστημίου και σταδιακή αύξηση του αριθμού εισακτέων (αν και υπήρξε σύγχυση σχετικά με το ακριβές ποσοστό και το χρονοδιάγραμμα). Ναι μεν το πανεπιστήμιο έχει πάψει να λειτουργεί ως πανεπιστήμιο ελίτ –έχει δηλαδή πάψει να εγγυάται μιαν ευθύγραμμη αναπαραγωγή των ισχυουσών κοινωνικών σχέσεων–, διστάζει ωστόσο να ανοίξει τις πύλες του, έτσι ώστε με κριτήρια

που θα θεσπίσει το ίδιο να ξεχωρίσει την ήρα από το σιτάρι. Κάποια στιγμή το μαχαίρι πρέπει να φτάσει στο κόκαλο: στον, παρ' όλα αυτά, κλειστό αριθμό εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

• Το τρίτο, και ίσως κρισιμότερο θέμα, είναι ο *τρόπος με τον οποίο οι νέες τεχνολογίες θα εισέλθουν στο χώρο της εκπαίδευσης*. Η πολιτική βούληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επενδύσει στις τεχνολογίες αιχμής, έτσι ώστε να μπορεί να παρέχει υψηλού επιπέδου προϊόντα και υπηρεσίες, είναι δεδομένη. Η βούληση αυτή δεν μπορεί να αποκλείσει το ενδεχόμενο μεγάλο

**Ο κίνδυνος για την
πολιτική ηγεσία είναι,
στην προσπάθεια να
απορροφήσει κονδύλια,
να... απορροφηθεί.
Να μπλέξει φύκια και
μεταξωτές κορδέλες.**

μέρος του πληθυσμού να μην αποκτήσει ποτέ πρόσβαση στις λεωφόρους των πληροφοριών, να μην μπορέσει να επωφεληθεί από την ανάπτυξη των πολυμέσων και την ενθάρρυνση των δι-επικοινωνιών (για ορισμένους μάλιστα πολιτικούς σχηματισμούς αυτό είναι το απαραίτητο αντίτιμο της ομοσπονδοποίησης). Αν θέλουμε ωστόσο η επιχειρούμενη αναδιάρθρωση στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο να έχει δημοκρατικό χαρακτήρα, πρέπει να διασφαλίσουμε το ρόλο της παιδείας στην ίση κατανομή των ευκαιριών.

Με το Β' κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (κι αργότερα το Γ') να τρέχει, ο κίνδυνος για την πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας –όπως άλλωστε συμβαίνει και σε άλλους τομείς– είναι, στην προσπάθεια να

απορροφήσει κονδύλια, να... απορροφηθεί. Να μπλέξει φύκια και μεταξωτές κορδέλες, εκεί που το ζητούμενο είναι η πραγματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν τα νέα μέσα, κι αυτό προς όφελος των πολιτών. Η πίεση να μην πάνε χαμένα τα λεφτά, να συντονίσουμε το βήμα μας με τις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, αμβλύνει τα κριτήρια. Το βάρος αρχίζει να μετατοπίζεται από το περιεχόμενο στη συσκευασία. Τα αναλυτικά σχολικά προγράμματα μένουν στο απυρόβλητο, «ξεπατικωνονται», αυτή τη φορά σε CD ROM, υποβαθμίζοντας τελικά ακόμη και την ίδια τη δυναμική του νέου μέσου. Καταλήγουμε έτσι να μυθοποιούμε την τεχνολογία, αποδίδοντάς της ιδιότητες που δεν έχει. Αρχίζουμε επί παραδείγματι, να πιστεύουμε ότι μια ηλεκτρονική γραμματική μπορεί να αποφύγει το μόχθο που συνεπάγεται κάθε προσπάθεια τυποποίησης, ή να είναι «ουδέτερη», χωρίς δηλαδή ιδεολογικές προϋποθέσεις.

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Κατά την εισαγωγή όμως των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση διακυβεύεται και κάτι ακόμη: *η σχέση του δημόσιου χώρου με τον ιδιωτικό*. Αν οι δομές της ελληνικής διοίκησης είναι αναχρονιστικές και εντελώς ανέτοιμες να υποδεχτούν τον 21ο αιώνα, τα γραφεία συμβούλων και τα ιδρύματα μελετών έχουν εγκαίρως υψώσει τα περισκόπιά τους στις Βρυξέλλες, ιδίως σε ό,τι αφορά τις νέες εκπαιδευτικές τεχνολογίες.

Θα μπορούσε και να επρόκειτο για μια γόνιμη συνεργασία, υπό την προϋπόθεση ότι τα ερευνητικά προγράμματα στα οποία τελικά εμπλέκεται η εθνική αρχή, εκούσα-άκουσα, έχουν προοπτική, υπηρετούν τις πολιτικές της και της αποφέρουν πολύτιμη πείρα για τη συνέχεια. Εάν όμως αποδεικνυόταν ότι το μόνο κέρδος από την εμπλοκή αυτή είναι το ίδιο όφελος των επιχειρηματιών που την αναλαμβάνουν ή η διεύρυνση της εξουσίας τους, τότε θα επρόκειτο για έναν εκσυγχρονισμό που σίγουρα δεν μας αφορά, και στον οποίο ενδεχομένως θα έπρεπε να αντιταχθούμε.

Παντελής Βουτουρής

ΩΣ ΕΙΣ ΚΑΘΡΕΠΤΗΝ...

Προτάσεις και υποθέσεις για την ελληνική πεζογραφία του 19ου αιώνα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Απορροφητικότητα συνέχεια

του Φίλιππου Βασιλείου

Οι εργολάβοι των έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ καθώς και των άλλων υπουργείων, των δημοσίων οργανισμών και της τοπικής αυτοδιοίκησης κατά κανόνα «αγοράζουν» τα έργα, είτε από τους αρμόδιους μανδρινούς είτε από τα «εξαπτέρυγα και τους παρακοιμώμενους των πολιτικών ηγεσιών» (θέλουμε να πιστεύουμε ότι εξαιρούνται οι πολιτικές ηγεσίες). Το θεσμικό πλαίσιο παραγωγής των δημοσίων έργων υποβοηθά αυτές τις «αγοραπωλησίες», διότι στους διαγωνισμούς η έννοια του μειοδότη αντικαταστάθηκε από την έννοια της «αιτιολογημένης» ή «αξιολογημένης» οικονομικής και τεχνικής προσφοράς, η οποία εξαρτάται απόλυτα από τον ανεξέλεγκτο υποκειμενικό παράγοντα του κάθε «δημόσιου υποκειμένου».

Κατά την εκτέλεση των έργων δεν υπάρχει τεχνική και οικονομική επίβλεψη σε ό,τι αφορά τις αφανείς εργασίες. Όχι μόνον γιατί οι επιβλέποντες μηχανικοί είναι ολιγάριθμοι, αλλά και γιατί οι περισσότεροι απ' αυτούς «κοινοπρακτούν» με τους εργολάβους: το πρωί στην υπηρεσία του εργοδότη για επίβλεψη, και το απόγευμα στο γραφείο του ερ-

γολάβου για τη σύνταξη των συγκριτικών πινάκων, με το αζημίωτο φυσικά.

Τα τεύχη δημοπράτησης είναι από ανεπαρκή έως άθλια: τα έργα δεν προσδιορίζονται, η κοστολόγησή τους απέχει πολύ από την πραγματικότητα και οι διατάξεις είναι φωτογραφικές. Κατά συνέπεια, η εξέλιξη των έργων είναι εξαρχής υποθηκευμένη και στρεβλή.

Σ' αυτό το πλαίσιο, και ύστερα από έξι χρόνια διακυβέρνησης της χώρας από τη Ν.Δ. και το ΠΑΣΟΚ, έγιναν τον τελευταίο χρόνο αρκετές αναθέσεις έργων, ή μάλλον εγκαινιάστηκαν πολλά έργα. Ας δούμε πώς εξελίσσονται:

Η Εγνατία οδός δεν έχει χρηματοδοτησή από κοινοτικά κονδύλια για τμήμα μήκους 175 χλμ., αφού πρόσφατα το εγκεκριμένο ποσό μεταφέρθηκε στο έργο του αεροδρομίου των Σπάτων. Σύμφωνα με δηλώσεις των υπευθύνων, το τμήμα αυτό θα χρηματοδοτηθεί από τα διόδια των αυτοκινητοδρόμων. Εκείνο που απέφυγαν να πουν είναι ότι τα ετήσια έσοδα από τα διόδια δεν ξεπερνούν τα 6 δισ. δρχ., οπότε θα χρειαστούν καμιά... τριανταριά (!) χρόνια για να μπορέσει να ολοκληρωθεί το έργο.

Σε ό,τι αφορά τα τμήματα που άρχισαν να κατασκευάζονται, συνοδεύονται από ανεπαρκείς μελέτες και εσφαλμένους προϋπολογισμούς. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τις συνήθεις υπερβάσεις κόστους, και δεδομένου ότι δεν μπορεί να κατασκευαστεί... μικρότερη Εγνατία, υποχρεωτικά τα έργα δεν θα μπορέσουν να ολοκληρωθούν.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι:

(α) Σταμάτησε η κατασκευή ορισμένων τμημάτων, λόγω λανθασμένων τοπογραφικών υποβάθρων της μελέτης. Με άλλα λόγια, κατά την εφαρμογή της, διαπιστώθηκε ότι διαπερνούσαν οικισμούς και πυλώνες υψηλής τάσης της ΔΕΗ.

(β) Στο τμήμα Βοτονόσι-Μέτσοβο οι δύστυχοι αρμόδιοι προσπαθούν να στεριώσουν δρόμο με εκσκαφές και επιχώσεις, πάνω σε εντελώς σαθρό γεωλογικό υπόβαθρο, τη στιγμή που αυτό δεν μπορεί να γίνει με τον τρόπο που το επιδιώκουν. Έτσι αρκετά δισεκατομμύρια δραχμές «πετάγονται» στη λασπώδη αυτή περιοχή.

Τα στοιχεία που αναφέραμε μας επιτρέπουν να απευθύνουμε προς τους υποψήφιους πρωθυπουργούς την ακόλουθη δεύτερη ενότητα ερωτημάτων:

ΕΡΩΤΗΜΑ 2ον: ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ - ΠΑΘΕ - ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΑ

- Ποιο είναι το εγγυημένο κόστος κατασκευής της Εγνατίας οδού και της ΠΑΘΕ;
- Ποια τμήματα θα κατασκευαστούν με τις υπάρχουσες χρηματοδοτήσεις, πώς και πότε θα ολοκληρωθούν τα έργα ώστε να γίνουν παραγωγικά;
- Θα επιχειρηθεί η δημιουργία νέου θεσμικού πλαισίου για την παραγωγή, έστω, των μελλοντικών δημοσίων έργων της χώρας μας;
- Ποια θεσμικά και άλλα μέτρα θα ληφθούν άμεσα για να περιοριστεί το φαινόμενο του χρηματισμού κατά την ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων έργων;
- Με ποιο τρόπο θα δημοπρατηθούν τα υπόλοιπα τμήματα του οδικού δικτύου, πώς και από ποιους θα ελέγχεται η ανάθεσή τους;
- Ποιο είναι το οργανόγραμμα διοίκησης της παραγωγής του

οδικού δικτύου, πώς και σε ποιους θα καταλογίζονται οι σχετικές ευθύνες;

Θυμίζουμε ότι το ΠΑΣΟΚ κάποτε ήταν έτοιμο να συστήσει, με νόμο που κατέθεσε στη Βουλή, διακομματική επιτροπή για την ανάθεση και τον έλεγχο των μεγάλων έργων της χώρας μας. Αυτό το σχέδιο νόμου αποσύρθηκε αμέσως μετά την υποβολή του, χωρίς να δοθούν εξηγήσεις. Τώρα όμως έχουμε εκλογές, τώρα εκείνοι που ζητούν την ψήφο μας οφείλουν να μας τις δώσουν. Αντί ο σημερινός ΥΠΕΧΩΔΕ, κ. Κ. Λαλιώτης να κομπάζει, με πληρωμένες καταχωρήσεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, για το έργο του υπουργείου του, για έργα που στην πραγματικότητα δεν έκανε αλλά απλώς τα ξεκίνησε και μάλιστα στραβά, καλά θα έκανε να μας πει πώς σκέφτεται να επανορθώσει τις ζημιές που προκάλεσε.

Η προς Ανατολάς διεύρυνση του NATO

Το NATO φαίνεται να προσεγγίζει οριστικά το σημείο καμπής στη μεταψυχροπομελική ύπαρξή του και βιάζεται να ενσωματώσει την ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα στη νέα δομή του, πριν βρεθεί αντιμέτωπο με τη διεύρυνσή του προς Ανατολάς η οποία φαίνεται να πλησιάζει, ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αξίζει μάλιστα ιδιαίτερης προσοχής και ερμηνείας η στάση του ρώσου υπουργού Εξωτερικών Πριμακόφ ο οποίος, κατά τη διάρκεια της «ιστορικής» πλέον συνόδου του NATO στο Βερολίνο στις 3 Ιουνίου 1996, ούτε λίγο ούτε πολύ έπλεξε το εγκώμιο του «νέον NATO».

Και δεν σταμάτησε μόνο εκεί. Δήλωσε ότι η χώρα του είναι έτοιμη για διάλογο σ' ό,τι αφορά τη διεύρυνση της συμμαχίας: «Κατανοούμε την επιθυμία ένταξης κάποιων χωρών της ανατολικής και της κεντρικής Ευρώπης στο NATO. Δεν θα δεχθούμε όμως νατοϊκά οπλικά συστήματα κοντά στα σύνορά μας», τόνισε ο Πριμακόφ.

Βέβαια, οι νατοϊκοί αξιωματούχοι δεν έχασαν την ευκαιρία, διαβλέποντας μια τάση συμβιβασμού από την πλευρά των Ρώσων. Προχώρησαν έτσι ένα βήμα πιο πέρα, δίδοντας εγγυήσεις στους Ρώσους ότι, σε περίπτωση ένταξης νέων μελών στη Συμμαχία, δεν θα εγκατασταθούν νατοϊκά όπλα ούτε θα γίνονται ασκήσεις κοντά στα ρωσικά σύνορα. Αν και δεν υπάρχουν επίσημες διαβουλεύσεις για τη διεύρυνση του NATO προς Ανατολάς (Ουγγαρία-Πολωνία-Τσεχία), η όλη συζήτηση φαίνεται να έχει φθάσει σε αποφασιστική καμπή.

Ο αμερικανός πρόεδρος Κλίντον, εν όψει των προεδρικών εκλογών του Νοεμβρίου, επιχειρεί μια –έστω και περιορισμένη– νατοϊκή επέκταση στην πρώτην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και, για το λόγο αυτόν, πιέζει τη Μόσχα να συγκατανεύσει στην ένταξη

της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και της Τσεχικής Δημοκρατίας. Από την άλλη πλευρά, η Μόσχα στέλνει διάφορα μηνύματα, όσον αφορά τα ανταλλάγματα που θα ζητήσει. Η «αγωνία» της Ρωσίας αυτή την εποχή φαίνεται να είναι το πώς θα το κατοχυρώσει μια «ελευθερία» στις σχέσεις της με τις τρεις βαλτικές χώρες. Με άλλα λόγια, όπως έγραφε και ο Jim Hoagland στην *Ουάσιγκτον Ποστ*, η Μόσχα θέλει μια εγγύηση ότι η Εσθονία, η Λεττονία και η Λιθουανία δεν θα ακολουθήσουν τους άλλους τρεις πρώην σοβιετικούς δορυφόρους στη δυτική σφαίρα στρατιωτικής προστασίας. Ταυτόχρονα, όμως, η κυβέρνηση Κλίντον δέχεται μηνύματα από τις Βαλτικές αλλά και τις Σκανδιναβικές χώρες ότι η ρωσική στάση αποτελεί «δηλητηριασμένη καραμέλα». Η Φινλανδία, μάλιστα, προειδοποίησε για τον κίνδυνο «διαίρεσης της Ευρώπης στο πρότυπο της Συμφωνίας της Γιάλτας, σε δύο σφαίρες επιρροής, του NATO και της Ρωσίας».

Στην πλειονότητά τους ουδέτερες, οι Σκανδιναβικές χώρες δεν ικανοποιήθηκαν από τη νέα πολιτική του NATO όσον αφορά στις χώρες της Βαλτικής και υποστηρίζουν ότι η μη ένταξη των χωρών αυτών στο στρατιωτικό σύμφωνο θα λάβει άλλες διαστάσεις στη Μόσχα. Η ανησυχία των Σκανδιναβικών χωρών εντείνεται επιπλέον από το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναμένεται, εξαιτίας του υψηλού κόστους, να δεχτεί στους κόλπους της και τις 15 χώρες της πρώην Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά μόνο τις Ουγγαρία, Πολωνία και Τσεχία.

Οι Σκανδιναβικές χώρες φαίνεται να φοβούνται την επανεμφάνιση μιας ασταθούς ζώνης στην περιοχή τους και πιέζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση να «προσφέρει» την ένταξη στα βαλτικά κράτη, ελπίζοντας ότι μια τέτοια κίνηση θα παράσχει στα βαλτικά κράτη μια πολιτική και οικονομική «ομπρέλα» εξασφαλίζοντας τις χώρες αυτές απέναντι στη Ρωσία.

**Οι Σκανδιναβικές
χώρες πιέζουν
την Ευρωπαϊκή
Ένωση να
«προσφέρει» την
ένταξη στα
βαλτικά κράτη,
ως «ομπρέλα»
προστασίας από
τη Ρωσία.**

Σαντάμ εναντίον Κούρδων και Κλίντον εναντίον Ντόουλ

της Ελένης Κολλιοπούλου

Με πυραύλους Κρουζ, που εκτοξεύτηκαν εναντίον στρατιωτικών στόχων στο Ν. Ιράκ, απάντησε την περασμένη Τρίτη και Τετάρτη ο αμερικανός πρόεδρος Μπιλ Κλίντον στους βομβαρδισμούς του ιρακινού στρατού εναντίον της κουρδικής πόλης Αρμπίλ στο Β. Ιράκ. Ο Σαντάμ Χουσεΐν θέλει και πάλι να επιβάλει την παρουσία του, και ο Κλίντον να ενισχύσει το προεκλογικό του προφίλ. Πραγματικοί χαμένοι θα είναι και πάλι οι Κούρδοι, που ο διχασμός τους τροφοδοτεί τα σενάρια στη Μ.Ανατολή.

Τα ιρακινά τανκς υποστηρίζοντας την έφοδο του Δημοκρατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PDK) του Μασούντ Μπαρζανί στην Αρμπίλ είχαν βομβαρδίσει και καταλάβει την ανεπίσημη πρωτεύουσα των Κούρδων, τις 31 Αυγούστου. Η Αρμπίλ βρίσκεται 19 λμ. βόρεια από τον 36ο παράλληλο, σε περιοχή που ελέγχεται αποκλειστικά από τους δυτικούς, μετά την κρίση στον Περσικό Κόλπο το 1991.

Ο Χουσεΐν απέσυρε προοδευτικά τα τρατεύματά του από την Αρμπίλ μέσα σε δύο μέρες, αλλά οι Αμερικανοί δεν είχαν ειστεί. Στο μεταξύ, το αντίπαλο στο PDK κουρδικό κόμμα, η Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν (PUK) του Τζελάλ Ταλαπανί, ανακοίνωνε ότι ο ιρακινός στρατός ιδίξει, πιο νότια προς την πόλη Σουλεϊνίγια και καλούσε σε βοήθεια τη διεθνή κοινότητα, καταγγέλλοντας μαζικές εκτελέσεις και συλλήψεις Κούρδων από τους ιρακινούς και το PDK.

Ο Μπιλ Κλίντον, έπειτα από σύντομες συνεννοήσεις με τις σύμμαχες χώρες, Μ. Βρετανία και Γαλλία, αποφάσισε μια σύνομη αλλά δυνατή επέμβαση στο Ιράκ

στις 3 Σεπτεμβρίου. Η επιχείρηση, σύμφωνα με τη Βαγδάτη, είχε μέχρι τώρα 6 νεκρούς, ιρακινούς στρατιωτικούς, και περίπου 20 τραυματίες. Αν και η προεκλογική περίοδος στις ΗΠΑ δεν ευνοεί στρατιωτικές επεμβάσεις στην περιοχή, ο Μπιλ Κλίντον είναι αποφασισμένος να δείξει ότι μπορεί να ελέγξει την κατάσταση και να θέσει όρια στις διεκδικήσεις του Χουσεΐν. Πιεζόμενος και από τον εκλογικό του αντίπαλο Μπομπ Ντόουλ των Ρεπουμπλικάνων, που τον κατηγορεί ότι είναι απαθής και ανεκτικός προς τον Σαντάμ Χουσεΐν, ο Κλίντον οφείλει να αποδείξει ότι οι ΗΠΑ μπορούν να ανακόψουν την προκλητικότητα του Ιράκ. Παρ' όλη την αρχική διστακτικότητά του, η σύντομη και σφοδρή επιχείρηση που επέλεξε ευνοεί τον προεκλογικό του αγώνα, αν τελικά δεν υπάρξουν θύματα από αμερικανικής πλευράς και δεν ενταθεί περισσότερο η ατμόσφαιρα στην περιοχή.

ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ 36ΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ 33ΟΥ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΥ

Μετά το τέλος του πολέμου στον Κόλπο, οι συμμαχικές δυνάμεις (ΗΠΑ, Μ. Βρετανία και Γαλλία) απαγόρευσαν στην ιρακινή αε-

ροπορία την είσοδο σε δύο απαγορευμένες ζώνες, βόρεια του 36ου και νότια του 32ου παραλλήλου, προκειμένου να προστατεύσουν τους πληθυσμούς των Κούρδων και των Σιτών αντίστοιχα. Οι δυτικές αεροπορικές δυνάμεις εξασφάλιζαν έτσι τον έλεγχο στην περιοχή, παρακολουθώντας τις κινήσεις του Χουσεΐν στο ιρακινό έδαφος.

Η σφοδρότητα των ιρακινών βομβαρδισμών στην Αρμπίλ προκάλεσε την αντίδραση της διεθνούς κοινότητας και την άνοδο της τιμής στην αγορά πετρελαίου. Αποφασίστηκε η επέκταση της απαγορευτικής ζώνης στο Ν. Ιράκ από τον 32ο στον 33ο παράλληλο, δηλαδή σε απόσταση μόλις 50 χλμ. νότια της Βαγδάτης. Έτσι το Ιράκ δεν θα μπορεί πλέον να χρησιμοποιεί τις αεροπορικές βάσεις της περιοχής. Παράλληλα, ο ΟΗΕ αποφάσισε να αναστείλει την εφαρμογή της μερικής άρσης του εμπάργκο, που θα άρχιζε τον Σεπτέμβριο. Η μερική άρση του εμπάργκο που είχε αποφασιστεί με το ψήφισμα 986 του ΟΗΕ τον περασμένο Μάιο, θα επέτρεπε στο Ιράκ μειωμένες εξαγωγές πετρελαίου, προκειμένου η χώρα να προμηθευτεί φάρμακα και τρόφιμα που έχει άμεση ανάγκη.

Σαντάμ Χουσεϊν: Προς νέα «Κатаιγίδα της Ερήμου»;

Μέχρι τώρα μόνο η Μ. Βρετανία (η οποία και συνέπραξε στην επέμβαση), η Γερμανία και, έμμεσα, το Ισραήλ και η Ιαπωνία τάχθηκαν υπέρ της αμερικανικής επέμβασης. Αντίθετα, η Γαλλία, η Ισπανία και το Βέλγιο διατύπωσαν επιφυλάξεις και εκδήλωσαν «ανησυχία» για την εξέλιξη των γεγονότων στην περιοχή. Η Ρωσία, οι αραβικές χώρες και η Αίγυπτος καταδίκασαν τις ΗΠΑ, υποστηρίζοντας ότι η στρατιωτική τους επέμβαση σε έδαφος του Ιράκ δεν είναι σύμφωνη με τους ισχύοντες διεθνείς κανόνες. Όσο για την Τουρκία, η αντίδρασή της ήταν μάλλον χλιαρή και διφορούμενη. Η περιοχή των Κούρδων στα νότια σύνορά της είναι ένας συνεχής πονοκέφαλος, αλλά αυτό που την ανησυχεί περισσότερο, είναι η τυχόν αναβάθμιση του Ιράν στην περιοχή.

Η γεωγραφική διαίρεση των Κούρδων ανάμεσα στην τουρκο-ιρακινή μεθόριο και

την ιρακο-ιρανική μεθόριο αντικατοπτρίζεται και στην πολιτική διαίρεσή τους. Τα δύο ανταγωνιστικά κόμματα εξουσίας, το PDK και το PUK, που ελέγχουν τις αντίστοιχες περιοχές, υποστηρίζονται από τη Βαγδάτη και τη Τεχεράνη αντίστοιχα.

Η περιοχή του Β. Ιράκ είναι το θέατρο επιχειρήσεων των δύο παραδοσιακά αντίπαλων κουρδικών κομμάτων, του PDK του Μασσούντ Μπαρζανί και PUK του Τζελάλ Ταλαμπανί, που ελέγχεται από παλιά από το Ιράν και τη Συρία. Η μόνη συνεργασία των αντιμαχόμενων κομμάτων διήρκεσε δύο μόλις χρόνια (1992-1994) για να διακοπεί στα τέλη του 1994, οπότε και οι εχθροπραξίες ξανάρχισαν. Τους τελευταίους 20 μήνες έχουν σκοτωθεί περίπου 4.000 Κούρδοι σε σύνολο 3,5 εκατ. Κούρδων στο βόρειο Ιράκ. Οι προσπάθειες των ΗΠΑ για διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών έχουν αποτύχει και η ένταση είχε κορυφωθεί τον τελευταίο μήνα.

Το πρόσχημα της διευθέτησης της σύγκρουσης μεταξύ του PDK και του PUK χρησιμοποιείται και πάλι, τόσο από το Ιράκ όσο και από τις ΗΠΑ, για να κάνουν επίδειξη ισχύος στην ευαίσθητη αυτή περιοχή της Μέσης Ανατολής. Συνολικά ο πληθυσμός των Κούρδων υπολογίζεται σε 22 εκατ., οι περισσότεροι είναι σουνίτες, και διασκορπισμένοι στο Ιράκ, στη Συρία, στην Τουρκία, στο Ιράν, στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Ο διχασμός και η αλληλοεξόντωσή τους είναι ένα χαρτί κάθε φορά στα χέρια των κρατών που επιδιώκουν να μεταβάλουν τις διεθνείς ισορροπίες προς όφελός τους.

Μόνο που σήμερα οι ισορροπίες έχουν διαφοροποιηθεί σε σχέση με εκείνες του

1991. Η Τουρκία ενδιαφέρεται για την επαναλειτουργία του πετρελαιοαγωγού της, που θα μεταφέρει το ιρακινό πετρέλαιο στην Τουρκία και τη Μεσόγειο. Η συνεργασία της με το Ιράκ είναι αναγκαία, αφού ένα μεγάλο μέρος του αγωγού διασχίζει την περιοχή του βόρειου Ιράκ που ελέγχεται από τον Μπαρζανί. Παράλληλα ο Σαντάμ Χουσεϊν δεν χάνει ευκαιρία για να κάνει αισθητή την παρουσία του, διεκδικώντας τώρα την αποχώρηση των Δυτικών από τον απαγορευμένο κλοιό στο βόρειο Ιράκ και την επανένωση της χώρας του.

Οι ΗΠΑ, στη διάρκεια των πέντε χρόνων μετά το 1991, έμμεσα επεδίωξαν τη διατήρηση στην εξουσία του Σαντάμ Χουσεϊν για να αποφύγουν την αποσταθεροποίηση στην περιοχή, που θα προκαλούσε μια ενδεχόμενη ανατροπή του. Ο Τζωρτζ Μπους, προκειμένου να διατηρεί τον έλεγχο στον Περσικό Κόλπο και σταθερή τιμή στο πετρέλαιο, βολευόταν με την επιβολή του εμπάργκο που είχε επιβληθεί από τη διεθνή κοινότητα εναντίον του Ιράκ μετά το 1991. Παράλληλα άφηνε Κούρδους και Σίιτες στην τύχη τους, παρόλο που η περίφημη επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» τους είχε δώσει ελπίδες για την πτώση της αυτοκρατορίας του Χουσεϊν.

Η οικονομία δείχνει Κλίντον

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Οι δείκτες της οικονομίας, που έχει μπει σε τροχιά ανάκαμψης (ήδη από την εποχή του ρεπουμπλικάνου προκατόχου του), είναι το μεγάλο ατού του προέδρου Κλίντον για τις εκλογές του Νοεμβρίου. Ο αμερικανός πρόεδρος κατόρθωσε να προσπεράσει τα ροζ σκάνδαλα, τις αποκαλύψεις για το Γουάτιγουότερ και την ασυνέπεια που επέδειξε στην άσκηση της εσωτερικής και της εξωτερικής του πολιτικής, να πάρει θριαμβευτικά το χρίσμα των Δημοκρατικών, και να διεκδικεί με αξιώσεις μια δεύτερη θητεία στον Λευκό Οίκο.

Το τέλος του συνεδρίου των Δημοκρατικών συνέπεσε με τις αποκαλύψεις για τη σχέση που διατηρούσε ο **Ντικ Μόρις**, δεξί χέρι του **Μπιλ Κλίντον** και εμπνευστής της προεκλογικής του καμπάνιας, με μια πόρνη στην οποία όπως έγινε γνωστό αποκάλυπτε μυστικά του Λευκού Οίκου. Ο Μόρις παραιτήθηκε και πολλοί αναλυτές εκτιμούν ότι ο αντίκτυπος δεν θα είναι μεγάλος, παρά το γεγονός ότι το ροζ σκάνδαλο έσκασε σε μια κρίσιμη στιγμή για την εκστρατεία του Κλίντον.

Πριν αποχωρήσει από τον Λευκό Οίκο ο Μόρις έδωσε στον πρόεδρο Κλίντον μια πάρα πολύ χρήσιμη συμβουλή: «χτύπα στο κέντρο, στρίμωξε τον Ντόουλ στην άκρα δεξιά». Με αυτόν το μπούσουλα, με το πρόσωπο του καλού οικογενειάρχη –που το έκλεψε από τους ρεπουμπλικάνους– με μετριοπαθές πρόγραμμα διακηρύξεων για την επόμενη τετραετία, με συγκεκριμένο αντίλογο στην εξαγγελία Ντόουλ για περικοπές 15% στους φόρους, και με την ασφαλή πρόβλεψη ότι ο **Ρος Περό** θα απορροφήσει κάποιους από τους ψηφοφόρους που δεν τον θέλουν, ο πρόεδρος Κλίντον έφτασε στο συνέδριο των Δημοκρατικών στο Σικάγο. Ο ίδιος μάλλον δεν θα πιστεύει στα μάτια του. Είναι ο πρώτος Δημοκρατικός πρόεδρος μετά τον **Φρανκλίνο Ρούσβελτ** που με τόση μεγάλη άνεση και χωρίς αντίπαλο παίρνει για δεύτερη φορά το χρίσμα και έχει σοβαρές πιθανότητες –εκτός απρόοπτου, θα λέγαμε– να κερδίσει μια δεύτερη τετραετία στον Λευκό Οίκο.

Το έργο της τετραετίας δεν είναι ίσως ό,τι καλύτερο έχει να επιδείξει ο Κλίντον. Η πολιτική πρακτική του αυτά τα τέσσερα χρόνια, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο

εξωτερικό, χαρακτηρίστηκε από συνεχείς μεταστροφές. Αμέσως μετά τη νίκη των Ρεπουμπλικάνων στις βουλευτικές εκλογές το '94 έκανε μια στροφή προς νεοφιλελεύθερες θέσεις. Με νομοσχέδιο κατάργησε τη βοήθεια που εδώ και 60 χρόνια πρόσφερε η ομοσπονδιακή κυβέρνηση στους φτωχούς Αμερικανούς, χτυπώντας έτσι στα θεμέλιά του το κράτος προνοίας, ενώ περιόρισε και το επίπεδο του κατώτερου μισθού. Η πιο φιλόδοξη προεκλογική του τότε διακήρυξη για εξυγίανση του υγειονομικού συστήματος έμεινε γράμμα κενό.

Τα ροζ σκάνδαλα που αποκαλύφθηκαν κατά καιρούς, και ειδικά η ανάμειξη του ονόματός του στο σκάνδαλο Γουάτιγουότερ, θα έβλαπταν ίσως ανεπανόρθωτα άλλο αμερικανό πρόεδρο· τον Μπιλ Κλίντον όμως όχι. Η αξιοπιστία του βέβαια έχει πληγεί. Το 61% του αμερικανικού λαού τον θεωρεί αναξιόπιστο, το 54% όμως εγκρίνει το κυβερνητικό του έργο. Και αυτό χάρη στους θετικούς δείκτες της αμερικανικής οικονομίας. Το κατά κεφαλής εισόδημα αυξήθηκε κατά 6%, δημιουργήθηκαν 8,6 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας ενώ η ανεργία έπεσε στο 5,4% και ο πληθωρισμός στο 2,7%. Η οικονομία λοιπόν, το πεδίο όπου κέρδισε τη μάχη ο Κλίντον στην αναμέτρηση με τον **Μπους**, παραμένει το μεγάλο του ατού και σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση με τον Ντόουλ. Η οικονομία επί των ημερών του ανέκαμψε, αν και δεν μπορεί να περηφανεύεται ότι είναι δικό του έργο: η πορεία ανάκαμψης είχε ξεκινήσει από τα χρόνια ακόμα του ρεπουμπλικάνου προκατόχου του.

Το σύνθημα βέβαια του Ντόουλ για περιορισμό των φόρων κατά 15% ανησυχεί το

επιτελείο του Κλίντον, αλλά ο αντίλογος είναι ισχυρός. Η μείωση των φόρων θα γίνει σε βάρος της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, των κονδυλίων για την παιδεία και για την προστασία του περιβάλλοντος, απαντά ο Μπιλ Κλίντον. Και σε αυτό το σημείο ο Μόρις έχει βάλει το χέρι του συμβουλεύοντας τον αμερικανό πρόεδρο να χτυπά εκεί που αφήνουν κενό οι αντίπαλοι. Το '92 ο Μπιλ Κλίντον δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι η οικονομία δεν θα είχε κυρίαρχη θέση στην καμπάνια του. Σήμερα επικεντρώνεται σε μελιστάλαχτες διακηρύξεις για το μέλλον, για τα παιδιά και για τους απόκληρους αυτής της κοινωνίας.

Το κλίμα που δημιουργήθηκε στο συνέδριο του κόμματος, παράλληλα με τις εξαγγελίες που έκανε ο Κλίντον καθώς περιόδευε στις κεντρικές πολιτείες, δίνουν το στίγμα της εκστρατείας του αμερικανού προέδρου. Την ημέρα που στην αίθουσα του United Center οι σύνεδροι δάκρυζαν με την παρουσία του ανθρώπου που έμεινε ανάπηρος από τη δολοφονική απόπειρα ενάντια στον **Ρέιγκαν**, ο Κλίντον διακήρυττε επιπλέον μέτρα για τον περιορισμό της οπλοκατοχής και της οπλοχρησίας.

Λίγο πριν από την κρίσιμη αναμέτρηση άλλωστε ο πρόεδρος Κλίντον δεν έχασε την ευκαιρία να κάνει μια μικρή επίδειξη δύναμης χτυπώντας ιρακινούς στόχους γύρω από τη Βαγδάτη, με αφορμή την επέμβαση του **Σαντάμ Χουσεΐν** στην περιοχή των Κούρδων στο Βόρειο Ιράκ. Το κόλπο είναι γνωστό και έχει πάντα απήχηση στον αμερικανικό λαό. Έτσι, λοιπόν, με τον αέρα που του δίνει η οικονομία, και με παντιέρα το συναίσθημα, ο Μπιλ Κλίντον πολιορκεί με μεγάλες πιθανότητες νίκης τον προεδρικό θώκο.

Η νίκη του Λέμπεντ

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Η Ρωσία έχασε τον πόλεμο στην Τσετσενία και τα στρατεύματά της αποχώρησαν με καταρρακωμένο το ηθικό. Ο στρατηγός Λέμπεντ, όμως, κατατρόπωσε όλους τους αντιπάλους του μέσα στο Κρεμλίνο και προβάλλει τώρα ως ο αδιαμφισβήτητος διάδοχος του προέδρου Γέλτσιν. Πόσο ομαλή θα είναι η πορεία προς τη διαδοχή;

Ο στρατηγός **Λέμπεντ** εξαργύρωσε αμέσως την υποστήριξη που πρόσφερε στον πρόεδρο **Γέλτσιν** στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών. Με την ανάληψη των καθηκόντων του, έθεσε σε εφαρμογή σχέδιο εξόντωσης των αντιπάλων του μέσα στο Κρεμλίνο. Τη μεγάλη ευκαιρία του την έδωσε ο ίδιος ο πρόεδρος Γέλτσιν, όταν τον διόρισε με προεδρικό διάταγμα σύμβουλό του στο θέμα της Τσετσενίας.

Ο στρατηγός είχε ταχθεί από την αρχή υπέρ του τερματισμού της στρατιωτικής επιχείρησης στην Τσετσενία. Όταν μεταβαίνει για πρώτη φορά στην αποσχισθείσα δημοκρατία, υπογράφει ανακωχή με τους αντάρτες και συμφωνεί στη μερική αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων. Λίγη ώρα μετά, τα ρωσικά στρατεύματα χτυπάνε το Γκρόζνυ, την πρωτεύουσα της Τσετσενίας, με θύματα δεκάδες άμαχους. Ο Λέμπεντ ξεσπαθώνει. Κάνει λόγο για τρίτη δύναμη που χειρίζεται την κατάσταση παρασκηνιακά και δεν τον αφήνει να προωθήσει το σχέδιό του ειρήνευσης στην περιοχή. Καταγγέλλει ανοιχτά τον υπουργό των εσωτερικών **Ανατόλι Κουλίκοφ** ότι απεργαζόταν σχέδιο εμπλοκής στον πόλεμο τόσο της Ιγκουσετίας όσο και του Νταγκεσταν, που συνορεύουν με την Τσετσενία.

Οι συνεργάτες του στρατηγού αποκαλύπτουν σκευωρία για να βγει από τη μέση ο Λέμπεντ. Είναι πια σαφές ότι κάποιος στο Κρεμλίνο δεν θέλουν να τερματιστεί ο πόλεμος και, μάλιστα, υπέρ του Λέμπεντ. Ο πρόεδρος Γέλτσιν αρνείται αρχικά να συναντηθεί με τον στρατηγό, για να του μιλήσει αργότερα τηλεφωνικά και να του δώσει το πράσινο φως για να συνεχίσει τις συνο-

μιλίες με τους αντάρτες.

Στις 31 Αυγούστου ο Λέμπεντ υπογράφει με τον ηγέτη των Τσετσένων ειρηνευτική συμφωνία με δύο όρους. Τα ρωσικά στρατεύματα αποχωρούν από την περιοχή και το καθεστώς της Δημοκρατίας γίνεται αντικείμενο διαπραγματεύσεων που θα ολοκληρωθούν σε πέντε χρόνια. Ο Λέμπεντ επιστρέφει στη Ρωσία θριαμβευτής, ενώ ο πρωθυπουργός **Βίκτωρ Τσερνομύρνιν**—από τους κύριους αντιπάλους του στον αγώνα της διαδοχής—αλλά και ο ίδιος ο ρώσος πρόεδρος εκφράζουν επιφυλάξεις για τη συμφωνία, υποστηρίζοντας ότι ορισμένα σημεία θα πρέπει να επανεξεταστούν. Αυτή τη στιγμή ο στρατηγός έχει το πάνω χέρι και, όπως αφήνουν να διαφανεί οι συνεργάτες του, σκοπεύει να ισχυροποιήσει ακόμα περισσότερο τη θέση του στο Συμβούλιο Ασφαλείας, για να υποσκελίσει την κυβέρνηση και να ασκήσει πραγματική εξουσία. Κέρδισε τον πόλεμο;

Ο φοβερός αυτός πόλεμος που ξέσπασε τον Δεκέμβριο του '94 και στοίχισε τη ζωή σε τουλάχιστον 30.000 ανθρώπους—δεν αναφέρουμε τους πρόσφυγες και τα συντρίμια που άφησε πίσω του—αποκάλυψε σε όλο τους το μεγαλείο τις ανοιχτές πληγές της Ρωσίας. Πρώτα απ' όλα το χάος που επικρατεί στον άλλοτε ισχυρό ρωσικό στρατό. Πολλοί στις τάξεις αυτού του αποσπασμένου στρατού έβαλαν στην τσέπη τους λεφτά από τα κονδύλια που ενέκρινε το Κρεμλίνο για τον πόλεμο και από τις πωλήσεις όπλων στους τσετσένους αντάρτες. (γεγονός που δικαιολογεί απόλυτα, γιατί δεν επιθυμούσαν τον τερματισμό του πολέμου). Ο στρατηγός **Λεβ Ρόκχλιν**, διοικητής στην πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση και νυν

πρόεδρος της επιτροπής του Κοινοβουλίου για αμυντικά θέματα, δήλωνε πρόσφατα σε συνέντευξη Τύπου ότι η κατάσταση στο στράτευμα είναι εκρηκτική. Αnéφερε ότι οι αυτοκτονίες στις τάξεις του στρατού έχουν αυξηθεί δραματικά, ενώ η απογοήτευση για τους μισθούς μηνών που δεν καταβάλλονται είναι τέτοια, που έχει βγάλει στους δρόμους τις γυναίκες των στρατευμένων και έχει αναγκάσει τους ίδιους να κάνουν οποιαδήποτε άλλη δουλειά για να ζήσουν. Τις ανησυχίες του συμμερίζεται και ο υπουργός Άμυνας της χώρας **Ιγκόρ Ροντιόνοφ**, που υποστήριξε χαρακτηριστικά: «Ζούμε μια κρίση ανάλογη με αυτή που ζήσαμε μετά τον εμφύλιο, το 1917» (*Independent* 25.4.96).

Η ρωσική ηγεσία, του προέδρου Γέλτσιν συμπεριλαμβανομένου, θα επιθυμούσε ένα μικρό ευέλκτο στράτευμα, αλλά κανείς δεν ξέρει τι βούλονται οι στρατηγοί. Οι σκληροπυρηνικοί του στρατεύματος δεν θα χωνέψουν ποτέ την ήττα στην Τσετσενία και ίσως να αναζητήσουν άλλο τρόπο για να περισώσουν ό,τι έχει μείνει από την αίγλη του πανίσχυρου άλλοτε ρωσικού στρατεύματος.

Ο ρώσος πρόεδρος είναι βαριά άρρωστος, οι εμφανίσεις του πια είναι σπάνιες και από τις προεδρικές εκλογές βρίσκεται σε «διακοπές». Ο αγώνας για τη διαδοχή του αναμένεται σκληρός, αν κρίνουμε από το παιχνίδι που παίχτηκε παρασκηνιακά με το θέμα της Τσετσενίας. Η έκρηξη στο στράτευμα θεωρείται βέβαιη και μένει να δούμε αν υπάρχει τρόπος να απορροφηθούν οι κραδασμοί αυτοί στο εσωτερικό της Ρωσίας. Σε αντίθετη περίπτωση, ο πόλεμος που θα ξεσπάσει θα είναι πολύ χειρότερος απ' αυτόν που μόλις τελείωσε.

Η εξωτερική πολιτική της Π.Γ.Δ. της Μακεδονίας

Ο πρόεδρος της ΠΓΔΜ Κίρο Γκριγκόροφ παραχώρησε στην εφημερίδα *Νόβα Ματσεντόνια* στις 7 Μαΐου 1996 μια σημαντική συνέντευξη στην οποία παραθέτει στοιχεία που αφορούν κυρίως την εξωτερική πολιτική της χώρας του, αλλά και την ευρύτερη-περιφερειακή συνεργασία. Στη συνέντευξη αυτή, ο πρόεδρος της ΠΓΔΜ αναφέρθηκε στο ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου και στο ρόλο της Ρωσίας στη νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική, σε σχέση με το σύστημα ασφαλείας του ΝΑΤΟ. Τα βασικά σημεία αυτής της συνέντευξης αντλήσαμε από τη *Βαλκανική Ενημέρωση* τεύχος 40 του ΕΚΕΜ – και είναι τα παρακάτω.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

«Εμείς πολλές φορές έχουμε εκφράσει δημόσια την άποψή μας, ειδικότερα δε στην Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία είναι αρμόδια για τις συνομιλίες με τις αρχές της χώρας μας σχετικά με τη Συμφωνία συνεργασίας μας. Η θέση μας είναι ότι η προώθηση της δημιουργίας οποιασδήποτε ένωσης των πρώην Γιουγκοσλαβικών ή βαλκανικών ή νοτιοευρωπαϊκών Δημοκρατιών θα αποτελέσει μεγάλο εμπόδιο για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση των χωρών που είναι αποφασισμένες να εφαρμόσουν τις απαιτούμενες αλλαγές. Ταυτόχρονα, η ένταξη των χωρών αυτών, στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα εξαρτηθεί από το κατά πόσον και η τελευταία εξ αυτών, που δεν έχει ξεκαθαρίσει ορισμένα ζητήματα ιδεολογικής ή άλλης κληρονομιάς, είναι έτοιμη να εισέλθει στη διαδικασία του μετασχηματισμού. Ως εκ τούτου, δεν είμαστε εναντίον της δημιουργίας κάποιων συμφωνιών, ακόμη και ενώσεων για οικονομική ή παρόμοια συνεργασία, αλλά αυτό θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα του ενδιαφέροντος όλων των χωρών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Ε.Ε.».

ΓΙΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

«Αναμφίβολα, πρέπει να επισημάνουμε δύο αντιτιθέμενα στοιχεία. Από τη μια

πλευρά υπάρχει η αμοιβαία αναγνώριση “Δημοκρατίας της Μακεδονίας και Ο.Δ. Γερμανίας”. Σήμερα έχουμε συνάψει διπλωματικές σχέσεις με όλους τους γείτονές μας και αυτό είναι σίγουρα στοιχείο που συμβάλλει στη μεγαλύτερη ασφάλεια στα Βαλκάνια και στην απομάκρυνση του κινδύνου εξάπλωσης του πολέμου. Από την άλλη, υπάρχει η σοβαρότητα του ζητήματος του Κοσσυφοπεδίου. Αν δεν αρχίσει ο διάλογος, εάν δεν καθήσουν στο ίδιο τραπέζι και δεν ανοίξουν τα χαρτιά, εάν δεν αναζητηθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση, η οποία σε κάθε περίπτωση θα οδηγεί σε ευρεία [σε σημαντικό βαθμό] αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου εντός των ορίων της Γιουγκοσλαβίας, θεωρώ ότι ο κίνδυνος της ένοπλης σύρραξης στο Κοσσυφοπέδιο και η δημιουργία νέας έντασης στα Βαλκάνια είναι υπαρκτός και σοβαρός. Στην ένοπλη σύρραξη μπορεί να εμπλακούν όλες οι άλλες βαλκανικές χώρες, γι’ αυτό και πρέπει να εργασθούμε σοβαρά ώστε να μη χαθεί περισσότερος χρόνος και να ξεκινήσει η διαδικασία του διαλόγου, της ανοχής και της αναζήτησης κοινά αποδεκτής λύσης».

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

«Σίγουρα η Ρωσία, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, όταν μια σειρά χωρών αποσπάστη-

καν ουσιαστικά από τα σύνορά της, ενεπλάκη άμεσα σε ό,τι συμβαίνει στο ΝΑΤΟ, το μόνο υπάρχον σύστημα ασφαλείας. Η αντίθεσή της με την ένταξη στο ΝΑΤΟ εκείνων των χωρών που είναι στον άμεσο περίγυρό της ή είναι συνδεδεμένες με κοινά σύνορα στο πλαίσιο της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι κατά την άποψή μου κατανοητή. Παράλληλα, είναι κατανοητό και το γεγονός ότι η Πολωνία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και οι άλλες κεντροευρωπαϊκές χώρες ζητούν να εξασφαλίσουν το μέλλον τους με την ένταξη στο σύστημα του ΝΑΤΟ. Εμείς είμαστε στο νότιο άκρο της Ευρώπης όπου υπάρχουν δύο μέλη του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα και η Τουρκία. Τα τμήματα τα οποία καλύπτει η Ελλάδα –αλλά και η Ιταλία– είναι ευαίσθητα και η ένταξη κάποιων γειτονικών κρατών, όπως η Αλβανία και η Δημοκρατία της Μακεδονίας, θα αύξανε την ασφάλεια στο νότιο μέτωπο του ΝΑΤΟ, ενώ από αυτό δεν θα επηρεαζόταν άμεσα η Ρωσία. Γι’ αυτό θεωρώ ότι ο προσανατολισμός μας για ένταξη στο ΝΑΤΟ αποτελεί τον τελικό στόχο μας και προς την κατεύθυνση αυτή θα προβούμε σε όλες τις απαραίτητες μεταβολές στο στρατό, κατά τα πρότυπα των χωρών του ΝΑΤΟ, και θα προετοιμάσουμε τη χώρα, ώστε κάποια μέρα να έλθουμε σε συμφωνία με τα άλλα κράτη-μέλη και να ενταχθούμε στη συμφωνία».

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις· αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN
Ο Αναξίμανδρος και οι αρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
Γ.Σ. KIRK
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά
αποσπάσματα
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
ΛΟΥΓΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ
Στοιχεία αυτοκριτικής
ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας
ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ
Η κριτικής της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά
ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ
Η δική του Φλωμπέρ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Η εργασία στην ποίηση
ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ
Η Άλλη μου πατρίδα
ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»
Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογουστιά
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ
Τσιγγάνικη ορχήστρα
ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ
Ιστορία μιας γραμμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ
Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική
ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη
Ιδέα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ
Ο χορός στους Κουντουριώτες
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο Βασιλιάς που πέθανε
ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

ΤΑ... ΒΡΗΚΑΝ

Ο σέρβος πρόεδρος **Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς** και ο ηγέτης των αλβανοφώνων του Κοσσυφοπεδίου **Ιμπραήμ Ρουγκόβα** κατέληξαν σε συμφωνία, που θα επιτρέψει την επαναλειτουργία των σχολείων και των πανεπιστημίων στο Κόσσοβο. Λεπτομέρειες δεν έγιναν γνωστές, ανακοινώθηκε ωστόσο ότι θα συσταθεί επιτροπή με αντιπροσώπους και των δύο πλευρών που θα επεξεργαστεί στο μέλλον τα επιμέρους σημεία της συμφωνίας.

Το γεγονός σηματοδοτεί εξέλιξεις για τη συνολικότερη διεύθυνση του θέματος των αλβανοφώνων του Κοσσυφοπεδίου. Ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς, αφού επέλυσε τα μείζονος σημασίας θέματα αναγνώρισης της Νέας Γιουγκοσλαβίας από την Κροατία και μοιράσματος της προίκας του Τίτο, αποφάσισε προφανώς να κλείσει και το θέμα του Κοσσυφοπεδίου που, αυτή τη στιγμή, αποτελεί την πιο επικίνδυνη εστία ανάφλεξης στην περιοχή. Είναι αμφίβολο αν αυτό θα λυθεί προς όφελος των αλβανοφώνων, είναι όμως βέβαιο ότι η διδασκαλία επίλυσής του δρομολογήθηκε.

ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΙΣ ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ

Τέρμα σε 25 χρόνια εμφύλιου πολέμου στις Φιλιππίνες έβαλε ή στοχεύει να βάλει η συμφωνία ειρήνης που υπέγραψαν η κυβέρνηση της Μανίλα και οι μουσουλμάνοι ανταρτές. Ο 25ετής πόλεμος που διεξήγαγαν οι μουσουλμάνοι με στόχο τη δημιουργία ενός ανε-

ξάρτητου κράτους στοίχισε τη ζωή σε περισσότερους από 125.000 ανθρώπους. Η συμφωνία επετεύχθη με τη διαμεσολάβηση της Ινδονησίας έπειτα από διαπραγματεύσεις 4 χρόνων και αφού προηγουμένως οι μουσουλμάνοι εγκατέλειψαν το όνειρο της ανεξαρτησίας και περιορίστηκαν σε καθεστώς αυτονομίας. Υπογράφηκε στις 2 του μήνα από τον ηγέτη του Απελευθερωτικού Εθνικού Μετώπου Μόρο και τους εκπροσώπους της κυβέρνησης, παρουσία του προέδρου των Φιλιππίνων, **Φιντέλ Ράμος**, σε μια λαμπρή τελετή στο προεδρικό μέγαρο. Γιορτάστηκε με λαμπρές εκδηλώσεις σε όλη τη χώρα, δεν βρίσκει όμως σύμφωνες όλες τις οργανώσεις που εκπροσωπούν τους μουσουλμάνους και εκφράζονται φόβοι νέας ανάφλεξης.

ΑΠΟΚΗΡΥΞΑΝ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ...

Διαζύγιο από το μαρξιστικό-λενινιστικό παρελθόν τους πήραν οι αλβανοί σοσιαλιστές στο συνέδριο του κόμματος, στις 24 και 25 του μήνα. Μέσα σε μία ώρα οι σύνεδροι υπερψήφισαν τροποποιήσεις στο πρόγραμμα και στο καταστατικό του κόμματος, αποκηρύσσοντας την περίοδο του **Ραμίζ Αλία** και υιοθετώντας ένα σοσιαλδημοκρατικό προφίλ. Το συνέδριο επικιεύθηκε από τη διαμάχη του προέδρου του κόμματος **Φάτος Νάνο** με τους 4 αντιπροέδρους, κανείς όμως από τους συνέδρους δεν τόλμησε να αμφισβητήσει ανοιχτά

τον Νάνο. Κρίσιμη ήταν η ψηφοφορία για τον τρόπο εκλογής του γενικού γραμματέα του κόμματος. Τελικά πέρασε, αν και με μικρή πλειοψηφία, η πρόταση του Νάνο να εκλέξει γραμματέα το γενικό Διοικητικό Συμβούλιο, με σκοπό να μην έχει ο ίδιος να αντιμετωπίσει άλλον ισχυρό άνδρα στο κόμμα. Οι υποψηφιότητες που είχαν προταθεί για τη θέση του προέδρου αποσύρθηκαν.

ΝΑ ΤΡΕΧΕΙ ΤΟ ΑΙΜΑ

Στους δρόμους έχουν βγει οι μεξικανοί διαμαρτυρόμενοι για τη διακυβέρνηση του **Ερνέστο Ζεντίγιο**. Σε μεγάλη διαδήλωση που οργανώθηκε στην πόλη του Μεξικού μιλούσε στο Κογκρέσο και υποσχόταν ότι θα πατάξει «τους τρομοκράτες». Ο λόγος, για μια νέα αριστερή ανταρτική οργάνωση με την ονομασία **Λαϊκός Επαναστατικός Στρατός**, που έκανε την εμφάνισή της πριν από λίγες ημέρες. Στις 28 Αυγούστου, οι αντάρτες της οργάνωσης εξαπέλυσαν συντονισμένες επιθέσεις σε πολλές πόλεις του Με-

ξικού κατά τη διάρκεια των οποίων σκοτώθηκαν 14 άτομα.

ΤΙΤΑΝΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

Δεν τα κατάφεραν τελικά οι Αμερικανοί να ανασύρουν από το βυθό του Ατλαντικού ένα τμήμα του βυθισμένου Τιτανικού, βάρους 20 τόνων. Το πολυδιαφημισμένο εγχείρημα έπεσε στο κενό - ή, για την ακρίβεια, στο βυθό. Το τμήμα του πλοίου που περιελάμβανε δύο καμπίνες της πρώτης θέσης έφτασε στην επιφάνεια της θάλασσας αλλά επέστρεψε στα νερά που το φιλοξένησαν τα τελευταία 84 χρόνια, την ώρα που τα συνεργεία της αμερικανικής εταιρείας το μετέφεραν στο κατάστρωμα ενός ωκεανογραφικού πλοίου. Την προσπάθεια ανέλκυσης, οργανωμένη με μεγάλες παράτες έτσι όπως οι Αμερικανοί ξέρουν, παρακολούθησαν χιλιάδες άνθρωποι, που ταξίδεψαν εκεί σε ειδικά παρακολούθησαν χιλιάδες άνθρωποι που ταξίδεψαν εκεί σε ειδικά νωλωμένο πλοίο και αφού πλήρωσαν «αλμυρό» εισιτήριο...

Ο Αραφάτ υψώνει τους τόνους! Βλέποντας τους Ισραηλινούς να κωλυσιεργούν τις ειρηνευτικές διαδικασίες, απειλεί να κηρύξει νέα Ιντιφάντα. Ώς τότε, όμως, βρήκε την ευκαιρία να απαγορεύσει τα βιβλία του Εντουαρντ Σάιντ - αφού δεν του αρέσουν οι προσεγγίσεις του για την παλαιστινιακή υπόθεση.

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Στον καθρέπτη των ΜΜΕ

Πολύς ο λόγος και η δαιμονολογία για τη μιντιοκρατούμενη εποχή μας, ενόψει μάλιστα και της τηλεοπτικής εκλογικής περιόδου. Η διαπλοκή των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων στους μηχανισμούς παραγωγής των ειδήσεων υπήρχαν και παλιότερα, μόνο που δρούσαν πολύ πιο έμμεσα και υπόγεια. Η σημερινή εποχή, πιο απροκάλυπτη σε πολλούς τομείς, αφήνει πράγματι, λιγότερες χαραμάδες εναλλακτικής πληροφόρησης; Είναι αλήθεια ότι, παρ' όλο που η τεχνική έχει τελειοποιηθεί και διευκολύνει με χίλιους και έναν τρόπους τη δημιουργία, την αναπαραγωγή και τη μετάδοση της πληροφορίας, η ενημέρωσή μας γίνεται συνεχώς όλο και πιο ομοιογενής και άνευρη. Οι πολλαπλές δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία των ειδήσεων δεν επιτρέπει την αντίστοιχη πολλαπλή συμμετοχή των πολιτών στη δημιουργία ή τη λήψη της πληροφορίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στο υψηλό κόστος που απαιτείται για τη λειτουργία των οπτικοακουστικών μέσων και, κατά συνέπεια, στη συγκεντροποίησή τους. Από την άλλη μεριά, η πληθώρα των ΜΜΕ έδειξε τα όρια της κοινωνίας μας. Διευκόλυνε την απομυθοποίηση των πολιτικών και του στείρου ή συνθηματικού πολιτικού λόγου, που ξεσήκωνε χωρίς σοβαρά επιχειρήματα τον ενθουσιασμό. Η οθόνη μπορεί να ξεγελάσει την πρώτη ή τη δεύτερη φορά, αλλά δεν ξεγελά αιωνίως. Η ανάγνωση της εικόνας, όπως και της γραφής παλιότερα, απαιτεί χρόνο και εξοικείωση. Εξάλλου, η ίδια η συνειδητοποίηση της παντοδυναμίας της συμβατικής πληροφόρησης προκαλεί το ξεπέρασμά της και εφευρίσκει διεξόδους προς την «άλλη» ειδησεογραφία.

••• Τα Υπόγεια Ρεύματα (Under-currents) είναι μια διεθνής πρωτοβουλία με έδρα το Λονδίνο για τη δημιουργία εναλλακτικής ειδησεογραφίας με τη χρησιμοποίηση βίντεο-κάμερας από οποιονδήποτε θέλει και για οποιοδήποτε γεγονός ενδιαφέρεται. Οι λήψεις καταχωρούνται σε βιντεοκασέτες και είναι διαθέσιμες σε όποιον ενδιαφέρεται έναντι συνδρομής ή συγκεκριμένης τιμής, αν πρόκειται για πώληση των εικόνων σε μεγάλους ειδησεογραφικούς σταθμούς. Αν θέλετε περισσότερη πληροφόρηση, δεν έχετε παρά να το επιχειρήσετε... Η κεντρική φιλοσοφία που κρύβεται πίσω από τα Υπόγεια Ρεύματα είναι ότι «ο καθένας μας μπορεί να μαγνητοσκοπήσει και υπάρχουν πολλά γεγονότα που πρέπει να καταγραφούν. Είναι πολύ πιο εύκολο από ό,τι νομίζετε και έχει μεγάλη επίδραση στην ενίσχυση μιας καμπάνιας. [...]

Από την εποχή των αδελφών Λυμιέρ μέχρι και σήμερα, η σχέση μεταξύ των εικόνων που παράγει η κάμερα και της πραγματικότητας είναι περίπλοκη. Το ερώτημα είναι με ποιον τρόπο βλέπουμε τον κόσμο γύρω μας: η κάμερα πάντα κατασκευάζει μια πραγματικότητα είτε πρόκειται για ντοκυμανταίρ είτε για ταινία με υπόθεση. Το θέμα είναι ποιος ελέγχει την παραγωγή και τη διανομή των εικόνων που καταγράφει η κάμερα. Ποιανού την πραγματικότητα υπηρετεί η κάμερα;»

••• Το **Εκμέκ**, μια πολιτική συνταγή στο Χαλάνδρι, είναι δίμηνη έκδοση της **Αριστερής Παρέμβασης Πολιτών του Χαλανδρίου**. Κυκλοφορεί και διανέμεται δωρεάν. Είναι τετράφυλλη μεγάλου σχήματος εφημερίδα με πολιτική επικαιρότητα και δημοσιογραφικές έρευνες. Στο τέλος του κύριου άρθρου, στο ανοιξιάτικο 3ο τεύχος υπενθυμίζει στους αναγνώστες: «δεν σας κρύβουμε ότι εξακολουθούμε να χρειαζόμαστε τη γνώμη σας - και φυσικά την οικονομική σας συνδρομή.»

••• Ο **Αναρχικός**, φωτοτυπημένο πολυσέλιδο Δελτίο Πληροφόρησης, εξηγεί στην ταυτότητά του: «Ο Αναρχικός δεν είναι όργανο καμιάς συγκεκριμένης αναρχικής ομάδας. Όσοι συμμετέχουν στην έκδοσή του, αγωνίζονται για μια ελεύθερη, αυτοδιαχειριζόμενη κοινωνία, απαλλαγμένη από κάθε μορφής εξουσία και εμπορικούς-κερδοσκοπικούς νόμους. Στα παραπάνω πλαίσια δεν απαιτείται η καταβολή κανενός είδους αντιτί-

Σκίτσο του B. Vaneville από το εξώφυλλο του βιβλίου *Η επικοινωνία, κοινωνική ανάγκη ή αγορά;* των Ζακ Πομοντί και Ζεράρ Μεταγιέ, εκδόσεις Εθνικό Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών της Γαλλίας - La Documentation Francaise, 1980.

μου για την απόκτηση του τεύχους. Οικονομική και κάθε άλλη ενίσχυση (συνεργασίες, υποδείξεις, ειδήσεις...) είναι ευπρόσδεκτη από όσους συμφωνούν με τις παραπάνω αρχές μας. Η αναπαραγωγή μέρους ή όλης της ύλης, όχι μόνο επιτρέπεται, αλλά και αποτελεί επιδίωξή μας. Η αξιοπρέπεια -και μόνο- επιβάλλει την αναφορά της πηγής των αναδημοσιευμάτων.»

••• Οι **τοίχοι της Αθήνας** αντιστέκονται με τη γνωστή αδιάψευστη κριτική του δρόμου, άλλοτε ανυπόγραφα, άλλοτε με τη υπογραφή του γνωστού σε κύκλο Α. «Κλείστε την Τ.Υ. και ανοίξτε τα μάτια σας», «Λευτεριά στους φυλακισμένους τηλεθεατές», «Ο πολιτισμός τους τελειώνει όταν κόβεται το ρεύμα», «Εσείς προλάβετε να καλωδιώσετε τη μιζέρια σας;», «No gods no masters»...

ΥΓ. Η Ελλάδα αναλογικά με τον πληθυσμό της διαθέτει πολλά και ποικίλα έντυπα εναλλακτικής πληροφόρησης, αλλά για οικονομικούς λόγους και δυσκολίες διανομής δεν κυκλοφορούν ευρέως. Όσα αναφέρουμε πιο πάνω είναι απλώς ενδεικτικά και δεν αποκλείουν και την παρουσίαση μελλοντικά και άλλων παρόμοιων εντύπων. Όσον αφορά τις αξιολογές πρωτοβουλίες εναλλακτικού Τύπου στην ελληνική επαρχία, αποφασίσαμε να τις παρουσιάσουμε σε ιδιαίτερο αφιέρωμα από τη στήλη μας...

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΙΕΣ...

Άραγε, η ελληνική πολιτική στο Μακεδονικό υπαγορεύθηκε από... εγωισμό; Όπως και να 'χει, ο αναγνώστης μας προτρέπει την πολιτική ηγεσία να ολοκληρώνει την ενδιάμεση συμφωνία με τη γειτονική χώρα.

Αγαπητό Αντί,

Σε τηλεοπτικό διάλογο (26.8.1996), ο Νικήτας Κακλαμάνης της ΠΟΛ.ΑΝ. ομολόγησε: «Ξέρουμε ότι τα Σκόπια με όνομα ή χωρίς τ' όνομα Μακεδονία δεν μπορούν ν' απειλήσουν την Ελλάδα, είτε τώρα είτε στο μέλλον. Επιμένουμε, όμως, εμείς γιατί αν σήμερα υποχωρήσουμε στο Σκοπιανό, αύριο θα υποχωρήσουμε στο Αιγαίο ή στην Κύπρο», από τα οποία προκύπτει:

1. Η πολιτική μας στο Μακεδονικό μάλλον τηγάζει από εθνικό εγωισμό και συνεχίζει να υπάρχει για μια... χούφτα ψήφους.
2. Είναι εξωπραγματική κι εθνικά επιζημία, εφόσον επιμένοντας στ' όνομα, στο «ε-πιάργκο» και στις άλλες πιέσεις, αδυνα-

τούμε και υποχωρούμε στο άλλο υπαρκτό μέτωπο προς Ανατολάς. Πρόσφατα, Μακεδονομάχοι μέμφονταν Ευρωπαίους κι Αμερικανούς που δεν συμπαράστέκονταν στα Ίμια και στις «γκριζες ζώνες»...

Ηλίου φαινώτερον, λοιπόν, η ανάγκη ολοκλήρωσης της ενδιάμεσης συμφωνίας. Για το ψευτοπρόβλημα του ονόματος, οι καλοπροαίρετοι ας δούνε όλες τις γεωγραφίες που εκδόθηκαν πριν από το 1992 στη χώρα μας.

Όσο για τη νεότερη ιστορία, η υποκειμενικότητά της είναι δεδομένη (δες Κ. Βακαλόπουλου, *Νεότουρκοι και Μακεδονία*, σελ. 279, και τις εκθέσεις αρ. 37 και 38/1907 του προξένου Σακτούρη που αναφέρονται στον μακεδόνα επαναστάτη Γιάννη Σανδάσκη).

Κι αναμφισβήτητα οι πολλές αντιφάσεις μας μεγαλώνουν όσο αποκαλούμε τη Νότια Αλβανία «Βόρειο Ήπειρο» ή την τουρκική Θράκη «Ανατολική Θράκη».

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Γιάννης Πούνιος
Σέρρες

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ

Θεωρία και πράξη, ενόψει της εκλογικής σύγκρουσης. Σαν μανιφέστο δεν ακούγεται;

Αγαπητό Αντί,

Στα τέλη του 1995 επεσήμανα από τις στήλες σου τη ραγδαία επιδείνωση της κατάστασης της εργαζόμενης ανθρωπότητας, εξαιτίας του γεγονότος ότι ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός χρησιμοποιεί τα μεγαλειώδη επιτεύγματα της τεχνολογικής επανάστασης, για την επιβολή της νέας τάξης πραγμάτων.

Υπογράμμισα μάλιστα ότι ο Κ. Μαρξ, στις σημειώσεις του για τις μηχανές, προειδοποίησε (1860) ότι ο αυτοματισμός θα θέσει εκποδόν την εργασία, και το όλο σύστημα της ανταλλακτικής οικονομίας θα καταρρεύσει.

Ο Τ. Ρίφκιν στην ογκώδη και εμπειριστωμένη εργασία του *Το τέλος της εργασίας* επισημαίνει ότι το τέλος της είναι ήδη ορατό και προτείνει ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο.

ΟΙ «ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ...»

«Συντρόφισσες και σύντροφοι». Ακούγοντας αυτή την προσφώνηση (στο ΠΑΣΟΚικό συνέδριο), η αριστερά της επαναστατικής ρήξης (με την αστική κοινωνία), της εξορίας, της αντίστασης, των νεκρών συντρόφων για τον καινούργιο κόσμο του σοσιαλισμού δεν μπορεί παρά να ένωσε μια συναισθηματική αναστάτωση, σαν τον απόηχο μιας ιστορικής και ψυχολογικής στρέβλωσης. Ίσως, δεν υπάρχει πιο χαρακτηριστική λέξη που να σηματοδοτεί τη συνειδητή και συστηματική προσπάθεια της υποκατάστασης της εξηντάχρονης (το 1970-80) βασιανιστικής προσπάθειας της αριστεράς –σαν η ιστορικο-πολιτική έκφραση των ανθρώπων της εργασίας και του μόχθου– από ένα κόμμα, που έβαλε σαν προμετωπίδα του τον «σοσιαλισμό», για να μπορεί να τον «προδίδει» καλύτερα...

Βέβαια, για να πούμε και την πραγματικότητα με το όνομά της, κανείς δεν είχε την απαίτηση σε μια ιστορική περίοδο παγκόσμιας στρατηγικής νίκης των δυνάμεων της αντεπανάστασης, να περιμένουμε τη «νίκη» του σοσιαλισμού στην Ελλάδα!

Αλλά, κανείς και πουθενά, δεν βλέπει προσπάθειες για τη δημιουργία προϋποθέσεων για μια μελλοντική ρήξη με την κεφαλαιοκρατική κοινωνία. Αντίθετα, οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι.

Ίσως, σ' αυτό το μεταβατικό –από ιστορική άποψη– στάδιο, το ψυχολογικό σύνδρομο που ζει το κόμμα του ΠΑΣΟΚ να του δίνει την ιστορική ψευδαίσθηση, πως: «ναι... είμαστε σοσιαλιστές... σύντροφοι...!»

Αυτό ίσως είναι το ιστορικό παράδοξο της μεταβατικής φάσης του που ζει η πα-

γκόσμια Ιστορία, μετά την αυτοδιάλυση της κρατικής εξουσίας των κομμουνιστικών κομμάτων που προσπάθησαν –στρεβλά– να βιώσουν (και να βιάσουν τον ιστορικό ρυθμό), το ιστορικό πρωθύστερο της κυριαρχίας της επαναστατικής συνειδησης πάνω στις δυνατότητες της ίδιας της Ιστορίας να μπορέσει να βιώσει τον σοσιαλισμό...

Θα ήταν –ίσως– εξαιρετικά ενδιαφέρον –από την άποψη της κοινωνικής και ιστορικής ψυχολογίας– να μας πουν οι σύντροφισσες και οι σύντροφοι, που μισθοδοτούνται πλουσιοπάροχα από τον πενόμενο «λαό τους» (δηλαδή, το σύνολο σχεδόν των συνέδρων του συνεδρίου της νεολαίας, και το 40% του κομματικού συνεδρίου) πώς αισθάνονται σαν «οι οικοδόμοι του σοσιαλισμού» και οι «χαλαστές» της αστικής κοινωνίας την οποίαν και διαχειρίζονται (στην οικονομία, την κρατική εξουσία και την ιδεολογία!)

Εδώ βέβαια, δεν χρειάζεται η ψυχαναλυτική μυθολογία, παρά μια διαλεκτική-μαρξιστική ανάλυση, των σχέσεων εργασίας, ιδιοκτησίας και των υλικών όρων ζωής και ύπαρξης των αρχιμαστόρων του «ελληνικού σοσιαλισμού...»

Άλλωστε, το αριστερό προφίλ, που πολύ χαρακτηριστικά περιέγραψε ο κ. Σημίτης, δηλαδή, το καπιταλιστικό προφίλ του σοσιαλισμού, που ονειρεύεται [προσκαλώντας στο χτίσιμο της εκσυγχρονιστικής αναμόρφωσης της αστικής κοινωνίας και τον Συνασπισμό], τα λέγει όλα...

Και η αριστερά ακόμη δεν πήρε θέση. Τι περιμένει; Δεν ξέρει τίποτε από την 22χρονη πολιτική και θεωρητική(!) πρακτική του ΠΑΣΟΚ;

Ο Κ. Μαξ, λέει ο Ρίφκιν, στον πρώτο τόμο του Κεφαλαίου (1867) προέβλεψε ότι η ολοένα και μεγαλύτερη αυτοματοποίηση της παραγωγής θα είχε σαν αποτέλεσμα, κάποια στιγμή, την πλήρη εξαφάνιση του εργαζομένου. Από την άλλη, το κέρδος βγαίνει από την υπεραξία – και παραγωγή χωρίς κέρδος είναι αδύνατη.

Ραγδαία, λοιπόν, επιδείνωση σε παγκόσμια κλίμακα που απαιτεί για την αποτροπή της ευρείας συνεργασίες σε εθνική, πανευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα. Η δική μας πολύπλευρη κρίση είναι υποπροϊόν της παγκόσμιας κρίσης του παγκοσμιοποιημένου πλέον καπιταλιστικού συστήματος. Μπροστά μας έχουμε πρόωρες εκλογές παλαιοκομματικής νοοτροπίας που αποσκοπούν τη διαίωνιση μιας απαράδεκτης πλέον κατάστασης. Οφείλουμε να θέσουμε μπροστά στο εκλογικό σώμα τα οξύτατα, εθνικά, αναπτυξιακά, οικονομικά και πολιτικά ζητήματα και τις σωστές διαχρονικές λύσεις τους. Η παρατεινόμενη λιτότητα, η αυξανόμενη ανεργία και η γενική κρίση σε όλους τους τομείς αύριο θα ωχριούν μπροστά στην επερχόμενη συντριβή των εργαζομένων, αγροτών, μικρομεσαίων, αλλά και των αξιών και των θεσμών.

Να καταδείξουμε ότι όλα αυτά είναι συνέπεια του γεγονότος ότι ο παγκοσμιοποιη-

μένος καπιταλισμός χρησιμοποιεί τα τεράστια επιτεύγματα της τεχνολογίας και της επιστήμης προς ίδιον αποκλειστικά όφελος. Κανένα σοβαρό πρόβλημά μας δεν μπορεί να λυθεί δομικά και διαχρονικά έξω απ' αυτή την παγκόσμια διάστασή του στην εποχή μας.

Τις θέσεις της Ν.Δ. και του ΠΑΣΟΚ τις ξέραμε. Αυτοί θέλουν αυτή την εναλλασσόμενη δικομματική διαχείριση και συντήρηση που δεν αίρει τα αδιέξοδα.

Μπορούμε και πρέπει να κάνουμε τις επικείμενες εκλογές αφετηρία για ριζικές αλλαγές.

Φιλικά
Τ. Πέτροβας
Αθήνα

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

Φτηνό εισιτήριο στα γήπεδα ζητεί από τις ποδοσφαιρικές ομάδες ο επιστολογράφος μας.

Κύριε διευθυντά,

Αν στην πολιτική χρειάζεται επανάσταση, αυτό ισχύει περισσότερο για το χώρο του αθλητισμού και του ποδοσφαίρου. Προηγείται όμως σαν καθήκον η κάθαρση και ο εκδημοκρατισμός. Καλούνται οι υγιώς σκεπτόμενοι φίλαθλοι να πάρουν πρωτοβου-

λίες τόσο στα ερασιτεχνικά σωματεία των ομάδων τους όσο και στις ΠΑΕ για κάθαρση. Να κυνηγήσουν τυχόν τυχοδιώκτες και γκάνγκστερ προέδρους όταν δεν καθιερώνουν φτηνό εισιτήριο –500, 1.000 δρχ.– στο 1/3 του γηπέδου. Προσωπικά, δεν με συγκινεί ένας αγώνας ποδοσφαίρου στο αγωνιστικό του σκέλος· όταν πηγαίνω στο γήπεδο, παρακολουθώ άλλα πράγματα. Θέλω οργάνωση, γιορτή, φιέστα, γεμάτο γήπεδο, έξυπνα συνθήματα, τυμπανιστές, σαλπικτές και πολλά άλλα. Βαθμολογώ πολύ αυστηρά με μηδέν τη διοίκηση όταν έχει το γήπεδο άδειο. Αυτό ισχύει περισσότερο για την ΑΕΚ. Αν η διοίκηση θέλει τίτλο και να βοηθήσει τη νέα τεχνική ηγεσία, πρέπει να καθιερώσει τουλάχιστον τρεις αγώνες δωρεάν, εισιτήριο 500-1.000 στον πρώτο γύρο, ώστε να τεθεί η ομάδα επικεφαλής της βαθμολογίας και να οργανώσει σωστά τις δημόσιες σχέσεις. Όσες ομάδες από τις μεγάλες καθιερώσουν φτηνό εισιτήριο θα διεκδικήσουν σίγουρα θέση στην Ευρώπη και ίσως στον τίτλο. Ο Αθλητισμός και το ποδόσφαιρο είναι σοβαρή κοινωνική εκδήλωση που θα πρέπει να κοινωνικοποιεί τον φίλαθλο και όχι να τον απολιτικοποιεί.

Κώστας Λαγός
Μέλος της ερασιτεχνικής ΑΕΚ-
Πέτα Αρτας

Ζούμε σε μια παγκόσμια μεταβατική περίοδο, όπου η ίδια η ιστορία δεν έχει πολιτική και ιδεολογική ταυτότητα, γιατί την έχασε στην προσπάθειά της με τα Κ.Κ. να ζήσει συνειδητά την ίδια της την πορεία στο παρόν και το μέλλον...

Έτσι, μπορούμε να «συγχωρήσουμε» –από ιστορική και ψυχολογική άποψη– το ΠΑΣΟΚ, που πήρε και ντύθηκε μια ιδεολογική και μια πολιτική ταυτότητα, που άλλοι, που την απόκτησαν –δικαία– με αίμα και αγώνες, την ξεπούλησαν φτηνά, γιατί τελικά δεν ήξεραν (και δείχνουν και τώρα να μην ξέρουν), τι να την κάνουν...

Όμως, μια και η πολιτική θεωρία είναι η συνειδητή έκφραση της οικονομίας, δεν θ' αργήσει η επαναστατική αριστερά να ξαναδιατυπώσει καινούργιες τακτικές και στρατηγικές απόψεις για την σοσιαλιστική κοινωνία, που θα αντικαταστήσει την κεφαλαιοκρατική... που μοιάζει να γεύεται ξένοιαστη την στρατηγική ήττα των επαναστατικών δυνάμεων στην παγκόσμια σκακιέρα.

Το ερώτημα είναι, πώς νιώθουν οι «συντρόφισσες και οι σύντροφοι» του ΠΑΣΟΚ με το «κοστούμι» του σοσιαλισμού που φόρεσαν, κι αν έχουν την ιστορική συνειδηση πως διαχειρίζονται και συντηρούν την κρίση της αστικής κοινωνίας. Άλλωστε, η ιστορική (και επαναστατική) πείρα, διδάσκει, πως δεν μπορείς να ζητήσεις εκ των προτέρων ευθύνες, για κάθε πολιτική σου ενέργεια– αλλά, μόνον εκ των υστέρων, γιατί η Ιστορία κρύβει παγίδες σ' αυτούς που τη φτιάχνουν.

Προσωπικά, πιστεύω, πως θα αποδειχθεί ποιος ή ποιοι κατάστρωσαν συνειδητά το στρατηγικό σχέδιο της άλωσης της επαναστατικής-σοσιαλιστικής ιδεολογίας, και με ποιον απώτερο στόχο... (και οι άλλοι, έτσι, βολεύτηκαν στο ενοχοποι-

ημένο πολιτικό και επαναστατικό τους υποσυνείδητο...) και συνεργάστηκαν μαζί τους.

Βέβαια, ο καθένας παίρνει το επίθετο ή το όνομα που θέλει...

Άλλωστε η πραγματική –από ιστορική άποψη– αριστερά, είχε εγκαταλείψει τη σοσιαλιστική κοινωνία, χάνοντας τον μπούσουλα μέσα στην παραζάλη της επαναστατικής ανοικοδόμησης.

Το ίδιο άλλωστε έπαθε και η αστική επανάσταση, με τον Ναπολέοντα και τους στρατηγούς του, που σαν άλλοι Γκορμπατσώφ, Γιέλτσιν και Γκρατσώφ, δολοφόνησαν την καρδιά της επανάστασης του 1789 εξολοθρεύοντας τους πρωτεργάτες της, ξαναδίνοντας τα προνόμια στην Εκκλησία και ξαναφέροντας τους βασιλιάδες.

Και επειδή η σοσιαλιστική κοινωνία είναι η κοινωνία του μέλλοντος της ανθρωπότητας, ίσως συγχωρεθεί στους πρωτομάστορες του ΠΑΣΟΚ (γι' αυτούς μιλάμε, και όχι για τη βάση του), ότι βάφτισαν τον εαυτό τους με ένα όνομα που δεν τους ταίριαζε –έτσι σύντροφοι;– σαν το άλλοθι της πολιτικής τους ύπαρξης που νομιμοποιούσε στην αυτοσυνειδήσή τους, τη συμμετοχή τους στο «χτίσιμο» ενός οράματος, που τους απάλλασε έτσι από την ενοχή της νομής (και διανομής) της κρατικής εξουσίας και του κοινωνικού πλούτου...

Άλλωστε, το προπατορικό αμάρτημα ανήκει δικαίωμα στους «κομμουνιστές». Έτσι δεν είναι «συντρόφισσες και σύντροφοι;»

Δρ. Γιάννης Γ. Γαλανός

Internet

COPYRIGHT BLUES

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@compulink.gr

Copyright: ουσ./επίθ. πνευματική ιδιοκτησία, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, συγγραφικά δικαιώματα | ρμ. καταθέτω νομίμως <βιβλίο>, κατοχυρώνω <συγγραφικά δικαιώματα, αποκλειστικό δικαίωμα ανατύπωσης>.
Blues: ουσ. μπλουζ <είδος μουσικής των μαύρων της Αμερικής> | (μεταφ.) πλήξη, μελαγχολίες, κατήφεια, ακεφιές. (...)

«Ίσως το πιο σημαντικό απ' όλα να είναι ο πολιτισμικός νόμος του τηλε-κόσμου. Τα δίκτυα προάγουν την δυνατότητα επιλογής, η δυνατότητα επιλογής εμπλουτίζει την ποιότητα και η ποιότητα ευνοεί την αρετή.»

George Gilder, «Angst and awe on the Internet», *Forbes ASAP*, 4 Δεκ. 1995

ΟΤΑΝ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ '95 παιδευόμουν να τεκμηριώσω την εισήγησή μου στο Διεθνές Συμπόσιο που οργάνωσε το περιοδικό *Αντί* για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και την πορεία τους προς την επερχόμενη Κοινωνία των Πληροφοριών, δεν είχα συνειδητοποιήσει πόσο κοντά βρισκόμαστε στη στιγμή εκείνη που θα παρουσιάζονταν οι πρώτες αψιμαχίες για τα πνευματικά δικαιώματα στον Κυβερνοχώρο.

Αφορμή για το άρθρο αυτό αποτέλεσαν μερικές φράσεις από το περί πνευματικών δικαιωμάτων κείμενο που υπάρχει στον κόμβο ΟΔΥΣΣΕΑΣ του Υπουργείου Πολιτισμού, το οποίο παραθέτουμε ολόκληρο σε διπλανή στήλη (οι υπογραμμίσεις, δικές μας).

Τότε, ανάμεσα σε πολλά άλλα, φύλαξα κι ένα άρθρο του Nico Colchester¹ που μίλούσε για τον εφιάλτη που μέλλουν –ίσως– να ζήσουν οι εκδότες συμβατικών εντύπων σε ένα περιβάλλον στο οποίο, με-

ταξύ πολλών άλλων ανήκουστων, «τα πνευματικά δικαιώματα θα είναι αδύνατο να περιφρουρηθούν».

Φυσικά, ο Nico Colchester, διευθυντής σύνταξης της *Economist Intelligence Unit*, έγραφε για τον εφιάλτη αυτόν ευρισκόμενος στην άλλη πλευρά του φράχτη από εκείνη απ' την οποία θα εξετάσουμε το πρόβλημα. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός δεν αλλάζει τίποτα στο σκηνικό του εφιάλτη, απ' όποια πλευρά του φράχτη κι αν βρίσκεται κανείς. Και βέβαια, δεν πρόκειται για ένα απλό νομικό ζήτημα, από εκείνα που διευθετούνται εύκολα. Ήδη, τα σχετικά διεθνή νομικά ζητήματα που ανακύπτουν στον Κυβερνοχώρο αναμένεται να τεθούν για συζήτηση στον Παγκόσμιο Οργανισμό για τα Πνευματικά Δικαιώματα (WIPO²) τον ερχόμενο Δεκέμβριο. Στις ΗΠΑ υπάρχει και αναπτύσσεται ένα όλο και αυξανόμενο κύμα αντίθεσης σε μερικές ακραίες θέσεις που φαίνεται να υιοθετεί ο μηχανισμός τον οποίο οι Αμερικανοί συνηθίζουν να ονομάζουν κομπά «the Clinton Administration». Δεν διστάζουν, μάλιστα, να μιλούν για την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του: από τη μια προωθεί τη «φιλελεύθερη» και άκρως «δημοκρατική» θέση πως δεν πρέπει να τίθενται περιορισμοί στα νέα μέσα –τα περί «απορρύθμισης» των ΜΜΕ γνωστά– κι από την άλλη να προωθεί μια σειρά ρυθμίσεων που αγγίζουν τα όρια της πρακτικής του Μεγάλου Αδελφού, όπως τον όρισε ο Όργουελ (κατά την ταπεινή μου γνώμη, δεν υπάρχει τίποτε αλλοπρόσαλλο στη συμπεριφορά αυτή, αλλά αυτό είναι άλλου παπά ευαγγέλιο).

Όπως είναι αυτονόητο, δεν πρόκειται να αναφερθώ στις νομικές παραμέτρους του προβλήματος. Οι γνώσεις μου είναι ανεπαρκέστατες για ν' αναμετρηθώ στο πεδίο αυτό, π.χ. με τους νομικούς οι οποίοι συνέ-

ταξαν εκείνο το κείμενο που καθιστά το υπουργείο Πολιτισμού τρόπον τινά ιδιοκτήτη άμα και δραγάτη του συνόλου της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Δεν έχω καμιά αμφιβολία πως, τυπικά τουλάχιστον, έχουν το δίκιο με το μέρος τους και είμαι έτοιμος να δεχτώ όλα τους τα νομικά επιχειρήματα: ουδείς ψόγος!

Πέρα, όμως, από τα νομικά θέματα, υπάρχει και η πραγματικότητα, που είναι πεισματάρα και αρνείται να υποταχθεί σε νόμους και διατάγματα τα οποία δεν έχουν καμιά –ή σχεδόν καμιά– σχέση μ' αυτήν. Γιατί, πέρα από το σλόγκαν «*Η Πληροφορία είναι από τη φύση της ελεύθερη*»³, είναι γεγονός αναμφισβήτητο πως δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που ανακύπτουν στον Κυβερνοχώρο με επιδέξιες ή αδέξιες επεκτάσεις των υπαρχόντων θεσμών και θεσμίμων. Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει η Esther Dyson της EFF σε ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον κείμενό της⁴, «οι νόμοι της Φυσικής φαίνονται να αλλάζουν όταν μπαίνει κανείς σε ένα νέο περιβάλλον, όπως είναι, για παράδειγμα, το βαρυτικό πεδίο στην επιφάνεια της Σελήνης – ή το Internet με την εύκολη αναπαραγωγή των περιεχομένων του. (...) Υποστηρίζουμε ότι η πρόσφατα αποκαλυφθείσα φυσική της μεταφοράς της Πληροφορίας στο διαδίκτυο θα αλλάξει την οικονομία και, ίσως τελικά και τους νόμους που διέπουν τη δημιουργία και τη διάχυση της πνευματικής ιδιοκτησίας, ή, αν θέλετε, του [πνευματικού] περιεχομένου, για ν' αποφύγουμε την *a priori* τεκμαιρόμενη ιδιοκτησία.»

Ακόμα πιο παραστατικά, ο John Perry-Barlow, από τους ιδρυτές της EFF (και στιχουργός των Grateful Dead), σε ένα εξαιρετικό άρθρο του στο περιοδικό *Wired*, κάνει μερικές ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις: «Το πλοίο –οι συσσωρευμένοι

κανόνες του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων και ευρεσιτεχνιών—είχε κατασκευαστεί για να μεταφέρει μορφές και μεθόδους έκφρασης εντελώς διαφορετικές από το άυλο φορτίο που σήμερα καλείται να μεταφέρει. Μπάζει νερά τόσο από μέσα, όσο κι' απ' έξω. Οι νομικές προσπάθειες για να κρατηθεί το παλιό αυτό σκαρί σε κατάσταση πλεύσης λαμβάνουν τρεις μορφές: φρενιτιώδης αναδιάταξη των καθισμάτων στο κατάστρωμα, αγριωπές προειδοποιήσεις προς τους επιβάτες πως θα έχουν να αντιμετωπίσουν αυστηρές ποινικές κυρώσεις εάν βουλιάξει και ατάραχη άρνηση με ανέκφραστα μάτια. (...) Οι έννοιες της ιδιοκτησίας, της αξίας, του κατέχειν, αυτού καθ' εαυτού του πλούτου υφίστανται τις πιο θεμελιώδεις αλλαγές από την εποχή που οι Σουμέριοι σκάλισαν ιερογλυφικά σε υγρό πηλό και τα ονόμασαν αποθηκευμένο σιτάρι. Πολύ λίγοι συνειδητοποιούν πόσο τεράστια είναι αυτή η μεταβολή και μόνο ελάχιστοι από αυτούς είναι δικηγόροι ή δημόσιοι λειτουργοί.»

Οι αντικειμενικές συνθήκες ανατρέπονται καθώς «η βασική οικονομική διάκριση ανάμεσα στην πληροφορία και στη φυσική ιδιοκτησία είναι ότι η πληροφορία μπορεί να μεταβιβαστεί χωρίς να φύγει από την κατοχή του αρχικού της κατόχου: Εάν σας πουλήσω το άλογό μου, δεν θα μπορώ μετά να το ιππεύω. Εάν σας πουλήσω αυτά που γνωρίζω, θα τα γνωρίζουμε και οι δύο μας.» Το πρόβλημα είναι πως κάποιοι προσπαθούν να λύσουν καινούργια προβλήματα με παλιές, δήθεν «δοκιμασμένες» συνταγές: Είναι μάλλον βέβαιο πως είτε θα αποτύχουν παταγωδώς, είτε θα παραγάγουν θεσμικά τέρατα. Η δεύτερη αυτή προοπτική βρίσκεται προ των πυλών.

Το φαινόμενο δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό. Ήδη στις ΗΠΑ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζονται παρόμοια και πολύ πιο επικίνδυνα φαινόμενα. Δεν είναι τυχαίο πως το Συμβουλευτικό Νομικό Συμβούλιο (Legal Advisory Board, LAB) της Ε.Ε. επισημαίνει πως οι σχετικές θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων στις Λεωφόρους των Πληροφοριών (οι γνωστές και ως Green Paper/Πράσινη Βίβλος), όχι μόνο δεν λαμβάνουν υπ' όψιν σχεδόν καθόλου τις θέσεις αυτών που χρησιμοποιούν προϊόντα τα οποία καλύπτονται από τους νόμους περί πνευματικών δικαιωμάτων, αλλά και πως μερικές από τις προβλέψεις

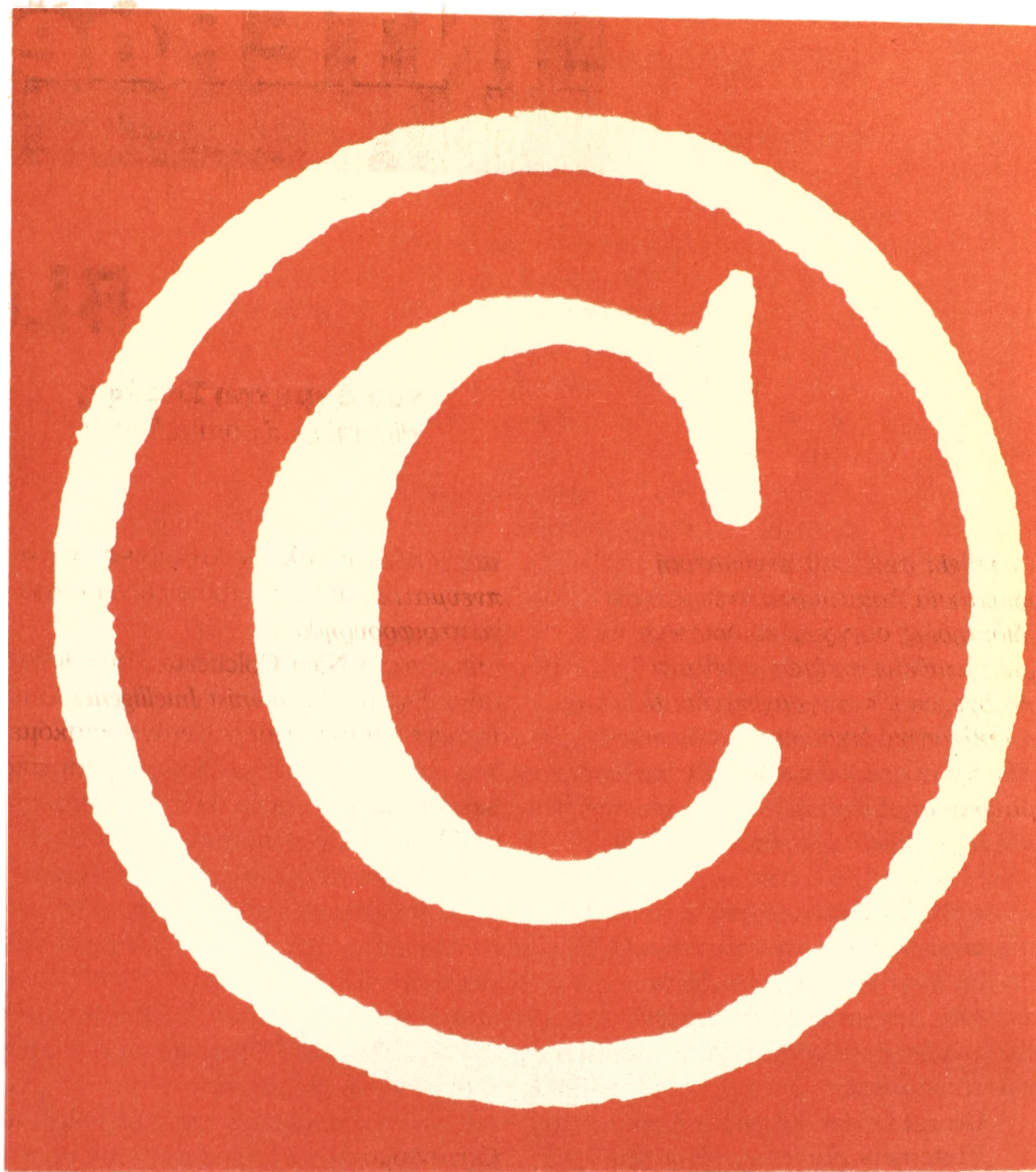
τους θίγουν κάποια από τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα⁶.

Φυσικά, ο μέσος πολίτης της Ευρώπης (και των ΗΠΑ, εν πολλοίς) κοιμάται τον ύπνο του δικαίου, καθώς όλα αυτά και δυσνόητα είναι και δεν αποτελούν αντικείμενο καθημερινής συζήτησης στους ανά την υφήλιο καφεενέδες. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σπανίως αναφέρονται σε τέτοια θέματα, ενώ έχουν θέσει στο στόχαστρο το Internet, αυτόν τον καταρριμμένο χώρο μαζικής δράσης όλων των παιδεραστών της Γης. Άλλωστε, ελάχιστοι είναι εκείνοι που προσπαθούν να ενημερώσουν ευρύτερα τους πολίτες για το τι ακριβώς μαγειρεύεται από τους επίδοξους τροχονόμους οι οποίοι φιλοδοξούν να ελέγχουν ποιος, πώς και τι θα κινείται στις Λεωφόρους των Πληροφοριών.

Είναι όμως αυτόχρημα τραγικό να γνω-

ρίζουμε πιο πολλά για τους κινδύνους που απειλούν με εξαφάνιση τη φώκια monachus-monachus παρά γι' αυτούς που απειλούν να φαλκιδεύσουν κάποια από τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματά μας. Κι ακόμα πιο τραγικό είναι να μην διατυπώνεται προβληματισμός για τα προβλήματα αυτά που θα φουντώσουν στο εγγύτατο μέλλον και θα μας αγγίξουν, είτε το θέλουμε είτε όχι.

Σε ό,τι αφορά τώρα το ειδικό θέμα της ιδιοκτησίας και της προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων στα αντικείμενα της πολιτισμικής κληρονομιάς ενός ολόκληρου και πανάρχαιου έθνους, όπως είναι το ελληνικό, τι να πει κανείς; Ανάμεσα στον πολιτισμικό νόμο αυτού του θαυματού καινούριου τηλε-κόσμου που ευαγγελίζονται οι «νεο-ουτοπιστές» σαν τον George Gilder και σε παρόμοιες ρυθμί-

Rob Scholte: *Autoportret*, 1988
Απο τον κατάλογο της συλλογής Δάκη Ιωάννου

COPYRIGHT © 1995, 1995 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τα πνευματικά δικαιώματα του ΟΔΥΣΣΕΑ ως συνόλου ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού (Πληροφορίες Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων του ΥΠΠΟ, Μπουμπουλίνας 20-22, Αθήνα 106 82, fax: 82.01.373, τηλ: 82.01.637).

Τα πνευματικά δικαιώματα των φωτογραφιών, των κειμένων και λοιπών επιμέρους στοιχείων ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού και οποιαδήποτε αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, παρουσίαση στο κοινό, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή αναμετάδοση ψηφιακή εκπομπή, ψηφιακή ραδιοτηλεοπτική αναμετάδοση και γενικά οποιαδήποτε χρήση ή εκμετάλλευση ή διάδοση οποιουδήποτε στοιχείου σε έντυπη, ηλεκτρονική, ψηφιακή ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και με οποιοδήποτε μέσο απαιτεί προηγούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού κατά τα ανωτέρω.

Απαγορεύεται η ανατύπωση, αναπαραγωγή, παρουσίαση στο κοινό, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή αναμετάδοση, ψηφιακή εκπομπή, ψηφιακή ραδιοτηλεοπτική αναμετάδοση και γενικά οποιαδήποτε χρήση ή εκμετάλλευση ή διάδοση οποιουδήποτε στοιχείου σε έντυπη, ηλεκτρονική, ψηφιακή ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και με οποιοδήποτε μέσο μέρους ή του συνόλου του κόμβου ΟΔΥΣΣΕΥΣ, χωρίς την προηγούμενη άδεια του ΥΠΠΟ.

Από την απαγόρευση εξαιρείται μόνο η ενότητα «Ανακοινώσεις - Δελτία Τύπου».

Η οποιαδήποτε αναφορά σε μεμονωμένες σελίδες στον κόμβο ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού γίνεται μόνο με ταυτόχρονη αναφορά όλου του κόμβου.

Τα πνευματικά δικαιώματα οποιασδήποτε απεικόνισης αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και αντικειμένων της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού και οποιαδήποτε δημοσίευση, αναπαραγωγή, παρουσίαση στο κοινό, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση ή αναμετάδοση, ψηφιακή εκπομπή, ψηφιακή ραδιοτηλεοπτική αναμετάδοση και γενικά οποιαδήποτε χρήση ή εκμετάλλευση ή διάδοσή τους σε οποιαδήποτε μορφή, ηλεκτρονική, ψηφιακή ή άλλη και με οποιοδήποτε μέσο απαιτεί την προηγούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού.

Απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται όλα τα στοιχεία του κόμβου ΟΔΥΣΣΕΥΣ, αλλά και γενικότερα όλα τα στοιχεία της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ως σήματα ή σχέδια και υποδείγματα χωρίς την προηγούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού.

Αρμόδιος φορέας για την διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ, Πανεπιστημίου 54, Αθήνα τηλ. 32.53.901-6, Fax: 3242684).

Η επαναχρησιμοποίηση προγραμματιστικών λειτουργιών που υλοποιούνται στον κόμβο ΟΔΥΣΣΕΥΣ του Υπουργείου Πολιτισμού απαιτεί την προηγούμενη άδεια του Εργαστηρίου Αρχιτεκτονικών Υψηλών Επιδόσεων του Τμήματος Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Πατρών (τηλ: 061 - 99.37.95).

Για περαιτέρω ενημέρωση για τα πνευματικά δικαιώματα μπορείτε να απευθύνεσθε στον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Μετσόβου 5, 10682 Αθήνα, τηλ. 8253715. Fax: 8253732).

σεις φαίνεται να υπάρχει απόσταση πολλών χιλιάδων ετών φωτός.

Πρώτα πρώτα, αποτελεί κοινό τόπο να λέμε πως αυτό που οφείλει να προβάλλει και να προσφέρει –και όχι μόνο να επικαλείται– η Ελλάδα χωρίς φειδώ στην Παγκόσμια Κοινότητα είναι η ιστορία και ο πολιτισμός της. Απ' όσο γνωρίζω, είναι η πρώτη φορά που αυτά τα στοιχεία αποκτούν με τόσο ξεκάθαρο τρόπο εμπορευματική αξία και μάλιστα από τον φορέα που είναι κατ' εξοχήν υπεύθυνος για την ηθική και υλική προστασία και προβολή τους. Οι περιορισμοί στη ροή αυτής της πληροφορίας, σήμερα για μερικά χιλιάδραχμα που πιθανόν θα προσποριστεί το

ΤΑΠΑ και αύριο, στο όνομα Κύριος οίδε ποιων άλλων πολιτισμικών σκοπιμοτήτων, νομίζω πως δεν προσφέρει κανενός είδους υπηρεσία στην πατρίδα μας αλλά και στη διεθνή κοινότητα. Γιατί μπορεί, π.χ. ο Παρθενώνας να βρίσκεται στην Αθήνα και να φυλάσσεται (όπως φυλάσσεται) και να συντηρείται (όπως συντηρείται) από υπαλλήλους του υπουργείου Πολιτισμού, είναι όμως ταυτόχρονα κτήμα και σύμβολο όλου του ανθρώπινου πολιτισμού.

Βέβαια θα υπάρξουν κι εκείνοι που θα αντιτείνουν πως είναι ανάγκη να προστατεύονται τα μνημεία αυτά από την κακομεταχείριση που τους επιφυλάσσει η πε-

ριρρέουσα διεθνής ασέβεια και κακογουστιά. Η απάντηση είναι πως ούτε η Τζοκόνα του Leonardo da Vinci έχασε το μυστηριώδες της χαμόγελο, την αξία και την αξιοπρέπειά της επειδή η εικόνα της έγινε περιτύλιγμα σε (ελληνικής παραγωγής) σοκολατάκι ούτε ο Παρθενώνας το μήνυμα που εκπέμπει εδώ και 2.500 χρόνια επειδή κάποιοι (αμερικανοί) διαφημιστές έκριναν σκόπιμο ν' αντικαταστήσουν σε μια εικόνα τις κολώνες του με μπουκάλια της Coca Cola. Κι ακόμα πιο πολύ, ποιος θα διαφυλάξει τα πανανθρώπινα αυτά κτήματα από την πιθανή κακογουστιά και ασέβεια των αυτόκλητων ή μη θεματοφυλάκων τους;

Θα πρέπει βέβαια να πούμε –για να είμαστε δίκαιοι– πως και στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για καθαρά ελληνικό φαινόμενο. Μόνο η λύση που δίνεται είναι τυπικά ελληνική. Είναι γνωστό πως αυτή την εποχή γίνεται μια ευρύτερη συζήτηση για την τύχη των Μουσείων και Πινακοθηκών απέναντι στον θρυλούμενο ανταγωνισμό της καλπάζουσας βιομηχανίας πολυμέσων: το πραγματικό Μουσείο βρίσκεται σε ανταγωνισμό με μια υπερβατική αλλά εντελώς πραγματική (αν και virtual) μορφή του Φανταστικού Μουσείου, όπως το οραματίστηκε ο **Andre Malraux**⁷. Οι συζητήσεις δίνουν και παίρνουν, καθώς στην Αμερική αναζητείται μεθοδικά αυτό που ονομάζεται από τους μάνατζερ «win-win situation» ανάμεσα στους υποτιθέμενους αντιπάλους, ενώ στην Ευρώπη μάλλον εξακολουθεί να κυριαρχεί αμηχανία. Πίσω από το σκηνικό αυτό κρύβεται συχνά η αδράνεια κατεστημένων ή και –σε πολλές περιπτώσεις– αποστεωμένων μηχανισμών και θεσμών που αρνούνται πεισματικά να ξεβουλευτούν από το βαθύ τους ύπνο: η πρώτη γραμμή άμυνας είναι η οχύρωση πίσω από νομικίστικα επιχειρήματα⁸. Για το εγγύς μέλλον, έχει ο Θεός και οι διάδοχοί μας που θα διοριστούν στη διοίκηση...

Όμως «οι καιροί ου μενετοί». Παρατηρώ με απορία, θυμό, ανησυχία και θλίψη μεγάλο μέρος της λεγόμενης διανόησης⁹ αλλά και των άμεσα υπευθύνων να αρνείται να κοιτάξει προς τα μελλούμενα, αυτά που με μαθηματική βεβαιότητα θα έλθουν. Ακούω να αναμασσούνται βαθυστόχαστοι –και συχνά γλωσσικά ακατανόητοι και λογικά μετέωροι– εξορκισμοί, την ώρα που το ζητούμενο είναι ο δημιουργικός προβληματισμός και, κυρίως, η δημιουργική δράση. Έχουμε, λοιπόν, τόσο συ-

νηθίσει να κλαίμε πάνω στα συντρίμια των χαμένων ονείρων μας και να διαμαρτυρόμαστε για την αδικία που μας κάνουν «οι ανάλγητοι δυνατοί αυτής της Γης» ώστε να έχει παραλύσει η θέλησή μας να κάνουμε κάτι για ν' αποφύγουμε τον ορατό κίνδυνο; Έχουμε τόσο εθιστεί να τραγουδάμε τα αργόσυρτα, θλιμμένα μπλουζ που μιλούν γι' αυτά που χάσαμε, όχι όμως από τον πανίσχυρο αντίπαλο αλλά από δική μας αμέλεια; Ο καιρός θα δείξει...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Σέρφινγκ στη θάλασσα των πληροφοριών» από τη βρετανική *The Independent* που αναδημοσιεύτηκε στο *Βήμα* της 25.6.95.
2. Το WIPO έχει ιστοσελίδες στη διεύθυνση: http://ra.irv.uit.no/trade_law/documents/ip_wipo/art/wipo.html
3. Παροιμιακή φράση που αποδίδεται στον Stewart Brand: «Information longs to be free».
4. Esther Dyson: *Intellectual Property on the Net*, από τον κόμβο της EFF.
5. Το πλήρες κείμενο των παρατηρήσεων

υπάρχει στη διεύθυνση: <http://www2.echo.lu/legal/en/ipr/reply/reply.html>

6. Είχα την υπομονή να ρίξω μια ματιά στα περιληπτικά πρακτικά της σχετικής συνεδρίασης του LAB. Για να γίνει αντιληπτό το επίπεδο του προβληματισμού, αντιγράφω (χωρίς διάθεση παραβίασης των περί πνευματικών δικαιωμάτων διατάξεων, όπως λέμε "for fair use only") την παρέμβαση μιας -κατά σύμπτωση Ελληνίδας- εκπροσώπου στο όργανο αυτό, όπως ακριβώς καταγράφεται εκεί:

«Η κ. Ειρήνη Βασιλάκη αναφέρθηκε στα ζητήματα που ανακύπτουν στον ποινικό νόμο. Η έρευνα για μερικά εγκλήματα περιελάμβανε και την πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και δεδομένα κίνησης (traffic data). Η χρήση των δεδομένων αυτών συχνά απαιτούσε ειδικά λογισμικά εφαρμογής και κρυπτογράφησης. Θα πρέπει να διατυπωθεί μια διάταξη που θα εξαιρεί από τις περί πνευματικής ιδιοκτησίας διατάξεις τις ανακριτικές και διωκτικές αρχές για να αποφεύγονται αμφισβητήσεις στη νομιμότητα των αποδείξεων».

Τα σχόλια επαφίενται σε εσάς και στην

περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων αντίληψή σας.

7. Καταγράφω εδώ και την άποψη της αρχιτέκτονος Αλεξάνδρας Στάρα που δημοσιεύτηκε στο *Βήμα* στις 10 Σεπτεμβρίου 1995, σε ένα άρθρο με τον τίτλο «Ο Αντρέ Μαλρό και οι δισκέτες», όπως αποτυπώνεται στις δύο τελευταίες φράσεις του: «*Το Φανταστικό Μουσείο είναι μια λαμπρή μεταφορική σπουδή πάνω στον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό. Το ψηφιακό μουσείο είναι άλλη μια δισκέτα, μαζί με τα παιχνίδια και το λογιστικό πρόγραμμα*». Μένει μόνο να αποδειχθεί εκ των πραγμάτων το αληθές ή το ψευδές του συμπεράσματος.

8. Είναι γνωστή η, νομίζω διεθνής, έκφραση «θα σε τυλίξω σε μια κόλλα χαρτί»...

9. Δεν πάει πολύς καιρός που κάποιος Έλληνας, διορισμένο από την ελληνική κυβέρνηση μέλος του forum της Ε.Ε. για την Κοινωνία των Πληροφοριών, δήλωνε πως «μόδα είναι, θα περάσει». Και για να μη νομιστεί πως η κοντόφθαλμη αντιμετώπιση των πραγμάτων είναι ελληνικό προνόμιο, παρόμοια θέση διατυπώθηκε από ιταλίδα ευρωβουλευτίνα, μέλος του ίδιου forum.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΗΣ

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΩ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΗ ΣΥΝΑΥΛΙΑ...

«Το πρώτο πράγμα που θέλω να κάνω, όταν έλθω στην Αθήνα, είναι να δω την Ακρόπολη», δήλωσε η Λάιζα Μινέλλι που, απόψε το βράδυ, θα δώσει μια και μόνη συναυλία στο Ηρώδειο, με ρεπερτόριο που θα ξεκινάει από το Καμπαρέ και θα φτάνει ως τις μουσικές από τον τελευταίο δίσκο της, το Τζέντλι. Η γενικόλογη δήλωση, φυσικά, δεν δίνει το στίγμα της αμερικανίδας σώου-γούμαν, δείχνει ωστόσο ξεκάθαρα πως η περιήγησή της ανά τον κόσμο περισσότερο αφορά τις μπίζνες παρά οποιοδήποτε άλλο περιεχόμενο μπορεί να δοθεί σε μια καλλιτεχνική εκδήλωση. Για τον πολιτισμό που δεξιώνεται τις σώου-μπίζνες αρκεί η υπενθύμιση μιας μικρής φολκλορίστικής νύξης, αρκεί η κολακεία του κοινού...

Γιατί, όμως, χρειάζεται η κολακεία; Μα επειδή οι θεατές της παράστασης πρέπει να πληρώσουν τσουχτερό εισιτήριο για να δουν και ν' ακούσουν. 60.000 δρχ. τα εισιτήρια του κάτω διαζώματος, 40.000 και 20.000 δρχ. τα υπόλοιπα... Όπως πληροφορούμαστε, μάλιστα, τα πιο ακριβά απ' αυτά πουλήθηκαν πάρα πολύ νωρίς. Που δηλώνει ότι η βραδιά θα εξελιχθεί σε μια σούπερ κοσμική συγκέντρωση, στην οποία ενώ η Λάιζα θα επιδεικνύει το ταμπεραμέντο της οι θεατές θα επιδεικνύουν στις κάμερες και στους φωτογράφους των κοσμικών σελίδων τα πλούτη τους, την οικονομική τους άνεση, τη δυνατότητά τους να είναι οι «εκλεκτοί» – με γνώμονα όχι την καλλιτεχνική τους παιδεία, τα γούστα τους ή τις προτιμήσεις τους αλλά μόνο και μόνο χάρη στην οικονομική τους δυνατότητα! Ότι ο νεοπλουτισμός εισβάλλει και καθορίζει τα πράγματα της τέχνης το έχουμε αντιληφθεί. Καιρός να καταλάβουμε και τη σχέση νεοπλουτισμού και καλλιτεχνικής έκφρασης: μια σχέση που στηρίζεται στην επιφάνεια, στην επίδειξη, στην πόζα και στην προβολή. Στην γκλαμουριά του φαίνεσθαι. Γι' αυτό δεν θα πάω στη μεγαλειώδη συναυλία. Προτιμώ να μην παραχωρήσω την πραγματική αξία των 60 χιλιάδων μου (δύσκολα κερδισμένων) στη συμβολική αξία της ψευδαίσθησης ότι συννευρίσκομαι με την κοσμική αφρόκρεμα του τόπου. Αποστρέφομαι την εφήμερη λάμψη της γκλαμουριάς.

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΗΚΕ το πρόγραμμα των εκδηλώσεων στο Μέγαρο Μουσικής, από το Σεπτέμβριο ως το τέλος Δεκεμβρίου. Την περίοδο που αρχίζει σε λίγες μέρες οι φίλοι της σοβαρής μουσικής μπορούν να παρακολουθήσουν:

- Το Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Συμφωνικής Μουσικής, που φιλοξενεί σημαντικές ορχήστρες και ερμηνευτές απ' όλη την Ευρώπη (Οκτώβριος-Νοέμβριος).

- Τους Μεγάλους Ερμηνευτές: τη Μαρκέλλα Ντεβία σε ερμηνείες κλασικής ιταλικής όπερας, τους Σεργκέι Λάριν, Ανατόλι Κο-

τσέργκα και Στέφκα Ευστρατίεβα στο γκαλά ρωσικής και ιταλικής όπερας κ.ά.

- Τον κύκλο Κλασικές Ανθολογίες, νέο κύκλο που παρουσιάζει ολοκληρωμένες σειρές κλασικών έργων. Στην πρώτη σειρά εκδηλώσεων, η Καμεράτα Ακαντέμικα του Μοτσαρτέουμ του Σάλτσμπουργκ με διευθυντή τον Σάντορ Βεγκ και σολίστ τον Λεωνίδα Καβάκο στα κονσέρτα για βιολί του Μότσαρτ (10, 11 και 12 Οκτωβρίου).

- Επίσης, έργα προκλασικής μουσικής, τις εκδηλώσεις της Καμεράτα, το Μουσικό Αναλόγιο και πολλές εκπλήξεις.

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• Ακούστε:

Την «πριγκίπισσα της τζαζ» Aziza Mustafa-Zadeh στο Λυκαβηττό, την επόμενη Τετάρτη, 11 Σεπτεμβρίου. Τζαζ φρασολογία, αυτο-

σχεδιασμός και ανατολίτικη παράδοση, τα στοιχεία της μουσικής που γράφει, παίζει στο πιάνο και τραγουδά η μουσικός από το Αζερμπαϊτζάν που, ήδη, έχει κερδίσει τις καρδιές των φίλων της μουσικής όλου του κόσμου.

- Δείτε: Κάθε Πέμπτη, στις 7.10 το απόγευμα (αν δεν υπάρχει εκπομπή με προεκλογικό θέμα) το Λούσια, από την ΕΤ 1. Σε πέντε επεισόδια, η τηλεοπτική σειρά που βασίζεται στο γνωστό βιβλίο του Νίκου Χουλιαρά ξαναπροβάλλεται – αποδεικνύοντας ότι η «σηριαλοποίηση» λογοτεχνικών κειμένων είναι δυνατόν να αναδείξει τα κείμενα χωρίς να χρειάζεται να καταφεύγει στα φτηνά τηλεοπτικά τρυκ για να εκβιάσει τη συγκίνηση των τηλεθετών. Η σειρά γυρίστηκε και πρωτοπροβλήθηκε το 1989. Η σκηνοθεσία είναι του Σταύρου Καπλανίδη.

- Δείτε: Την έκθεση 14 σύγχρονων ζωγράφων στο παλαιό Ελαιουργείο της Ελευσίνας. Ο Π. Γουλάκος, η Μ. Ζαμπούρα, ο Μ. Ζησίου, ο Ν. Κληρονόμος, η Άρτ. Αλκαλάη κ.ά. καλλιτέχνες της νεότερης γενιάς στο χώρο ενός μοναδικού μνημείου βιομηχανικής αρχαιολογίας. Ως τις 15 του μήνα.

- Ακούστε: Τους Stereolab, ένα συγκρότημα που χαρακτηρίζεται «μεταμοντέρνοι Velvet Underground», κι η τραγουδίστρια του, Laetitia Sadier, «διάδοχος της Νίκο»! Στο Μύλο της Θεσσαλονίκης, απόψε, και στο Ρόδον της οδού Μάρνη, αύριο.

- Δείτε: Τις «Εικόνες της πρώτης Ολυμπιάδας», έκθεση φωτογραφιών του Γερμανού Άλμπερτ Μάγιερ, των Ελλήνων Ιωάννη Λαμπάκη, Νικολάου Μπίρκου, Παύλου Μελά, Ιωάννου Μακρόπουλου και του Αμερικανού Τόμας Κέρτις. Η έκθεση διοργανώνεται στην αίθουσα του Γερμανικού Ινστιτούτου Γκαίτε της Αθήνας (Ομήρου 14-16), με την ευκαιρία των 100 χρόνων Ολυμπιακών αγώνων, και θα διαρκέσει ως την 1 Οκτωβρίου.

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΔΡΑΜΑΣ: ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ «ΜΙΚΡΟ»

ΑΠΟ ΤΙΣ 14 ως τις 20 Σεπτεμβρίου, δυο μέρες νωρίτερα από την αρχικά καθορισμένη ημερομηνία λόγω της προκήρυξης των βουλευτικών εκλογών, διεξάγεται το φετινό, 19ο Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους και το 2ο Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας. Πιο ισχυρό, φέτος, το Φεστιβάλ της Δράμας έχει εδραιωθεί ως κορυφαία κινηματογραφική συνάντηση με ευρύτερη πολιτιστική (και όχι μόνο) σημασία αφού, εκτός των άλλων, η Δράμα εντάχθηκε από φέτος στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων – γεγονός που λύνει τα χέρια στους παράγοντες του Φεστιβάλ αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης της πόλης, να τη μετατρέψουν σε κινηματογραφούπολη της Ελλάδας.

Όπως ανακοίνωσαν, σε συνέντευξη Τύπου που δόθηκε την περασμένη Τετάρτη, ο δήμαρχος της Δράμας **Μαργαρίτης Τζίμας** και τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής του Φεστιβάλ, **Αντώνης Παπαδόπουλος** (σκηνοθέτης) και **Σταύρος Χασάπης** (διευθυντής φωτογραφίας), στο φετινό Φεστιβάλ διαγωνίζονται 44 ελληνικές ταινίες (19 ταινίες με υπόθεση, 4 ντοκυμανταίρ, 19 σπουδαστικές) και 80 ξένες από 34 χώρες. Στο Διεθνές Φεστιβάλ εκπροσωπείται και η Ελλάδα με τρεις ταινίες (*Τ' αερικά της Κέρου*, της **Μαρίνας Κουνενάκη**, *Ο άγνωστος της Μύρνας Τσάπα* και *Τσάρλεστον του Φίλιππου Τσίτου*). Σημειώνεται ότι τα βραβεία του Διεθνούς Φεστιβάλ είναι χρηματικά, ενώ στους νικητές απονέμεται ο Χρυσός Διόνυσος – μικρό γλυπτό που, φέτος, φιλοτέχνησε ο **Πάυλος Κουγιουμτζής**.

Η ανακοίνωση της Προκριματικής Επιτροπής (**Τάκης Παπαγιαννίδης, Κώστας Ζυρίνης, Δημήτρης Χαρίτος, Τάσος Αλεξάκης, Ανδρέας Παγουλάτος**) που επέλεξε τις ελληνικές ταινίες οι οποίες θα διαγωνισθούν, «επισημαίνει τη θαρραλέα παρουσία νέων δημιουργών στο στίβο της κινηματογραφικής έκφρασης σε μια εποχή ισοπέδωσης των αξιών και ελαχιστοποίησης των οικονομικών στηριγμάτων στον ζωτικό χώρο της μικρού μήκους ταινίας. Η ποιοτική άνοδος στην καλλιτεχνική έκφραση και τις λοιπές συνιστώσες της παραγωγής, έδωσε την ευχέρεια στα μέλη της επιτροπής να ασκήσουν ουσιαστικά τα καθήκοντά τους». Επισημαίνεται ακόμη «το μεγάλο χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στις ταινίες των σπουδαστών κινηματογραφικών σχολών του εξωτερικού και της χώρας μας. Είναι αναγκαίο», τονίζει η ανακοίνωση, «οι διευθύνσεις των ελληνικών σχολών να εκσυγχρονίσουν τις αντιλήψεις και να αυξήσουν τις απαιτήσεις για τις διπλωματικές εργασίες των σπουδαστών τους, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αξιοποίηση των γνώσεων και των ικανοτήτων τους».

Ενδιαφέρον έχουν και οι υπόλοιπες εκδηλώσεις του Φεστιβάλ:

Αφίσα του φετινού Φεστιβάλ Δράμας, από τον Κυριάκο Κατζουράκη.

- Η συναυλία με λαϊκές μελωδίες από πολλές χώρες του **Αρτάς Τερζιάν** (βιολί) με τη συμμετοχή της **Ζοζεφίνας Ορφανίδου** (πιάνο), στη διάρκεια της τελετής έναρξης, που γίνεται σε συνεργασία με το Τρίτο Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας.

- Το στρογγυλό τραπέζι με θέμα *Η λογοτεχνία στην οθόνη*, με τη συμμετοχή συγγραφέων βιβλίων των οποίων έγιναν ταινίες. Ως την προηγούμενη Τετάρτη (ο κύκλος των συμμετεχόντων δεν έχει κλείσει) είχαν δεχθεί και θα συμμετάσχουν οι **Σωτήρης Δημητρίου, Δημήτρης Νόλλας** και **Βαγγέλης Ραπτόπουλος**. Τη συζήτηση θα συντονίσει ο, επίσης συγγραφέας, **Βασίλης Τσιαμούσης**, που κατοικεί μόνιμως στη Δράμα (Κυριακή, 15.9)

- Η προβολή των βραβευμένων ντοκυμανταίρ της τελευταίας δεκαετίας (Τετάρτη 18.9, Πέμπτη 19.9), σε συνεργασία με την ομάδα «Κινηματογράφος και Πραγματικότητα».

- Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η διοργάνωση πρωτότυπης έκθεσης ενθυμημάτων και φωτογραφιών της ζωντανής ποδοσφαιρικής ιστορίας της Δράμας – της Δόξας Δράμας (παρεμπιπτόντως, γνωρίζατε ότι ο καθηγητής **Νάσος Βαγενάς**, νεαρός, έπαιζε

ποδόσφαιρο στη Δόξα Δράμας, και μάλιστα είχε φτάσει να παίξει ως και στην Εθνική Ελπίδων;). Κι ακόμη, ενδιαφέρον έχει η έκθεση ζωγραφικής του **Mevlut Akyildiz** από την Τουρκία, στο πλαίσιο κύκλου εκθέσεων βαλκανίων ζωγράφων, που παρουσιάζουν έργα τους στην πόλη.

Η Εθνική Ελπίδων του ελληνικού κινηματογράφου συναντιέται την προεκλογική εβδομάδα στη Δράμα. Να περιμένουμε και το αποτέλεσμα...

10 ΧΡΟΝΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τα δέκατα γενέθλιά του γιορτάζει το Θεατρικό Εργαστήρι Βασίλης Διαμαντόπουλος. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του είναι πως δεν γίνονται εξετάσεις για την εισαγωγή φοιτητών αλλά λειτουργούν τμήματα τρίμηνης εκπαιδευτικής άσκησης. Στο χρόνο αυτό, ο υποψήφιος σπουδαστής έχει τη δυνατότητα να «γευθεί» εκ των έσω τη δραματική τέχνη και, στη συνέχεια, αν κριθεί ότι «μπορεί και πρέπει», ο σπουδαστής πλέον προάγεται στην καθεαυτή θεατρική του σπουδή, που είναι διετής και, σύμφωνα με ανακοίνωση της διεύθυνσης του εργαστηρίου, «παρέχει σίγουρα στον αυριανό ηθοποιό εφόδια, αρκετά για να ξεκινήσει τον προσωπικό του δρόμο έκφρασης και δημιουργίας».

Το Θεατρικό Εργαστήρι Βασίλης Διαμαντόπουλος εσρεύει στην οδό Μπούσγου 20 και Μουστοξύδη, στο Πεδίον του Αρεως. Τηλ. 6423414, 6435259. Οι εγγραφές έχουν ήδη αρχίσει.

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

είτε ως περιπέτειες φαντασίας που προσμετρώνται στην αναπτυσσόμενη σκηνή της science fiction. Κι ακόμη, μεταφορές σε κόμικς κειμένων της κλασικής λογοτεχνίας, ιστορίες νουάρ, κόμικς με ήρωες υπερανθρώπους – πολύ της μόδας, ακόμη, στην Αμερική... Και βέβαια, τα αφηγήματα με εικόνες της Ντίσνεϋ και των μιμητών της – στα οποία κυριάρχησε η δαιμόνια ιδιοσυγκρασία ενός μοναδικού δημιουργού, του **Καρλ Μπαρκς**...

ΚΟΜΙΚΣ...

Πέρυσι ήταν η επέτειος των 100 χρόνων κινηματογράφου. 100 χρόνια ζωής, όμως, συμπλήρωσαν και τα κόμικς – το 1895 πρωτοδημοσιεύθηκε, με τη μορφή εβδομαδιαίας σειράς, το *Κίτρινο παιδί* (*Yellow Kid*). Ο γιορτασμός της εκατονταετίας, ωστόσο, ξεκίνησε αργά – ίσως επειδή ο κινηματογράφος έχει πάνω του τα φώτα της δημοσιότητας ενώ η «εικονογραφήγηση» (σύμφωνα με την ελληνοποιημένη εκδοχή, από τον **Πέτρο Μαρτινίδη**, του όρου κόμικς) είναι τέχνη που από πολλούς έχει αμφισβητηθεί. Παρ' όλα αυτά, συνδυάζοντας εικαστικούς τρόπους αναπαράστασης και την τεχνική της κινηματογραφικής αφήγησης (το ντεκουπάζ), τα κόμικς, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, δεν χρειάζονται συνηγορία για να κατοχυρωθούν ως ξεχωριστή τέχνη – η 9η, αφού κατάφερε να αναγνωρισθεί πολύ πιο πριν από τα κόμικς ως τέχνη η φωτογραφία.

Ως κόμικς στριπ στις καθημερινές εφημερίδες είτε ως comics books σε αυτόνομες εκδόσεις-σειρές, κυρίως στην Αμερική. Αργότερα, ως κωμικές περιπέτειες με κοινωνικό και πολιτικό μήνυμα στα χρόνια της χειραφέτησης (με τη μορφή των αντεργκράουντ κόμικς στην Αμερική είτε με τη μορφή αυτόνομων κωμικών ιστοριών που σχολιάζουν τα δρώμενα τη δεκαετία του '60, με κορύφωση τον γαλλικό *Μάη* και το κίνημα αμφισβήτησης)

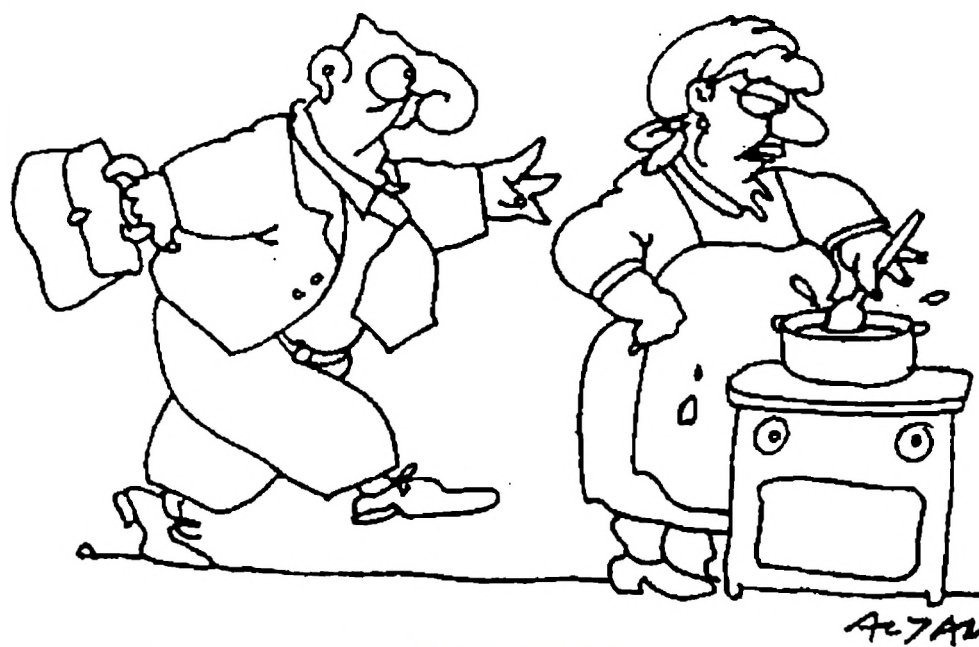
Στην Ελλάδα, τα κόμικς, ως πριν από λίγα χρόνια, θεωρούνταν ως «εύκολα» αφηγήματα για παιδιά – και οι αυστηροί παιδαγωγοί τα αντιμετώπιζαν με αρνητικό πνεύμα. Τα *Κλασσικά Εικονογραφημένα* του εκδοτικού οίκου Ατλαντίς ήταν η πρώτη απόπειρα συστηματικής, εβδομαδιαίας, κυκλοφορίας εικονογραφημένων, που ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του '50. Στο πλαίσιο αυτής της σειράς εργάστηκαν και πολλοί έλληνες εικονογράφοι – μεταξύ των οποίων ο **Μποστ** (**Μέντης Μποσταντζόγλου**, τότε) και ο **Πάυλος Βαλασάκης**. Στις αρχές της δεκαετίας του '60, οι εκδόσεις **Τερζόπουλου** άρχισαν να εκδίδουν, σε εβδομαδιαίους ρυθμούς, τα κόμικς του **Ντίσνεϋ**, στο εβδομαδιαίο πρώτα *Μίκυ Μάους*, και αργότερα σε πολλές άλλες εκδόσεις. Η πρώτη απόπειρα ενήλικου κόμικς

ήρθε στα τέλη της δεκαετίας του '70, με την κυκλοφορία του περιοδικού *Κολούμπρα*, στο οποίο πρωτοδημοσιεύθηκαν στην Ελλάδα ιστορίες του **Quino**, των **Munioz-Sampayo**, του **Crepax**, των **Breccia**, πατρός και υιού, κ.ά. Αργότερα, ήρθαν τα περιοδικά *Μαμούθ*, *Βαβέλ* και *Παρά Πέντε*, που είτε ως αυτόνομα περιοδικά κόμικς, είτε ως εκδοτικοί οίκοι που ειδικεύονται στα κόμικς, συνεχίζουν ακόμα την εκδοτική τους δραστηριότητα.

Το περιοδικό *Βαβέλ* (υπότιτλος: *Κόμικς – και όχι μόνο*), το πιο τακτικό σε κυκλοφορία ανάμεσά τους, εκτός από το να κυκλοφορεί προσπαθώντας να παρακολουθήσει τις σύγχρονες, κυρίως ευρωπαϊκές, τάσεις στο χώρο των κόμικς, αποφάσισε να γιορτάσει το ιωβηλαίο της αγαπημένης του τέχνης με πανηγυρικό τρόπο. Οι άνθρωποι του περιοδικού διοργανώνουν έκθεση κόμικς, από τις 27 Σεπτεμβρίου ως τις 5 Οκτωβρίου, στο χώρο του Γκαζιού, στην οδό Πειραιώς (εκεί που γιόρτασε και το *Αντί* τα 600 τεύχη του, την περασμένη

ΚΑΤΕΒΑΙΝΕ
ΣΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ.

ΑΝ ΕΙΝΑΙ
Ν' ΑΡΓΗΞΕΙΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ,
ΠΑΡΕ ΕΝΑ
ΤΗΛΕΦΩΝΟ.

Κυνικός Vuillemin (πάνω), ερωτικός Giardino, παρωδία του κλασικού *Little Nemo* (δεξιά) και ο κλασικός και πολιτικότερος Altan (αριστερά).

άνοιξη), με τη συμμετοχή γάλλων, ισπανών και ιταλών σχεδιαστών κόμικς (Giardino, Echaurren, Matotti, Lustal, Prado, Altan, Marzeren, Edika, Vuillemin, Cabanes κ.ά.). Συμμετέχουν, επίσης, αρκετοί έλληνες ομότεχνοί τους – Δ. Αϊδίνης, Δ. Παπαϊωάννου (ναι, ναι, ο χορογράφος), Σπ. Βερούκιος, Γ. Μπότσος, Κούρτης, Πechλιβανίδης, Δημητρίου, Δερβενιώτης, Τραγάκης και οι πιο γνωστοί Ιωάννου, Αρκάς, Καλαϊτζής και Στάθης.

...ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ

Η πρόταση της Βαβέλ, ωστόσο, τα τελευταία ιδίως χρόνια, περιλαμβάνει, εκτός από τη γνωριμία του κοινού της με μια σχολή των κόμικς, και μια «ζωηρή» αντίληψη για τη ζωή και την έκφραση. Παράλληλα, λοιπόν, με την έκθεση που διοργανώνει, έχει προβλεφθεί αρκετές καλλιτεχνικές ομάδες να παρέμβουν στο χώρο εικαστικά και αρχιτεκτονικά. Θα στηθούν στρογγυλά τραπέζια με τη συμμετοχή γάλλων, ιταλών και ελλήνων θεωρητικών των κόμικς, ενώ θα γίνουν και προβολές. Κάθε βράδυ, οι εκδηλώσεις, που θα ξεκινούν στις 7 το απόγευμα, θα κλείνουν με μια συναυλία. Μεταξύ άλλων θα εμφανιστούν οι Αλκίνοος Ιωαννίδης, Νίκος Πορτοκάλογλου, Βασίλης Λέκκας και Γιάννης Σπάθας, το συγκρότημα Αιολία ενώ η αυλαία της τελευταίας βραδιάς θα πέσει με ένα μεγάλο υπαίθριο πάρτυ ροκ με τη μουσική επιμέλεια του Μάκη Μηλάτου και του Γιάννη Νένε.

Η εκδότρια της Βαβέλ, Νίκη Τζούδα, μας μίλησε υπογραμμίζοντάς μας το σκε-

πτικό σύμφωνα με το οποίο θα στηθούν οι εκδηλώσεις στο Γκάζι: «Η Αμερική μπορεί να είναι η πατρίδα των κόμικς, σ' αυτό βέβαια διαφωνούν οι Ευρωπαίοι, αλλά από μια στιγμή και έπειτα τη σκυτάλη την πήραν οι Ευρωπαίοι μ' ένα εικαστικό κόμικς, που εμπεριέχει την κοινωνική σάτιρα. Ο δημιουργός στην Ευρώπη καυτηριάζει από τη φύση του κοινωνικές καταστάσεις, κάτι που δεν συναντάς εύκολα στα παλιά αμερικανικά κόμικς. Είναι λοιπόν πιο αιχμηρός και πιο εικαστικός.» Δεν ξεχνά να μας τονίσει τη μεσογειακή φυσιογνωμία της έκθεσης. «Επιλέξαμε, η έκθεση να κινείται στα γήινα και φλογερά χρώματα της Μεσογείου. Θα πάρουν μέρος δημιουργοί από τη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και την Ελλάδα. Πολλοί απ' αυτούς επιλέχθηκαν επειδή έχουν μια έντονη εικαστική παρουσία. Μερικοί χρησιμοποιούν ζωγραφικά μέσα για να εκφραστούν μέσω πάντων των κόμικς. Με το ίδιο σκεπτικό επιλέχθηκαν και οι έλληνες δημιουργοί, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν έντονη παρουσία στο χώρο του χιούμορ όχι μόνο ως γελοιογράφοι αλλά και ως κομίστες. Παράλληλα, θα υπάρχει –χωρίς αυτό να είναι διαχωρισμένο από τις υπόλοιπες εκδηλώσεις– ένα τμήμα της έκθεσης καθαρά σατιρικό. Από κει και πέρα, στόχος μας είναι να κάνουμε ένα πανηγύρι μεσογειακού τύπου. Το Γκάζι είναι ένας άκρως υποβλητικός χώρος».

Όσον αφορά τη διοργάνωση και το στήσιμο των εκδηλώσεων, «η συνεργασία μας για το στήσιμο αυτών των εκδηλώσεων έγινε με ξένες εκδόσεις και ξένα κέντρα μελέτης των κόμικς. Επιδιώξαμε κάτι τέτοιο γιατί δεν υπάρχει πείρα ακόμα στη χώρα μας, όσον αφορά τη διοργάνωση τέτοιων εκθέσεων. Έτσι ήρθαμε σε επαφή με τα εθνικά κέντρα κόμικς του Βελγίου –που έχει μια διαφορετική σχολή, αυτή της καθαρής γραμμής–, και της Γαλλίας. Είναι σημαντικό για μας να διοργανωθεί ένα σωστό φεστιβάλ.»

Πάντως, ένα σωστό φεστιβάλ κόμικς δεν μπορεί να μην είναι απρόβλεπτο, γοητευτικό, ετερόκλητο... Ένα κοινό που μπορεί να εντοπιστεί ανάμεσα σε κομξόφιλους, διανοούμενους (της... ευρύτερης διανόησης) που στραβοκοιτούν προς εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης και νέους, ή και «νεότερους», που μαζί με την αμφισβήτηση της ηλεκτρικής μουσικής ανακάλυψαν πολλά από όσα ταρακούνησαν το μυαλό τους και προβληματίσαν τη σκέψη τους μέσα στα «μπαλόνια» των κόμικς.

[«Συνέχισαν να περπατούν στο δρόμο. Να βλέπουν Τ.Β. μέσα στα σπίτια. Αλλά το βλέμμα εκείνο δεν έφευγε αφού δεν έφευγε και αυτός ο χρόνος...» Γιώργος Τραγάκης: «Δεν υπάρχει εορταστική ποίηση», Βαβέλ, Φεβρουάριος 1996]. Εσείς δεν θα διώξετε αυτό το βλέμμα για μια βόλτα από το Γκάζι;

Ανάμεσα στον καλλιτέχνη και το κοινό, η κριτική της τέχνης αποτελούσε, από τον περασμένο αιώνα ως τη μεταπολίτευση, έναν υπολογίσιμο παράγοντα της υποδοχής του καλλιτεχνικού έργου, παράγοντα ρευστό, δυσπρόβλεπτο και ύποπτο, αλλά πάντως καθιερωμένο ως αυτονόητο. Αποδείξεις της επιρροής της δεν υπάρχουν – ωστόσο τα στοιχεία που τεκμηριώνουν επιβεβαιωτικά ή αποφαστικά το ρόλο της στην καθιέρωση καλλιτεχνικών τάσεων, στην επιτάχυνση της ανόδου των τιμών στην αγορά και στη διαμόρφωση των απαιτήσεων του κοινού από την τέχνη είναι αρκετά για να της αναγνωριστεί ένας ρόλος όχι μόνο διαμεσολαβητικός αλλά και καθοδηγητικός.

Ο κατάλογος των κριτικών της τέχνης είναι μακρύς και περιλαμβάνει προσωπικότητες που υπήρξαν πνευματικοί ταγούς της εποχής τους. Από τον **Θεμιστοκλή Σοφούλη**, τον **Αλέξανδρο Φιλαδελφέα**, τον **Εμμανουήλ Ροΐδη** και τον **Κωστή Παλαμά** ως τον **Ζαχαρία Παπαντωνίου**, τον **Φώτο Πολίτη**, τον **Άγγελο Προκοπίου**, τον **Παντελή Πρεβελάκη**, τον **Μαρίνο Καλλιγά**, τον **Γιάννη Μηλιάδη** και τον **Χρίστο Καρούζο**, συστήματα κριτικής σκέψης ανάμεικτα με τις προσωπικές αντιλήψεις περί του καλλιτεχνικώς εγκύρου, τις πιο πολλές φορές με έναν πατερναλιστικό απέναντι στους καλλιτέχνες και στο κοινό τρόπο, απέδωσαν χιλιάδες κείμενα που συγκροτούν ένα εντυπωσιακό σε όγκο και χαρακτηριστικό σε περιεχόμενο σώμα κριτικού λόγου. Ωστόσο η μεγάλη αυτή παράδοση που, λογικά, θα αποτελούσε εγγύηση για την αναπαγωγή του αντικειμένου της, μοιάζει να πάσχει όχι απλώς από υπογεν-

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ:

Μπορεί η κριτική να είναι αντικειμενική;

νητικότητα, αλλά από πλήρη αγονία. Σήμερα η κριτική της τέχνης στην Ελλάδα έχει εκλείψει.

Ο ρόλος της έχει υποκατασταθεί από ένα είδος καλλιτεχνικού ρεπορτάζ σε λιγοστές μόνον εφημερίδες που διαθέτουν μόνιμη στήλη εικαστικών, από τις οποίες ο αναγνώστης πληροφορείται για ορισμένες εκθέσεις. Οι στήλες αυτές δεν έχουν ούτε την έκταση που θα επέτρεπε στους συντάκτες τους να δώσουν μια κατατοπιστική εικόνα της καλλιτεχνικής δημιουργίας στην οποία αναφέρονται ούτε, πολύ περισσότερο, αφήνουν περιθώρια ανάπτυξης κριτικών θέσεων, όπως συνέβαινε παλιότερα. Τα ερωτήματα που δημιουργεί μια τέτοια κατάσταση, ερωτήματα που αναπόφευκτα έχουν εκτός από την αισθητική και την κοινωνιολογική αλλά και την ηθική τους διάσταση, κυριάρχησαν σε μια συζήτηση που οργανώθηκε πρόσφατα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με καλεσμένη την **Ελένη Βακαλό**, τεχνοκριτικό μεγάλης επιρροής και συγγραφέα σημαντικών βιβλίων θεωρίας και ιστορίας της τέχνης, που το τετράτομο έργο της *Η φυσιογνωμία της μεταπολεμικής τέχνης στην Ελλάδα* παραμένει ως σήμερα βασική μελέτη αναφοράς.

Σύμφυτο με τα παραπάνω ερωτήματα ήταν αυτό που αντιμετώπισε από τους φοιτητές, από την αρχή κιόλας της εκδήλωσης: γιατί σταμάτησε να γράφει τεχνοκριτική, αφού από το 1952 ως το 1976 με εξαίρεση τα χρόνια της δικτατο-

ρίας οπότε δεν έγραφε, είχε μόνιμη στήλη στα *Νέα* και στο περιοδικό εικαστικών τεχνών *Ζυγός*. Η απάντηση ήταν αφοπλιστική στην απλότητά της και τουλάχιστον απρόβλεπτη για έναν άνθρωπο που ασκεί επιρροή, επομένως εξουσία, στο αντικείμενό του: «*Σταμάτησα επειδή είχα μείνει μόνη. Όσο γράφαμε πέντε-δέκα άνθρωποι συστηματικά, αισθανόμουν ότι ένας καλλιτέχνης που μπορούσε να θεωρήσει τον εαυτό του αδικημένο είχε τη δυνατότητα να αποβλέπει και σε άλλες δημοσιευμένες γνώμες. Όταν οι άλλοι εξέλιπαν ή έπαψαν να γράφουν τεχνοκριτική, η άποψή μου χωρίς αντίλογο θα έπαιρνε έναν εξουσιαστικό ρόλο που δεν μπορούσα να αποδεχτώ να έχει».*

Αφήνω ασχολίαστη αυτήν τη στάση με την πεποίθηση ότι το ηθικό της μέγεθος δεν έχει ανάγκη εγκωμιασμών που θα ηχούσαν παράταιροι. Προχωρώ στα ερωτήματα που η ίδια κατέθεσε στη συζήτηση ως ερωτήματα που την απασχόλησαν από την αρχή της πορείας της ως τεχνοκριτικού και δεν έπαψαν να την απασχολούν μέχρι σήμερα.

Το πόσο μπορεί η τέχνη να είναι αντικειμενική αποτελεί ένα θεμέλιο συστατικό που καθόρισε τη δομή του κριτικού της λόγου. Μάλλον ασυνήθιστος προβληματισμός όχι μονάχα για έναν κριτικό που οι απόψεις του δημοσιεύονται συστηματικά, αλλά και για οποιονδήποτε άνθρωπο παίρνει τη θέση του κριτή απέναντι σε κάτι. Συνήθως η εξειδί-

ΓΕ. Ζ. Για την Ελένη Βακαλό ο δρόμος προς την αντικειμενική κριτική υπήρξε πάντοτε η προσήλωση στο έργο

...ευση, η συνεπαγόμενη εποπτεία των αντικειμένων και η πιθανή συνάρθρωσή τους με μια θεωρητική ερμεία προσέγγισης της καλλιτεχνικής δημιουργίας δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αυτοαμφισβήτησης. «Είμαι τίμιος, γνωρίζω το αντικείμενό μου, εφαρμόζω και τη θεωρία του Ιππόλυτου Ταιν, άρα η κριτική μου είναι αντικειμενική». Η Βακαλό δεν φαίνεται να ενέδωσε σε τέτοιες ευκολίες. Γι' αυτήν ο δρόμος προς την αντικειμενική κριτική υπήρξε πάντοτε η προσήλωση στο έργο. Δεν άφησε ποτέ ερωτήματα του τύπου *τι θέλει να πει ο καλλιτέχνης; ή είναι αυτό έργο τέχνης;* να μπουνε ανάμεσα σ' αυτήν και στο έργο. Ξεκίνησε πάντοτε από τις «λέξεις» του – το χρώμα και το σχέδιο για να προχωρήσει στις φράσεις του –, την πλοκή των υλικών και τις συναρμογές αντικειμένων και περιστατικών. Το πόσο επηρεάζεται η κριτική από τα κρατούντα στην εποχή, όπως και το πόσο καθλώνει την τέχνη σε ορισμένα ιδεολογήματα, συμπληρωματικά ερωτήματα και αυτά σχετικά με την αντικειμενικότητα της κριτικής, αφορούν λιγότερο στις συμβολικές αξίες του έργου που επιβεβαιώνουν ή υπονομεύουν τις προσδοκίες του κοινού από την τέχνη και περισσότερο στις γενικές πολιτισμικές και πολιτικές τάσεις του εθνικού χώρου.

Ασφαλώς ο κριτικός λόγος δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστος

από τον γενικό προσανατολισμό των ιδεών μιας εποχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι μεσοπολεμικές δεκαετίες 1920-40, κατά τις οποίες τα κριτικά κείμενα ήταν στη μεγάλη τους πλειοψηφία γραμμένα από τη σκοπιά είτε του ελληνοκεντρικού μοντερνισμού είτε της ελληνικής νεοπαράδοσιακής ταυτότητας είτε της μαρξιστικής διαλεκτικής. Χωρίς να μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι τα ιδεολογήματα που παράγει αυτός ο κριτικός λόγος «αποτυπώνονται» και στην καλλιτεχνική έκφραση της περιόδου, δεν είναι νοητό να παραβλέψει την εκτεταμένη και πολυεπίπεδη ταύτιση λόγου και έργου, κάτι που δείχνει ότι πριν από κάθε επιμερισμό ποσοστών αλληλεπίδρασης, καλλιτέχνες και κριτικοί αποτελούν τμήματα του ίδιου ορίζοντα προσδοκιών. Έτσι η κριτική δεν μπορεί να καθηλώσει την τέχνη σε ορισμένα ιδεολογήματα σε μεγαλύτερο βαθμό από όσο αυτό μπορεί να γίνει αντίστροφα – δηλαδή η τέχνη να κανοναρχήσει την κριτική.

Στο ζήτημα που συνοψίζει τα επιμέρους και αποτελεί το θεμελιακό ερώτημα περί αντικειμενικότητας της κριτικής, η Βακαλό συνυπολογίζει τον κίνδυνο από μια κριτική που χρησιμοποιεί το λόγο για το καλλιτεχνικό έργο ως πρόσχημα για να προβάλει δικά της εφευρήματα. Αυτό υπήρξε, άλλωστε, μια από τις πιο επίμονες ενστάσεις των

Ως διαμεσολαβητική λειτουργία, πόση είναι η δύναμη της κριτικής στην αγορά και, αν έχει τέτοια δύναμη, πώς μπορεί να εξασφαλιστεί η ηθική της;

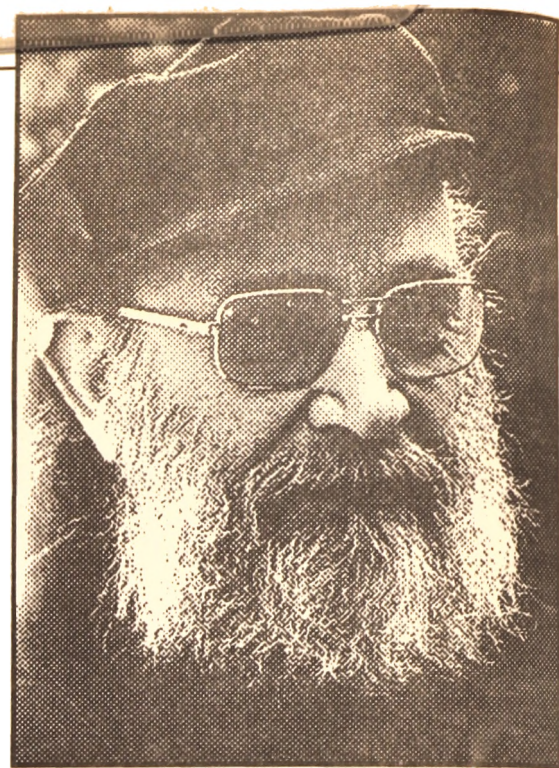
καλλιτεχνών για τον κριτικό λόγο που αφορούσε στη δουλειά τους. Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί να αξιώνει από τον κριτικό να ασκεί μια διαμεσολαβητική λειτουργία που δεν φέρει τη σφραγίδα των αντιλήψεών του ακόμα και πέρα από το άμεσο και ειδικό αντικείμενο που προσεγγίζει. Ο δημιουργός δημιουργεί και ο κριτικός το ίδιο – ή τουλάχιστον μπορεί να δημιουργεί. Το αν είναι νόμιμο να το κάνει αυτό με αφετηρία το καλλιτεχνικό έργο ανάγεται περισσότερο στη σφαίρα της φιλοσοφίας περί την γενεαλογία της τέχνης.

Η Ελένη Βακαλό ολοκλήρωσε την ομάδα των ερωτημάτων που όπως προεξαγγελτικά δήλωσε την βασάνιζαν και δεν έπαψαν να τη βασανίζουν εισάγοντας και τον εξωκαλλιτεχνικό παράγοντα της ηθικής: *Ως διαμεσολαβητική λειτουργία πόση είναι η δύναμή της στην αγορά και, αν έχει τέτοια δύναμη, πώς μπορεί να εξασφαλιστεί η ηθική της.* Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο κριτικός λόγος για την τέχνη ανεβάσει τις τιμές. Από την άλλη όμως πλευρά, οι τιμές αυτές σπάνια θα κρατηθούν για πολύ σε ένα πλασματικά υψηλό επίπεδο. Είναι πάντως εξαιρετικά δυσάρεστο να καθορίζεται το ύψος των πωλήσεων, και συνακόλουθα των τιμών, από τις γνώμες, εύστοχες ή μη, του κριτικού ή από την ύπαρξη βιβλιογραφικών αναφορών για το έργο που λειτουργούν ως αντίβαρο στην ανασφάλεια μιας επένδυσης. Υποτίθεται ότι το καλλιτεχνικό έργο δεν αγοράζεται ως παραγωγική επένδυση με τη λογική της αγοράς γης ή μηχανολογικού εξοπλισμού και, άρα, δεν θα έπρεπε η γνώμη της κριτικής να αποτελεί κριτήριο για την αγορά του – και, έτσι, να έχει επίδραση στην τιμή του. Όταν τα πράγματα στην αγορά φάνηκαν, στα μέσα της δεκαετίας του 1970, να κατευθύνονται προς έναν τέτοιο δρόμο, η Ελένη Βακαλό, ανέκαθεν φύση αντιεξουσιαστική, έδωσε τέλος στη δραστηριότητά της αυτή, κλείνοντας την αυλαία της μεγάλης τεχνοκριτικής στην Ελλάδα και αφοσιώθηκε σε μια ακόμα παλιότερη και αποκλειστικά δημιουργική: την ποίηση που μοναδικά διακονεί από το 1945 μέχρι σήμερα.

Άρης Αλεξάνδρου: Με καβαφικό προσωπείο...

Μια καβαφική υφολογία στην απομόνωση του πολιτικού ιδανισμού

του Θανάση Ζήση

Άρης Αλεξάνδρου

Το θέμα με το οποίο καταπιανόμαστε προσεγγίζεται αποκλειστικά μέσα από την ανάγνωση τριών ποιημάτων που ανήκουν στη συλλογή *Ευθύτης οδών*. Η συλλογή δημοσιεύεται στα 1959, περίοδο που οι συνθήκες ευνοούν πλέον μια πιο άμεση και αφομοιωτική επικοινωνία με την ποίηση του Καβάφη, τόσο στο επίπεδο της μορφής, όσο και στο επίπεδο των αισθητικών προθέσεων. Ο μεταιχμιακός της χαρακτήρας διαμορφώνεται ακριβώς από τη σύγκλιση αυτή και τα 16 καβαφικά ποιήματα που εντοπίζονται υπογραμμίζουν αντίστοιχους τόπους και παράλληλα αδιέξοδα.

Μέσα από την τραγική εμπειρία διπλών εγκλωβισμών φαίνεται πως ο Αλεξάνδρου συγκροτεί τελικά τους δεσμούς μιας αισθητικής διεξόδου με ένα καθαρά καβαφικό προσωπείο. Για τον ποιητή η αναζήτηση της αλήθειας με τη μορφή μιας αντικειμενικής ακεραιότητας ενεδρεύει με αγωνία ως υπόθεση χρέους που μετατίθεται στο χώρο της ποιητικής έκφρασης. Η παθολογία του εσωτερικού ιδανισμού των οραμάτων, η πεποίθηση της αυτοκριτικής στάσης ως υπεράσπιση του οικείου χώρου και η βαθιά πρόγνωση αμείλικτων ευθυνών θα βρουν την απόδοσή τους σε αρχαίες και κυρίως βιβλικές μάσκες. Και γίνονται μοτίβα στην απαίτηση ενός ρεαλισμού που δε διαψεύδει.

Αντί στόματος¹

Ο Ααρών τους είπε κ' ήρθαν ένας-ένας συνωμοτικά
κ' εκεί στο λίγο φως των αστεριών
τους εξηγεί τους λόγους της εξόδου.
Μαντεύει τους πρεσβύτερους να τον ακούν στοχαστικοί
κι ας λέει γνωστά τους πράγματα
κι ας διηγείται τη ζωή εδώ μέσα στη λάσπη
ολημερίς να φτιάχνουν πλίνθους
και τώρα να συνάγωσιν μονάχοι τους και τ' άχυρο
κ' οι εργοδιώκτες του λαού να επιβάλουν
το ποσόν το πρότερον των πλίνθων
βιάζοντες αυτούς και μαστιγούντες.

Μέσα στο λίγο φως της χαραυγής
σωπαίνουν οι πρεσβύτεροι σκυφτοί
και καταρρέουσιν πικρά τα δάκρυά τους
επί τας σιαγόνας.

Ο Ααρών βαδίζει μόνος
και νιώθει σαν φυτό που έριξε τους σπόρους.
Είναι λαφρύς κι αυτάρκης γιατί δεν υποπτεύεται
πως θέλει πάντοτε λαλεί αντί του Μωυσέως
πως θέλει είσθε εις αυτόν αντί φωνής.

Ο ιστορικός χρόνος του ποιήματος ως προς την εξέλιξη των κειμενικών καταστάσεων διαθέτει δύο όψεις αντικείμενες, εξωτερικών και εσωτερικών γεγονό-

των. Στο συνθετικό τους αποτέλεσμα αναπτύσσουν τους δεσμούς μιας συνάφειας παράλληλης εξέλιξης, όπου όμως η αισθητική λειτουργία θα δομηθεί στη βάση του εσωτερικού ψυχικού κόσμου των υποκειμένων.

Τα γεγονότα και ο αμφίσημος χαρακτήρας τους θα λάβουν το ερμηνευτικό τους περιεχόμενο –χωρίς να χάσουν την αμφίροπη αισθητική τους προδιάθεση– από μια κρυφή αντανάκλαση στο χώρο της ψυχικής συνείδησης. Ήδη από την αρχή του ποιήματος φαίνεται να κυριαρχεί μια αποκαλυπτική υποψία. Θα έρθουν «...ένας-ένας συνωμοτικά». Οι πρεσβύτεροι συγκεντρώνονται για να λάβουν το μήνυμα της ελευθερίας τους, μέσα σε ένα αντίθετο περιβάλλον δουλικής καταπίεσης. Μια αίσθηση παρανομίας που δε σχετίζεται τόσο με την παραβίαση των νόμων, αλλά μετασχηματίζεται παθητικά σε να πρόκειται για μια συνωμοσία απέναντι στον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι έμαθαν να ζουν και που αφορά στην ουσία της την ίδια τους τη ζωή.

Αυτή η υποψία που στιγματίζει τη νοηματοδότηση, όσο και ο αμφίσημος χαρακτήρας των γεγονότων, συνιστούν το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης αισθητικής πορείας. Ο ρεαλισμός των λέξεων, η συνεχής παρουσία ρηματικών τύπων και ουσιαστικών, τα ελάχιστα επίθετα όπως και οι διάφοροι τύποι της καθαρεύουσας, δημιουργούν μια ουσιαστική αποδραματοποίηση που ενέχει μια αξία σημαντική.

Η τεχνική αυτή, ως συνέπεια, διαμορφώνει μια επιθυμητή αποστασιοποίηση, όπου το σημαίνον οδηγεί σε μια πιο αντικειμενική πρόσληψη του σημαινομένου χωρίς τη συναισθηματική φόρτιση που ενέχουν οι καταστάσεις, ακριβώς ως τρόπος και μέσο ενοραματικής εισβολής στο χώρο του ασυνείδητου.

Μέσα σ' αυτό το ερμηνευτικό πλαίσιο οργανώνονται βασικές αντιθετικές σχέσεις ανάμεσα στην πράξη και το προσδοκώμενο αποτέλεσμά της.

Ο Ααρών «...εξηγεί...» κι όμως εκείνοι «τον ...ακούν στοχαστικοί/κι ας λέει.../κι ας διηγείται...». Η αναφορά των δεινών θα εκφύγει από τον επιφανειακό ρόλο των λογικών προκλήσεων και θα μετεξελιχθεί στο αποτέλεσμά της, σε μια εσωτερική όραση που θα γεννήσει, σε μια διάσταση βάθους, το χρόνο των ψυχικών γεγονότων. Δεν θα ενεργοποιηθεί απλά μια λειτουργία μνήμης, αλλά μια έντονη και τεταμένη βιωματική αναπόληση της ζωής. Η αναγκαστική σχέση του λαού με τη λάσπη, τους εξαναγκασμούς και τις επιβολές, αναφάνεται με καβαφική ειρωνεία όχι μέσα από τη δυνατότητα της απαλλαγής, αλλά του αγέραστου δεσμού που τόσα χρόνια έχουν αποκτήσει με τα υποκείμενα. Η δουλεία εντάσσεται, με το σκεπτικό αυτό, μέσα στην κατηγορία του εθισμού και της γνώμης οικειώσης. Αν επομένως το περιβάλλον της Αιγύπτου δημιουργεί μια στέρηση, μα και ταυτόχρονα την πληρότητα της μικρόψυχης δουλικής ασφάλειας, τώρα πρέπει να μιλήσουμε για την οδυνηρή συνέπεια, αντίστοιχα, της εξάλειψης και της απώλειας της. Ένας λαός καλείται να αγγίξει το αρχέγονο όραμά του, μα καταρρέει με σιωπή και με δάκρυα μπροστά στη δυναμική αλληλοπάθεια της δικής του εσωτερικής ένδειας:

«σωπαίνουν οι πρεσβύτεροι...»

και καταρρέουσιν πικρά τα δάκρυά τους...»

Στη δεύτερη ενότητα που ολοκληρώνεται με το τέλος του ποιήματος, πραγματοποιείται μια αναδίπλωση της προηγούμενης εσωτερικής όρασης από την πλευρά του ποιητικού υποκειμένου. Λίγο πιο πριν παρατηρούσαμε να διαπλέκεται το μέγεθος του εσωτερικού χρόνου, που διαμορφώνει η συναίσθηση της υποψίας και η συνειδητή/ασυνειδήτη παραδοχή των φτωχών αδυναμιών. Τώρα το ανυποψίαστο καθιερώνει για τον Ααρών την αναπόφευκτη αδυναμία να παρακολουθήσει το βάθος του δικού του ρόλου.

Ο εσωτερικός χρόνος, εντούτοις, ανερμήνευτος και απομακρυσμένος πια από τον πρωταγωνιστή, θα συνεχίσει να κυλάει μέσα στο φως της «Κασσάνδρας» που παίζει ο αθέατος αφηγητής, μα και της ιστορικής κρίσης, απρόσωπα για τον Ααρών, εξαιρετικά προσωπικά για τον αναγνώστη:

«βαδίζει μόνος
και νιώθει σαν φυτό που έριξε τους σπόρους.
Είναι λαφρύς κι αυτάρκης γιατί δεν υποπτεύεται...»

Πρόκειται σαφώς για μια στωική υπονόμευση του ποιητικού υποκειμένου που εγκλωβίζεται μέσα στα δραματικά όρια της ειμαρμένης. Είναι ενδεικτικά τα απρόσωπα ρήματα, όπως και η χρήση της πρόθεσης «αντί» για να δηλώσει την αντικατάσταση:

«**πως θέλει πάντοτε λαλεί αντί του Μωυσέως**
πως θέλει είσθε εις αυτόν αντί φωνής.»

Στην ουσία διαγράφονται τα όρια μιας αυταπάρησης, που η έλλειψη της συνειδητοποίησής της έρχεται να θέσει τα δεσμά μιας άλλης ταπείνωσης. Αν θεωρήσουμε πως ο λόγος είναι εκείνο που δίνει στα πρόσωπα την υπόστασή τους, εδώ θα αποκαλυφθεί η τραγική απουσία του προσώπου ενός υποκειμένου, που ανύποπτα, με την αθώα αποδοχή ενός ρόλου, καθορίζεται πέρα από τον εαυτό του, για να καθορίσει με τη σειρά του για έναν λαό ιστορικές στιγμές μοίρας. Πτώση λοιπόν στην κατηγορία του αντικειμένου. Το τέλος του ποιήματος θα συνδεθεί με τον τίτλο για να εγκλείσουν κατηγορηματικά την ερμηνεία «αντί φωνής», «αντί στόματος», αντί προσώπου.

Η καβαφική τελικά ειρωνεία και ο ανεπαίσθητος σαρκασμός της θα δομηθεί πάνω σε ένα διπολικό προσδιορισμό που αναπτύσσουν οι ιστορικές προκλήσεις με τις ανθρώπινες στάσεις. Στην περίπτωση των πρεσβύτερων θα προβληθεί μπροστά στην μεγαλειώδη πρόκληση του πεπρωμένου η δουλική εσωτερική ευτέλεια. Στην περίπτωση του Ααρών συγκροτείται το φαινόμενο μιας ενέδρας, όπου η αποδοχή του ρόλου που επιβάλλουν οι όροι του οράματος διαπλάθει αόρατα την ανεπαίσθητη τύχη του ατομικού χαμού.

Το ποίημα του Κ. Π. Καβάφη «Η Πόλις» προσφέρει ένα ικανό έναυσμα για κάποιους συσχετισμούς διακειμενικής προσέγγισης. Παραθέτω ορισμένους στίχους ενδεικτικούς:

«Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θάβρεις άλλες θάλασσες

.....
Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού –μη ελπίζεις–
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό
Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ,
στην κώχη τούτη την μικρή, σ' όλην την γη την χάλασες.»

Η σχέση των δύο ποιημάτων, στο επίπεδο τουλάχιστον της πρότασης, φαίνεται αντιθετική. Στην «Πόλι» η αισιοδοξία της αναζήτησης μιας νέας ζωής σε έναν άλλο τόπο ακυρώνεται. Στη θέση της ελπίδας προβάλλεται η αδυσώπητη αναγκαιότητα να αντιμετωπίσει κανείς τη συντριβή της ζωής του ως ανέκκλητος όρος μιας βαθείας και απροκάλυπτης αλήθειας. Στη Βίβλο παράλληλα παρακολουθούμε πως, ύστερα από μια θεϊκή παρότρυνση, ένας λαός αναλαμβάνει το όραμα της λύτρωσης και της επίγειας ευτυχίας του στο δρόμο για έναν άλλο τόπο που τελικά τον δικαιώνει. Ωστόσο τα ίδια τα γεγονότα μας οδηγούν από τη φαινομενική

αντίθεση στο σημείο μιας ενδότερης ταύτισης. Οι Ισραηλίτες, μέχρι να φτάσουν στη γη της επαγγελίας, περνούν χρόνια ολόκληρα μέσα από μια σκληρή έρημο.

Εκεί αντικρύζουν κι αυτοί με τρόπο απροσδόκητο τη θαμμένη και μοναχική προσωπική έρημο του εαυτού τους και συναντούν τον τόπο της δικής τους ασχημάτιστης και ακαθόριστης πόλης.

Στο επόμενο κείμενο διακρίνουμε μια μετάθεση στο χώρο της ερήμου ως τοπική και χρονική εξέλιξη στην έκφανση πολύπλοκων δυσχερειών και διλημματικών καταστάσεων.

Μεταξύ Σινά και Αιλείμ²

Είταν σκληρές οι μέρες σύντομες οι νύχτες στη χώρα της Αιγύπτου.

Κανένας δε μετάνιωσε για την άμμο της ερήμου
τη θάλασσα που διάβηκε κυνηγημένος κατά πόδας
και –στην αρχή– το προτιμούσε τούτο το στρατόπεδο
το μεταξύ Σινά και Αιλείμ

Το προτιμούσε κι ας εσύναζε την πάχνη
κι ας την έτρωγε στο πόδι βιαστικά πριν τη διαλύσει ο ήλιος.

Μα τώρα πια ο Μωυσής το παρακάνει.

Τέτοια ζωή σαράντα χρόνια μ' ένα γόμορ κάθε μέρα
να ξαγρυπνάς τη βάρδια σου τη νύχτα
μ' εκατόνταρχους
με χιλιάρχους πάνω απ' το κεφάλι–
καιρός να πάψει πια τούτη η σιωπή
και ν' ακουστεί φωνή αδόντων.

Ο Ααρών κοιτάει το όρος

κ' είναι η καρδιά του εν τη νεφέλη

Να τους φωνάξει τάχα να φέρουν σκουλαρίκια δαχτυλίδια

ν' αγοράσουνε μοσχάρι και κρασί

να φαν να πιούν και σηκωθέντες να το ρίξουν στα παιχνίδια;

Θ' αφήσει και τις μάγισσες –όσες δεν θανατώθηκαν–

να βράσουνε βοτάνια της αγάπης

να ξαναγίνουν οι μαστοί των γυναικών σκύμνοι δίδυμοι δορκάδος.

Να δεις που κάπου θα βρεθούνε και παλιάτσοι για την παράσταση το βράδι

και νάρδος να ευωδιάσουνε τη νύχτα τα κρεβάτια.

Τι κάθεται λοιπόν; τώρ' αμέσως να βιαστεί

να ρίξει στη φωτιά το νεκρωμένο τους χρυσάφι

να γίνει στρογγυλό και να κυλήσει.

Τι περιμένει; όσο μιλάει ο Μωυσής με το Θεό

ας πει κι αυτός το λόγο του σε τούτους τους ανθρώπους που

λαχταρούν να ζήσουν.

Η αρχική ενότητα που τέμνεται χαρακτηριστικά στο σημείο «...πριν τη διαλύσει ο ήλιος.», δίνει μορφή σε ένα κάθετο άξονα διαχωρισμού ανάμεσα στο πριν και το τώρα. Μέχρι το σημείο τομής τα ρήματα του παρελθοντικού χρόνου ενέχουν τη θετική σημασιοδότηση της αποδοχής των δυσκολιών, της υπομονής και της καρτερικότητας. Η εμπιστοσύνη της επαγγελίας και η ελπίδα της ευτυχίας αποπλίζουν αρχικά τον κόπο του σώματος και την αγωνία της επιβίωσης. Οι ποικίλες στερήσεις μέσα στον ορίζοντα της απελευθέρωσης και του λυτρωμού αφανίζονται: «...το προτιμούσε τούτο το στρατόπεδο/...κι ας εσύναζε την πάχνη/κι ας την έτρωγε στο πόδι βιαστικά...». Ωστόσο η διάσταση αυτή του ψυχικού θάρρους και της ηθικής αντοχής υπονομεύεται ήδη από την αρχή καθώς οι λέξεις θα φανερώσουν, όσο η ανάγνωση προχωρά, το διπλό τους περιεχόμενο, το οποίο θα τεκμηριωθεί τελικά στην emphatic αντίθεση της αλλαγής του χρόνου: «Μα τώρα πια ο Μωυσής το παρακάνει».

Μέσα σ' αυτήν την απότομη χρονική εναλλαγή και την επιδείνωση μιας εσωτερικής αντίδρασης, όσα συντελέστηκαν στο παρελθόν προσλαμβάνουν τώρα ένα συγχρονικό χρωματισμό ερμηνείας, στον αντίθετο νοηματικό πόλο. Οι αντιθέσεις

φαίνεται να υπονοούν πικρά νοήματα: «Κανένας δε μετάνιωσε...» «Μα τώρα...»..., «...-στην αρχή- το προτιμούσε τούτο το στρατόπεδο», «Μα τώρα...» Με τρόπο έμμεσο και διακριτικό διεισδύει μια μετέωρη αίσθηση νοσταλγικής αναπόλησης, ενώ η αντίδραση απέναντι στη δεινή καθημερινότητα της άφορης γης θα κορυφωθεί όταν από το επίπεδο της αίσθησης προσχωρήσει στο πεδίο της πρότασης:

«καιρός να πάψει πια τούτη η σιωπή
και ν' ακουστεί φωνή αδόντων»

Η οδύνη του δρόμου προς την ελευθερία θα αποκαλύψει ένα βαθύ εσωτερικό απόστημα. Με μια χειρουργική ψυχογράφιση ξεδιπλώνεται η ηθική ανεπάρκεια και ένας δεσμός τραγικός με τη μικρόψυχη ασφάλεια του δουλικού παρόντος. Ενώ ο **Τ. Λειβαδίτης** προφητικά θα επικυρώνει:

«Ο δρόμος που αφήνουμε μας παίρνει από πίσω» [«Συμφωνία αρ. 1»]

Η δεύτερη ενότητα θα σκιαγραφήσει το πλαίσιο μιας διλημματικής έντασης που η ορμητική έκφρασή της αποτυπώνεται στη συνείδηση του πρωταγωνιστή. Ο Ααρών θα σταθεί ανάμεσα στη «νεφέλη» και τις καταπιγμένες επιθυμίες του λαού, που ο δικός του στοχασμός θα επιτρέψει τη διατύπωσή τους. Η πολιτική συνείδηση που διαθέτει θα αφουγκραστεί την εξασθένηση και θα σφυγμομετρήσει τη βαθεία ανάγκη μιας κατανόησης.

Μέσα στην έρημο θα αναζητηθεί δραματικά και ταυτόχρονα προκλητικά η χοϊκή ανθρώπινη ομορφιά, η διασκέδαση, τα αρώματα και ο έρωτας, σε μια συνθηματική ανακολουθία για ό,τι εκτυλίσσεται στο όρος Σινά. Και ενώ ο Ααρών έχει την «...καρδιά του εν τη νεφέλη», θα του δοθεί το χάρισμα της συναίσθησης του λαού σαν ιδιότητα που τον κάνει να παραπαίει σ' αυτό το συνειδησιακό δίλημμα. Πρόκειται για αιτήσεις που δεν τολμούν να ειπωθούν, για την αντίθεση του μεγάλου οράματος και των φτωχών ανθρώπων μέτρων, για το τραγικό της αδυναμίας που σε κάνει ανθρώπινο και της δύναμης που σε αφομοιώνει στα μέτρα ενός άλλου κόσμου. τελικά είναι ζήτημα επιλογής.

«Τι κάθεται λοιπόν;»

«Τι περιμένει;»

Με την αισθητική σιωπή που ακολουθεί τις ερωτήσεις επέρχεται η βύθιση στη γνώση, για να σημάνει την αναγκαιότητα του θανάτου που κρύβει το ιδανικό, μέσα όμως στην αβρή κατανόηση ενός ανθρώπινου λόγου. Ο προτρεπτικός τόνος στο τέλος του ποιήματος θα αποτελέσει τον πρόλογο μιας κατάφασης που θα καθιερώσει τη δική της πολιτική αίρεση χωρίς να αντιβαίνει στο όραμα, μα σίγουρα στον απάνθρωπο εκφυλιστικό εξαναγκασμό του.

Το τρίτο ποίημα του Αλεξάνδρου αποτελεί κοντινό πλάνο σε ένα χαρακτήρα που η φιλοσοφική ευαισθησία του προσωπείου του αποκρυπτικά θα αναδείξει μια αρκετά ιδιωτική υπόθεση του ποιητή.

Ο Βίων³⁴

Απ' τη γέφυρα του Τίβερη ο Βίων

Βλέπει να πέφτει το σκοτάδι και τα φώτα να διαχέονται στους λόφους

μ' όλο τον πλούτο της μεγάλης πολιτείας

μ' όλη την αυγουσιάτικη χλιδή της.

Με σιχασιά και νοσταλγία θα θυμάται τις επευφημίες τις νύχτες

τις τιμές που θα μπορούσε ν' αποκτήσει

φτάνει να το διάλεγε

Ο Βίων όμως έταξε σκοπό του την ελευθερία

και νιώθει πως η θέση του είναι πέρα και στην Προύσα

κι ας ξέρει πως τους δούλους τους έχει ξεσηκώσει κείνος ο

Αρίσταρχος ο σφετεριστής

που λέει πολλά -και σκίζεται-

περί ανθρωπισμού ισότητας δικαίου

όσο το βλέπει χρήσιμο για την κορώνα και το σκήπτρο.

Το σκέφτεται να φύγει κι ας βλέπει πως ο Νόθος

θα βρει την ευκαιρία να τον εγκαταλείψει κυκλωμένον απ' τους

λεγεωνάριους

με μόνη του διέξοδο ένα εγχειρίδιο μπηγμένο στην καρδιά.

Παρ' όλα αυτά

παρ' όλα τα αναρίθμητα φωτεινά παράθυρα

τα νερά του ποταμού κυλούν κατά τη θάλασσα.

Παρ' όλα αυτά, ο Βίων τ' αποφάσισε:

Θα φύγει.

Το ποίημα θα ξεκινήσει με τον απαλό αισθησιασμό μιας εικόνας, που το αφανές ψυχικό αποτύπωμά της θα αποτελέσει το νοητό υπόβαθρο της αισθητικής πλοκής. Μέσα στον ποταμό που κυλά ήρεμα και αθόρυβα, ο Βίων παρατηρεί τα φώτα, τον πλούτο, την αυγουσιάτικη χλιδή να διαχέονται... Ο αντικατοπτρισμός των εικόνων λειτουργικά και αβίαστα διανοίγει ένα ενδοσκοπικό παράθυρο από την εξωτερική εμπειρία στην εσωτερική απεικόνιση. Μέσα σ' αυτό το διαγνωστικό πλαίσιο πρόσληψης του κόσμου διαγράφεται μέχρι το τέλος του ποιήματος ο κώδικας μιας πληγωμένης και μοναχικής ηθικής. Μπροστά στα μάτια μιας ανθρώπινης συνείδησης κυλά η γοητεία του κόσμου, που η ατάραχη ροή της θα εισαγάγει τη σιωπηλή της πρόκληση. Απέναντί της ο Βίων ορθώνει σιγά-σιγά το δικό του ανθρώπινο και φιλοσοφικό λόγο. Σιωπηλά, με έναν συναισθηματισμό απονευρωμένο και ρητορικό, ο ψυχικός κόσμος ζωγραφίζεται στο περιθώριο μιας πίκρας, όπου «με σιχασιά και νοσταλγία» εποπτεύει όχι όσα εγκαταλείπει, μα, ακόμη πιο βαθιά και ακαριαία, όσα «...θα μπορούσε ν' αποκτήσει/φτάνει να το διάλεγε.»

Μέσα στη βεβαιότητα του τελευταίου στίχου, το αδιαφοροποίητο ανάμεσα στο δυνητικό περιεχόμενο και την άμεση συνέπειά του υπογραμμίζει την επήρεια του πειρασμού και αναδεικνύει ένα συγκινητικό ηθικό κόσμο. το κείμενο αποκτά μια εκπληκτική αισθητή κίνηση, από τη λυρική ανεπαίσθητη νοσταλγία στην επική ανδρεία και από εκεί στο καθιερωτικό περιβάλλον μιας στωικής αποφασιστικότητας. Η επιλογή σε ένα πρώτο στάδιο μορφής έχει συντελεστεί:

«Ο Βίων όμως έταξε σκοπό του την ελευθερία».

Ο στίχος αντιδιαστέλλεται σε ένα επίπεδο διπλής όψης. Λειτουργεί αφοριστικά σαν ένας απαντητικός επίλογος στην πρόσκληση της ηδονικής χλιδής, αποκαλύπτει στο περιεχόμενο του το στόχο της ελευθερίας και συγχρόνως αποτελεί τον πρόλογο και το τέλος απέναντι στη συνεπαγωγή της οδύνης που έπεται. Η ελευθερία αναδύεται ως ο ακρογωνιαίος λίθος του ηθικού σύμπαντος του Βίωνα και ο τελικός του σκοπός. Μέσα στα κειμενικά δεδομένα αποτελεί ένα μυστικό, που ο χαρακτήρας του μορφοποιείται μόνο από τα πλαίσια της θυσίας που θέτουν οι συνεχείς συνέπειες της αδιάκοπης επιλογής πέρα από τις περιστάσεις και τα τιμήματα. Τα ίχνη της την καθιστούν αδιάφορη στην κοσμική αναγνώριση και, χωρίς να ταυτίζεται με μια απελευθέρωση κοινωνικής υφής, δεν ερμηνεύεται ως παραιτήση ζωής, ούτε ως πεσιμιστική αναζήτηση θανάτου. Στην ουσία της δημιουργεί ένα δραματικό δρώμενο με το απόλυτο προσωπικό στίγμα μιας αδιάβλητης εσωτερικής αξιοπρέπειας.

Η ολοκληρωμένη μορφή της επιλογής και η άλλη όψη της αντιδιαστολής δίδονται παρακάτω: «Ο Βίων όμως έταξε σκοπό του την ελευθερία/.../κι ας ξέρει.../.../...κι ας βλέπει...» Ο σαρκαστικός τόνος κορυφώνεται ήδη από το όνομα εκείνου που άρχει τα άριστα, σαν οξύμωρο σχήμα μπροστά στον εμπαιγμό και την ιδιοτέλεια. Ο Βίων προχωρά στα ταξίδια του κατανοώντας όλο και περισσότερο την προδοσία και τη νοθεία. Θα πάρει το δρόμο για το «ωραίο ταξίδι»⁵, κι ας έχει δει μέσα του πως κάποτε θα μείνει μόνος «με μόνη του διέξοδο ένα εγχειρίδιο μπηγμένο στην καρδιά».

Φτάνοντας σ' αυτή τη γνώση της στιγμής του θανάτου επιστρέφει πια στη «γέφυρα του Τίβερη» όπου το νερό στην επιφάνειά του συνεχίζει να ρέει με την ανύποπτη χαρά της ζωής και του κόσμου. Έτσι νομοτελειακά, με τη φυσικότητα που «τα νερά του ποταμού κυλούν κατά τη θάλασσα» και ξέροντας τα πιο πολλά, «ο

Βίων τ' αποφάσισε: „/θα φύγει».

Στη σύνολη θεώρηση του ποιήματος διαρθρώνεται ένα παιχνίδι διατονικού χρόνου που αποκτά η ανθρώπινη στιγμή των κρίσιμων επιλογών. Η έμμονη εσωτερική ενατένιση θα διαστείλει τα χρονικά πλαίσια απεριόριστα μέσα σε μια ενοραματική απόφαση της προσωπικής μοίρας. Το παρόν θα χαθεί από την όραση του μέλλοντος, ενώ η κατάκτηση της γνώσης που αποκομίζεται θα το καθορίσει επίσης καταργητικά, μέσα στον ίδιο του το χρόνο, με μια γνήσια καβαφική στωικότητα, ως αναπόφευκτο έκδηλο παρελθόν που το υποκείμενο γενναία επιλέγει. Ο Βίων προχωρά στον αιρετικό δρόμο του και οδηγείται στο χρόνο «του πάντοτε», μέσα από τον οποίο κρίνεται, ό,τι αρνείται και ό,τι τελικά αποδέχεται.

Οδόσημα σ' αυτή την ερμηνευτική πορεία που ακολουθήσαμε στέκονται βέβαια όλα τα γεγονότα που συμβαίνουν την εποχή εκείνη στο χώρο της αριστεράς, και προπαντός το πρόβλημα της ηθικής των εσωτερικών της σχέσεων. Στη σύνθεσή τους τα τρία ποιήματα διαγράφουν το όραμα, την εμπιστοσύνη, την αναζήτηση, τις ανθρώπινες αδυναμίες, τον ακατανόητο εξαναγκασμό της συνείδησης, την ιερή ανάγκη της ανθρωπιάς, τις αιματηρές επιλογές. Οι αλληγορικές αντιστοιχίες είναι σαφείς.

Παρατηρούμε ωστόσο πως ο Αλεξάνδρου δεν θα ενδιαφερθεί τόσο για ζητήματα πολιτικής ή ιδεολογικής ήττας, μα θα επικεντρωθεί με ανείπωτη πίκρα σ' αυτό

που από την αρχή αποτέλεσε το κίνητρο της ατομικής του συγκίνησης, τον ιδανισμό του οράματος. Θα μιλήσει για σφετερισμό χρησιμοποιώντας λέξεις αλύπητες και προφητικές, για να καταδείξει το φόβο της βαθιάς εσωτερικής σήψης που διακατέχει τις πολιτικές και κομματικές κρίσεις του χώρου του.

Δακρύζει μέσα από τον καβαφικό ρητορισμό που καλύπτει πλέον μια αληθινή τραγωδία ατομικού και πανανθρώπινου λόγου. Δεν νοιάζεται τόσο για τις κοινωνικές προσδοκίες και τις απογοητεύσεις τους, όσο για εκείνο το παιδικό ιδανικό, που το πάθος του πόθου των ίδιων των συντρόφων δέσμευσε, συρρίκνωνε, τραυμάτισε. Σκοπός του δεν είναι να υπονομεύσει την αξία του, μα να συνδράμει στην αναγέννησή του, που οφείλει να περάσει μέσα από την οδυνηρή επίγνωση της ανθρώπινης ήττας του. Σαν τον Βίωνα παραμένει πιστός στο ταξίδι της ελευθερίας. «Το που σκλαβωθήκαμε εμείς με μια λέξη δε λέγεται, χρειάζεται τουλάχιστον δυο, Σκλαβιά κι Ελευθερία, στην ένωση και την αλληλεγγύη τους. Και στο τρομερό τους μπλέξιμο.»⁶

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Άρης Αλεξάνδρου. *Ποιήματα* (1941-1974) Ύψιλον, 1991, σελ. 156. 2. Ο. π. σελ. 157. 3. Ο.π. σελ. 114, 157. 4. Βλ. λήμμα Βίων, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, «Ακάδημος», τόμος 5, σελ. 615. 5. Βλ. Κ.Π. Καβάφη, «Ιθάκη». 6. Μήτσος Αλεξάνδρου. Αυτά που μένουν Δελφίνι, 1994, τόμος Β' σελ. 60.

19ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΑΙΝΙΩΝ
ΜΙΚΡΟΥΜΗΚΟΥΣ ΔΡΑΜΑΣ

2nd INTERNATIONAL
SHORT FILM FESTIVAL
OF DRAMA

Υπό την Αιγίδα του Υπ. Πο.
και του Δήμου Δράμας

Χορηγός: Ελληνική Τηλεόραση 1

ΔΡΑΜΑ, 14 - 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1996
DRAMA, SEPTEMBER 14 - 20, 1996

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η νέα τάση της «βέβηλης»
αμερικανικής
παραστατικότητας,

Καρτούνς που δαγκώνουν

με αφορμή την έκθεση
της Sue Williams
στην γκαλερί Jean Bernier
και την παρουσίαση
της συλλογής
του Μουσείου Whitney
στην Εθνική Πινακοθήκη.

Η συγκεκριμένη τάση είχε την τιμητική της κατά την (εκθεσιακή) χρονιά που τελειώνει: νεο-ποπ παραστατική ζωγραφική από την Αμερική. Η γκαλερί Ρεβέκκα Καμχή βάσισε το ντεμπούτο της αλλά και μια (σχεδόν) ενιαία πορεία σ' αυτή τη τάση. Ο σάλος της έκθεσης της συλλογής Ιωάννου πρόλαβε να συμπεριλάβει και λίγη απ' αυτή. Η συλλογή του μουσείου Whitney στην Εθνική Πινακοθήκη την επιβάλλει. Κάτι πολύ φυσικό. Ήταν μέσα από τις περιοδικές εκθέσεις (Biennials) αυτού του ριψοκίνδυνου μουσείου που εμφανίστηκε ως τάση. Στο κύριο ρεύμα, γιατί τα «υπόγεια» σπέρματα ενυπήρχαν ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '60 στα αντεργκράουντ κόμικς του Σαν Φρανσίσκο, στα φανζίνς που κυκλοφορούσαν οι ίδιοι οι καλλιτέχνες ή σε αμερικανικά εικαστικά έντυπα αφιερω-

μένη στην ποπ κουλτούρα (το *Luchtaroz* είναι ένας επίγονος αυτών). Όπως συμβαίνει συνήθως, στην Ελλάδα εισπράττουμε πρώτα την ευρωπαϊκή εκδοχή μιας αμερικανικής κατάστασης ή τους δευτεροκλασάτους Αμερικανούς του ιδίου ρεύματος.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο, είναι περίεργο να είναι (πλέον) γνωστός ο Γερμανός **Kippenberger**, του οποίου η δουλειά είναι εν πολλοίς μια μεταγραφή αυτής της τάσης, και να αγνοούμε τον **Raymond Pettibon** (παρουσιάστηκε, μεταξύ άλλων, στην Art Athina '95). Αλλά δεν είναι η πρώτη φορά: Με το σώου των Ολυμπιακών αγώνων της Βαρκελώνης, βομβαρδιστήκαμε με αρθρογραφία γύρω από τον ισπανό εικονογράφο **Mariscal**. Ενώ ακόμη και σήμερα το (αμερικανικό) όνομα **Gary Pantez** είναι ανοίκειο. Και ήταν το πρότυπο/πρωτότυπο. Η Αμερική παράγει *underground*, η Ευρώπη εξαργυρώνει. Δεν είναι εικαστικό φαινόμενο. Είναι κοινό μυστικό ότι ο (εξοργιστικά υπερεκτιμημένος;) ισπανός κινηματογραφιστής **Pedro Almodovar** ξεσηκώνει από παλιά τον **John Waters**.

Τώρα σε ό,τι αφορά τον δεύτερο υπαινισμό, ότι δηλαδή εισπράττουμε τα δευτέρας κλάσεως ονόματα, η εκθεσιακή κίνηση του (τελευταίου) χειμώνα έχει τις απαντήσεις. Η **Sue Williams** (ευτυχώς) είναι από τους καλούς. Το αν στην Αμερική εκτοξεύτηκε

Πατάει γερά στην αμερικανική πανκ κουλτούρα η Sue Williams. Αλλά έχει και τον τρόπο να την πλησιάσει μέχρι και η γενιά του MTV.

εμπορικά (με αφορμή τις δύο Biennial '93 και '95) λόγω της τόσο επίκαιρης (εκεί) νεο-φεμινιστικής ρητορικής, είναι γεγονός που τελικά αδικεί το έργο της. Και το έργο της έχει αρκετές σπαζοκεφαλίες για τους καθαρολόγους των ρευμάτων. Ενώ πατάει γερά στην αμερικανική πανκ κουλτούρα και τη δυσύλλαβη διαλεκτική των κόμικς, γνωρίζει (όπως πολύ σωστά παρατηρεί ο Μάνος Στεφανίδης) και τον Daumier ή τον Lautrec. Το αν τελικά στα έργα της (λάδια και ακρυλικά που έχουν την οξύτητα της πέννας και της σινικής) συμβαίνουν ανήκουστα (;) σεξουαλικά όργια, τελικά δεν έχει καμιά σημασία.

Η γενιά του MTV, στην οποία απευθύνεται (αυτή όμως δεν μπαίνει σε μουσεία), δεν σοκάρεται σχεδόν με τίποτε. Αντίθετα, αν (τελικά) πλησιάσει το έργο της, θα την ιντριγκάρουν και θα την κάνουν να γελάσει τα πανέξυπνα βέβηλα «συννεφάκια» (ή μη):

«Hate u shit!»

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Για την τέχνη του μυθιστορήματος

Μίλαν Κούντερα,
Οι προδομένες διαθήκες
Μετάφρ. Γιάννης Η. Χάρης
Εκδ. Βιβλιοπωλείον της
Εστίας», Αθήνα 1995

Κάθε νέο βιβλίο του Κούντερα που κυκλοφορεί στη χώρα μας είναι ένα εκδοτικό γεγονός που οφείλεται στο κύρος, την αξία και την προβολή που γίνεται στον τσέχο συγγραφέα εκ μέρους του Τύπου. Ενίοτε, όμως από το κράτος αγνώστων δυνάμεων, διαφημιστικών ή άλλων, ο αναγνωστικό κοινό αγκαλιάζει κάποιο βιβλίο του με περισσότερο πάθος από κάποιο άλλο, γεγονός που δεν σχετίζεται απολύτως με ποιοτικά κριτήρια. Το Δεκέμβριο 1995 εκδόθηκε το δοκίμιό του *Οι προδομένες διαθήκες* και, το Φεβρουάριο του 1996, η *Βραδύτητα*, που ο Κούντερα αποφεύγει να χαρακτηρίσει μυθιστόρημα καθώς συντίθεται από μυθιστορηματικά ψήγματα και δοκιμιακές παρεκβάσεις. Χωρίς να είναι καλύτερο, κατά τη γνώμη μας, το δεύτερο βιβλίο έχει κάνει μέχρι στιγμής τριπλάσιες πωλήσεις από το πρώτο.

Οι θαυμαστές του εκπαιδευμένου στη Γαλλία συγγραφέα, ολονότι θα προτιμούσαν να διαβάσουν ένα βιβλίο με πλοκή, ανάλογο με το *Αστείο*, το *Καλός του αποχαιρετισμού* ή την

Μίλαν Κούντερα.

Αβάσταχτη ελαφρότητα του είναι, δεν απογοητεύονται από τις *Προδομένες διαθήκες*. Λείπουν απ' αυτό οι ήρωες που ζουν σοβαρούς, τραγικούς ή γελοίους έρωτες, αλλά είναι γεμάτο από προσωπικότητες που έχουν σημαδέψει την παγκόσμια λογοτεχνία. Δίπλα σε δυο συνθέτες που αγαπάει ο Κούντερα, τον Στραβίνσκι και τον Γιάννατσεκ (ο συγγραφέας σε ηλικία 13-14 ετών έπαιρνε μαθήματα μουσικής σύνθεσης), εμφανίζονται ο Ραμπελαί και ο Χεμινγκουέι, ο Θερβάντες κι ο Σαλμάν Ρουσντι, ο Νίτσε και ο Κάρλος Φουέντες, ο Μούζιλ κι ο Μπροχ, και άλλοι πολλοί.

Στο βιβλίο όμως κυριαρχεί ο Φραντς Κάφκα. Στα πέντε από τα εννιά κεφάλαια του δοκιμίου, ο συμπατριώτης του Κούντερα δίνει το παρών του, ανα-

λύεται και κρίνεται στα επιμέρους στοιχεία όχι της ζωής, μα του έργου του. Συμμετέχει επίσης ο φίλος του Μαξ Μπροντ, ο άνθρωπος που διέσωσε τα χειρόγρατά του, τα εξέδωσε και αγωνίστηκε να επιβάλει το έργο του. Χρησιμοποιώντας το δίδυμο Μπροντ-Κάφκα, ο συγγραφέας προσπαθεί, κατακεραυνώνοντας τον πρώτο, να δείξει πού μπορεί να οδηγήσει η λανθασμένη κατανόηση μιας λογοτεχνικής αυθεντίας και, εκθειάζοντας τον δεύτερο, να αποκαλύψει μικρά λογοτεχνικά μυστικά που τον συναρπάζουν. Αντικρίξει τον Κάφκα από μια διαφορετική σκοπιά, από εκείνη του θαυμαστή του υπερρεαλισμού, διακρίνοντας στα έργα του, από τη *Μεταμόρφωση* έως τη *Δίκη*, εκείνα τα στοιχεία που προέρχονται από τη συγχώνευση ονείρου και πραγματικότητας, μολονότι γράφτηκαν μερικά χρόνια προτού δημοσιευτεί το *Μανιφέστο του υπερρεαλισμού* του Αντρέ Μπρετόν.

Προσπαθώντας να υπερασπίσει τον Κάφκα έναντι των μελετητών του, και ταυτόχρονα να αναπτύξει τα επιχειρήματά του, αφηγείται επεισόδια από τη ζωή του, καταφεύγει στους ήρωες των μυθιστορημάτων του, μιλάει για τους διανοούμενους της Τσεχοσλοβακίας υπό το κομμουνιστικό καθεστώς και περιγράφει τη στάση των πολι-

Αν σκεφτεί κανείς πόσο πενιχρή είναι η βιβλιογραφία πολλών σημαντικών ποιητών μας, θα πρέπει να θεωρήσει τον Νίκο Εγγονόπουλο ως έναν -επαξίως- τυχερό ποιητή. Σημαντικές μονογραφίες και αξιόλογα άρθρα έχουν κατατεθεί και συνεχίζουν να εκδίδονται, όπως λ.χ. τα κείμενα που αναγνώστησαν σε ένα διήμερο αφιέρωμα στον ποιητή Νίκο Εγγονόπουλο, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1994 από το Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν. Η έκδοση του τόμου *Νίκος Εγγονόπουλος: Ωραίος σαν Έλληνας* (επιμέλεια: Γιώργης Γιατρομανωλάκης, εκδ. Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, Αθήνα 1996) περιλαμβάνει εννέα μελέτες για τον ποιητή του Μπολιβάρ, από τις οποίες οι επτά έχουν ως κυρίως θέμα τους το «ωραιότατο αυτό ποίημα».

Βαθιά γνώση του έργου του Εγγονόπουλου, μεθοδολογική επάρκεια και, επιτέλους, ένα άνοιγμα σκέψης συνδυάζει η μελέτη της Έλλης Φιλοκύπρου, *Λόγια και ιστορίες από το χωριό των ποδηλάτων. Αφηγηματικά σχήματα στις δύο πρώτες συλλογές του Νίκου Εγγονόπουλου* (εκδ. Διάλος, 1996) και χαίρεται χαρά μεγάλη ο αναγνώστης. Ο λόγος; Ότι κατορθώνει σύνθετα ζητήματα ποιητικής να τα παρουσιάζει με μαεστρία και γοητεία.

Για τα ναρκωτικά μιλούν πια συχνά και πολλοί. Το σημαντικότερο, όμως, είναι ν' ακούσουμε την ίδια τη φωνή του αγώνα

που κάνουν όσα παιδιά γνώρισαν την πρέζα και τώρα προσπαθούν να ζήσουν καθαροί. Σ' ένα μικρό βιβλιαράκι που τιτλοφορείται *Οι ιστορίες του «νόστου»* (εκδ. ΚΕ.Θ.Ε.Α. - Θ.Κ. «Νόστος, Πεύκων 12, Σελήνια Σαλαμίνας, τηλ. 4675330) διαβάζουμε τις ιστορίες και τα προσωπικά παραμύθια που κατέγραψαν ο Παρασκευάς, η Ιωάννα, ο Αλέξανδρος, η Μαρία, ο Γιώργος, ο Σωκράτης, ο Νίκος, ο Γιάννης, ο Κώστας, ο Ζαχαρίας, ο Δημήτρης, η Κωνσταντίνα, ο Αποστόλης, η Φανή... Αξίζει να τα διαβάσετε κι εσείς.

Διαβάστε, επίσης, και την ενδιαφέρουσα μελέτη της ψυχολόγου **Μαρίας Χουρδάκη**, *Ναρκοτικά - Πρόληψη. Πρωτογενής τομέας. Οικογένεια, Παιδεία, Τ. Αυτοδιοίκηση* (εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1995). Συζητεί το σημαντικό κεφάλαιο της πρόληψης και στρέφει το βλέμμα της προς τον σημαντικότερο χώρο πρόληψης που είναι η οικογένεια και το περιβάλλον του κάθε ατόμου. Έτσι, στο μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου της, καταπιάνεται με την αγωγή των γονέων, με τις σχολές γονέων και άλλες μορφές προετοιμασιές του περιβάλλοντος που κατ' αυτόν τον τρόπο θα ενεργεί ως ο πρωταρχικός φραγμός στη διάδοση της χρήσης των ναρκωτικών.

Ένας σημαντικός αριθμός εντύπων φτάνει στα γραφεία από κάθε γωνιά της Ελλάδας: τοπικές εφημερίδες, σατιρικά

τών που αλλάζουν απόψεις και ιδέες ανάλογα με τα ιστορικά γεγονότα, κάτι που το θεωρεί αρνητικό, το καταδικάζει και το αποκαλεί «πολύ πεζή προσαρμογή στο μεταβαλλόμενο πνεύμα της Ιστορίας». Εξομολογείται ότι όλα τα μυθιστορήματά του «αποπνέουν τη φρίκη της Ιστορίας, αυτής της εχθρικής, της απάνθρωπης δύναμης που εισβάλλει στη ζωή μας από τα έξω» την καταστρέφει. Ταυτό-

χρονα υποστηρίζει ότι η ιστορία του μυθιστορήματος, και της τέχνης γενικότερα, που γεννιέται από την ελευθερία του ανθρώπου και τις επιλογές του, είναι η «εκδίκηση του ανθρώπου απέναντι στην απρόσωπη Ιστορία της ανθρωπότητας».

Στις Προδομένες διαθήκες, ο Κούντερε αναφέρεται στη μουσική, στο χιούμορ στη λογοτεχνία και στην επαναστατικότητα της τέχνης. Κεντρικός του

ήρωας, όμως, είναι η τέχνη του μυθιστορήματος, γραμμένη από έναν κατεξοχήν δάσκαλο του είδους.

Αξίζει να σημειώσουμε κάτι και για τη μετάφραση του βιβλίου. Ο Γιάννης Η. Χάρης, που την υπογράφει, χειρίζεται άριστα την ελληνική γλώσσα και συμβάλλει αποφασιστικά ώστε ο έλληνας αναγνώστης να απολαύσει ένα δύσκολο κείμενο.

Φίλιππος Φιλίππου

Ιστορίες και ιστορία

Θεόδωρου Πανάγου, Αυτά έχουν τα υπόγεια, μη γελάς!
Η καθημερινή ζωή στην αντίσταση. Εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 1996.

Είναι πλέον αποδεκτό πως η «πραγματικότητα» της Ιστορίας αποτελεί μια σχετική πραγματικότητα, αφού φτάνει στη γνώση μας μεταλλαγμένη σε κείμενο, δημιούργημα μιας αφηγηματικής χειρονομίας. Και ως κείμενο υπόκειται, λίγο ή πολύ, σε μια κειμενική οργάνωση πλήσια εκείνης μιας μυθοπλασίας. Η ιστορική γνώση άπτεται μιας **επανενεργοποίησης του παρελθόντος**, πράγμα που μας αναγκάζει να δεχτούμε την ύπαρξη ενός χάσματος μεταξύ αυτού που πράγματι υπήρξε και αυτού που πράγματι γνωρίζουμε.

Το αρχείο του δικηγόρου **Θωμά Σούλη**, γραμματέα της Πανθεσσαλικής κι αργότερα της Πανηπειρωτικής Επιτροπής του ΕΑΜ που έρχεται στο φως μετά το θάνατό του με τη φροντίδα της συζύγου του **Υπατίας**, αποτελεί ένα ιστορικό υλικό που περιλαμβάνει επίσημα έγγραφα ΕΑΜικών επιτροπών και μεραρχιών του ΕΛΑΣ, όπως και προσωπικές αναφορές στελεχών και αγωνιστών, συχνά απόρρητες. Ένα σώμα ντοκουμέντων που δείχνουν νέ-

ες πτυχές του γνωστού ιστορικού σκηνικού, πιθανόν σε κάποιους γνωστές, ξένες ωστόσο για τις επίσημες ιστορικές καταγραφές. Πρόκειται, σε μεγάλο βαθμό, για επιστολές που αναφέρονται σε οικονομικές δυσκολίες και σε δυσκολίες διατροφής και ένδυσης των αντιστασιακών κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής, πρόκειται για έμμεσες μαρτυρίες πάνω στην ερωτική ζωή και τις αντιλήψεις που αντιμετώπιζαν οι ενταγμένοι στην αντίσταση και τα ηθικά τους διλήμματα, αφήνοντας πίσω τους αβοήθητες τις οικογένειές τους, πρόκειται για τις δυσκολίες όσων ασχολούνταν με τον Τύπο ως προς την προμήθεια του αναγκαίου υλικού αλλά και τον κίνδυνο της ίδιας της ζωής τους καθώς και τα προβλήματα υγείας που τους δημιουργούσαν τα υπόγεια (απ' όπου και ο τίτλος του βιβλίου) και τόσα άλλα καθημερινά προσωπικά ή ευρύτερα προβλήματα, όπως αυτά της αξιοπιστίας κάποιων αγωνιστών ή των άδικων διαφοροποιήσεών τους ανάλογα με τη θέση τους στην κλίμακα της ιεραρχίας αλλά και των γνωριμιών! Ένας πλούτος θεμάτων που εικονογραφεί καθημερινές πτυχές της ιστορικής αυτής περιόδου οι οποίες δεν είναι πάντοτε καθαγιασμένες.

Μπροστά σ' ένα τέτοιο υλικό που παραχωρήθηκε εν λευκώ

από την οικογένεια Σούλη στον **Θεόδωρο Πανάγο**, ο συγγραφέας, αντί μιας χρονολογικής αχειοθέτησης και έκδοσης για μετέπειτα επιστημονική επεξεργασία, προχώρησε σε μια αναδημιουργία: δημιουργώντας επιμέρους θεματικές, χρησιμοποιεί, παραθέτοντάς τα, τα ντοκουμέντα και τις μαρτυρίες του αρχείου ως βάση για μια συνολικότερη σκιαγράφηση και σχολιασμό των επιμέρους πτυχών και ιστορικών στιγμών. Έτσι, τα ντοκουμέντα, ως γραπτά κομμάτια Ιστορίας, εντάσσονται στο ήδη γνωστό περικείμενο, συνδιαλέγονται δηλαδή με την ήδη αποκτημένη ιστορική μας γνώση, εμπλουτίζοντας ή και, κάποιες φορές, ανατρέποντάς την. Ο συγγραφέας σχολιογράφος αντιπαραβάλλει και κάνει να συνδιαλέγονται μέσα από την οργάνωση του υλικού και την προσωπική του οπτική, το ιστορικό ντοκουμέντο με τη «μυθοπλαστική» ανακατασκευή του. Η προσωπική, άλλωστε, οπτική του γράφοντος και η ανάμειξή του στην Ιστορία που εξιστορεί φθάνει ως το σημείο παράθεσης δικών του μαρτυριών για κάποια πρόσωπα ή τόπους, μέσω βιωμάτων ή ακουσμάτων.

Το βιβλίο του **Θ. Πανάγου** αναδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο τον συνεχή διάλογο που υπάρχει μεταξύ Ιστορίας και μυθοπλασίας, τη συμπληρω-

ματικότητα που διέπει δύο φαινομενικά αντιτιθέμενους τομείς προσέγγισης του πραγματικού, μια και η γλώσσα, ως σύμβολο, και η γλώσσα, ως συμβολικό σύστημα, αποκαλύπτει τη γνωστική της αξία από τη στιγμή που κατασκευάζει και ανακατασκευάζει την πραγματικότητα, δημιουργώ-

ντας νέα δίκτυα ανάγνωσης όχι μόνο της ιστορικής εμπειρίας αλλά κι αυτής τούτης της κατασκευής της (Nelson Goodman). Σ' αυτό το πνεύμα, το παρόν βιβλίο, επιτυγχάνει, μέσα από τον πολυφωνικό του χαρακτήρα, μια διαλογική επανασύσταση/επανενεργοποίηση τόσο των ντοκουμέ-

ντων που παραθέτει όσο και του λεκτικού περιβάλλοντος (ιστορικής περιγραφής/σχολίων) που τα εμπεριέχει, συνδυάζοντας έτσι την αξίωση για αλήθεια του ιστορικού με την ιδιότητα του λογοτεχνικού τεχνουργήματος.

Δημήτρης Τσατσούλης

Εβδομήντα «χαίρε» στον Μάνο Χατζιδάκι

νοιχτές Επιστολές
στον Μάνο Χατζιδάκι.
Συλλογή και φροντίδα:
Γιάννης Φωσκαρίνης.
Εκδόσεις Μπάστας-Πλέσσας,
Αθήνα 1996.

Μάνος Χατζιδάκις.

Μια ιδέα του Θάνου Φωσκαρίνη που γεννήθηκε μια βραδυά νυ 1979 στο Παγκράτι, σύμφωνα με τα όσα καταμαρτυρεί ο ίδιος στον πρόλογό του, στάθηκε η αφορμή για την υλοποίηση, έξι μήνες φέτος, μιας προσεγμένης έκδοσης με όμορφη σελιδοποίηση, φωτογραφικό υλικό και μια προμετωπίδα του Γιάννη Φωσκαρίνη. Μια ιδέα που ο Χατζιδάκις δέχτηκε μεταξύ σοβαρού και αστείου και απέβλεπε στη συγκέντρωση κειμένων διαφόρων ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών με αντικείμενο... ίδιο τον Χατζιδάκι. Ο Φωσκαρίνης επιδόθηκε σοβαρά στη συλλογή του υλικού του, ευθυνόμενος στους «συγγραφείς» ενώ, ζώντας του Χατζιδάκι, έθετε υπόψη του, όχι για να εγκρίνει ή μη αλλά για να αποδοθεί η περιέργειά του στην εικόνα που είχαν οι άλλοι γι' αυτόν. Αφήνοντας την ευθερία στο καθένα από τα πρόσωπα να εκφραστεί για το συνθέτη με τον όποιο που το ίδιο επιθυμούσε, ο

τόμος περιλαμβάνει τελικά 70 ολότελα ανομοιογενή, ως προς την μορφή τους, κείμενα: αναμνήσεις από κοινά βιώματα, σκέψεις και σχόλια για τον άνθρωπο ή, σπανιότερα, για το έργο του, ποιήματα ή κάποιον σύντομο χαιρετισμό.

Τα 70 ονόματα προέρχονται από το ευρύ φάσμα των ελληνικών γραμμάτων και των τεχνών, πολλοί δε από αυτούς έχουν πλέον επίσης εκλείψει. Πολλοί έχουν να δώσουν ενδιαφέρουσες μαρτυρίες πάνω σε μία συνεργασία τους με τον Μ.Χ. είτε σε μουσικό επίπεδο είτε σε κινηματογραφικό. Είναι, μάλλον, τα κείμενα τα πιο σημαντικά. Κάποιοι άλλοι, έχουν να θυμηθούν κάποιο

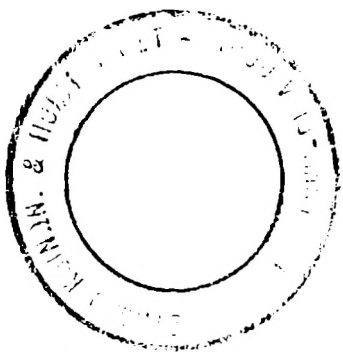
στιγμιότυπο από τα παλιότερα χρόνια, όντας συνοδοιπόροι στην καλλιτεχνική έκρηξη της δεκαετίας του '50 με τον Χατζιδάκι. Η ανάγνωση τους παρουσιάζει ενδιαφέρον. Κάποιοι άλλοι, σπανιότατα, επιχειρούν μια σύντομη προσέγγιση του έργου του – και τούτοι, δυστυχώς, είναι οι πιο λίγοι. Οι περισσότεροι δεν γνώρισαν παρά παρεμπιπτόντως τον μουσικοσυνθέτη και μετά βίας προσπαθούν να ανασυνθέσουν κάποια αδιάφορη ανάμνηση, να εκφράσουν προσωπική γνώμη. Τούτα τα κείμενα, όπως κι εκείνα τα αυστηρά προσωπικά που συναντάμε συνήθως στον Τύπο την επαύριο ενός θανάτου σημαντικού προσώπου, αφήνουν ολότελα αδιάφορο τον αναγνώστη του τόμου. Τόσο τα γαλαντόμα, ως έκφραση φιλίας (ζώντος ή απόντος του αποδέκτη), όσο και κάποια μικρόψυχα όχι σ' αυτό που καταμαρτυρούν αλλά στον τρόπο που είναι συνταγμένα, δεν έχουν άλλη βαρύτητα από την πρόσθεση του ονόματος του γραφέα τους στη λίστα των εβδομήντα. Ας έλειπαν. Γιατί, ίσως, κάποτε θα πρέπει να ξεπεραστεί αυτή η πληθώρα λόγου που απευθύνεται στον άγνωστο αναγνώστη/αποδέκτη ενώ, στην ουσία του, είναι αυτοκαταναλωτικός.

Δημήτρης Τσατσούλης

φυλλάδια, ενημερωτικά δελτία, και κάθε λογής περιοδικά. Εξαιρώ, τα glossy (ακόμη κι αυτά που έρχονται απ' τη συμπρωτεύουσα, κι ας είναι καλούτσικα) για λόγους που σχετίζονται με το προσωπικό μου γούστο που αντιστέκεται στην κάθε λογής γυαλιστερή τυραννία. Προτιμώ να διαβάσω την *Εφημερίδα για την Ήπειρο* (Μηνιαία Ανεξάρτητη Προοδευτική Εφημερίδα, Χατζή Πελλερέν 8, 452 21 Ιωάννινα), μία εφημερίδα από τα Γιάννινα με θαυμάσια ύλη. Κοινωνική ευαισθησία, πολιτική εγρήγορση και οικολογική συνείδηση είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της γνωρίσματα. Ή τον *Δευτεροβάθμιο*...

Τραγέλαφο που μας έρχεται από τη Λέσβο (Αγ. Ειρήνης 3β, Μυτιλήνη) και συνιστά να αποφεύγουν την ανάγνωσή του οι απανταχού σεμνότεροι, σοβαροφάνεις, άχαροι, αγέλαστοι, πολύ βαρείς και ασήκωτοι, καθώς και οι... κρυόκωλοι. Ποιος θα παραδεχτεί ότι έχει όλα τα παραπάνω προσόντα; Διαβάστε την, λοιπόν, έστω άπαξ, για να απολαύσετε τα καλαμπούρι της Μυτιλήνης. Κυκλοφορεί, επίσης, και μία έμμετρη εφημερίδα με τίτλο *Ο Ραμπαγάς κι ο σκύλος* – έψαξα για τον σκύλο αλλά (μα τον Ραμπαγά!), δεν τον βρήκα. Περιμένω ειδήσεις για να σας πω περισσότερα γι' αυτό το απίστευτο φύλλο που τριζέει αλλά δεν σκίζει. Όσοι, πάντως, θέλετε να το δείτε με τα μάτια σας, πηγαίνετε στο βιβλιοπωλείο «Παρουσία» (Σόλωνος 94).

ο χαρτοκόπτης

...αλλά
και τα

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΑ
ΚΑΝΕΛΛΗ

Το πολύ μια λύτρωση ατομική αν όχι ανάδειξη

Στίχοι που κραυγάζουν
στίχοι που ορθώνονται τάχα σαν ξιφολόγχες
στίχοι που απειλούν την καθεστηκυία τάξη
και μέσα στους λήγους πόδες τους
κάνουν ή ανατρέπουν την επανάσταση,
άχρηστοι, ψεύτικοι, κομπαστικοί,
γιατί κανένας στίχος σήμερα δεν ανατρέπει καθεστώτα
κανένας στίχος δεν κινητοποιεί τις μάζες
(Ποιες μάζες; Μεταξύ μας τώρα –
ποιοι σκέφτονται τις μάζες;
Το πολύ μια λύτρωση ατομική, αν όχι ανάδειξη)
Τίτος Πατρίκιος, «Στίχοι-2» (1963, από τη συλλογή Μαθητεία)

ΤΟ 1963, μόλις που είχα γεννηθεί. Τον Τίτο Πατρίκιο τον έμαθα πολλά χρόνια αργότερα, στο Ρήγα, από τα τσιτάτα που κοσμούσαν τα επίσημα κομματικά τεφτέρια. Δεν ήξερα ότι είχε μεταφράσει Λούκατς ούτε ότι είχε συμμετάσχει στη συντακτική ομάδα της Επιθεώρησης Τέχνης – και παραξενευόμουν που ήταν σχεδόν ο επίσημος κομματικός ποιητής. Έβρισκα τα ποιήματά του σχηματικά, τη στράτευση που υπαινίσσονταν τη θεωρούσα «βαριά καλογερική» χωρίς νόημα, το διδακτισμό τους βαρετό και μ' ενοχλούσε το ότι άφηναν απέξω κάθε ψήγμα αισθαντικότητας.

ΓΡΗΓΟΡΑ ΤΟΝ ΞΕΧΑΣΑ. Ξέχασα και τα ποιήματά του. Ήρθαν άλλα διαβάσματα, αγάπες στις οποίες δεν διαμεσολαβούσε κανείς – και τα κομματικά τεφτέρια κιτρίνισαν, ξεχάστηκαν σκονισμένα σε κάποια συρτάρια. Όταν, πολύ αργότερα, τον ξανάκουσα (τον άκουγα συχνά-πυκνά), ήταν πιο διανοούμενος, έπαιρνε μέρος σε συνέδρια, συντόνιζε συζητήσεις με φιλοσόφους στην τηλεόραση. Μου εξηγήθηκαν, τότε, κάποιες πτυχές του προβληματισμού του, έμαθα και κάποιες πληροφορίες της προσωπικής του ιστορίας στο πλαίσιο της ιστορίας του ανανεωτικού κινήματος – αλλά ήδη απομυθοποιούνταν τα ηρωικά χρόνια ενός απώτερου συλλογικού παρελθόντος που δεν το είχα ζήσει (ίσως επειδή δεν το είχα ζήσει). Ωστόσο –ήμαρτον–, συνέχιζα να πιστεύω ότι είναι υπερεκτιμημένος (το ίδιο πιστεύω, π.χ., και για τον Αλμοδόβαρ ή τον Μπερτολούτσι, για πάρα πολλούς από το χώρο της τέχνης και των γραμμάτων, γνωρίζοντας ότι, τελικά, η Ιστορία δεν θα μου κάνει τη χάρη να υιοθετήσει τη γνώμη μου). Πάντως, ως ποιητή, τον επικαλούνταν όλο και λιγότερο, όλο και λιγότεροι. Όμως η εικόνα του περιφερόταν όλο και περισσότερο, όλο κι από περισσότερους. Ήταν ένας από τους περιζήτητους διανοούμενους της αγοράς.

ΩΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟ της αγοράς, χωρίς αιχμές, μέσα στη μεταμοντέρνα συνθήκη, τον θέλησε και το νέο ΠΑΣΟΚ. Για τον πολύ κόσμο θέλησε την εικόνα του. Τον προέβαλε, όμως, και ως ποιητή. Όχι για το μεγάλο κοινό, αλλά για το παλιό, το δικό του κοινό, το κοινό της Αριστεράς.

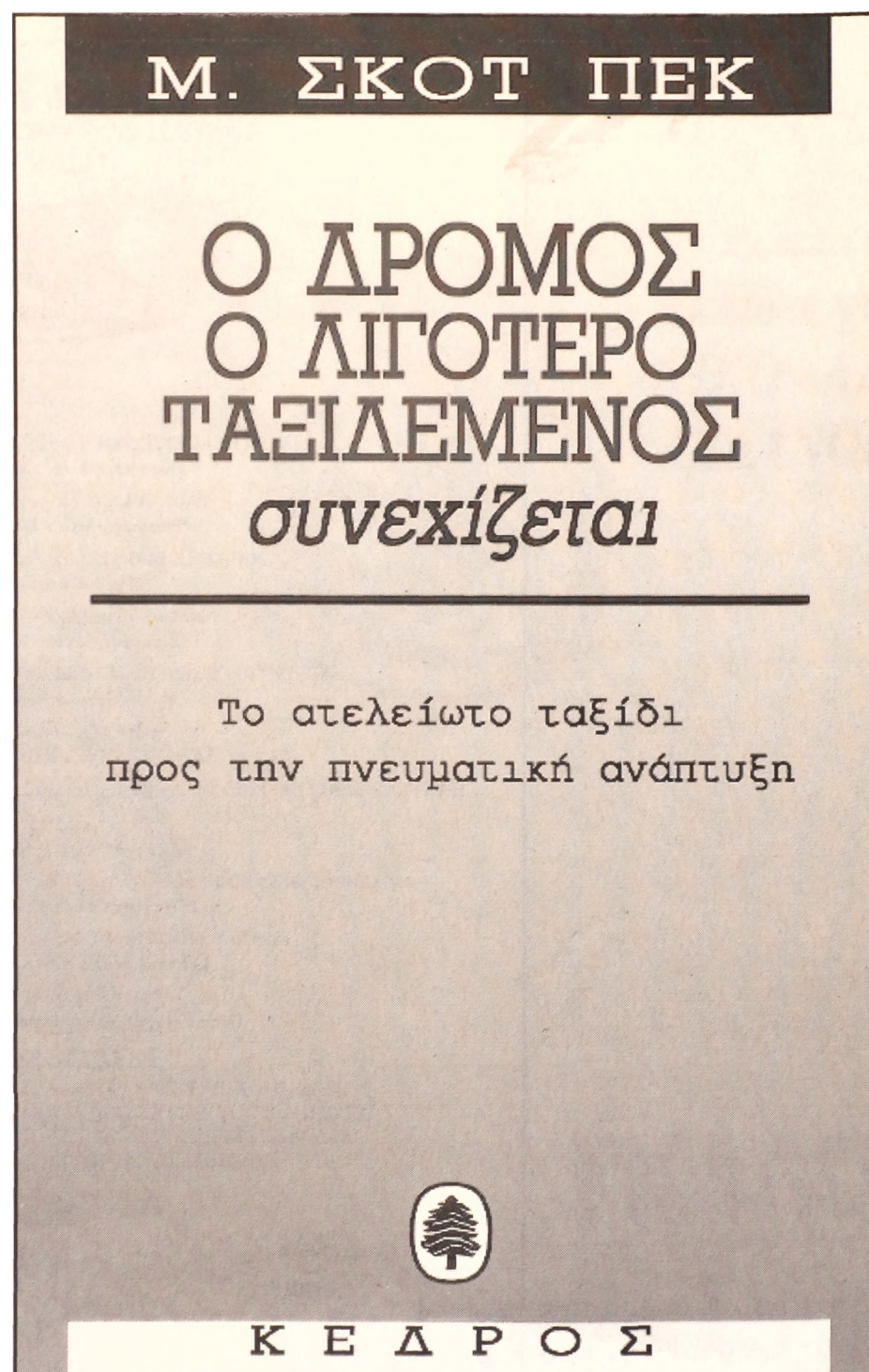
Για το μεγάλο κοινό, για το κοινό που τον δεχόταν στις διαλέξεις του, στις τηλεοπτικές του εμφανίσεις και στις συντροφικές, το ότι ο Τίτος Πατρίκιος δέχτηκε να ενταχθεί στη λίστα επικρατείας του ΠΑΣΟΚ είναι προέκταση της πνευματικής του πορείας. Για το άλλο, το μικρό κοινό της Αριστεράς, για το κοινό που τον τίμησε ως ποιητή (ανεξαρτήτως αξιολογήσεως), η αποδοχή της υποψηφιότητας είναι ατόπημα. Διότι, όσο κι αν το κοινό της ανανεωτικής Αριστεράς έχει συρρικνωθεί, ωστόσο συνεχίζει να υπάρχει. Κι αν μη τι άλλο, ετούτο το κοινό –«οι μάζες» που σκορπίσανε ηττημένες (τι ειρωνεία, ποιητά της ήττας)– είχε πιστέψει ότι τουλάχιστον τα λόγια της ποίησης δεν ήταν κούφια λόγια.

«ΠΟΙΕΣ ΜΑΖΕΣ; Μεταξύ μας τώρα – ποιοι σκέφτονται τις μάζες; Το πολύ μια λύτρωση ατομική, αν όχι ανάδειξη.»

Τώρα στο δεύτερο βιβλίο, Ο ΔΡΟΜΟΣ Ο ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΤΑΞΙΔΕΜΕΝΟΣ συνεχίζεται, οΔρ. Πεκ ασχολείται με τα πιο άμεσα και σημαντικά ερωτήματα που συνδέονται με την προσωπική και πνευματική ανάπτυξη, όπως Κατηγορίες και Συγνώμη, Θάνατος και Νόημα, Αγάπη για τον εαυτό και αυτοεκτίμηση, Σεξουαλικότητα και Θρησκευτικότητα. **Ένα αληθινά σοφό βιβλίο, ένα ταξίδι αυτο-ανακάλυψης καθώς και μια διαφωτιστική ανάλυση των δυσκολιών της ζωής και της παράδοξης φύσης της πίστης.**

Μ. ΣΚΟΤ ΠΕΚ

Ο ΔΡΟΜΟΣ
Ο ΛΙΓΟΤΕΡΟ
ΤΑΞΙΔΕΜΕΝΟΣ
συνεχίζεται

ΚΕΔΡΟΣ

ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7ο ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1996

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7 - ΑΝΟΙΞΗ-ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1996

CHARLES OLSON: Προβολική ή ανοιχτή ποίηση
(Εισαγωγή-Μτφ.: Λιάνα Σκελλίου)

PAUL CELAN: Τά ρουμανικά ποιήματα
(Εισαγωγή-Μτφ.: Βίκτωρ Ίβανόβιτς)

RANDALL JARRELL: Η έρημικότητα του ποιητή
(Μτφ.: Βικτωρία Καπλάνη)

MARINA TSVETAYEVA: Μετά τη Ρωσία
(Εισαγωγή-Μτφ.: Ίωάννα Σαββίδου)

JOSEPH BRODSKY: Κ. Π. Καβάφης: Τό τραγούδι του έκκρεμοῦς
(Μτφ.: Ντίνα Μαρίνη)

NOVALIS: Ύμνοι στή νύχτα
(Εισαγωγή-Μτφ.: Κώστας Κουτσουρέλης)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΤΟΥΡΗΣ: Οί οὐράνιες ρεκλάμες ή οί μυστικές εικόνες του Μίλτου Σαχτούρη

ΚΑΤΟΥΛΛΟΣ: Ποιήματα
(Εισαγωγή-Μτφ.: Μίμης Σουλιώτης)

ALFONSO BERARDINELLI: Ποίηση: δέν πρόκειται, ακριβώς, για παιδικό σταθμό
(Εισαγωγή-Μτφ.: Σωτήρης Πιστάκας)

SALVATORE QUASIMODO: Ποιήματα από τήν Έλλάδα
(Εισαγωγή-Μτφ.: Εὐριπίδης Γαρανούδης)

PIERRE REVERDY: Ποιήματα
(Μτφ.: Εὐαγγελία Ἀνδριτσάνου - Γιάννης Ζέρβας)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ * ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ * ΔΗΜΗΤΡΑ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ * ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ * ΣΤΑΘΗΣ ΓΟΥΡΓΟΥΡΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΑΣ * ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ * ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ * ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

7

Κυκλοφορεί το 7^ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744 - FAX 3639962